

ชุมชนเสมือนจริงในสังคมไทย : กรณีศึกษาชุมชนสถานีวิทย์ จส.100

นางสาวสโรชา แสงสัจจา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา)

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2555

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)

are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

VIRTUAL COMMUNITY IN THAILAND:
A CASE STUDY OF JS100 RADIO'S COMMUNITY

Miss Sarocha Sangsajja

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Human and Social Development

(Interdisciplinary Program)

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 2012

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ชุมชนเสมือนจริงในสังคมไทย: กรณีศึกษาชุมชนสถานีวิทยุ จส.100
โดย	นางสาวสโรชา แสงสัจจา
สาขาวิชา	พัฒนามนุษย์และสังคม
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ดร.สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ดร.ศยามล เจริญรัตน์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.อมร เพชรสม)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.นฤมล อรุโณทัย)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ดร.สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ดร.ศยามล เจริญรัตน์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.จักรกริช สังขมณี)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ ดร.ชาญชัย ชัยสุขโกศล)

สโรชา แสงสัจจา : ชุมชนเสมือนจริงในสังคมไทย : กรณีศึกษาชุมชนสถานีวิทยุ จส.100. (VIRTUAL COMMUNITY IN THAILAND : A CASE STUDY OF JS100 RADIO'S COMMUNITY) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ดร.สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล, อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม : ดร.ศยามล เจริญรัตน์, 136 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะความเป็นชุมชนรูปแบบใหม่ของ สถานีวิทยุ จส.100 เพื่อศึกษาบทบาทของเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ต่อการหนุนเสริมความเป็นชุมชนของสถานีวิทยุ จส.100 และเพื่อศึกษาบทบาทของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ในด้านสังคม โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องชุมชน ชุมชนเสมือนจริง และจิตสำนึกสาธารณะ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนาม การติดตามรับฟัง สถานีวิทยุ จส.100 และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ผลการวิจัยพบว่า

1.ชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 เป็นชุมชนเสมือนจริง ในแง่ที่เป็นชุมชนการสื่อสาร แม้จะมีได้เป็นชุมชนออนไลน์ แต่เป็นชุมชนที่สมาชิกติดต่อกันผ่านโทรศัพท์มือถือ โดยมีสถานีวิทยุ จส.100 เป็นสื่อกลาง สมาชิกเป็นผู้ที่มีความสนใจปัญหาการจราจรร่วมกัน มีความหลากหลาย และมีได้จำกัดอยู่กับพื้นที่เชิงกายภาพ หลังจากก่อตั้งสถานี 2 ปี การที่สมาชิกกลุ่มหนึ่งได้ก่อตั้งชมรมจราจรสื่อสารเพื่อสังคม อาจสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เพียงพอของความสัมพันธ์แบบเสมือนจริง

2.เครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ ได้แก่ เฟสบุ๊ก และทวิตเตอร์ของ จส.100 ยังไม่ได้มีส่วนส่งเสริมความเป็นชุมชนเสมือนจริงของ จส.100 เพราะเป็นเพียงการสื่อสารทางเดียวของทั้งสมาชิกที่ใช้สื่อนี้ และเจ้าหน้าที่ จส.100 เท่านั้น

3.ชุมชน จส.100 มีส่วนเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของสมาชิก โดยการช่วยเหลือกรณีฉุกเฉิน หรือเหตุการณ์ที่ต้องการความช่วยเหลือ ซึ่งออกอากาศผ่านทางสถานี ขณะที่ข้อจำกัดของชุมชน คือ การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การเป็นองค์กรธุรกิจ และการแข่งขันระหว่างสถานี

สาขาวิชา ...พัฒนามนุษย์และสังคม...ลายมือชื่ออนิสิต

ปีการศึกษา ...2555..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม.....

5387235220 : MAJOR HUMAN AND SOCIAL DEVELOPMENT

KEYWORDS : COMMUNITY / VIRTUAL COMMUNITY/ JS100 RADIO'S COMMUNITY/
PUBLIC CONSCIOUSNESS

SAROCHA SANGSAJJA : VIRTUAL COMMUNITY IN THAILAND :

A CASE STUDY OF JS 100 RADIO'S COMMUNITY. ADVISOR : SURANGRUT
JUMNIANPOL, Ph.D., CO-ADVISOR : SAYAMOL CHAROENRATANA, Ph.D.,
136 pp.

The objectives of this research are to study characteristics of JS 100 radio's community in order to observe the role of new social network which supports JS 100 radio's community and also to study the role of JS 100 radio in social part, the conceptual frame work of community, virtual community and public consciousness. This research applies qualitative methodologies including literature research, field data collection, follow-up, listening JS 100 radio, and in-depth interview with key-informants.

The results of this research can be concluded as follows :

1. JS 100 radio's community is the virtual community in view of a communicative community. Although it is not an on-line community, but it enable members to communicate through mobile phone having JS 100 radio as a center. Members gathering from various parts are jointly interested in the traffic problem which is not strictly only in the physical area. After 2 years of JOR.SOR.SOR foundation by a group of members, this reflects insufficient virtual relationship.
2. New social network such as facebook, twitter, has not supported JS 100 radio's virtual community as it is only an one way communication, not a reciprocal communication for the members and JS 100 officers.
3. JS 100 enforces also the public conciousness by helping emergency cases or events reported via the radio for help. However, the limited restriction of JS 100 to reveal opinion on politics, being business organization, and the competition among communities.

Field of Study : Human and Social Development Student's Signature

Academic Year : 2012..... Advisor's Signature

Co-advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยความเมตตา กรุณาจาก ดร.สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ดร.ศยามล เจริญรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ช่วยให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทาง ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ทั้งอาจารย์ ดร.นฤมล อรุโณทัย ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.จักรกริช สังขมณี และอาจารย์ ดร.ชาญชัย ชัยสุขโกศล กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้อย่างสมบูรณ์

ขอบคุณครอบครัว คุณพ่อ คุณแม่ พี่สาว ที่เป็นกำลังใจและให้การสนับสนุน ช่วยเหลือทุกเรื่อง โดยเฉพาะคุณแม่ที่ให้ทุนการศึกษา และยังช่วยเก็บข้อมูลภาคสนามอีกด้วย ขอขอบคุณคุณพ่อที่เป็นแรงใจสำคัญในยามที่ท้อแท้ แคนึกถึงคุณพ่อก็ทำให้สู้ต่อไปได้ ขอขอบคุณพี่สาวที่ช่วยจัดรูปแบบการพิมพ์ ช่วยพิมพ์เอกสารจำนวนหลายร้อยหน้า

ขอบคุณเจ้าหน้าที่ จส.100 ทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณศิวพร ญาณวิทยากุล ที่เสียสละเวลาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์มากมาย ทั้งยังช่วยแนะนำให้รู้จักกับเจ้าหน้าที่ส่วนต่างๆ ของสถานี และสมาชิกของชมรม จ.ส.ส

ขอบคุณสมาชิกชมรม จ.ส.ส และสมาชิก จส.100 ที่รายงานจรรยาผ่านทางทวิตเตอร์ จส.100 ทุกท่าน ที่กรุณาให้ข้อมูล เรื่องราวที่เป็นประโยชน์ มาประกอบการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฏ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามในการวิจัย	4
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	4
1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
1.7 วิธีดำเนินการวิจัย	6
1.7.1 วิธีการศึกษา.....	6
1.7.2 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	7
1.7.3 สรุปผลการศึกษาจากข้อมูลที่ได้รับรวบรวมมา	7
1.8 ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย.....	8
บทที่ 2 แนวคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
2.1 แนวคิดเรื่องชุมชน	10
2.1.1 ความหมายของชุมชน	10
2.1.2 คุณลักษณะของชุมชน.....	11
2.1.3 โครงสร้างและสมาชิกของชุมชน	12
2.1.4 การดำรงอยู่ของชุมชน.....	14

	หน้า
2.1.5 หน้าที่ของชุมชน.....	15
2.2 แนวคิดเรื่องชุมชนเสมือนจริง	17
2.2.1 ความหมายของชุมชนเสมือนจริง	17
2.2.2 คุณลักษณะของชุมชนเสมือนจริง.....	23
2.2.3 ข้อถกเถียงในเรื่องชุมชนเสมือนจริง	24
2.3 เปรียบเทียบความเหมือนต่างระหว่างชุมชนโดยทั่วไปกับชุมชนเสมือนจริง	26
2.4 จิตสำนึกสาธารณะในชุมชนเสมือนจริง	28
2.4.1 ความหมายของจิตสำนึกสาธารณะ	28
2.4.2 คุณลักษณะของผู้มีจิตสำนึกสาธารณะ.....	29
2.4.3 ความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดจิตสำนึกสาธารณะกับชุมชนเสมือนจริง	30
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	31
2.5.1 งานศึกษาเกี่ยวกับสถานีวิทยุ จส.100.....	31
2.5.2 งานศึกษาเกี่ยวกับชุมชนเสมือนจริง.....	37
2.6 กรอบแนวคิด.....	40
บทที่ 3 ชุมชนสถานีวิทยุ จส.100	42
3.1 โครงสร้างของชุมชน	42
3.1.1 สถานีวิทยุ จส.100	43
3.1.2 หน่วยงานที่ทำงานร่วมกับ จส.100	51
3.1.3 ผู้ให้การสนับสนุนสถานี.....	52
3.1.4 สมาชิกของ จส.100	53
3.2 ปฏิสัมพันธ์ และความสัมพันธ์ภายในชุมชน.....	67
3.3 พลวัตในชุมชน จส.100.....	75
3.4 ความขัดแย้ง และการจัดการกับความขัดแย้งภายในชุมชน จส.100.....	77
3.5 สรุปลักษณะของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100	80

	หน้า
บทที่ 4 บทบาทด้านสังคมของชุมชนสถานีวิทย์ จส.100	83
4.1.บทบาทของชุมชนสถานีวิทย์ จส.100 ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสังคม	83
4.1.1 การเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ	83
4.2 ข้อจำกัดของชุมชนสถานีวิทย์ จส.100	89
4.2.1 การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง	89
4.2.2 การเป็นองค์กรธุรกิจ	91
4.2.3 การแข่งขันระหว่างสถานี	92
4.3 สรุปบทบาทด้านสังคมของชุมชนสถานีวิทย์ จส.100	92
บทที่ 5 การทำความเข้าใจชุมชนแบบใหม่ กรณีชุมชนสถานีวิทย์ จส.100	94
5.1 การก่อตัวของกลุ่มสมาชิก จ.ส.ส ในชุมชนกายภาพ	94
5.2 ความแตกต่างระหว่างกลุ่มสมาชิก จ.ส.ส ในชุมชนกายภาพ กับกลุ่มสมาชิกอื่นๆ ของ จส.100 ในชุมชนเสมือนจริง	95
5.3 ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับชุมชนเสมือนจริง กรณี จส.100	96
5.4 จิตสำนึกสาธารณะกับชุมชนเสมือนจริง	98
5.5 ข้อถกเถียงในเรื่องชุมชนเสมือนจริง กรณี จส.100	103
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะ	106
6.1 สรุปผลการวิจัย	106
6.1.1 ลักษณะของชุมชนสถานีวิทย์ จส.100	106
6.1.2 บทบาทของเครือข่ายสังคมแบบใหม่ต่อชุมชนสถานีวิทย์ จส.100	106
6.1.3 บทบาทของชุมชนสถานีวิทย์ จส.100 ในด้านสังคม	107
6.2 ข้อจำกัด และอุปสรรคในการวิจัย	108
6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	109

	หน้า
รายการอ้างอิง	110
ภาคผนวก	119
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	136

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	เปรียบเทียบลักษณะของชุมชนโดยทั่วไปกับชุมชนเสมือนจริง.....	26
2	เปรียบเทียบหน้าที่ของชุมชนโดยทั่วไปกับชุมชนเสมือนจริง.....	27

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ภาพแสดงขั้นตอนในการทำงานของ จส.100 ในกรณีต่างๆ.....	47
2	ภาพแสดงข้อมูลที่ปรากฏบนเฟสบุ๊กของ จส.100.....	62
3	ภาพแสดงข้อมูลที่ปรากฏบนทวิตเตอร์ของ จส.100.....	63
4	ภาพแสดงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100...	73

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทุกวันนี้ผู้ใช้รถใช้ถนนในกรุงเทพมหานครน้อยคนนักที่จะไม่รู้จักรายการวิทยุ ที่ทำหน้าที่ในการรายงานสภาพการจราจรในเมืองหลวง ตลอด 24 ชั่วโมง ภายใต้ชื่อรายการที่เรียกกันติดปากว่า “จส.100” และรายการวิทยุดังกล่าว ไม่ได้เป็นที่รู้จักเฉพาะแวดวงของผู้ใช้รถใช้ถนนเท่านั้น หากยังเป็นที่ยกย่องถึงของนักวิชาการ ในฐานะที่เป็นปรากฏการณ์ที่แสดงถึงสำนึก ความรับผิดชอบ ต่อปัญหาของสังคม และเมื่อประกอบกับการทำงานของกลุ่มผู้รายงานการจราจรผ่าน จส.100 ก็ จะเห็นภาพการเคลื่อนไหวของกลุ่มคน ที่มีอุปถัมภ์และพาหนะซึ่งเป็นที่สังเกตได้ง่าย เช่น รถยนต์ที่ใช้ขับตามท้องถนน และมีโทรศัพท์เคลื่อนที่ ดังนั้น จากองค์ประกอบต่างๆ ทั้งในด้านอุปกรณ์การสื่อสาร และสำนึกความรับผิดชอบต่อต้องการช่วยเหลือสังคม จึงนำไปสู่การรวมตัวของคนกลุ่มหนึ่งในสังคมไทย ซึ่งสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้ จากบริบทที่กล่าวมานี้ ทำให้การเกิดขึ้นของกลุ่ม จส.100 ที่ได้รับการกล่าวขานกันว่าเป็น “ชุมชนเคลื่อนที่” หรือ “ชุมชนทางอากาศ” กระทั่ง “ชุมชนเสมือนจริง” ของคนทั่วไป ซึ่งก้าวพ้นจากขอบเขตของชุมชนเชิงพื้นที่อันจำกัด แน่นนอนตายตัว และนับวันชุมชนแบบเดิมนั้นจะหาได้ยากยิ่ง ในสังคมที่ผู้คนส่วนใหญ่ใช้เวลาอยู่บนรถ (สมใจ โฉพะพู ตระกูล, 2539: 1-2)

การพูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ตลอดจนการให้กำลังใจกัน การเอื้ออาทรต่อกัน ล้วนก่อให้เกิดเป็นความผูกพันระหว่างผู้ที่ได้ยินเพียงเสียง ไม่รู้จักหน้าค่าตา ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน ทำให้ชุมชนทางอากาศ หรือชุมชนรูปแบบใหม่แห่งนี้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีสมาชิกที่เชื่อมโยงกัน ทำงานร่วมกันจำนวนมากขึ้น และแม้ว่าปัญหาจราจรติดอาจจะไม่ได้คลี่คลายลง แต่คนที่ติดอยู่ในรถ กลับมีความทุกข์น้อยลงได้ก็เพราะรู้สึกว่ามีเพื่อนร่วมทุกข์และแสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจกัน (ยุพธนา วรณปิติกุล และ สุพิธา เริงจิต, 2542:132)

ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับ จส.100 ก็คือ เรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นผ่านการรายงานออกอากาศตลอด 24 ชั่วโมง กระทั่งทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่คนจำนวนไม่น้อย ซึ่งไม่เคยพบหน้ากัน ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน กระจายตัวอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ แต่เมื่อได้รับรู้เหตุการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เหตุการณ์ที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน ก็เข้ามามีส่วนร่วมให้ความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ ยกตัวอย่างเช่น เหตุการณ์โรงแรมรอยัลพลาซ่า จังหวัดนครราชสีมาถล่ม เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ.2536 ซึ่งถือเป็นโศกนาฏกรรมครั้งใหญ่ที่เกิดขึ้น และทำให้มีผู้เสียชีวิต 137 คน บาดเจ็บกว่า 300 คน (ย้อนรอยโศกนาฏกรรมของไทย ปีพุทธศักราช 2536 โรงแรมรอยัล

พลาซ่าถล่ม แผลใจที่ฟังที่ไรข้าราชการครูต้องสลัดใจ, 2554: ออนไลน์) เริ่มจากมีผู้โทรเข้ามาแจ้งที่ จส.100 ว่าได้รับข่าวจากคนรู้จักว่าเกิดเหตุตึกถล่มที่โคราช แต่เนื่องจากในเวลานั้นโทรศัพท์มือถือมีราคาสูง ผู้ที่โทรเข้ามาที่สถานีส่วนใหญ่จะใช้โทรศัพท์สาธารณะ หรือโทรศัพท์บ้าน ทำให้การตรวจสอบข้อมูลเป็นไปได้ค่อนข้างลำบาก ทางสถานีจึงขอความร่วมมือจากผู้ฟังซึ่งมีบ้าน หรือมี คนรู้จักอยู่ที่โคราชให้ช่วยตรวจสอบข้อมูล ประกอบกับการสอบถามมูลนิธิ หน่วยกู้ภัยต่างๆ กระทั่ง ได้รับการยืนยันตรงกันว่าเกิดเหตุโรงแรมรอยัลพลาซ่า จังหวัดนครราชสีมาถล่ม มีผู้เสียชีวิตและ บาดเจ็บจำนวนมาก ต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม วัตถุประสงค์ต่าง การปฐมพยาบาลเบื้องต้น ฯลฯ ทำให้ผู้ฟังจำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่อยู่ในกรุงเทพฯ ต่าง แสดงความจำเป็นในการส่งอุปกรณ์ดังกล่าวไปให้ผู้ประสบเหตุ โดยทาง จส.100 ได้เป็นสื่อกลาง ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ในการนำส่งอุปกรณ์ให้ความช่วยเหลือกระทั่งเหตุการณ์สิ้นสุดลง (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2555)

เหตุการณ์ทำเทียบเรือด่วนพรานนกถล่ม เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ.2538 ซึ่งมีผู้เสียชีวิต จำนวน 29 คน (15 ปีโป๊ะพรานนกถล่ม, 2553: ออนไลน์) ทำให้ผู้ฟังจำนวนมาก โทรศัพท์เข้ามาแจ้ง สถานี เพื่อต้องการให้ความช่วยเหลือ รวมถึงให้กำลังใจบุคคลที่ประสบเหตุดังกล่าว เหตุการณ์ แผ่นดินไหวและคลื่นยักษ์สึนามิ เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ.2547 ซึ่งส่งผลกระทบต่อ 6 จังหวัด ชายฝั่งทะเลอันดามันของไทย มีผู้เสียชีวิต 5,395 คน สูญหายกว่า 2,000 คน และบาดเจ็บ ประมาณ 8,000 คน (สึนามิ 2004, 2550: ออนไลน์) แม้ว่าเหตุการณ์นี้จะไม่ได้เกิดขึ้นที่กรุงเทพฯ แต่เป็นโศกนาฏกรรมครั้งใหญ่ที่ได้สร้างความเสียหายทั้งกับชีวิต และทรัพย์สินจำนวนมาก ทำให้ คนไทยทุกคนต่างช่วยเหลือกันเท่าที่จะทำได้ เช่นเดียวกับสมาชิก ผู้ฟัง จส.100 ซึ่งได้ร่วมกัน บริจาคเงิน และสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ดังกล่าว หรือเหตุการณ์ เพลิงไหม้ซานติก้าผับ เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2552 ซึ่งมีผู้เสียชีวิตจำนวน 59 คน บาดเจ็บ 212 คน (ซานติก้า เอกมัยชอย 9 ไฟไหม้ประเดิมศักราช, 2553: ออนไลน์) ทำให้ผู้ฟังจำนวนมากไม่น้อยที่ ติดตามการรายงานจาก จส.100 แม้ว่าจะเป็นช่วงเวลาส่งท้ายปีเก่า ต้อนรับปีใหม่ ต่างก็โทรศัพท์ เข้ามาสอบถามรายละเอียด ตลอดจนอาสาให้ความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ เช่น จัดหาอุปกรณ์ที่ จำเป็นในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบเหตุ ตามที่เจ้าหน้าที่ประกาศ เป็นต้น (ศิวพร ญาณวิทยา กุล, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2555)

ไม่เพียงแต่เหตุการณ์ฉุกเฉิน เหตุการณ์ร้ายแรงต่างๆ ซึ่งต้องการความร่วมมือ และ ช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนจากผู้คนในสังคมเท่านั้น แต่ยังมีเรื่องราวอื่นๆ ที่ส่งเข้ามาเพื่อขอความช่วยเหลือผ่าน จส.100 ไม่ว่าจะเป็น การประกาศตามหาบุคคลสูญหาย การแจ้งทรัพย์สินสูญหาย

การคลอดบุตรฉุกเฉิน การเจ็บป่วยฉุกเฉิน ฯลฯ จะเห็นได้ว่าเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในสถานีวิทยุ จส.100 มีมากมาย หลากหลายประเภท ไม่เฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจราจรเท่านั้น

ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาปรากฏการณ์ซึ่งผู้คนจำนวนมากที่ต่างก็ไม่เคยพบหน้ากัน ไม่เคยรู้จักกัน กระจายตัวอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ทั่วกรุงเทพฯ เริ่มจากมีความสนใจเหมือนกัน คือเรื่องการจราจรในเขตกรุงเทพฯ จึงติดตามรับฟังการรายงานข่าวสาร และสภาพการจราจรผ่านคลื่นวิทยุ จส.100 โดยใช้โทรศัพท์บ้าน โทรศัพท์สาธารณะ จนมาถึงโทรศัพท์มือถือ ในการติดต่อสื่อสาร มีการโทรศัพท์เข้ามารายงานสภาพการจราจรจากสถานที่ต่างๆ ทั่วกรุงเทพฯ เมื่อเวลาผ่านไป ไม่เพียงแต่เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการจราจรเท่านั้น แต่ยังมีเหตุการณ์ฉุกเฉิน เหตุการณ์ที่ต้องการความช่วยเหลือต่างๆ มากมายที่เกิดขึ้นเป็นประจำ และกลุ่มคนเหล่านี้ต่างก็เข้ามาให้ความช่วยเหลือ

ในอดีต เมื่อกล่าวถึงชุมชนจะเน้นไปที่ลักษณะที่ตั้งภูมิศาสตร์ คือ มักจะหมายถึงขอบเขตเชิงพื้นที่ ที่เป็นที่ตั้งของชุมชนที่ชัดเจน มีกลุ่มคนที่มาอาศัยอยู่ร่วมกัน มีการปฏิสัมพันธ์กัน กลายเป็นความผูกพันและสร้างกิจกรรมเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตร่วมกันขึ้น (ธีระภทธา เอกผาชัยสวัสดิ์, 2553: 69) แต่จากเหตุการณ์ต่างๆ ข้างต้นทำให้เห็นว่า “จส.100” ได้สะท้อนถึงความเป็นชุมชนรูปแบบใหม่ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้คนที่สนใจในสังคมที่สนใจในปัญหาเรื่องเดียวกัน คือปัญหาการจราจร มารวมตัวกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันโดยไม่จำกัดเพศและวัย ก้าวพ้นลักษณะความเป็นชุมชนในรูปแบบเดิมที่ยึดติดอยู่กับพื้นที่ มีการติดต่อสัมพันธ์กันโดยตรง (แบบพบหน้ากัน) ไปสู่ความเป็นชุมชนที่ไม่มีอาณาเขตบริเวณที่แน่ชัด เป็นที่รวมของผู้คนที่มีความหลากหลายที่อยู่ทุกหนทุกแห่ง ทั้งบนรถยนต์ส่วนตัว รถประจำทาง รถรับจ้างสาธารณะ รถบรรทุก คนทำงานในหลากหลายอาชีพ กระทั่งปัจจุบัน ทางสถานีได้เพิ่มช่องทางการติดต่อสื่อสารจากเดิม คือ ระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่ เป็นการใช้อุปกรณ์สื่อสารออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ก ทวิตเตอร์ โดยการที่ผู้คนสามารถผูกพันกันได้ トラบเท่าที่คลื่นวิทยุและระบบเทคโนโลยีจะกระจายไปถึง ทำให้เสมือนเป็นครอบครัวใหญ่ครอบครัวหนึ่ง และที่สำคัญคือ ผู้คนเหล่านี้ต่างมีความสนใจและมีจิตสำนึกในประเด็นปัญหาสังคมบางอย่างร่วมกัน

ตัวอย่างหนึ่งของชุมชนรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นพร้อมๆ ความสำเร็จก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และการติดต่อสื่อสารในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งทำให้ผู้คนที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน ไม่จำเป็นต้องรู้จักกันมาก่อน ไม่จำเป็นต้องพบหน้าเพื่อสื่อสารกันโดยตรง รวมถึงไม่จำเป็นต้องอาศัยอยู่ร่วมกันในพื้นที่ที่แน่นอน แต่สามารถติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นช่วยเหลือกันและกัน กระทั่งเกิดเป็นความผูกพัน สามารถข้ามข้อจำกัดในอดีตทั้งทางด้านเวลา

และสถานที่ได้ ก็คือ ชุมชนที่มีเทคโนโลยีเป็นสื่อกลาง (Technologically Mediated Community) ชุมชนไซเบอร์ (Cyber community) หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ชุมชนเสมือนจริง (Virtual Community) ซึ่งจัดว่าเป็นกลุ่มทางสังคมประเภทใหม่ ที่มีรูปแบบเฉพาะ มีลักษณะเฉพาะตัวสูง แสดงออกอย่างชัดเจน และสามารถคงรูปแบบดั้งเดิมได้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นการสร้างความเป็นครอบครัวต่างๆ ขึ้นมาใหม่ พื้นที่ชนบทต่างๆ การเคลื่อนไหวทางการเมืองรูปแบบต่างๆ ตลอดจน การแสดงออกในรูปแบบระดับโลก

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาลักษณะความเป็นชุมชนเสมือนจริงของ จส.100 เพื่อให้ทราบว่า ชุมชนดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงสำนึกร่วมต่อสังคมอย่างไรบ้าง ทั้งยังสามารถนำประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาชุมชนแห่งนี้ มาปรับใช้กับชุมชนอื่นๆ ที่มีรูปแบบคล้ายกัน หรืออาจนำไปสู่การเพิ่มจำนวนชุมชนลักษณะดังกล่าวในพื้นที่อื่นๆ ของสังคม และยังสะท้อนให้เห็นข้อดี ข้อเสียของชุมชนเสมือนจริงแห่งนี้ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุง แก้ไข พัฒนาให้เกิดประโยชน์กับสังคมไทยมากที่สุด

1.2 คำถามในการวิจัย

ลักษณะของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 มีลักษณะอย่างไร เป็นชุมชนเสมือนจริงหรือไม่ เครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ มีส่วนช่วยสนับสนุนความเป็นชุมชนเสมือนจริงของ จส.100 หรือไม่ อย่างไร และการที่สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชนเสมือนจริง กรณีชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 มีส่วนเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะหรือไม่ อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100
2. เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจถึง บทบาทของเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ ต่อการหนุนเสริมความเป็นชุมชนของสถานีวิทยุ จส.100
3. ศึกษาบทบาทของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ในด้านสังคม ทั้งในมิติที่เป็นการสนับสนุน และข้อจำกัด

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาลักษณะของชุมชนเสมือนจริงในสังคมไทย กรณีชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 และศึกษาว่าชุมชนดังกล่าวมีบทบาทในด้านสังคมอย่างไร โดยการศึกษาที่มีขอบเขตดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตของเนื้อหา

ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนในด้านต่างๆ ได้แก่ ความหมาย ลักษณะ สาเหตุของการเกิด และหน้าที่ของชุมชน ทั้งยังศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเสมือนจริง โดยเน้นที่ความหมายและคุณลักษณะ ตลอดจนแสดงให้เห็นถึงข้อถกเถียงที่ยังคงอยู่ในเรื่องชุมชนเสมือนจริง นอกจากนี้ ยังศึกษาถึงความเชื่อมโยงกันระหว่างแนวคิดจิตสำนึกสาธารณะ กับชุมชนเสมือนจริง เพื่อให้ทราบว่าชุมชนเสมือนจริงในกรณีที่ศึกษามีส่วนในการพัฒนาสังคมอย่างไร

2. ขอบเขตของประชากร

กำหนดประชากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. เจ้าหน้าที่ประจำสถานีวิทยุ จส.100 ได้แก่ ผู้ดำเนินรายการ เจ้าหน้าที่รับโทรศัพท์ เจ้าหน้าที่ซึ่งดูแลการติดต่อสื่อสารผ่าน Social network
2. สมาชิกซึ่งรายงานสภาพการจราจร ผ่านทางโทรศัพท์มือถือ ตลอดจนร่วมทำกิจกรรมต่างๆ กับทางสถานีเป็นประจำ
3. สมาชิกซึ่งรายงานสภาพการจราจร ผ่านเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ คือ ทวิตเตอร์เป็นประจำ

1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ชุมชนเสมือนจริง หมายถึง ชุมชน ซึ่งเกิดขึ้นจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ และการติดต่อสื่อสารในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้ผู้คนที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน โดยไม่จำเป็นต้องจะตั้งรูกันมาก่อน ไม่จำเป็นต้องพบหน้าเพื่อสื่อสารกันโดยตรง รวมถึงไม่จำเป็นต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกัน แต่สามารถติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยเหลือกันและกัน กระทั่งเกิดเป็นความผูกพัน สามารถข้ามข้อจำกัดทั้งเรื่องเวลาและสถานที่ได้

สถานีวิทยุ จส.100 หมายถึง สถานีวิทยุกระจายเสียงวิทยุสื่อสาร กรมการทหารสื่อสารกองทัพบก กระจายเสียงด้วยระบบ F.M.ความถี่ 100 MHz

เครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ หมายถึง การติดต่อสื่อสาร ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น โดยใช้ อินเทอร์เน็ตเป็นสิ่งเชื่อมโยงบุคคลเข้าด้วยกัน ในที่นี้ได้แก่ ทวิตเตอร์ และเฟสบุ๊ก

จิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง การคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก พร้อมทั้งจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะต่างๆ ตลอดจนต้องการที่จะเข้าไปช่วยเหลือ แก้ปัญหาในเรื่องต่างๆ ให้กับสังคม

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้ทราบถึงความแตกต่างระหว่างชุมชนเสมือนจริง กรณีชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 กับชุมชนโดยทั่วไป โดยเฉพาะในบริบทของสังคมไทย ที่มีความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ มากขึ้น และยังสะท้อนให้เห็นถึงข้อดี ข้อเสีย ของชุมชนเสมือนจริงดังกล่าว เพื่อนำไปสู่การปรับปรุง พัฒนาให้เกิดประโยชน์กับสังคมไทยมากที่สุด นอกจากนี้ ยังทำให้ทราบถึงประโยชน์ที่จะได้จากชุมชนเสมือนจริงแห่งนี้ สำหรับการพัฒนาสังคมในอนาคต โดยอาจเป็นแนวทางนำไปสู่การเพิ่มจำนวนของชุมชนลักษณะดังกล่าวในสังคมไทยอีกด้วย

1.7 วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการศึกษาเรื่อง ชุมชนเสมือนจริงในสังคมไทย : กรณีศึกษาชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 มีระเบียบวิธีดังนี้

1.7.1 วิธีการศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้วิธีการ

1. ค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ ทั้งที่เป็นปฐมภูมิและทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร สิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจงานที่ศึกษาเบื้องต้น

2. สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) เพื่อสอบถามความเป็นมาของสถานี กระบวนการทำงาน การเป็นสมาชิกสถานีวิทยุ จส.100 ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกกับทางสถานี การสัมภาษณ์จะใช้วิธีการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ และสัมภาษณ์จากคำถามที่เตรียมไว้ล่วงหน้าเพื่อสะดวกในการจัดเก็บข้อมูลให้เป็นระบบ เป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended questions) เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นได้หลากหลาย ด้วยการบันทึกและสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ด้วยการเลือกแบบเจาะจง โดยใช้ระยะเวลา และความถี่ในการมีส่วนร่วมกับทางสถานีเป็นเกณฑ์ ซึ่งบุคคลที่ทำการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 19 ราย ดังนี้ 1) เจ้าหน้าที่ประจำสถานีวิทยุ จส.100 ได้แก่ ผู้ดำเนินรายการ (ดีเจ) เจ้าหน้าที่รับโทรศัพท์ และเจ้าหน้าที่ซึ่งดูแลการติดต่อสื่อสารผ่าน Social network จำนวน 4 ราย 2) สมาชิกซึ่งรายงานสภาพการจราจร ผ่านทางโทรศัพท์มือถือ ตลอดจนร่วมทำกิจกรรมต่างๆ กับทางสถานีเป็นประจำ ได้แก่ สมาชิกชมรม จ.ส.ส จำนวน 6 ราย 3) สมาชิกซึ่งรายงานสภาพการจราจร ผ่านเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ คือ ทวิตเตอร์ เป็นประจำ จำนวน 9 ราย โดยใช้เทปบันทึกเสียงและแบบบันทึกสนามเพื่อใช้บันทึกขณะสัมภาษณ์ ทั้งนี้ เนื่องจากชุมชนเสมือนจริง โดยเฉพาะกรณีชุมชนสถานีวิทยุ

จส.100 ไม่มีพื้นที่ทางกายภาพที่มองเห็นได้ชัดเจนเหมือนกับชุมชนทั่วไป จึงทำให้สมาชิกที่เข้าร่วมในชุมชนดังกล่าว มีหลากหลายประเภทซึ่งอาจแบ่งได้เป็น (1) สมาชิกที่มีความกระตือรือร้น และเข้ามามีส่วนร่วมกับทางสถานีเป็นประจำ ยกตัวอย่างเช่น โทศัพท์เข้ามารายงานสภาพการจราจร เดือนละ 2-3 ครั้ง และเข้าร่วมทำกิจกรรมกับทางสถานีเป็นประจำ (2) สมาชิกที่รับฟังการรายงานสภาพการจราจร ข่าวสาร เหตุการณ์ต่างๆ จากทางสถานี และโทศัพท์เข้ามาสอบถามเส้นทาง หรือโทรเข้ามารายงานสภาพการจราจรนานๆ ครั้ง ยกตัวอย่างเช่น โทศัพท์เข้ามารายงานสภาพการจราจรสองเดือนครั้ง (3) สมาชิกหรือผู้ที่สนใจรับฟังข่าวสาร ตลอดจนการรายงานสภาพการจราจรแต่เพียงอย่างเดียว ไม่เคยโทศัพท์เข้ามาที่สถานี

ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลซึ่งสะท้อนถึงปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนเสมือนจริงแห่งนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล จากสมาชิกประเภทที่มีความกระตือรือร้น และเข้ามามีส่วนร่วม มีปฏิสัมพันธ์กับทางสถานีเป็นประจำ เช่น โทศัพท์เข้ามารายงานสภาพการจราจร เดือนละ 2-3 ครั้ง ตลอดจนเข้าร่วมกิจกรรมกับทางสถานีเป็นประจำ รวมถึงสมาชิกซึ่งรายงานสภาพการจราจร ผ่านเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ คือ ทวิตเตอร์ เป็นประจำสัปดาห์ละ 3-4 ครั้ง ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูล ซึ่งทำให้เห็นภาพของชุมชนเสมือนจริงแห่งนี้ชัดเจนที่สุด

3. สังเกตการณ์ภาคสนาม (Field observation) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 และกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยใช้กล้องถ่ายภาพเหตุการณ์ และบริบทต่างๆ ของชุมชน รวมถึงบันทึกข้อมูลจากการสังเกต

4. สังเกตการณ์ออนไลน์ (Cyber observation) เพื่อศึกษาเนื้อหา เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนการสื่อสารของสมาชิก จส.100 หรือผู้ที่เข้าไปให้ข้อมูล แสดงความเห็น ผ่านเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ของสถานี ได้แก่ ทวิตเตอร์ และเฟสบุ๊ก

5. การติดตามรับฟังสถานีวิทยุ จส.100 เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ เนื้อหา และการสื่อสารระหว่างสมาชิก

1.7.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) จากข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์ บันทึกสนาม และการสังเกตประกอบกัน

1.7.3 สรุปผลการศึกษาจากข้อมูลที่ได้รวบรวมมา

วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำเอาข้อมูลทั้งหมดมารวบรวมเป็นหมวดหมู่ นำข้อมูลที่เกี่ยวข้องและตัดข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป แล้วนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาสรุปหาใจความสำคัญ โดยตีความหมาย

และแยกแยะข้อมูลที่มีความหมายเดียวกัน หรืออยู่ในเรื่องเดียวกัน เพื่อหาข้อสรุปที่สนองตอบต่อวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลจนได้เนื้อหาสาระครบถ้วนสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้ว จึงเขียนรายงานการวิจัยในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์

1.8 ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้นำเสนอเนื้อหาโดยแบ่งเป็น 6 บท ดังต่อไปนี้

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และวิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวถึงแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับสถานีวิทยุ จส.100 และกรอบแนวคิดที่ได้จากการวิเคราะห์

บทที่ 3 ลักษณะของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 และบทบาทของเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ ต่อการหนุนเสริมความเป็นชุมชนของสถานีวิทยุ จส.100

บทที่ 4 บทบาทด้านสังคมของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100

บทที่ 5 การทำความเข้าใจชุมชนแบบใหม่ กรณีชุมชนสถานีวิทยุ จส.100

บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย ข้อจำกัดของงานวิจัย และข้อเสนอแนะ

บทที่ 2

แนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องชุมชนเสมือนจริงในสังคมไทย: กรณีศึกษาชุมชนสถานีวิทย์ จส.100 ผู้ศึกษาได้รวบรวมแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเรื่องชุมชน

- 2.1.1 ความหมายของชุมชน
- 2.1.2 คุณลักษณะของชุมชน
- 2.1.3 โครงสร้างและสมาชิกของชุมชน
- 2.1.4 การดำรงอยู่ของชุมชน
- 2.1.5 หน้าที่ของชุมชน

2.2 แนวคิดเรื่องชุมชนเสมือนจริง

- 2.2.1 ความหมายของชุมชนเสมือนจริง
- 2.2.2 คุณลักษณะของชุมชนเสมือนจริง
- 2.2.3 ข้อถกเถียงในเรื่องชุมชนเสมือนจริง

2.3 เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างระหว่าง ชุมชนโดยทั่วไปกับชุมชนเสมือนจริง

2.4 จิตสำนึกสาธารณะในชุมชนเสมือนจริง

- 2.4.1 ความหมายของจิตสำนึกสาธารณะ
- 2.4.2 คุณลักษณะของผู้มีจิตสำนึกสาธารณะ
- 2.4.3 ความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดจิตสำนึกสาธารณะกับชุมชนเสมือนจริง

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6 กรอบแนวคิด

เพื่อที่จะให้เข้าใจเรื่องชุมชน จึงจำเป็นที่จะต้องถึงความหมาย ลักษณะ และหน้าที่ต่างๆ ของชุมชนโดยทั่วไป เพื่อให้เห็นภาพโดยรวม สำหรับใช้เปรียบเทียบกับชุมชนรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น ชุมชนสถานีวิทย์ จส.100

2.1 แนวคิดเรื่องชุมชน

2.1.1 ความหมายของชุมชน

ในการศึกษาเรื่องชุมชนเสมือนจริงในสังคมไทย : กรณีศึกษาชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ผู้ศึกษาได้รวบรวมแนวคิดเรื่องชุมชนจากผู้ที่กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้หลากหลาย โดยสามารถแบ่งประเภทของการให้ความหมายของชุมชนได้ ดังต่อไปนี้

ประเภทแรก เป็นการให้ความหมายของชุมชน จากนักคิดคนสำคัญ ได้แก่ Tonnies (1955) Sanders (1958) Durant (1959) Good (1959) Warren (1963) Durkheim (1964) Poplin (1972) Lee and Newby (1983) ซึ่งต่างให้ความสำคัญกับการให้ความหมายเกี่ยวกับชุมชน โดยเน้นที่ความเป็นชุมชนซึ่งยึดติดกับพื้นที่ การมีอาณาเขตที่แน่นอน และมีผู้คนจำนวนหนึ่งอาศัยอยู่ร่วมกัน ทั้งยังให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์แบบพบปะกันโดยตรง (face to face) ระหว่างคนในชุมชนอีกด้วย

ประเภทที่สอง เป็นการให้ความหมายของชุมชน จากนักคิดคนสำคัญ ได้แก่ Nisbet (1976) Weber (1978) ซึ่งให้ความสำคัญกับการให้ความหมายเกี่ยวกับชุมชน บนพื้นฐานของความใกล้ชิดสนิทสนม ช่วยเหลือกันระหว่างคนในชุมชน

ทั้งนี้ จากความแตกต่างเกี่ยวกับการให้ความหมายเรื่องความเป็นชุมชนข้างต้น ทำให้เห็นว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เมื่อกล่าวถึงคำว่า “ชุมชน” จะต้องนึกถึงการมีพื้นที่บริเวณหนึ่งๆ ซึ่งมีผู้คนอาศัยอยู่ร่วมกัน และมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยตรง แบบพบหน้ากัน แม้ว่าต่อมาจะมีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับชุมชนในอีกลักษณะหนึ่ง ที่มองความเป็นชุมชนบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในชุมชน ไม่ว่าจะมีความใกล้ชิดสนิทสนม หรือการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน เพราะฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า ในอดีตที่ผ่านมาเมื่อพูดถึงชุมชน ภาพที่นึกถึงได้ก็คือ ภาพความเป็นชุมชน ณ บริเวณใดบริเวณหนึ่ง การมีอาณาเขตที่แน่นอน และมีคนจำนวนหนึ่งอาศัยอยู่ด้วยกัน โดยที่คนเหล่านี้ต่างก็พบปะ สื่อสารกันโดยตรงแบบเห็นหน้าอีกด้วย แม้ว่าต่อมาจะมีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับชุมชน โดยเน้นที่ความสัมพันธ์ที่ดี และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชนก็ตาม หากแต่ก็ยังไม่มีการกล่าวถึงชุมชนในลักษณะอื่นๆ ที่นอกเหนือไปจากชุมชนที่มีลักษณะข้างต้น อีกทั้งยังเป็นการมองชุมชนในลักษณะอุดมคติ คือ มองว่าคนในชุมชนนั้นๆ ต่างก็มีความใกล้ชิดสนิทสนม ช่วยเหลือกัน ทั้งที่ในความเป็นจริงยังมีชุมชนมากมาย ที่แม้ว่าคนจะอาศัยอยู่ร่วมกัน พบปะเห็นหน้ากัน แต่ก็ไม่ได้ใกล้ชิดสนิทสนม หรือแม้แต่รู้จักกันเป็นการส่วนตัว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของชุมชนในลักษณะกว้างๆ ว่าชุมชน หมายถึง การที่ผู้คนจำนวนหนึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่ใด พื้นที่หนึ่งร่วมกัน และต่างคนต่างพบปะเห็นหน้ากัน ในขณะที่

ประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกันนั้น ขึ้นอยู่กับแต่ละชุมชนมากกว่า ว่าคนในชุมชนนั้นๆ จะมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากน้อยเพียงใด

2.1.2 คุณลักษณะของชุมชน

สนธยา พลศรี (2545) ได้กล่าวถึงชุมชนในด้านลักษณะและองค์ประกอบของชุมชนว่า โดยทั่วไปแล้ว ชุมชนล้วนมีลักษณะร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนในรูปของกลุ่มสังคม ซึ่งสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม หรือมีปฏิริยาโต้ตอบต่อกันทางสังคม เชื้ออาหารต่อกัน และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ขณะเดียวกัน สมาชิกของชุมชนก็มีลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ อัตราการเกิด อัตราการตาย การย้ายถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้ อาณาบริเวณก็เป็นอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งจัดว่าเป็นลักษณะร่วมของชุมชน กล่าวคือ เป็นที่อยู่อาศัยหรือเป็นที่ประกอบกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิกและกลุ่มสังคม ส่วนขนาดของชุมชนอาจมีขนาดเล็กและใหญ่ โดยขึ้นกับจำนวนสมาชิกในกลุ่มสังคมและขนาดของอาณาบริเวณ ไม่ว่าจะเป็น ครอบครัว ละแวกบ้าน ตำบล กระทั่งถึงประเทศและโลก

องค์ประกอบอีกประการหนึ่งของลักษณะชุมชน ก็คือ มีการจัดระเบียบทางสังคม เพื่อควบคุมความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน เช่น บรรทัดฐานทางสังคม สถาบันทางสังคม และวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน รวมไปถึงการที่สมาชิกมีความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกัน กล่าวคือ มีการติดต่อสัมพันธ์กัน มีความสนใจทางสังคม มีกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน มีความสนิทสนมกัน และประการสำคัญก็คือ มีความสัมพันธ์แบบพบปะกันโดยตรง ซึ่งนำไปสู่การใช้ชีวิตในด้านต่างๆ ร่วมกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ หรือแบบตัวใครตัวมัน ขณะที่การที่สมาชิกมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินชีวิตร่วมกัน การที่สมาชิกได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชนร่วมกัน การที่สมาชิกมีระบบการติดต่อสื่อสารและการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ร่วมกัน ล้วนเป็นลักษณะร่วมที่สำคัญของชุมชน และมีส่วนทำให้ลักษณะทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น ดำรงอยู่ร่วมกันได้อีกด้วย

จากคุณลักษณะของชุมชนข้างต้น ทำให้สามารถเกิดคำถามได้ว่าจำเป็นหรือไม่ที่คนซึ่งอาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชนหนึ่งๆ จะต้องมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน หากว่าเป็นการอยู่แบบตัวใครตัวมัน ต่างคนต่างอยู่ ไม่รู้จักกันเป็นการส่วนตัวแล้ว จะยังนับได้ว่าเป็นคุณลักษณะหนึ่งของชุมชนหรือไม่ เนื่องจากในสังคมปัจจุบัน ลักษณะของชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ที่ชีวิตความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนแน่นแฟ้น มีการพบปะสังสรรค์กันเสมอ ไปสู่ลักษณะความเป็นชุมชนเมือง ซึ่งชีวิตความเป็นอยู่มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ การติดต่อกันมักจะเป็นแบบ

ทางการ ไม่ค่อยมีความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างกัน ไม่มีความใกล้ชิดสนิทสนม รวมทั้งการที่ชุมชนเมืองมักจะเน้นความเป็นวัตถุนิยม เห็นได้จากการที่ประชาชนส่วนใหญ่ในเมืองต่างต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพ แข่งขันกันตลอดเวลา เป็นต้น

สรุปลักษณะสำคัญของชุมชน (สนธยา พลศรี, 2545: 22-23)

1. คน: เป็นการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคน
2. อาณาบริเวณ: เป็นที่อยู่อาศัย หรือประกอบกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิก
3. สมาชิกมีระบบการติดต่อสื่อสาร และการเรียนรู้ร่วมกัน: เพื่อทำให้มีความรู้ ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ร่วมกัน
4. สมาชิกมีความสัมพันธ์ทางสังคม: มีการติดต่อสัมพันธ์กัน มีกิจกรรมร่วมกัน มีความสัมพันธ์แบบพบปะกันโดยตรง
5. มีการจัดระเบียบทางสังคม: เพื่อควบคุมความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน เช่น บรรทัดฐานทางสังคม สถาบันทางสังคม และวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน
6. สมาชิกมีวัตถุประสงค์ และเป้าหมายในการดำเนินชีวิตร่วมกัน

2.1.3 โครงสร้างและสมาชิกของชุมชน

โดยทั่วไปโครงสร้างของชุมชนมีองค์ประกอบต่างๆ เช่น (ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์, 2553: 78-79)

- โครงสร้างทางเศรษฐกิจ
- โครงสร้างทางสังคม
- โครงสร้างทางการเมือง
- โครงสร้างทางวัฒนธรรม
- โครงสร้างทางระบบนิเวศ

อย่างไรก็ดี ภายในโครงสร้างต่างๆ ยังประกอบไปด้วยโครงสร้างทางสังคมของแต่ละชุมชน เพื่อการอยู่รอดของสังคม ได้แก่ องค์การทางสังคมกับสถาบันทางสังคม

1. องค์การทางสังคมในชุมชน เป็นกระบวนการจัดระเบียบทางสังคมของสมาชิกในชุมชน และกลุ่มสมาชิกของชุมชนที่ได้จัดระเบียบทางสังคมแล้ว

กระบวนการจัดระเบียบทางสังคมของสมาชิกในชุมชน : เป็นทั้งการสร้างและการสอนระเบียบของสังคมให้กับสมาชิกในชุมชน โดยการสร้างความเชื่อ ความรู้ ค่านิยม อุดมการณ์ บรรทัดฐาน คุณธรรม การกำหนดสถานภาพและบทบาท ผ่านการขัดเกลาทางสังคม หรือการ

ฝึกอบรมให้รู้ระเบียบของสังคมเพื่อให้สมาชิกยอมรับและปฏิบัติตามระเบียบทางสังคม และสถานภาพบทบาทที่ดำรงอยู่

กลุ่มสมาชิกของชุมชนที่ได้จัดระเบียบทางสังคมแล้ว : เป็นกลุ่มสมาชิกที่ได้ผ่านกระบวนการจัดระเบียบทางสังคมไปแล้ว กลุ่มคนเหล่านี้มีหลายขนาดตามจำนวนของสมาชิก มีความซับซ้อนของโครงสร้างแตกต่างกัน แต่มีองค์ประกอบพื้นฐานร่วมกัน คือ ความสัมพันธ์ทางสังคม แบบแผนพฤติกรรม และภาระหน้าที่ เช่น กลุ่มสังคม ครอบครัว สมาคม ชนชั้น และสังคมมนุษย์

2. สถาบันทางสังคมในชุมชน สถาบันทางสังคมในชุมชนเป็นแบบอย่างในการคิดของสมาชิกในชุมชน ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ คุณธรรม และแบบอย่างในการกระทำสิ่งต่างๆ ของสมาชิก ได้แก่ บรรทัดฐานทางสังคมซึ่งมีความจำเป็นในการดำรงอยู่ของชุมชน และชุมชนได้สร้างสรรค์ สะสม ถ่ายทอดสืบต่อกันมา

สถาบันทางสังคมมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ตำแหน่งทางสังคมของบุคคลซึ่งแตกต่างกันออกไป ภาระหน้าที่ หรือความรับผิดชอบของบุคคลซึ่งเป็นไปตามสถานภาพและบทบาทที่บุคคลดำรงตำแหน่ง แบบแผนพฤติกรรม หรือกรอบมาตรฐานในการประพฤติปฏิบัติของบุคคลและองค์วัตถุ (Material component) คือ ส่วนที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม มองเห็นได้และจับต้องได้ สถาบันทางสังคมในชุมชนที่สำคัญมีหลายสถาบัน เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันการเมือง สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันศิลปะและนันทนาการ สถาบันภาษาและการสื่อสาร สถาบันการคมนาคมขนส่ง สถาบันอนามัยและสาธารณสุข สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ฯลฯ

ดังนั้น โครงสร้างชุมชนและโครงสร้างทางสังคมของชุมชนข้างต้น ทำให้เห็นว่าภายในชุมชนจะมีโครงสร้างชุมชนในด้านต่างๆ มากมาย เช่น สังคม เศรษฐกิจ การเมือง ฯลฯ และภายในโครงสร้างทางสังคมของชุมชนก็จะมีองค์ประกอบเพื่อการอยู่รอดของชุมชนและสังคม เช่น ต้องมีการจัดระเบียบทางสังคม ต้องมีความสัมพันธ์ ต้องมีกลุ่มทางสังคม

3. สมาชิกในชุมชน สมาชิกชุมชนโดยทั่วไปในอดีตก็มักจะเป็นกลุ่มเครือญาติกัน รู้จักกัน และเป็นลักษณะการอยู่ในครอบครัวขยายที่มีคนหลายรุ่น คนอยู่กันอย่างครอบครัวใหญ่อาจไม่มีเครือข่ายของชุมชนชัดเจน และการย้ายถิ่นโดยทั่วไปก็เกิดจากสมาชิกในชุมชนย้ายกันไปเป็นกลุ่มก้อน ไปอยู่ในบริเวณที่ตั้งเดียวกัน การย้ายถิ่นเข้ามาอยู่จากที่อื่นๆ สำหรับสมาชิกชุมชนมีน้อยมาก(ชัยวัฒน์ หน่อรัตน์, 2545 อ้างถึงใน ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์, 2553: 82-88)

สมาชิกพื้นฐาน : ชุมชนครอบครัว โดยที่การเป็นสมาชิกชุมชนมีนัยของการดำเนินชีวิตร่วมกันในเชิงเศรษฐกิจชุมชน หรือวัฒนธรรมชุมชนบนที่ตั้งและนิเวศชุมชนชนบท ไม่ใช่เชิงการเมือง การปกครองแบบชุมชนเมืองที่ต้องขยายอำนาจเข้ามายังชุมชนชนบท ชุมชนชนบทนับสมาชิกเป็นหน่วยครอบครัวที่ประกอบด้วยคน 2 รุ่น คือ พ่อ แม่ กับลูก ขณะที่ชุมชนเครือข่ายประกอบด้วยคน 4-5 รุ่น คือ 1.ปู่ ย่า ตา ยาย 2.พ่อ แม่ 3.ลูก 4.หลาน 5.เหลน

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า ชุมชนโดยทั่วไปประกอบไปด้วยโครงสร้างต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม รวมถึงมีองค์กรทางสังคมและสถาบันทางสังคมต่างๆ เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา ฯลฯ ทำหน้าที่สร้างความรู้ ความเชื่อ กำหนดสถานภาพและบทบาท ตลอดจนจัดระเบียบทางสังคมโดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม เพื่อให้สมาชิกในชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น ขณะที่สมาชิกพื้นฐานของแต่ละชุมชนที่สำคัญก็คือ ครอบครัว ซึ่งสามารถขยายไปสู่การเป็นชุมชนกลุ่มย่อยต่างๆ ชุมชนเครือข่ายต่างๆ ได้อีกด้วย

2.1.4 การดำรงอยู่ของชุมชน

ชุมชนเมื่อเกิดขึ้นแล้วมีทั้งที่ดำรงอยู่อย่างยาวนานแบบถาวร และดำรงอยู่เพียงระยะเวลาหนึ่งก็สิ้นสุดไป ชุมชนที่ดำรงอยู่ได้ยาวนานแบบถาวรนั้น มีลักษณะสำคัญ ดังนี้ (พัทยา สายหู, 2534 อ้างถึงใน สนธิยา พลศรี, 2545: 27)

1. สมาชิกได้รับผลประโยชน์เพียงพอแก่การดำรงชีวิต
2. มีระบบความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันแบบระบบครอบครัวและเครือญาติ คือ ผูกพันกันไปตลอดชีวิตและมีการสืบทอดไปสู่ลูกหลานอีกด้วย
3. สมาชิกมีการพึ่งพาอาศัยกันในเรื่องต่างๆ และได้รับความช่วยเหลือเมื่อมีความต้องการทั้งความต้องการทางวัตถุ ความต้องการทางจิตใจ และเมื่อประสบความเดือดร้อน ความทุกข์ยากต่างๆ
4. สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี ไม่เกิดความขัดแย้งกันขึ้นอย่างรุนแรง
5. สมาชิกยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานหรือกฎเกณฑ์ ระเบียบของสังคม
6. สมาชิกยึดถือค่านิยมหรือหลักการร่วมกันว่า ชุมชนจะอำนวยประโยชน์สุขให้แก่บุคคลและหมู่คณะเป็นสำคัญ

จากข้อมูลข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ชุมชนที่สามารถตอบสนองความต้องการทางร่างกาย จิตใจ และทางสังคมให้แก่สมาชิกได้ รวมทั้งสามารถจัดระเบียบทางสังคมเพื่อให้สมาชิกอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ย่อมจะดำรงอยู่ได้

2.1.5 หน้าที่ของชุมชน (สนธิยา พลศรี, 2545: 36)

หน้าที่ของชุมชนโดยทั่วไป

1. หน้าที่ทางชีวภาพ คือ การจัดหาสมาชิกใหม่ไม่ให้ขาดสายด้วยวิธีการสืบพันธุ์ตามธรรมชาติ และการย้ายถิ่นจากชุมชนอื่น เพื่อการดำรงอยู่ของชุมชนอย่างถาวร
2. หน้าที่ในเรื่องการติดต่อสื่อสาร โดยจัดให้มีภาษาพูดและภาษาเขียน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนสามารถติดต่อสื่อความหมายระหว่างกันได้
3. การอบรมกล่อมเกลาให้สมาชิกใหม่รู้จักบรรทัดฐานของชุมชน เช่น ปกป้องและถ่ายทอดวัฒนธรรม ให้รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองและบุคคลอื่น ตลอดจนแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนในชุมชน เป็นต้น เพื่อให้การดำเนินชีวิตในชุมชนดำเนินไปโดยราบรื่น
4. การให้บริการขั้นต้นแก่สมาชิก เช่น การจัดให้มีการผลิตสินค้าและบริการต่างๆ ที่อยู่อาศัยถูกสุขลักษณะและบริการอื่นๆ เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของสมาชิก ช่วยให้สมาชิกมีความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต
5. จัดระเบียบและรักษาความสงบเรียบร้อยให้แก่สมาชิก เป็นการควบคุมสมาชิกในชุมชนให้ประพฤติปฏิบัติในกรอบของบรรทัดฐานทางสังคม คือ กฎหมายหรือประเพณี ระวังข้อพิพาทระหว่างสมาชิกด้วยความยุติธรรม คุ้มครองรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยและความปกติสุขของสังคม
6. บำรุงขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติภารกิจของสมาชิก ด้วยการแสวงหาเอกลักษณ์หรือเป้าหมายร่วมกัน ปกป้องและจงใจให้สมาชิกเกิดความภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างสมาชิกแต่ละคน
7. การติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนอื่นๆ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนสามารถขยายกิจกรรมต่างๆ และได้รับประโยชน์มากขึ้น เช่น การค้าขาย การนันทนาการ การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในด้านต่างๆ เป็นต้น

8. การเตรียมชุมชนให้มีความพร้อมที่จะพัฒนา เช่น จัดระบบการให้การศึกษา การฝึกอบรม การสรรหาและพัฒนาผู้นำ ส่งเสริมให้สมาชิกดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในรูปของกลุ่ม และองค์กร การไปศึกษาดูงานชุมชนอื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จ เป็นต้น

ขณะที่ในปัจจุบันภารกิจหน้าที่ หรือกิจกรรมของชุมชนมีเพิ่มเติมขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของชุมชน และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมาย เช่น กิจกรรมสวัสดิการที่เกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย หรือความจำเป็นในชีวิต เป็นวิถีชีวิต จำพวกค่าเล่าเรียน ค่ารักษาพยาบาล ค่าฌาปนกิจ ตลอดจนกิจกรรมที่เกี่ยวกับด้านการศึกษา ชุมชนต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ชัดเจน โดยอาจจะเป็นการศึกษาในทุกๆ ด้านทั้งแบบในและนอกระบบ เช่น การฝึกสมาธิ การฝึกอบรมชาวบ้านในด้านต่างๆ หรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ เช่น สร้างมูลค่าเพิ่มของการผลิต พัฒนาอาชีพ ธุรกิจชุมชน ฯลฯ โดยเฉพาะในชุมชนที่พัฒนาแล้วและพึ่งตนเองได้ (สุรพล พยอมแย้ม, 2545 อ้างถึงใน ธีระภักธา เอกผจญสวัสดิ์, 2553: 90)

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับชุมชน จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนข้างต้นพบว่า ที่ผ่านมามีการให้ความหมายเกี่ยวกับชุมชนจากนักคิดต่างๆ มีทั้งที่เน้นความหมายของชุมชนในเรื่องพื้นที่หรืออาณาเขตที่แน่นอน เน้นเรื่องความสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน ขณะเดียวกัน การอธิบายเกี่ยวกับลักษณะของชุมชนที่ผ่านมาก็ยังคงมีข้อสังเกตอยู่หลายประการเป็นต้นว่า การอธิบายเรื่องที่สมาชิกของชุมชนมีลักษณะทางประชากรศาสตร์ เช่น เพศ อายุ อัตราการเกิด ตาย ฯลฯ ซึ่งทำให้เกิดคำถามว่า จำเป็นหรือไม่ที่ชุมชนหนึ่งๆ โดยเฉพาะชุมชนสมัยใหม่จะต้องมีลักษณะทางประชากรศาสตร์ดังกล่าวข้างต้นด้วย รวมถึงการที่มีคำอธิบายเกี่ยวกับลักษณะอีกประการหนึ่งของชุมชน คือ การที่สมาชิกต่างก็มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินชีวิตร่วมกัน ซึ่งอาจถูกตั้งคำถามถึงการอธิบายในลักษณะนี้ได้ว่าเป็นการละเลยการมองถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนเมือง ซึ่งแม้ว่าสมาชิกจะอยู่ในพื้นที่เดียวกันแต่ก็ไม่สามารถอธิบายได้ว่า สมาชิกในชุมชนเมืองมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินชีวิตร่วมกันหรือไม่ อย่างไร

ขณะที่ประเด็นเรื่องโครงสร้างและสมาชิกของชุมชน จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า โดยส่วนใหญ่จะให้ความสนใจกับความเป็นชุมชนชนบท ยกตัวอย่างเช่น ในงานเขียนของ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ที่ว่าสังคมไทยมีความเป็นชุมชนเข้มข้น เพราะความเป็นชุมชนดำรงอยู่ในวัฒนธรรม เป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่สุดของวัฒนธรรมไทย สืบต่อส่งทอดกันมาตลอดเวลา ยาวนาน ปรากฏในสถาบันพื้นฐานที่สุดของสังคม คือ สถาบันครอบครัวและชุมชนหมู่บ้าน ดำรงอยู่ข้ามยุคสมัยของประวัติศาสตร์ ลักษณะพิเศษภายในสถาบันชุมชนของไทย คือ สมาชิกมีความเท่าเทียมกัน ไม่มีลำดับชั้นและการบังคับรุนแรงภายในครอบครัวและภายในชุมชน หมายความว่า

สมาชิกแต่ละคนมีชีวิตอิสระของตัวเอง แต่ขณะเดียวกันสมาชิกสถาบันครอบครัวและชุมชนของไทย ก็มีน้ำใจไมตรีต่อกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความขัดแย้งระหว่างกันเองภายในน้อย มีแรงเกาะเกี่ยวกันภายในชุมชนสูงและถาวร (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2553: 168) ดังนั้น จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่า ในขณะที่ชุมชนเมืองและชุมชนรูปแบบใหม่ มีการเจริญเติบโตเช่นนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการทำความเข้าใจชุมชนที่หลากหลายมากขึ้น

ขณะที่แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเรื่องการดำรงอยู่ของชุมชนก็เช่นเดียวกัน ที่พบว่าตลอดเวลาที่ผ่านมาส่วนใหญ่เน้นการศึกษาโดยใช้ชุมชนชนบทเป็นที่ตั้ง ทั้งยังเป็นการศึกษาซึ่งสะท้อนให้เห็นแต่เพียงด้านบวก กล่าวคือ มองว่าสมาชิกในชุมชนจะไม่ค่อยมีปัญหาขัดแย้งกัน หรือถ้าหากมีก็จะไม่รุนแรง สามารถแก้ปัญหาร่วมกันได้ แต่ในความเป็นจริงแล้ว ปัญหาโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในชุมชนกลับเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนล่มสลายได้

ประเด็นสุดท้ายที่จะกล่าวถึงก็คือ แนวคิดเรื่องหน้าที่ของชุมชนซึ่งมีความน่าสนใจ เพราะแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้จากการเป็นสมาชิกของชุมชนนั่นเอง แม้ว่าจะเป็นคำอธิบายในเชิงหลักการ กล่าวคือ เป็นแนวคิดในเชิงอุดมคติซึ่งอาจไม่เกิดผลในทางปฏิบัติ ยกตัวอย่างเช่น การให้บริการขั้นต้นแก่สมาชิก การจัดระเบียบและรักษาความสงบเรียบร้อยให้แก่สมาชิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนเมืองซึ่งสมาชิกมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ด้วยแล้ว ดังนั้น แนวคิดเรื่องหน้าที่ของชุมชนที่กล่าวถึงข้างต้น จึงอาจถูกตั้งคำถามถึงความเป็นไปได้ โดยเฉพาะในกรณีของชุมชนเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2.2 แนวคิดเรื่องชุมชนเสมือนจริง (Virtual Community)

2.2.1 ความหมายของชุมชนเสมือนจริง

ชุมชนรูปแบบใหม่ เป็นชุมชนที่กลุ่มคนอาจจะพบกันโดยตรงหรือไม่ก็ตาม แต่มีโอกาสสื่อสารกันด้วยถ้อยคำภาษา และความคิดผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ตลอดจนเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ชุมชนแบบนี้มีข้อดีกว่าชุมชนแบบอื่นตรงที่ว่า ไม่มีอคติเกี่ยวกับเพศ อายุ เชื้อชาติ สีผิว เผ่าพันธุ์ รูปร่าง หน้าตา เสียงพูด อากัปกริยาของสมาชิก ชุมชนเสมือนจริงเป็นเครื่องมือที่เชื่อมโยงผู้ที่มีความสนใจร่วมกันเข้าด้วยกัน ในชุมชนแบบเดิม เราจะรู้จักผู้คนต่อเมื่อได้พบปะหน้าตา และต้องคบหาสมาคมกับผู้คนจำนวนไม่น้อย กว่าที่จะพบผู้ที่มีความสนใจในเรื่องบางเรื่อง เหมือนกับเรา แต่ในชุมชนประเภทนี้เราสามารถเข้าถึงแหล่งที่เราสนใจได้อย่างทันที นอกจากนี้ ยังมีข้อดีคือ ช่วยคัดสรรกลั่นกรองข้อมูลที่เป็นและทันสมัย โดยไม่ต้องเก็บรวบรวมไว้มากมายเช่นแต่ก่อน (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543: 39-40)

ชุมชนรูปแบบใหม่ จึงมีลักษณะที่หลากหลายมากขึ้นในปัจจุบัน ทำให้ความเป็นชุมชนสามารถขยายได้อย่างกว้างขวาง และครอบคลุมมิติอื่นมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน ที่ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้ขยายขอบเขตในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกิดขึ้นในทุกมุมโลกมาสนองผู้บริโภคได้อย่างมากมาย รวดเร็วและทันทั่วถึง ชุมชนรูปแบบใหม่มีลักษณะเป็นชุมชนไร้พรมแดน คือ สมาชิกหรือผู้ที่สนใจสามารถเข้าร่วมได้โดยไม่จำกัดหลักแหล่ง หากระบบเทคโนโลยีสารสนเทศครอบคลุมถึง อาจเป็นชุมชนทางอากาศซึ่งอาศัยการติดต่อสื่อสารของบุคคลผ่านวิทยุกระจายเสียง ระบบโทรศัพท์ขั้นพื้นฐาน และระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่ เช่น รายการวิทยุชุมชนร่วมด้วยช่วยกัน สถานีวิทยุ จส.100 หรือชุมชนไซเบอร์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ชุมชนในรูปแบบใหม่นี้ ยังคงต้องมีการอาศัยความเป็นชุมชนเดิม คือ พื้นที่อยู่บ้าง แต่ลักษณะความสัมพันธ์มีการเปลี่ยนแปลงไป สิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมที่ซับซ้อน โดยผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีรูปแบบที่กว้างขวางขึ้นทั้งในระดับชาติและระดับโลก กล่าวคือ สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นถ้าเป็นปัญหา ปัญหาหรือสิ่งนั้นๆ ก็จะเชื่อมโยงไปในระดับที่กว้างขึ้นได้ และในทางตรงกันข้าม ก็จะเป็นประโยชน์หรือมีผลต่อความรับผิดชอบร่วมกันในฐานะเป็นชุมชนในรูปแบบใหม่ที่มีจิตสำนึกร่วมกัน มีหลักการ จุดมุ่งหมาย และการปฏิบัติร่วมกัน

ชุมชนในรูปแบบใหม่นี้ ทอนนีส์ (Tonnie's อ้างถึงใน ริระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์, 2553: 119) กล่าวว่า เป็นความสัมพันธ์แบบปัจเจก มีการแข่งขัน มีการคิดคำนวณบนฐานของประโยชน์ และอยู่บนพันธะทางกฎหมาย ซึ่งพบได้ในสังคมเมืองหรืออุตสาหกรรมสมัยใหม่ที่อาศัยเทคโนโลยีความสัมพันธ์แบบนี้อาจสูญเสียความเป็นธรรมชาติ สัมผัสของความเป็นมนุษย์ และการเกื้อหนุนของสมาชิก แต่การสร้างความเป็นชุมชนใหม่ก็ไม่ใช่ว่าการรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนแบบดั้งเดิม หากเป็นการผสมผสานความเชื่อแบบเก่าที่มีคุณค่า และการพัฒนาระบบใหม่ที่ก้าวต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง

อาริยา เสวตามร์ (2542 อ้างถึงใน ริระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์, 2553: 119) กล่าวถึงชุมชนในรูปแบบใหม่ว่า สำหรับผู้นำชุมชนและนักพัฒนาแล้ว ความเป็นชุมชน หมายถึง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชนและเครือข่ายที่กว้างขวาง กิจกรรมที่สร้างขึ้นเป็นการสร้างความเป็นชุมชนในรูปแบบใหม่ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่ยุติธรรม และเครือข่ายที่กว้างขวางมากกว่าในอดีต เพื่อสอดคล้องกับกระแสการพัฒนาในปัจจุบัน ที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่าย หรือเพื่อรู้เท่าทันการเชื่อมโยงเครือข่ายของเทคโนโลยีสมัยสมัยที่ไร้พรมแดน

นอกจากนี้ เทคโนโลยีในปัจจุบันยังได้ร้อยเรียง เชื่อมโยงเข้าไปในการใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์ ตลอดจนจนสามารถเปลี่ยนแปลงธรรมชาติของมนุษย์ ทั้งยังมีความรวดเร็วในการตอบสนอง

มากขึ้นเรื่อยๆ ปัจจุบันเทคโนโลยีใหม่ๆ ยังจัดได้ว่าเป็นวัฒนธรรม เพราะได้ฝังรากลึกอยู่ในรูปแบบของการใช้ชีวิตในสังคมที่เป็นมากกว่าการที่ผู้คนมาอยู่รวมกันเท่านั้น เช่น ความซับซ้อนของระบบอุตสาหกรรม โรงงานต่างๆ ฯลฯ เท่ากับว่าเทคโนโลยีในปัจจุบันได้กลายเป็นสิ่งที่ถูกทำให้เหมาะสมกับสังคม (Socialized) เช่น การเกิดขึ้นของโทรศัพท์มือถือ อีเมล อินเทอร์เน็ต ล้วนเป็นตัวอย่างหนึ่งของรูปแบบทางสังคมของเทคโนโลยี ซึ่งได้ทำลายข้อจำกัดเรื่องระยะทาง และสถานที่ เท่ากับว่า เทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารและข้อมูลข่าวสารมีบทบาทในการเปลี่ยนรูปแบบของชุมชนได้เช่นกัน (Delanty, 2003: 169-170) ขณะที่ Calhoun (1992) มองว่าตลาดที่มีขนาดใหญ่ขึ้น ระบบการขนส่ง การคมนาคม การบริหารจัดการองค์กรต่างๆ รัฐบาล ที่เกิดขึ้นในกระบวนการของความทันสมัยใหม่ (Modernization) ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมทางอ้อม ที่ตรงกันข้ามกับสมัยดั้งเดิมซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบพบหน้ากันโดยตรงนั่นเอง (Delanty, 2003: 179)

เช่นเดียวกับที่ Robert MacIver (1970) ให้ความเห็นเรื่องชุมชนไว้ในหนังสือเรื่อง On Community, Society and Power ว่าชุมชนหนึ่งๆ เปรียบเสมือนร่างกายของมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เป็นอิสระ ตลอดจนมีการเกี่ยวข้องกับคนอื่น ๆ ด้วย ทั้งยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า ชุมชนหนึ่งๆ จำเป็นต้องมีเขตแดน โดยแต่ละเขตแดนนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ขณะเดียวกัน ชุมชนหนึ่งๆ ก็สามารถแบ่งแยกออกมาเป็นชุมชนย่อยๆ ตัวอย่างเช่น ภายในหอพักต่างๆ ที่มีผู้คนหลากหลายอาศัยอยู่ร่วมกัน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้เอง MacIver จึงมองว่า ผู้คนทั้งหลายสามารถเป็นสมาชิกของชุมชนทั้งในระดับภูมิภาค ระดับชาติ หรือแม้แต่ว่าระดับโลก เท่ากับว่า คนคนหนึ่งสามารถเป็นสมาชิกของกลุ่มผู้นับถือศาสนา กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มการเมือง กลุ่มธุรกิจ กลุ่มอาชีพ เรียกได้ว่า “เป็นสมาชิกของชุมชนตามความสนใจ” (Communities of Interest) เช่นเดียวกับการที่เป็นสมาชิกของชุมชนตามแต่ละสถานที่นั้นๆ นั่นเอง ทั้งยังมองว่า ผู้คนสามารถเข้าหรือออก แต่ละชุมชนได้อย่างอิสระ รวมถึงสามารถแสดงบทบาทต่างๆ ได้หลากหลายในแต่ละช่วงเวลาภายในชุมชนนั้นๆ อีกด้วย

จากความเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่กล่าวมา Delanty สรุปให้เห็นนัยที่เปลี่ยนไปของชุมชนในประการสำคัญ คือ ชุมชนในปัจจุบันมีความเป็นนามธรรม ขาดความชัดเจนและความเป็นเอกภาพ ถูกสร้างขึ้นจากกระบวนการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน มากกว่าเกิดจากโครงสร้างที่เป็นสถาบัน พื้นที่ หรือแม้แต่ในรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ของความหมายใดๆ สมาชิกของชุมชนในปัจจุบันมีความผูกพันกันน้อยลงกว่าในอดีต แต่ในขณะเดียวกัน ก็มีการเปิดโอกาสให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกัน (Belonging) ของผู้คนบนพื้นฐานเรื่องศาสนา ชาตินิยม ชาติพันธุ์ วิถีชีวิต เพศ ฯลฯ ในโลกแบบพหุสังคม ซึ่งชุมชนประเภทใหม่ต่างๆ กำลังเกิดขึ้น

ในสังคมยุคใหม่ ปัจเจกบุคคลไม่ได้ผูกพันอยู่กับชุมชนแห่งเดียว แต่สามารถเข้าร่วมในชุมชนต่างๆ ได้ แม้ว่าบางครั้งอาจเป็นการเกี่ยวพันที่ทับซ้อนกัน (Overlapping bonds) ทั้งยังมีความเป็นไปได้ ที่บุคคลนั้นๆ จะเข้าหรือออกในกลุ่มต่างๆ กระทั่งบางครั้งอาจทำให้ขาดความต่อเนื่อง (Delanty, 2003: 187-195) กล่าวได้ว่า ชุมชนมีความยืดหยุ่นมากขึ้นจากเดิม ที่เน้นขอบเขต เขตแดน ที่ตั้ง บนพื้นฐานของคุณค่าแบบดั้งเดิม ไปสู่การเต็มใจที่จะสื่อสารกัน ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายสังคมที่ถูกจัดตั้งขึ้นอย่างทันทีทันใดจากสมาชิกแต่ละคน อย่างไรก็ตาม ก็ไม่สามารถแทนที่อะไรก็ตามที่มีอยู่จริง หากแต่แสดงออกถึงความปรารถนาที่จะมีความสัมพันธ์กัน (Delanty, 2003: 195)

รูปแบบหนึ่งของชุมชนแบบใหม่ (New Community) ก็คือ ชุมชนเสมือนจริง (Virtual Community) ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนาเทคโนโลยี และปัญหาของสังคมสมัยใหม่ที่ทวีความซับซ้อนและรุนแรงขึ้น การพิจารณาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาไม่อาจจำกัดอยู่ในบริบทของชุมชนที่มีอาณาเขตภูมิศาสตร์เล็กๆ ได้เพียงลำพัง เพราะบางปัญหาก็เกิดจากอิทธิพลภายนอก ซึ่งบางครั้งการแก้ไขต้องการการรวมกำลัง ความร่วมมือและทรัพยากรจากภายนอกชุมชน (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543 อ้างถึงใน ธีระภัทรา เอกผาศัยสวัสดิ์, 2553: 115)

การทำความเข้าใจกับความหมายของคำว่า "ชุมชนเสมือนจริง" กลายเป็นข้อถกเถียงใหม่ในการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ แนวคิดเรื่องการศึกษาชุมชนทั้งในทางสังคมวิทยา มานุษยวิทยาและสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง ในต่างประเทศมีการศึกษาเรื่องชุมชนเสมือนจริงกันอย่างกว้างขวางครอบคลุมหลายสาขาวิชา พบแนวโน้มว่า การศึกษาวิจัยประเด็นเรื่องชุมชนเสมือนจริงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีมากขึ้นเรื่อยๆ แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีความเห็นที่สอดคล้องและไม่ลงตัว เกี่ยวกับการทำความเข้าใจถึงความหมายและองค์ประกอบของชุมชนเสมือนจริง แต่ส่วนใหญ่แล้วพบว่าชุมชนเสมือนจริง หมายถึง กลุ่มของบุคคลหลายๆ คนที่มารวมตัวกัน มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีการร่วมกันแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนข้อมูลประเด็นหนึ่งๆ โดยมีระบบการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีเป็นสื่อกลางช่วยสนับสนุนการยอมรับกฎเกณฑ์ บรรทัดฐานที่ถูกสร้างขึ้นมาใหม่ร่วมกัน (จตุรวิทย์ ทองเมือง, 2551: 23)

Rheingold (1993 อ้างถึงใน จตุรวิทย์ ทองเมือง, 2551: 24) นักวิชาการผู้บุกเบิกการศึกษาชุมชนเสมือนจริงให้ความเห็นว่า ในสถานการณ์การสื่อสารในบริบทของชุมชนเสมือนจริง กลุ่มคนจะสร้างบรรทัดฐานทางสังคมและกฎกติกาขึ้นมาเพื่อใช้ควบคุม จัดบริบททางสังคมใหม่ เป็นการสร้างความจริงชนิดใหม่ (New reality) ที่คนสร้างภาพขึ้นมาเพื่อเลียนแบบชุมชนดั้งเดิม เช่น มีบ้าน เพื่อนบ้าน เป็นพื้นที่ที่มีการสร้างความหมาย และอัตลักษณ์ร่วมกัน

นอกจากนี้ เขายังมองว่าการเกิดชุมชนเสมือนจริงเป็นความจริงทางเลือก (Alternative reality) หรือเป็นความจริงเสมือน (Virtual reality) เป็นความจริงที่ดำรงอยู่และสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมได้ เป็นทางเลือกที่คนสามารถเลือก เพื่อหนีจากความจริงที่ "จริงๆ" เทคโนโลยี และการสื่อสารจึงไม่เพียงเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางสังคม แต่ความสัมพันธ์สามารถสร้างขึ้นใหม่ได้ด้วย

หากสรุปความคิดของ Rheingold ชุมชนเสมือนจริง หมายถึง กลุ่มคนซึ่งรวมตัวกันโดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศ อินเทอร์เน็ต กลุ่มคนที่รวมกันเหล่านี้ ต้องมีมากพอและอยู่กันอย่างต่อเนื่องยาวนาน มีการร่วมกันแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ จนก่อร่างเป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ทั้งแบบส่วนตัวและส่วนรวม เห็นได้ว่าค่านิยมของ Rheingold ตั้งอยู่บนพื้นฐานของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กลุ่มคน และความรู้สึกร่วมกันต่อผู้อื่นในชุมชนที่พวกเขาปฏิบัติสัมพันธ์ด้วย โดยต้องมีความสัมพันธ์ระยะเวลานานมากพอ และที่สำคัญ พวกเขาต้องรู้สึกถึงความ เป็นชุมชนร่วมกัน มีความรู้สึกบางอย่างร่วมกันอีกด้วย (Rheingold, 1993: 5)

ในงานวิจัยเรื่อง ชีวิตของคนที่มีความหลากหลายทางเพศในชุมชนเสมือนจริง ของ จตุรวิทย์ ทองเมือง (2551) ได้สรุปความคิดของนักวิชาการต่างๆ เกี่ยวกับชุมชนเสมือนจริง ดังเช่น ความเห็นของ เบม (Baym, 2000) ซึ่งให้ความเห็นว่า ชุมชนเสมือนจริงไม่ใช่เป็นเรื่องของพื้นที่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นเรื่องของกิจกรรมร่วมและความรู้สึกร่วมกัน

ความเห็นของ ริดดิงส์และคณะ (Ridings et al., 2002) และลิคไลต์เดอร์กับเทย์เลอร์ (Licklider and Taylor, 1998) ก็มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า ชุมชนเสมือนจริงเป็นกลุ่มคนผู้มีความสนใจร่วมกัน เข้ามาสื่อสารอย่างสม่ำเสมอ เป็นระยะเวลายาวนาน โดยริดดิงส์และคณะ มองผ่านการสื่อสารในอินเทอร์เน็ต ในขณะที่ลิคไลต์เดอร์กับเทย์เลอร์ มองเป็นแนวคิดเรื่องชุมชนที่สัมพันธ์กับคอมพิวเตอร์ รวมถึงเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ ที่เป็นสื่อกลางในการสื่อสาร โดยผู้คนเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กันบนพื้นฐานของความสนใจร่วมกัน

เช่นเดียวกับผลงานวิจัยเรื่อง บทบาทของการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ กับการสร้างความสัมพันธ์แบบชุมชนเสมือนของกลุ่มผู้สูงอายุสมาชิก OPY Club ที่สรุปว่า ชุมชนเสมือนต่างๆ ที่เกิดขึ้น มีลักษณะแตกต่างไปจากชุมชนจริง คือ ในการรวมกลุ่มกันไม่จำเป็นต้องรวมกันตามถิ่นที่อยู่ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของชุมชนจริง แต่ชุมชนเสมือนนั้นอาจเป็นกลุ่มคนที่รวมกันตามลักษณะประชากร กลุ่มอาชีพ หรือความสนใจของบุคคลก็ได้ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแพทย์ กลุ่มนักตีพิมพ์ เป็นต้น (ศุภนิศา เกษมสันต์, 2546: 12)

สุริชัย หวันแก้ว (2001 อ้างถึงใน จตุรวิทย์ ทองเมือง, 2551: 25) กล่าวว่า การก่อร่างของชุมชนเสมือนจริงทำให้พื้นที่ทางกายภาพมีความสำคัญน้อยลง แนวคิดที่ว่าด้วยชุมชนเสมือนจริงนับเป็นการเปลี่ยนแปลงก้าวสำคัญของการศึกษาชุมชนที่เกิดขึ้นในความเป็นจริง เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ ในแง่ที่ความสัมพันธ์ทางสังคมจะหลุดลอยจากฐานชุมชน เปิดทางให้มีความเป็นไปได้ในการแยกห่าง จากการเน้นว่าชีวิตทางสังคมต้องยึดติดกับพื้นที่อย่างเดียว นอกจากสลายเรื่องพื้นที่แล้ว การศึกษาชุมชนเสมือนจริงยังเปิดทางให้กับการศึกษาชุมชนในมิติที่ว่าด้วยความสนใจร่วมกันในชุมชน และการให้ความสำคัญกับเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกในชุมชนหนึ่งๆ

Jones (1998 อ้างถึงใน จตุรวิทย์ ทองเมือง, 2551: 25) ได้เพิ่มเติมคำอธิบายเกี่ยวกับชุมชนเสมือนจริงว่า สิ่งที่จะเลยไม่ได้คือ การอธิบายปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กับการปฏิบัติที่มีมิติเรื่องพื้นที่ (spatial practice) ค่านิยม (values) และความเชื่อ (beliefs) เข้ามาเกี่ยวข้อง เขายังเสริมว่า ความสามารถของสมาชิกในชุมชนในการสร้าง รักษา และควบคุมพื้นที่ การทำความเข้าใจชุมชนเสมือนจริงยังเกี่ยวพันกับเรื่องของอำนาจการออกกฎ การครอบงำ หรือมีอำนาจเหนือ การยอมรับ การขัดขืน และการให้ความร่วมมือ ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ใช้ทำความเข้าใจธรรมชาติของชุมชนแบบเดิมซึ่งยังคงประยุกต์ใช้ได้

นอกจากนี้ Delanty ยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า ชุมชนเสมือนจริง ถือเป็นกลุ่มทางสังคมประเภทใหม่ ที่มีรูปแบบเฉพาะ มีลักษณะเฉพาะตัวสูง แสดงออกอย่างชัดเจน และสามารถมีรูปแบบดั้งเดิมอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการสร้างความเป็นครอบครัวต่างๆ ขึ้นมาใหม่ พื้นที่ชนบทต่างๆ การเคลื่อนไหวทางการเมืองรูปแบบต่างๆ ตลอดจนการแสดงออกในรูปแบบระดับโลก ทั้งยังมองว่า ชุมชนเสมือนจริง เป็นชุมชนของคนแปลกหน้า เป็นต้นว่า บนอินเทอร์เน็ต ซึ่งทำให้คนแปลกหน้าเข้ามาอยู่ด้วยกันในสังคม บนพื้นฐานความไม่มีลักษณะเฉพาะ ความสัมพันธ์ที่ดีใหม่ ความใกล้ชิดสนิทสนม และความคุ้นเคยส่วนตัว หรือที่ซึ่งการเมือง และความรู้สึกของตนเองถูกโยงเข้าด้วยกัน โดยอินเทอร์เน็ตร่วมสมัย คือ ตลาดโลกของคนแปลกหน้า มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลต่างๆ สร้างชุมชนเสมือนจริงขึ้นมา (Delanty, 2003: 171)

รัตนาวลี เกียรตินิยมศักดิ์ (1999 อ้างถึงใน ศุภนิศา เกษมสันต์, 2546: 4) ก็ให้ความเห็นไปในทางเดียวกันว่า การสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ เป็นการสื่อสารรูปแบบใหม่ ก่อให้เกิดชุมชนเสมือน (Virtual Community) ซึ่งเป็นชุมชนที่เกิดขึ้นมาใหม่ในสังคมไทย ชุมชนดังกล่าวใช้เครื่องมือในการสื่อสารแทนการพูดคุย เห็นหน้าซึ่งกันและกัน เป็นลักษณะที่บุคคลแต่ละคนแยกตัวกัน โดยไม่มีการรวมกลุ่มทางกายภาพ แต่เป็นการรวมกลุ่มทางความคิด ตามความสนใจของ

สาธารณชน โดยไม่มีข้อจำกัดทางด้านเวลาและสถานที่ ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดในโลกก็ถือว่าอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน (Global Village)

2.2.2 คุณลักษณะของชุมชนเสมือนจริง

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับชุมชนเสมือนจริง สามารถสรุปคุณลักษณะสำคัญของชุมชนเสมือนจริงได้ ดังนี้ (Rheingold, 1993: 5-6)

1. ประกอบด้วยสมาชิก ซึ่งมีความหลากหลาย ไม่จำกัดเพศ วัย เชื้อชาติ ศาสนา การศึกษา ฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ ฯลฯ
2. สมาชิกมีความสนใจบางอย่างร่วมกัน
3. มีเทคโนโลยีเป็นสื่อกลาง เช่น อินเทอร์เน็ต
4. สมาชิกต่างเข้ามาแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ
5. สมาชิกมีความสัมพันธ์กัน ทั้งในแบบส่วนตัวและส่วนรวม (มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม)
6. สมาชิกต่างรู้สึกถึงความเป็นชุมชนร่วมกัน มีความรู้สึกบางอย่างร่วมกัน

นอกจากนี้ ยังมีการพูดถึงเรื่องจิตสำนึกที่เกิดขึ้นในชุมชนเสมือนจริง ซึ่งอาจนำไปสู่การเข้ามามีส่วนร่วม การร่วมรับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม โดยไม่จำกัดเพศ วัย เชื้อชาติ ศาสนา การศึกษา ฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ ฯลฯ โดยที่มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศทำหน้าที่ในการเชื่อมโยง ผูกพันความเป็นชุมชนไว้ ตลอดจนการเป็นแหล่งข้อมูลที่ทันสมัยที่สมาชิกของชุมชนสามารถรับรู้ เข้าถึง และร่วมกันกำหนดทิศทาง แนวทางการพัฒนาสังคมได้อย่างเสรีและเป็นประชาธิปไตย นอกจากนี้ ยังจะนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบใหม่ๆ อีกด้วย (Jones, 1998 อ้างถึงใน ธีระภัทร เอกฉายสวัสดิ์, 2553: 116) เช่น

1. การสร้างสรรค์โอกาสทางการศึกษา และเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม
2. การสร้างสรรค์โอกาสและทางเลือกใหม่ สำหรับการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่ทุกคนมีความเท่าเทียมและเสมอภาคกัน ในการแสดงความคิดเห็น
3. เป็นช่องทางสำหรับการสร้างวัฒนธรรม และวิถีชีวิตใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม
4. สามารถทำให้มนุษย์ปฏิสัมพันธ์กันได้ และก่อให้เกิดความสัมพันธ์ ที่เรียกว่า มิตรภาพบนคอมพิวเตอร์

จากการรวบรวมความหมาย และลักษณะของชุมชนเสมือนจริงข้างต้นสรุปได้ว่า ชุมชนเสมือนจริง หมายถึง ชุมชนรูปแบบใหม่ ซึ่งเกิดขึ้นจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี

สารสนเทศต่างๆ และการติดต่อสื่อสารในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้ผู้คนที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน โดยไม่จำเป็นที่จะต้องรู้จักกันมาก่อน ไม่จำเป็นต้องพบหน้าเพื่อสื่อสารกันโดยตรง รวมถึงไม่จำเป็นต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกัน แต่สามารถติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยเหลือกันและกัน กระทั่งเกิดเป็นความผูกพัน สามารถข้ามข้อจำกัดทั้งเรื่องเวลาและสถานที่ได้

2.2.3 ข้อถกเถียงในเรื่องชุมชนเสมือนจริง

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องชุมชนเสมือนจริงข้างต้น สามารถสรุปข้อถกเถียงที่เกิดขึ้นได้ ดังต่อไปนี้

1. ข้อถกเถียงในเรื่อง ความเป็นจริงของชุมชนเสมือนจริง ที่สามารถพบเห็นได้ สมาชิกของชุมชนมีการติดต่อสื่อสารกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน หรือว่าเป็นเพียงชุมชนเสมือนที่ไม่ปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจน แต่ก็มี การติดต่อสื่อสารกันระหว่างสมาชิก เช่น ชุมชนในอินเทอร์เน็ต

ตัวอย่างของนักคิด เช่น Urry (2000) กล่าวว่า กิจกรรมเสมือนจริงระหว่างกัน ได้ทำให้เกิดที่อยู่อาศัยประเภทใหม่ขึ้น เกิดความแตกต่างระหว่างกัน เกิดความใกล้ชิด ท้องถิ่นและการสนทนาแลกเปลี่ยน สถานที่ซึ่งเกิดจากเทคโนโลยี สามารถก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนโดยไม่ต้องอาศัยความใกล้ชิด เพราะผู้คนสามารถจินตนาการตนเองเหมือนกับเป็นหนึ่งในชุมชนเสมือนจริงนั้นๆ นอกจากนี้ บนพื้นที่ใหม่ซึ่งความแตกต่างระหว่างการเดินทาง และการเป็นเจ้าของได้ถูกทำลายลงไป ความเป็นท้องถิ่นสามารถถูกประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ เช่นเดียวกับอัตลักษณ์ที่สามารถถูกรวมเข้ามาในทางต่างๆ กัน โดยอาศัยดิจิทัลคอลเลชันย้ายไปมา (Delanty, 2003: 172)

ภายในชุมชนเสมือนจริง ซึ่งถูกมองว่าสิ่งตรงข้ามเป็นความจริงชนิดหนึ่ง ระยะเวลา กลายเป็นความใกล้ชิดและคุ้นเคย เพราะกลไกของการแทนที่และการเชื่อมติดกันใหม่ ขณะที่ยุคข้อมูลข่าวสารได้นำมาซึ่งการสื่อสารที่หลากหลายขึ้น การใช้ชีวิตประจำวันของผู้คนมีความใกล้ชิดกันมากขึ้นผ่านการใช้โทรศัพท์มือถือ รวมถึงการมีอินเทอร์เน็ต อีเมลจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ไม่เหมือนกับความใกล้ชิดแบบพบปะเห็นหน้ากัน (Delanty, 2003: 173)

Rheingold ก็ให้ความเห็นอีกว่า ในชุมชนเสมือนจริงได้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ประเภทใหม่ โดยมีรูปแบบที่หลากหลายของการสื่อสาร เท่ากับว่าเทคโนโลยีสามารถสร้างชุมชนที่ดีเลิศขึ้นมาได้ กระทั่งถูกมองว่า ชุมชนเสมือนจริงตั้งอยู่ไกลจากชุมชนจริงๆ หรือมีความแตกต่างกันพอสมควร (Delanty, 2003: 173) อย่างไรก็ตาม เขามองว่า ชุมชนเสมือนจริงเป็นเหมือนกับรูปแบบทางเทคโนโลยีของชุมชนดั้งเดิมด้วย

ตรงข้ามกับ Castells (1996) ที่มองว่า ชุมชนเสมือนจริงนั้นมีความจริงในตัวเอง จำต้องได้ ไม่ใช่แค่ภาพผ่านจอ แต่มีประสบการณ์ที่ใช้สื่อสารกัน ระดับประสบการณ์คือระดับความจริง มีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ในสังคม ตลอดจนในชุมชนเสมือนจริงก็จะมี ความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมกว้างขึ้นอีกด้วย และยังคงว่าแม้คนใช้หรือคนที่เข้าร่วมในชุมชนเสมือนจริงจะต่างกัน หากแต่ก็มีประสบการณ์บางอย่างที่คล้ายกันในการสื่อสาร

อย่างไรก็ดี การสื่อสารเสมือนจริงที่เกิดขึ้นนี้ ทำให้พื้นที่ของสถานที่ต่างๆ มีความต่างกันน้อยลง เท่ากับว่า ชุมชนเสมือนจริงกลายเป็นความจริงประเภทใหม่ในตัวเองที่มีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมได้อีกด้วย (Delanty, 2003: 174)

ชุมชนเสมือนจริงซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์แบบเสมือนจริง ก็ช่วยเติมเต็มความสัมพันธ์เดิมที่มีอยู่ นอกจากนี้ ยังมีการสื่อสารระหว่างกันบนตัวเลือกส่วนตัวของความชอบ และวัฒนธรรมต่างๆ ซึ่งหมายถึงว่า เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแบ่งปันความสนใจอย่างเดียวกันนั่นเอง

Castells ยังให้ความเห็นเพิ่มเติมอีกว่า ชุมชนเสมือนจริงตั้งอยู่บนพื้นฐานของเครือข่าย ซึ่งผู้คนหลากหลายต่างเต็มใจที่จะมีความสัมพันธ์ใหม่ๆ ระหว่างกันด้วย

ขณะเดียวกัน มีความคิดเห็นที่ต่างกับ Castells โดยมองว่า ชุมชนเสมือนจริงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแบ่งปันอัตลักษณ์ และสมาชิกในชุมชนไม่ค่อยได้เจอกัน ชุมชนเสมือนจริงไม่ได้สร้างสังคมใหม่ขึ้นมา หากแต่ทำให้สิ่งที่มีอยู่แล้วเข้มแข็งยิ่งขึ้น ตลอดจนเสนอหนทางของการเชื่อมโยงผู้คนที่มีรสนิยมคล้ายคลึงกันเข้ามารวมกันมากกว่า (Delanty, 2003: 176)

2. ข้อถกเถียงในประเด็นที่ว่า ชุมชนเสมือนจริงจะสามารถแทนที่ชุมชนแบบเก่าได้หรือไม่ ดังเช่น Gergen (1991) ที่มีความเห็นว่าชุมชนแบบเก่า ซึ่งเน้นขอบเขตเชิงพื้นที่และการติดต่อสื่อสารทางตรง แบบพบหน้ากัน กำลังจะถูกแทนที่ด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และการติดต่อสื่อสาร ซึ่งทำให้ผู้คนจากพื้นที่ต่างๆ สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ทุกที่ทุกเวลา โดยไม่จำเป็นต้องพบหน้ากันหรือรู้จักกันมาก่อน (Delanty, 2003: 171)

3. ข้อถกเถียงในเรื่องที่ว่า ชุมชนเสมือนจริงไม่ได้สร้างสังคมใหม่ขึ้นมา แต่เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมที่เป็นอยู่มากกว่า โดยการเชื่อมโยงผู้คนที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกันให้มารวมตัวกันนั่นเอง โดย Calhoun (1998) ให้ความเห็นเกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า อินเทอร์เน็ตมีส่วนช่วยเติมเต็มให้กับชุมชนแบบพบหน้ากัน รวมถึงช่วยเติมเต็มในการทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งยังมองว่า อินเทอร์เน็ตได้ทำลายความสัมพันธ์ทางสังคมบางอย่างที่มีอยู่ และมองว่าอินเทอร์เน็ตไม่ได้สร้างหรือสนับสนุน ส่งเสริมความเป็นเครือข่าย เช่นเดียวกับที่อีเมล (E-mail) บางครั้งก็ไม่ได้แสดงถึง

ความสัมพันธ์กับคนแปลกหน้า หากแต่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว เพื่อน หรือคนที่คุ้นเคยกันอยู่แล้ว นอกจากนี้ ยังมองว่า อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างกันของผู้คนบนความชอบส่วนตัว เป็นการสื่อสารบนพื้นฐานของการแบ่งปันความสนใจอย่างเดียวกันมากกว่า (Delanty,2003: 179-181)

2.3 เปรียบเทียบความเหมือน และความแตกต่างระหว่างชุมชนโดยทั่วไปกับชุมชนเสมือนจริง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น สามารถสรุปความเหมือนกันระหว่างชุมชนโดยทั่วไปกับชุมชนเสมือนจริงได้ว่า ชุมชนทั้งสองรูปแบบก็ต้องมีผู้คนจำนวนหนึ่งซึ่งมารวมตัวกัน โดยมีพื้นฐานมาจากความสนใจเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่างร่วมกันหรือตรงกัน และต่างก็ต้องมีการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นตลอดจนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเป็นระยะเวลาานพอสมควร รวมถึงต้องมีการจัดระเบียบทางสังคม เพื่อให้สมาชิกอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบเรียบร้อยอีกด้วย แต่ในขณะเดียวกัน ชุมชนทั้งสองรูปแบบก็มีความแตกต่างกัน คือ สมาชิกของชุมชนโดยทั่วไปจะต้องอาศัยอยู่ร่วมกันภายในอาณาเขต อาณาบริเวณหรือในพื้นที่ที่แน่นอน สามารถสังเกตเห็นได้ ประกอบกับที่สมาชิกถนัดแล้วแต่มีการพบปะสังสรรค์ ติดต่อสื่อสารระหว่างกันโดยตรง กล่าวคือ สมาชิกต้องพบหน้ากัน นอกจากนี้ สมาชิกของชุมชนโดยทั่วไปต่างก็มีวัฒนธรรม รูปแบบการดำเนินชีวิตที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งแตกต่างกับชุมชนเสมือนจริงที่จัดว่า เป็นชุมชนของผู้คนแปลกหน้า กล่าวคือ สมาชิกหรือผู้ที่เข้าร่วมในชุมชนดังกล่าวไม่จำเป็นต้องรู้จักกันและกันมาก่อน เนื่องจากชุมชนรูปแบบนี้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการติดต่อสื่อสาร และมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน จึงทำให้ไม่มีความจำเป็นที่สมาชิกหรือผู้ที่เข้าร่วม ต้องพบหน้ากันโดยตรง ส่งผลให้ชุมชนเสมือนจริงมีเครือข่ายที่กว้างขวางจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีนั่นเอง และเพื่อให้เห็นภาพความแตกต่างระหว่างชุมชนทั้ง 2 รูปแบบ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงสรุปนิยามของนักคิดต่างๆ จากการทบทวนวรรณกรรม และแสดงให้เห็นในรูปตารางเปรียบเทียบ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบลักษณะของชุมชนโดยทั่วไปกับชุมชนเสมือนจริง

ลักษณะของชุมชนโดยทั่วไป	ลักษณะของชุมชนเสมือนจริง
1. เป็นการรวมตัวกันของกลุ่มคน	1. เป็นชุมชนของคนแปลกหน้า
2. อยู่ร่วมกันในอาณาเขต บริเวณเดียวกัน	2. กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ต่างๆ สามารถ
3. ติดต่อสัมพันธ์กัน พบปะสังสรรค์ มี	เข้าร่วม หรือถอยออกมาจากชุมชน

ลักษณะของชุมชนโดยทั่วไป	ลักษณะของชุมชนเสมือนจริง
<p>กิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน และมี ความสัมพันธ์แบบพบปะกันโดยตรง</p> <p>4. สมาชิกมีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่คล้ายกัน</p> <p>Sanders (1958) Durant (1959) Good (1959) Warren (1963) Durkheim (1964) Poplin (1972) Lee and Newby (1983) Tonnie (1995)</p>	<p>เมื่อใดก็ได้</p> <p>3. สมาชิกอาจจะได้พบกันโดยตรง หรือไม่ ก็ตาม และมีการสื่อสาร แสดงความ คิดเห็นในประเด็นต่างๆ ผ่านเครือข่าย คอมพิวเตอร์ เครือข่ายเทคโนโลยี สารสนเทศต่างๆ</p> <p>4. สมาชิกมีความผูกพันกันจากระบบ เทคโนโลยี ทำให้รวมตัวกันได้ง่าย และ เทคโนโลยียังเป็นสิ่งเชื่อมโยงเครือข่าย ของผู้คน ที่มีวัตถุประสงค์หรือความ สนใจร่วมกันเข้าด้วยกัน รวมทั้งยังเป็น ศูนย์กลางในการสื่อสาร แลกเปลี่ยน แบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ร่วมกัน</p> <p>Rheingold (1993) Licklider and Taylor (1998) Baym (2000) Delanty (2003) ธีระภักทรา (2010)</p>

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบหน้าที่ของชุมชนโดยทั่วไปกับชุมชนเสมือนจริง

หน้าที่ของชุมชนทั่วไป	หน้าที่ของชุมชนเสมือนจริง
<p>1. อบรมกล่อมเกล้าให้สมาชิกรู้จักบรรทัด ฐานของชุมชน ปลูกฝังถ่ายทอด วัฒนธรรม ให้รู้จักบทบาท หน้าที่ของ ตนเอง รวมถึงแนวทางปฏิบัติตนใน ชุมชน</p> <p>2. ติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนอื่นๆ</p> <p>3. ให้บริการขั้นต้นแก่สมาชิก เช่น ผลิต สินค้า บริการ ที่อยู่ สมองความ</p>	<p>1. เป็นช่องทางเพื่อสร้างวัฒนธรรมและวิถี ชีวิตใหม่ๆ</p> <p>2. นำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ทาง สังคมรูปแบบใหม่</p> <p>3. เป็นแหล่งข้อมูลที่ทันสมัย สมาชิกของ ชุมชนสามารถรับรู้ เข้าถึง ร่วมกำหนด ทิศทาง แนวทางการพัฒนาสังคมได้ อย่างเสรี</p>

หน้าที่ของชุมชนทั่วไป	หน้าที่ของชุมชนเสมือนจริง
<p>ต้องการพื้นฐานของสมาชิก</p> <p>4. จัดระเบียบ และรักษาความสงบเรียบร้อยให้สมาชิก ควบคุมสมาชิกให้ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม ระวังข้อพิพาทระหว่างสมาชิก ดูแล รักษาความสงบเรียบร้อย</p> <p>สนธยา (2545)</p>	<p>4. สร้างสรรค์โอกาสเพื่อการศึกษา เรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม และสร้างสรรค์โอกาส ทางเลือกใหม่ เพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่ทุกคนมีความเท่าเทียม เสมอภาค ในการแสดงความคิดเห็น</p> <p>5. สร้างบรรทัดฐานทางสังคมและกฎกติกาขึ้นมาเพื่อใช้ควบคุม จัดบริหารทางสังคมใหม่</p> <p>Rheingold (1993) Jones (1998) Delanty (2003)</p>

2.4 จิตสำนึกสาธารณะในชุมชนเสมือนจริง

จากการทบทวนวรรณกรรม เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องชุมชนดั้งเดิม และชุมชนเสมือนจริง ล้วนมีการกล่าวถึงเรื่อง จิตสำนึก (Conscious) ว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สมาชิก หรือผู้ที่เข้าร่วมในชุมชนทั้งสองรูปแบบพึงมี โดยที่ภายในชุมชนเสมือนจริง นอกเหนือจากการมีความสนใจร่วมกัน หรือเหมือนกัน และเมื่อสมาชิกซึ่งล้วนมีจิตสำนึกต่อประเด็นใดๆ ก็ตามในสังคมเหมือนกัน ก็จะทำมาซึ่งการติดต่อสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ร่วมกัน โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นสื่อกลาง จนกระทั่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสังคมต่อไปในอนาคต ผู้วิจัยจึงเห็นว่า จำเป็นต้องศึกษาความเชื่อมโยงของแนวคิดจิตสำนึกสาธารณะในฐานะองค์ประกอบหนึ่งของความเป็นชุมชน ทั้งที่เป็นชุมชนแบบดั้งเดิมและชุมชนเสมือนจริง โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.4.1 ความหมายของจิตสำนึกสาธารณะ

โดยที่ผ่านมามีผู้ให้ความหมายของคำว่า “จิตสำนึกสาธารณะ” ไว้จำนวนมาก เป็นต้นว่า สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2542) จุรี วิจิตรวาทการ (2543) เกียรติศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (2544) พระไพศาล วิสาโล (2544) วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2544) ลัลลธิมา เกื้อสกุล (2547) และ สมบัติ อารังธัญวงศ์ (2548) โดยต่างก็ให้ความหมายเกี่ยวกับ

จิตสำนึกสาธารณะไปในทางเดียวกัน โดยมีหัวใจสำคัญอยู่ที่ การคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก พร้อมที่จะเข้าไปช่วยเหลือ หรือแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้กับสังคม

ดังนั้น จากนิยามข้างต้นจึงทำให้เห็นว่า จิตสำนึกสาธารณะ นอกจากจะแสดงออกโดยการคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลักแล้ว ยังต้องมีการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะต่างๆ และพร้อมที่จะเข้าไปช่วยเหลือ หรือแก้ไขปัญหาให้กับสังคม เพราะฉะนั้น เท่ากับว่าหากเป็นเพียงความคิดคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม แต่ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมแล้ว อาจไม่ถือว่าเป็นบุคคลนั้นๆ เป็นผู้ที่มีจิตสำนึกสาธารณะก็เป็นได้

2.4.2 คุณลักษณะของผู้มีจิตสำนึกสาธารณะ

ผู้มีจิตสำนึกสาธารณะควรมีคุณลักษณะ ดังต่อไปนี้ (ยุทธนา วรณปิติ, 2542: 181-183 อ้างถึงใน ประไพพิศ โอฟารวัฒน์, 2548: 31-32)

1. ทุ่มีเทและอุทิศตน
2. เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล : มีความอดทน ตระหนักว่าการมีส่วนร่วมไม่ทำให้อ่างที่ตองการเสมอไป ตองเคารพและยอมรับความแตกต่างหลากหลาย และหาวิธีอยู่ร่วมกับความขัดแย้งโดยหาทางออกร่วมกัน รวมถึงตองจำแนกประเด็นปัญหา การใช้เหตุผลในการแลกเปลี่ยนความเห็น การตัดสินใจตองมีการแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างกันให้มากที่สุดเพื่อหาข้อยุติ สร้างการเข้าร่วมรับรู้ ตัดสินใจและฉนีกกำลังเพื่อให้เกิดการยอมรับจากทุกฝ่าย
3. คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม
4. ลงมือกระทำ : การวิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้สถานการณ์ดีขึ้น ตองลงมือทำ โดยเริ่มต้นจากครอบครัว สถาบันการศึกษา เครือข่ายสังคมที่เกิดระหว่างเพื่อนบ้าน ที่ทำงาน สมาคม เชื่อมโยงบุคคลที่สนใจเรื่องตน เข้าไปเป็นกลุ่มที่ใส่ใจคนอื่น รักษาประชาสังคม กฎจริยธรรม สถาบันที่มีอิทธิพลต่อสังคม คือ สถาบันศาสนา สื่อมวลชน ล้วนมีบทบาทสำคัญในการร่วมสร้างให้สังคมเข้มแข็ง

นอกจากนี้ จากการทบทวนงานวิจัยเรื่อง กระบวนการเกิดจิตสำนึกสาธารณะของชุมชนบางลำพู ของ ประไพพิศ โอฟารวัฒน์ พบว่า

จิตสำนึกสาธารณะของชุมชนบางลำพู เกิดขึ้นจากความมุ่งมั่น ตั้งใจของคนในชุมชน บางส่วนที่ต้องการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ตลอดจนต้องการรักษาเอกลักษณ์ความเป็นชุมชนผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเยาวชน กลุ่มมูลนิธิ รวมถึงชาวบ้านอีกด้วย

ปัจจัยภายนอกของการเกิดจิตสำนึกสาธารณะของชุมชนบางลำพูนั้น ประกอบไปด้วย ด้านบวก คือ การเข้ามาศึกษาของคนนอกเป็นกรณีศึกษา การเข้ามาของคนนอก ทำให้ชาวบางลำพูเกิดความภูมิใจในท้องถิ่น ซึ่งพัฒนาไปสู่การเกิดสำนึกรัก ห่วงแหนชุมชน กระทั่งเกิดเป็นจิตสำนึกสาธารณะของชุมชนได้ในที่สุด ขณะที่ด้านลบ คือ Guest house ตรอกข้าวสาร ที่ทำให้เกิดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ประเพณีต่างๆ โดยกลัวว่าชุมชนจะเสื่อมโทรม (ประไพพิศ โอบารวัฒน์, 2548: 179 -181)

2.4.3 ความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดจิตสำนึกสาธารณะกับชุมชนเสมือนจริง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาสามารถสรุปได้ว่า สมาชิก หรือผู้ที่เข้าร่วมในชุมชนเสมือนจริงต่างมีพื้นฐานบางอย่างที่เหมือนกัน คือ เป็นผู้ที่มีความตื่นตัว กระตือรือร้นในประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ไม่ว่าจะเป็นทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม หรือเรียกอีกอย่างว่าเป็น ผู้มีจิตสำนึกสาธารณะ และเมื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น โทรศัพท์เคลื่อนที่ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น กระทั่งกลายเป็นสื่อกลางและเปิดโอกาสให้คนเหล่านี้ ได้เข้ามาพูดคุย ติดต่อกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์ระหว่างกันได้อย่างรวดเร็ว โดยที่เวลาและสถานที่ ไม่เป็นอุปสรรคในการติดต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันอีกต่อไป

การที่ผู้คนเข้ามาติดต่อกัน โดยมีเทคโนโลยีเป็นสื่อกลาง อาจเกิดจากความสนใจบางอย่างร่วมกัน ตรงกัน จนก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน ทำยที่สุดจึงมารวมตัวกัน พูดคุย แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ช่วยเหลือ แบ่งปันซึ่งกันและกัน โดยที่ต่างฝ่ายต่างไม่เคยรู้จักกันมาก่อน ไม่จำเป็นต้องพบปะกันโดยตรง เนื่องจากสื่อสารกันผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศนั่นเอง

จึงกล่าวได้ว่า การที่ผู้คนซึ่งมีจิตสำนึกสาธารณะ ตลอดจนมีความสนใจบางอย่างร่วมกัน มาติดต่อกัน โดยที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนและไม่จำเป็นต้องพบหน้ากันโดยตรง หากแต่อาศัยเทคโนโลยีเป็นสื่อกลาง ก็สามารถทำให้เกิดเป็นชุมชนเสมือนจริงขึ้นมาได้ โดยที่ภายในชุมชนรูปแบบนี้ จะมีการทำกิจกรรมเพื่อสังคมร่วมกัน ระหว่างสมาชิกหรือผู้ที่เข้าร่วมในชุมชน จนกระทั่งเกิดเป็นเครือข่ายขึ้น โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศ และการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัย ก้าวหน้ารวดเร็ว ก้าวพ้นขีดจำกัดทางด้านเวลาและสถานที่

อีกทั้ง ชุมชนเสมือนจริงยังถือเป็นแหล่งข้อมูลที่ทันสมัย ซึ่งผู้ที่สนใจสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลาอีกด้วย ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ชุมชนเสมือนจริงมีส่วนช่วยเพิ่มจำนวนผู้ที่มีจิตสำนึกสาธารณะในประเด็นต่างๆ เพื่อสังคม ให้มากขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจงานศึกษาทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องชุมชนเสมือนจริงในสังคมไทย : กรณีศึกษาชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 สามารถจำแนกงานเขียนออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) งานศึกษาเกี่ยวกับสถานีวิทยุ จส.100 (2) งานศึกษาเกี่ยวกับชุมชนเสมือนจริง

2.5.1 งานศึกษาเกี่ยวกับสถานีวิทยุ จส.100

โดยจากการทบทวนงานวิจัยเชิงคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับ จส.100 แล้วพบว่า ที่ผ่านมามีการศึกษาเรื่องกลุ่มผู้ฟังรายการ แบบแผนความสัมพันธ์ของคนเมืองและภูมิหลัง กระทั่งประเด็นประชาสังคมเมืองของสถานี แต่กลับไม่พบว่ามีการทำวิจัยเชิงคุณภาพในประเด็นเกี่ยวกับความเป็นชุมชนเสมือนจริงของ จส.100 มาก่อน ทั้งที่สถานีวิทยุแห่งนี้อยู่คู่กับสังคมไทยมากกว่า 20 ปีแล้วก็ตาม

ผลงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาเกี่ยวกับสถานีวิทยุ จส.100

1. บุญเกิด มาอ่อน (2537) ศึกษาเรื่อง การรวมกลุ่มและการทำกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มผู้ฟังวิทยุ จส.100 โดยศึกษาถึง ลักษณะของการรวมกลุ่ม จุดมุ่งหมายของการรวมกลุ่มผู้ฟังวิทยุ จส.100 ลักษณะความสัมพันธ์กันภายในในกลุ่มผู้ฟัง และผลของกิจกรรมที่เกิดจากการรวมกลุ่มผู้ฟัง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งทำหน้าที่รายงานสภาพการจราจร ผู้ดำเนินรายการของ จส.100 และสมาชิกผู้ฟัง จส.100 ซึ่งเข้ามามีส่วนร่วมในการรายงานสภาพการจราจร เพื่อให้เข้าใจถึงลักษณะและจุดมุ่งหมายของการรวมกลุ่มผู้ฟัง ตลอดจนลักษณะภายในของกลุ่มผู้ฟัง และผลของกิจกรรมที่เกิดขึ้นหลังจากมีการรวมกลุ่มผู้ฟัง จส.100 ผลจากการศึกษาพบว่า การรวมกลุ่มของผู้ฟัง จส.100 เป็นการรวมตัวเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม แต่ขณะเดียวกัน ก็แฝงไปด้วยผลประโยชน์ส่วนตัว กล่าวคือ การรวมกลุ่มกันของสมาชิก จส.100 เป็นการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมทางสังคม เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ขณะเดียวกัน การรายงานสภาพการจราจรบ่อยครั้งหรือเป็นประจำ ก็ส่งผลต่อการสร้างชื่อเสียงให้กับตนเอง ถือเป็นเสริมสถานภาพให้กับบุคคลด้วย

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า กลุ่มผู้ฟัง จส.100 ส่วนใหญ่เป็นนักธุรกิจหรือประกอบกิจการส่วนตัว มักใช้นามแฝงเกี่ยวกับกิจการของตนเอง เช่น เม้งไฟฟ้า ศักดิ์สิทธิ์อัลลอย ฯลฯ ขณะที่สถานบันต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทหารหรือตำรวจที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับสถานี นอกจากจะช่วยเหลือทางแก้ปัญหาจราจรของคนกรุงเทพฯ แล้ว ยังคาดหวังให้ประชาชนมองภาพลักษณ์ของสถาบันทั้งสองในทางที่ดีขึ้นด้วย ในส่วนภาคธุรกิจ คือ บริษัทแปซิฟิคคอร์ปอเรชั่น จำกัด และบุคลากรขององค์กรที่ทำงานในนาม จส.100 ก็ได้ทำกิจกรรมเพื่อสังคม แต่ก็ยอมรับว่าต้องดำเนินกิจการเชิงธุรกิจ เพื่อให้สถานีอยู่ได้ อีกทั้ง ผลการศึกษายังพบว่า กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่ม

ผู้ฟัง จส.100 นั้นมีส่วนกระตุ้น แนะนำ ชักชวน ประธานให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม แต่กิจกรรมนั้นๆ จะไม่ประสบความสำเร็จ หากไม่ได้รับความร่วมมือจาก จส.100 ในการประชาสัมพันธ์ เพราะ จส.100 เป็นผู้กำหนดกิจกรรมทางสังคม โดยการเป็นผู้นำกลุ่มสมาชิกให้เข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรม รวมถึงขึ้นอยู่กับความเห็นชอบของผู้บริหารสถานีนี้อยู่

จากผลการวิจัยข้างต้น เป็นที่น่าสังเกตว่า ปัจจุบันสมาชิกที่เข้ามามีส่วนร่วมกับทางสถานีเป็นประจำ ยังคงเป็นนักธุรกิจหรือประกอบกิจการส่วนตัวหรือไม่ กิจกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างสถานีกับสมาชิก จส.100 มีอะไรบ้าง เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหรือไม่ อย่างไร และผู้บริหารสถานียังคงมีบทบาทในการกำหนดกิจกรรมต่างๆ หรือไม่ อย่างไร

2. สมใจ โลหะพูนตระกูล (2539) ศึกษาเรื่อง จส.100 สำนักทางสังคมของชนชั้นกลางในเมือง โดยศึกษาถึงแบบแผนความสัมพันธ์ในอีกลักษณะหนึ่งของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในเมือง โดยเลือก จส.100 เป็นกรณีศึกษา ทั้งยังศึกษาภูมิหลังความเป็นมาของกลุ่มคนดังกล่าว ว่าเกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอย่างไร อย่างไรก็ดี งานวิจัยนี้พบข้อจำกัดของการศึกษาว่า จส.100 เป็นรายการวิทยุที่สมาชิกไม่ได้มารวมตัวกันทำกิจกรรมในพื้นที่หนึ่งๆ ที่มีขอบเขตทางภูมิศาสตร์ชัดเจน แต่เป็นกลุ่มคนที่อยู่กระจัดกระจาย ดังนั้น ขอบเขตของการศึกษาจึงพิจารณาถึงแบบความสัมพันธ์ หรือลักษณะการเกาะเกี่ยวของกลุ่มต่างๆ อย่างเป็นเครือข่ายผ่านรายการวิทยุ จส.100 ว่ามีลักษณะอย่างไร ตลอดจนศึกษาแบบแผนความสัมพันธ์หรือวิถีชีวิตของกลุ่มคนดังกล่าว ผ่านกลุ่มสมาชิก จส.100 ที่รวมตัวกันในนาม ชมรมจรรยาจรลีสื่อสารเพื่อสังคม (จ.ส.ส) รวมถึงประเมินสถานภาพ ความเป็นมาของกลุ่มสมาชิก โดยการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์จำนวน 100 ราย เพื่อศึกษาว่ากลุ่มสมาชิกมีลักษณะพื้นฐานร่วมกันอย่างไรบ้าง

ผลจากการศึกษาพบว่า จส.100 เป็นศูนย์กลางในการติดต่อเชื่อมโยงบุคคลในส่วนต่างๆ ทั้งส่วนราชการและเอกชนรวมถึงบุคคลอื่นๆ ที่ประกอบอาชีพแตกต่างกัน มีลักษณะเป็นเครือข่ายที่กว้าง เปิดแบบไม่มีข้อจำกัด ทั้งยังทำหน้าที่ประสานงาน เชื่อมต่อกับสถาบันทางสังคมอื่นๆ เช่น ตำรวจ เจ้าหน้าที่รัฐ แลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล ทำให้เกิดความเชื่อมั่นแก่บุคคลต่างๆ ทำให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย ได้รับการดูแลจากสังคม ขณะเดียวกันก็พบว่า การนำเสนอตัวเองผ่าน จส.100 เพื่อต้องการแสวงหาพื้นที่ หรือตำแหน่งทางสังคมให้แก่ตัวเอง และเป็นการทำได้เหมาะสมกับเงื่อนไขส่วนตัว โดยการรายงานผ่านสถานี อีกทั้งเมื่อได้มีโอกาสรายงานสดออกอากาศมากครั้งก็ยิ่งสร้างความคุ้นเคย กระทั่งนำไปสู่การยอมรับว่าบุคคลนั้นมีตัวตนในพื้นที่ของ จส.100 จึงเท่ากับมีตำแหน่งหน้าที่อยู่ในสังคมใหญ่ ที่มี จส.100 เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับส่วนต่างๆ อย่างชัดเจนขึ้น

นอกจากนี้ ยังพบว่าลักษณะความสัมพันธ์ของบุคคลต่างๆ ผ่าน จส.100 ซึ่งเป็นรูปแบบของสังคมแบบใหม่ที่เกาะเกี่ยวและเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย โดยอาศัยจินตนาการของบุคคลในส่วนต่างๆ แสดงผ่านพื้นที่ทางอากาศ ตลอดจนการที่สมาชิกส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนชั้นกลาง โดยพิจารณาจากเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ ทั้งยังค้นพบความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมซึ่งปรากฏให้เห็นในพื้นที่ของ จส.100 เช่น ตำรวจกับสมาชิก ต่างก็เป็นผู้รายงานผ่าน จส.100 ดังนั้น จึงถือว่ามีบทบาทเท่าเทียมกัน อีกทั้ง ผลจากการรู้จักกันผ่านพื้นที่ จส.100 ยังทำให้ตำรวจกับกลุ่มสมาชิกบางส่วน มีโอกาสติดต่อสัมพันธ์กันโดยตรง ไม่ต้องผ่าน จส.100 ทำให้ความสัมพันธ์ดำเนินไปบนพื้นฐานของความเข้าใจและเห็นใจกันมากขึ้น เกิดความสนิทสนมจนเกิดเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด มีการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ช่วยกันด้านต่างๆ ขณะเดียวกันกลุ่มคนที่เป็นชนชั้นกลางกลุ่มหนึ่ง ก็อาศัยเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมผ่าน จส.100 ซึ่งเป็นศูนย์กลางความสัมพันธ์แบบเปิด เป็นช่องทางไปสู่การสร้างความสัมพันธ์แบบเครือข่ายโดยตรง การเข้าถึงสังคม ตลอดจนทำให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยด้วย

3. ศิวพร ญาณวิทยากุล (2541) ศึกษาเรื่อง ประชาสังคมเมืองกับ จส.100 โดยศึกษาถึงกลยุทธของการสร้างประชาสังคมเมืองของสถานีวิทยุ จส.100 และศึกษาถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นหรืออุปสรรคในการสร้างประชาสังคมเมือง ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้น ก่อนและหลังการสร้างประชาสังคมเมือง โดยให้ความสำคัญในเรื่องการก่อตัวของประชาสังคมเมือง ในรูปแบบของการใช้สื่อสารมวลชน คือ สถานีวิทยุ จส.100 เป็นหลัก จึงกำหนดกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้ทราบถึง การรวมตัวของกลุ่มประชาสังคมเมืองกับ จส.100 ซึ่งมีที่มาแตกต่างกันทั้งเพศ วัย การศึกษา และลักษณะทางสังคม จึงกำหนดกลุ่มเป้าหมาย 3 ประเภท ได้แก่ 1. กลุ่มผู้บริหารสถานี เพื่อศึกษาแนวคิด และกระบวนการทำงาน 2. กลุ่มผู้ปฏิบัติงานในโครงการต่างๆ โดยเลือกพนักงานที่มีประสบการณ์ในการทำงานตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป และมีหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้ฟังที่ติดต่อเข้ามา 3. กลุ่มผู้ฟังที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ กับทางสถานี ทั้งที่เป็นและไม่เป็นสมาชิก รวมถึงผู้ที่ติดต่อกับทางสถานีในลักษณะอื่นๆ นอกเหนือจากการรายงานสภาพการจราจร เช่น ขอความช่วยเหลือ ทั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสาร ตำรา ผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประชาสังคม และใช้การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ โดยกำหนดกรอบคำถามไว้กว้างๆ ขณะที่บางกรณีก็ใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างลึกซึ้งด้วย

ผลจากการศึกษาพบว่า จส.100 ใช้กลไกในการสร้างประชาสังคมเมืองโดยใช้ความสัมพันธ์แนวราบกับผู้ฟัง โดยเริ่มจากการเปิดกว้างในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน ทั้งที่เห็นด้วย หรือขัดแย้งกับแนวคิดที่นำเสนอ โดยไม่มีข้อจำกัดหรือบังคับ ทำให้ผู้ฟังสามารถ

แสดงความคิดเห็นได้หลากหลาย ก่อให้เกิดความคุ้นเคย เกิดการเรียนรู้และยอมรับในความคิดเห็น หรือบุคลิกที่แตกต่างจากคนอื่นได้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ จส.100 ยังให้ความสำคัญกับสมาชิกเท่าเทียมกัน ไม่คำนึงว่าผู้ฟังนั้นมีความแตกต่างด้านคุณวุฒิ วัยวุฒิ เป็นชายหรือหญิง แต่ใช้วิธีลำดับความสำคัญของเหตุการณ์ ความเร่งด่วนของข่าวเป็นหลัก ประกอบกับทางสถานีอาศัยบริบททางสังคมเป็นตัวจุดประกายความร่วมมือจากประชาชนที่กำลังจับข้อใจ รวมถึงกิจกรรมส่วนใหญ่มักนำเสนอในรูปแบบที่ว่า หากประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จะเป็นกำลังหรือพลังในการสะท้อน และแก้ไขปัญหาส่วนรวมประเด็นนั้นๆ ได้ ขณะที่ประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ของผู้ฟังพบว่า มีลักษณะเป็นประชาสังคมเมืองรูปแบบหนึ่ง คือ เป็นส่วนรวมที่ไม่ใช้รัฐ แต่มีอาณาบริเวณระหว่างรัฐ ประชาสังคม และปัจเจกชน ในลักษณะที่ทั้งอิสระต่อกัน แต่ก็มีเชื่อมโยงในลักษณะเป็นเครือข่าย บุคคลในประชาสังคมสามารถเข้าร่วม หรือไม่เข้าร่วมในกิจกรรมทั้งหมดได้ตลอดเวลา ไม่มีลักษณะบังคับ และมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันด้วย

4. รุจิรา โรจนประภาณต์ (2543) ศึกษาเรื่อง จส.100 กับการเกิดขึ้นขององค์กรภาคประชาสังคมไทย โดยศึกษาถึงความเป็นองค์กรภาคประชาสังคมของ จส.100 และศึกษาว่า จส.100 มีส่วนในการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในสังคมไทยอย่างไร เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารสถานีวิทยุ จส.100 ผู้ดำเนินรายการ และผู้ฟังซึ่งเป็นสมาชิก จส.100 และมีส่วนร่วมกับทางสถานีเป็นประจำ ทั้งยังเก็บข้อมูลจากการฟังการรายงานสภาพการจราจร เรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นประจำวัน ตลอดจนฟังการแสดงความคิดเห็นของบุคคลหลากหลายในเรื่องต่างๆ ผ่านรายการ จส.สนทนา ขณะเดียวกัน ก็เข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นผ่านการสนทนากับผู้ดำเนินรายการในช่วง จส.สนทนาอีกด้วย

ผลจากการศึกษาพบว่า ผู้ฟังรายการซึ่งเป็นคนที่มีความตื่นตัว (active audience) มีส่วนในการสนับสนุนความเป็นองค์กรภาคประชาสังคมของ จส.100 เนื่องจากเห็นว่า สังคมจะน่าอยู่ขึ้นหากทุกคนช่วยเหลือกัน และยังพบว่า นอกจาก จส.100 จะเป็นศูนย์กลางของข้อมูลต่างๆ แล้ว ยังเป็นที่แบ่งปันข้อมูล ตลอดจนเปิดโอกาสให้มีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ผ่านการออกอากาศ รวมถึงช่วยส่งเสริมให้เกิดความยุติธรรมในสังคม ตลอดจนสนับสนุนให้คนในสังคมอยู่ดีกินดี จึงถือว่า จส.100 เป็นผู้นำด้านสื่อวิทยุที่เน้นการทำประโยชน์เพื่อสังคม นอกจากนี้ยังพบว่า การที่ จส.100 เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปโทรศัพท์เข้ามาแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมผ่านรายการ จส.สนทนานั้น นับได้ว่าเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นองค์กรภาคประชาสังคมของสถานี แต่ขณะเดียวกัน จส.100 ก็มีกฎเกณฑ์และนโยบายจากผู้บริหาร เรื่องการควบคุมการแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ของผู้ที่โทรศัพท์เข้ามาเช่นกัน

เป็นที่น่าสังเกตว่า งานวิจัยของทั้งสมใจ โลหะพูนตระกูล ศิวพร ญาณวิทยากุล และรุจิรา โรจนประภาณนต์ ต่างก็ให้ความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความเป็นประชาสังคมของ จส.100 ทั้งสิ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากช่วงเวลาดังกล่าว คือ พ.ศ.2539 – 2543 แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคมถือเป็นเรื่องใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญปี 2540 ซึ่งเริ่มกล่าวถึงองค์กรภาคประชาสังคมเป็นครั้งแรก หรือแม้แต่การที่นักวิชาการของไทย ยกตัวอย่างเช่น เอนก เหล่าธรรมทัศน์ ก็ให้ความสนใจกับการศึกษาเรื่อง ประชาสังคมที่เกิดขึ้นในเมืองหลวงอย่าง กรุงเทพฯ ดังเช่นในบทความเมื่อปี 2542 เรื่อง ส่วนรวมที่มีใช้รัฐ: ความหมายของประชาสังคม โดยกล่าวว่า แม้จะยอมรับว่าการสร้างชุมชนหรือกลุ่มก้อนต่างๆ ในชนบทเป็นเรื่องสำคัญ แต่ขณะเดียวกันก็เห็นว่า ต้องสร้างประชาสังคมในเมืองด้วยเช่นกัน และไม่เชื่อว่าเมืองและการพัฒนาเป็นอุปสรรคขัดขวางการสร้างชุมชน ประชาสังคมเสมอไป เช่น ในกรุงเทพฯ และปริมณฑลได้เกิดประชาสังคมในรูปแบบใหม่ๆ เช่น ขบวนการ จส.100 ซึ่งอาศัยสถานีวิทยุและโทรศัพท์มือถือถือ สร้างกันขึ้นเป็นเครือข่ายโยงใยผู้คน ให้คิดถึงปัญหาการจราจรอันเป็นเรื่องของส่วนรวม และช่วยกันแก้ไขด้วยการรายงานสภาพการจราจรสู่กันฟัง (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2542 : 37-38) ประกอบกับที่ จส.100 มีลักษณะซึ่งใกล้เคียงกับความเป็นประชาสังคมของไทยในขณะนั้น กล่าวคือ เป็นสถานีวิทยุของกองทัพบก แต่บริหารงานโดยเอกชน ทำหน้าที่รายงานสภาพการจราจร ข่าวสาร เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นประจำวัน รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้สนใจโทรศัพท์เข้ามารายงานจราจร แจ้งเหตุ ขอความช่วยเหลือ และแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ซึ่งทางสถานีกำหนดขึ้น และยังทำให้เกิดการติดต่อสื่อสารกันระหว่างบุคคล ซึ่งไม่เคยรู้จักกันมาก่อน หากแต่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน และต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาการจราจรซึ่งอยู่คู่กับกรุงเทพฯ มาเป็นเวลานาน ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจว่าปัจจุบันสถานีวิทยุ จส.100 ยังคงมีลักษณะของการเป็นองค์กรภาคประชาสังคมหรือไม่ อย่างไร

นอกจากนี้ ยังพบว่างานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับสถานีวิทยุ จส.100 ของทั้งสมใจ ศิวพร และรุจิรา ล้วนมีจุดประสงค์หลักในการศึกษาความเป็นองค์กรภาคประชาสังคมของสถานีวิทยุ จส.100 เป็นหลัก กล่าวคือ ศึกษากระบวนการทำงาน ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ของทางสถานี แต่ผู้วิจัยจะศึกษา จส.100 ในเรื่องความเป็นชุมชนเสมือนจริง กล่าวคือ ศึกษาความเป็นชุมชนของ จส.100 ซึ่งประกอบด้วยสถานีวิทยุ ผู้ดำเนินรายการ ตลอดจนสมาชิก ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมภายในชุมชนเสมือนจริงแห่งนี้ แสดงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ สมาชิกช่วยเหลือกัน การเคลื่อนไหวเข้า ออกของสมาชิกประเภทต่างๆ ทำให้เกิดสมาชิกขาประจำ เกิดระบบเส้นสายในชุมชน มีการแข่งขันระหว่างสถานี โฆษณาที่เพิ่มขึ้นเพื่อความอยู่รอดของสถานี รวมถึงสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดในการทำงาน

เพื่อสังคมของ จส.100 ฯลฯ ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงแสดงให้เห็นถึงความเป็นชุมชนของ จส.100 ที่มีการเคลื่อนไหว ซึ่งแตกต่างกับงานวิจัยของทั้งสามคนที่ศึกษาความเป็นองค์กรภาคประชาสังคมของสถานีวิทย์ จส.100 เป็นหลักนั่นเอง

ผลงานวิจัยเชิงปริมาณ ที่ศึกษาเกี่ยวกับสถานีวิทย์ จส.100

1. บุชราคม เอี่ยมอำไพ (2540) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเปิดรับข่าวสารจากสถานีวิทย์ จส.100 และการเป็นสมาชิกชมรม จส.100 โดยศึกษาถึงปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ เช่น เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา รายได้ ว่ามีผลต่อการเปิดรับข่าวสารและการเป็นสมาชิกชมรมหรือไม่อย่างไร และยังศึกษาอีกว่าปัจจัยอื่นๆ เช่น การนำข่าวสารไปใช้ประโยชน์ ความพึงพอใจมีผลต่อการเปิดรับข่าวและเป็นสมาชิกชมรมหรือไม่ อย่างไร ผลจากการศึกษาพบว่า คุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ และการใช้ประโยชน์จากข่าวที่ได้รับ ความพึงพอใจที่มีต่อ จส.100 มีผลต่อการเปิดรับข่าวสารและการเป็นสมาชิกชมรม นอกจากนี้ การเปิดรับข่าวยังมีผลต่อการเป็นสมาชิกชมรมเช่นกัน ขณะที่เวลาที่คนส่วนใหญ่ฟังจะเป็นเวลาระหว่างการเดินทาง ช่วงที่มีปัญหาจราจรเข้าและเย็น

2. ปานชนก พาทีทิน (2541) ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพของการใช้วิทยุกระจายเสียงเพื่อพัฒนาสังคมในโครงการกองทุนบริจาคเงินเพื่อซื้อคลื่นหัวใจกับ จส.100 โดยศึกษาถึงพฤติกรรมการรับฟังข่าวสาร ข้อมูลจากสถานี จส.100 ตลอดจนศึกษาถึงประสิทธิผลของ จส.100 ในการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนบริจาคเงินเพื่อซื้อคลื่นหัวใจ และสัมฤทธิ์ผลของโครงการดังกล่าว ผลจากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ ความสนใจ มีส่วนร่วมในการสนับสนุนในโครงการฯ พอสมควร เท่ากับว่าสถานีเป็นสื่อกลางให้เกิดประสิทธิผลในโครงการฯ นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาในการรับฟังนาน และมีความถี่ในการรับฟังบ่อยครั้ง จะมีโอกาสได้รับข่าวสาร ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการมากขึ้น ทำให้เกิดความสนใจและคิดเข้าร่วมสนับสนุนโครงการ ซึ่งเป็นตัวเสริมให้เห็นประสิทธิผลของสถานีชัดเจนมากขึ้น ขณะที่ในด้านความสำเร็จของโครงการจากการที่กลุ่มตัวอย่างสนใจ เข้าใจ มีส่วนร่วมในโครงการ ทำให้มีการบริจาคเงินส่งผลการช่วยเหลือของโครงการต่อคนป่วย เมื่อมีส่วนร่วมมากก็บริจาคมาก ช่วยคนป่วยได้มากขึ้น แพทย์ทำงานสะดวกขึ้น ดังนั้น สถานี จส.100 ได้ทำหน้าที่สื่อมวลชนที่เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาสังคมได้อย่างชัดเจนพอสมควร คือ ได้ทำหน้าที่ให้ข่าวสาร ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ก่อให้เกิดความเห็นอกเห็นใจระหว่างคนในสังคม เกิดการช่วยเหลือกันโดยเฉพาะเกี่ยวกับโรคหัวใจ ซึ่งเป็น

ข้อมูลทางการแพทย์ที่เนื้อหาเข้าใจยาก แต่ด้วยวิธีการ ระยะเวลา บุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญ ทำให้โครงการฯ เป็นที่รู้จักและได้รับการสนับสนุน

3. รongใจ กำเหนิดผล (2544) ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ของสถานีวิทยุ จส.100 ในทรรศนะ ประชากรชาว กทม. : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ซ้บซ้แท้กซ้ โดยศึกษาถึงภาพลักษณ์การดำเนินงานทั้งใน ด้านผู้ดำเนินรายการ และด้านเนื้อหารายการของสถานีในทรรศนะของผู้ซ้บรตแท้กซ้ ซึ่งได้ใช้ ประโยชน์จากการดำเนินรายการด้านข่าวสารและการจรรจรเพื่ออำนวยความสะดวกในการ เดินทางนั้น มีความรู้สึกนึกคิดอย่างไรต่อการดำเนินงานดังกล่าวของสถานี ผลจากการศึกษา พบว่า ผู้ซ้บรตแท้กซ้ มีทรรศนะต่อภาพลักษณ์ของสถานีโดยรวมในระดับมาก ขณะที่ภาพลักษณ์ ในด้านผู้ดำเนินรายการ การตอบปัญหาได้ตรงประเด็น การมีความเป็นกลาง การให้คำแนะนำที่ เชื่อถือได้ และการมีข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับข่าวสารต่างๆ อยู่ในระดับน้อย

2.5.2 งานศึกษาเกี่ยวกับชุมชนเสมือนจริง

โดยภาพรวมพบว่า การศึกษาเกี่ยวกับชุมชนเสมือนจริง ส่วนใหญ่จะนำประเด็นการ สื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์มาเป็นประเด็นหลักในการศึกษา โดยผลการศึกษาที่ได้ก็คือ ชุมชนเสมือนจริงอาศัยพื้นที่ที่ผู้ให้บริการกระดานข่าวสร้างไว้เป็นแหล่งรวมตัวทางข้อมูล ตลอดจน การแสดงความเห็น สื่อสารกัน โดยที่สมาชิกในชุมชนเสมือนจริงนั้นๆ ต่างก็มีแรงจูงใจต่างๆ กันไป ในการเข้ามาติดต่อ สื่อสารกัน ขณะเดียวกัน ก็มีการตั้งกฎเกณฑ์ร่วมกันในการเข้ามาติดต่อ สื่อสารภายในชุมชนเสมือนจริงนั้นๆ อีกด้วย

ผลงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาเกี่ยวกับชุมชนเสมือนจริง ซึ่งเกี่ยวข้องกับงานวิจัย

1. ธนภูมิ เรืองวิทยานุกูล (2546) ศึกษาเรื่อง ชุมชนเสมือนจริงของกลุ่มวัฒนธรรมฟุตบอล ในกระดานข่าวอิเล็กทรอนิกส์ โดยศึกษาถึงการก่อตัว สัญญะ รหัสทางการสื่อสาร รวมถึงอัต ลักษณ์ร่วมของกลุ่มวัฒนธรรมฟุตบอลที่สื่อสารในกระดานข่าวอิเล็กทรอนิกส์ โดยเก็บรวบรวม ข้อมูลโดยการรวบรวมกระทู้ที่เกิดขึ้นในกระดานข่าวอิเล็กทรอนิกส์ 3 แห่ง คือ www.pantip.com www.liverpool.in.th และ www.thailandssportsonline.com เพื่อศึกษาและอธิบายถึงการก่อตั้ง สัญญะ และรหัสทางการสื่อสาร รวมถึงอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มวัฒนธรรมฟุตบอล รวมถึงใช้การ สัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ใช้งาน และผู้ให้บริการกระดานข่าวอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อศึกษาการก่อตัว ของชุมชนดังกล่าวด้วย ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มวัฒนธรรมฟุตบอลในกระดานข่าวอิเล็กทรอนิกส์ มีลักษณะเป็นชุมชนเสมือนจริง โดยอาศัยพื้นที่ที่ผู้ให้บริการกระดานข่าวได้สร้างไว้สำหรับเป็น แหล่งรวมตัวทางข้อมูล และความคิดเห็นเกี่ยวกับกีฬาฟุตบอล รวมถึงเรื่องอื่นๆ ตามที่สมาชิก

ต้องการสื่อสาร โดยสมาชิกต่างมีแรงจูงใจต่างๆ กันที่ทำให้เข้ามาสมัครเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเสมือนนี้ เมื่อสมาชิกได้มารวมตัวกันสื่อสารในกระดานข่าวอิเล็กทรอนิกส์ สมาชิกจะต้องสื่อสารภายใต้กฎ กติกาที่บัญญัติโดยผู้ให้บริการด้านกระดานข่าว ขณะที่สมาชิกบางส่วนได้สร้างกลุ่มย่อยของตนเองขึ้นมา และทำให้เกิดการสื่อสารในชุมชนจริงด้วย

นอกจากนี้ ลักษณะของชุมชนเสมือนจริงแห่งนี้ ยังเปรียบเสมือนกับหมู่บ้านเล็กๆ หมู่บ้านหนึ่งที่มีประชากรอาศัยอยู่ร่วมกัน สื่อสารกัน ผ่านวิธีการตั้งกระทู้ ตอบกระทู้ รวมถึงการอ่านกระทู้ หากแต่บริบทการสื่อสารนั้น จะไม่มีใครรู้จักกันอย่างแท้จริง สิ่งที่ใช้แทนตัวตนของประชากรในหมู่บ้านนี้ คือ นามแฝงเท่านั้น แต่เมื่อประชากรแต่ละคนเข้ามาสื่อสารเป็นเวลานานขึ้น ความสนิทสนม ความคุ้นเคยย่อมเกิดขึ้น จนมีการตั้งเป็นกลุ่มย่อยๆ ขึ้นภายในหมู่บ้านนั่นเอง อีกทั้ง แม้ว่าเนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับฟุตบอล แต่สมาชิกในกลุ่มย่อยมักจะคุยเรื่องอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวกับฟุตบอลด้วย เช่น เรื่องชีวิตประจำวัน เรื่องข่าวสารเหตุการณ์บ้านเมือง ฯลฯ โดยพฤติกรรมการสื่อสารทั้งหมดต้องอยู่ภายใต้กฎ กติกา ที่กำหนดขึ้นโดยผู้ให้บริการด้านกระดานข่าว ซึ่งก็เป็นการเลียนแบบกฎหมายในสังคมจริงนำมาประยุกต์ใช้ หากแต่บทลงโทษจะเป็นการลงโทษที่กระทู้ เช่น การลบกระทู้ การลงโทษที่ตัวตนเสมือนจริงของสมาชิก เช่น การระงับสถานภาพของสมาชิก ทำให้ไม่ได้เข้ามาสื่อสารอีก

2. ศุภนิศา เกษมสันต์ (2546) ศึกษาเรื่อง บทบาทของการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์กับการสร้างความสัมพันธ์แบบชุมชนเสมือนของผู้สูงอายุสมาชิก OPY Club (Old People Playing Young Club) โดยศึกษาถึง บทบาทของการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ ในการสร้างความสัมพันธ์แบบชุมชนเสมือน และเพื่อศึกษาปัจจัยในการสร้างความสัมพันธ์แบบชุมชนเสมือน ของผู้สูงอายุสมาชิก OPY Club โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก บุคคลที่เกี่ยวข้องได้แก่ ผู้ก่อตั้ง OPY Club ผู้ออกแบบหลักสูตรการเรียนการสอน และผู้ลงทะเบียนเรียนในหลักสูตรคอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต ซึ่งใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์แรก คือ เกณฑ์อายุ เพื่อเลือกกลุ่มสมาชิกผู้สูงอายุ OPY Club ที่มีอายุ 55 ปีขึ้นไป เพราะหากเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุน้อยกว่า 55 ปี จะเป็นช่วงวัยทำงาน สังคมรอบๆ ตัวยังใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือในการทำงาน เป้าหมายของการใช้อินเทอร์เน็ตจึงไม่ได้เป็นไปเพื่อสร้างหรือขยายเครือข่ายความสัมพันธ์ใหม่ จากนั้นใช้วิธี Systematic Random Sampling กระทั่งได้สมาชิก 30 คน

นอกจากนี้ ยังใช้วิธีการเข้าไปสังเกตการณ์ในสถานที่จริง โดยไม่มีส่วนร่วม ณ OPY Club ชั้น 10 อาคารเพรสซิเด็นท์ ทาวเวอร์ ถนนเพลินจิต เพื่อสังเกตถึงการเรียนการสอนในหลักสูตร

การใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต และเพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการสอน ขณะเดียวกันก็สังเกตเห็นพฤติกรรมกรรมการเข้ามาที่ OPDY Club ของกลุ่มตัวอย่างภายหลังจากจบ การเรียนในหลักสูตรดังกล่าว เพื่อดูความสม่ำเสมอในการเข้ามาที่ OPDY Club วัตถุประสงค์ใน การเข้ามา เป็นต้น อีกทั้ง ยังสังเกตพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเข้ามาใช้ คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตที่ OPDY Club ทั้งนี้เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการใช้ของ กลุ่มตัวอย่าง รวมถึงการเก็บข้อมูลจากเนื้อหาของอีเมล ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่ง และสิ่งที่ปรากฏในเว็บ บอร์ด ห้องสนทนาของ OPDY Club ทุกสัปดาห์ จากนั้นทำการแบ่งหมวดหมู่ของข้อมูลที่ปรากฏ อยู่ในเว็บบอร์ด เป็นต้นว่า กระบวนการที่เกี่ยวกับการให้ข้อมูล ความรู้ กระบวนการที่เกี่ยวกับการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น กระบวนการเกี่ยวกับมิตรภาพ ฯลฯ จากนั้นใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (Textual Analysis) เป็นหลักในการวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนเสมือนจริงที่เกิดขึ้น เป็นชุมชนเปรียบเทียบ (Para space) ซึ่งเป็นชุมชนที่เกิดขึ้นไปพร้อมกันกับชุมชนจริง ผู้ใช้งานมีอิสระในการสื่อสารไม่จำกัด ลักษณะของ ชุมชนเป็นสภากาแฟอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic café) หรือหอประชุมเมืองอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic town hall) เป็นที่ที่เปิดโอกาสให้คนที่อยู่ในสังคมเดียวกันมาพูดคุยกันได้ โดยการเปิด ประเด็นเพื่อแลกเปลี่ยนความเห็นในเรื่องเหตุการณ์ของสังคม และยังเป็นการพูดคุยสนทนาใน เรื่องราวเฉพาะกลุ่ม และเรื่องส่วนตัว นอกจากนี้ การรวมกลุ่มยังทำให้เกิดอัตลักษณ์ร่วมกัน ในแต่ละกลุ่มจะมีจิตสำนึกร่วมกัน (Shared consciousness) ความรู้สึกรวมกันเป็นกลุ่มนี้ ทำให้เกิด ความรู้สึกปลอดภัย และได้รับการคุ้มครอง ทั้งนี้ การรวมกลุ่มมีจุดมุ่งหมายที่ขึ้นอยู่กับ วัตถุประสงค์ของผู้ใช้งานเป็นหลัก เช่น เพื่อช่วยกันดูแลสังคม หรือเพื่อตอบสนองความต้องการ ส่วนตัว

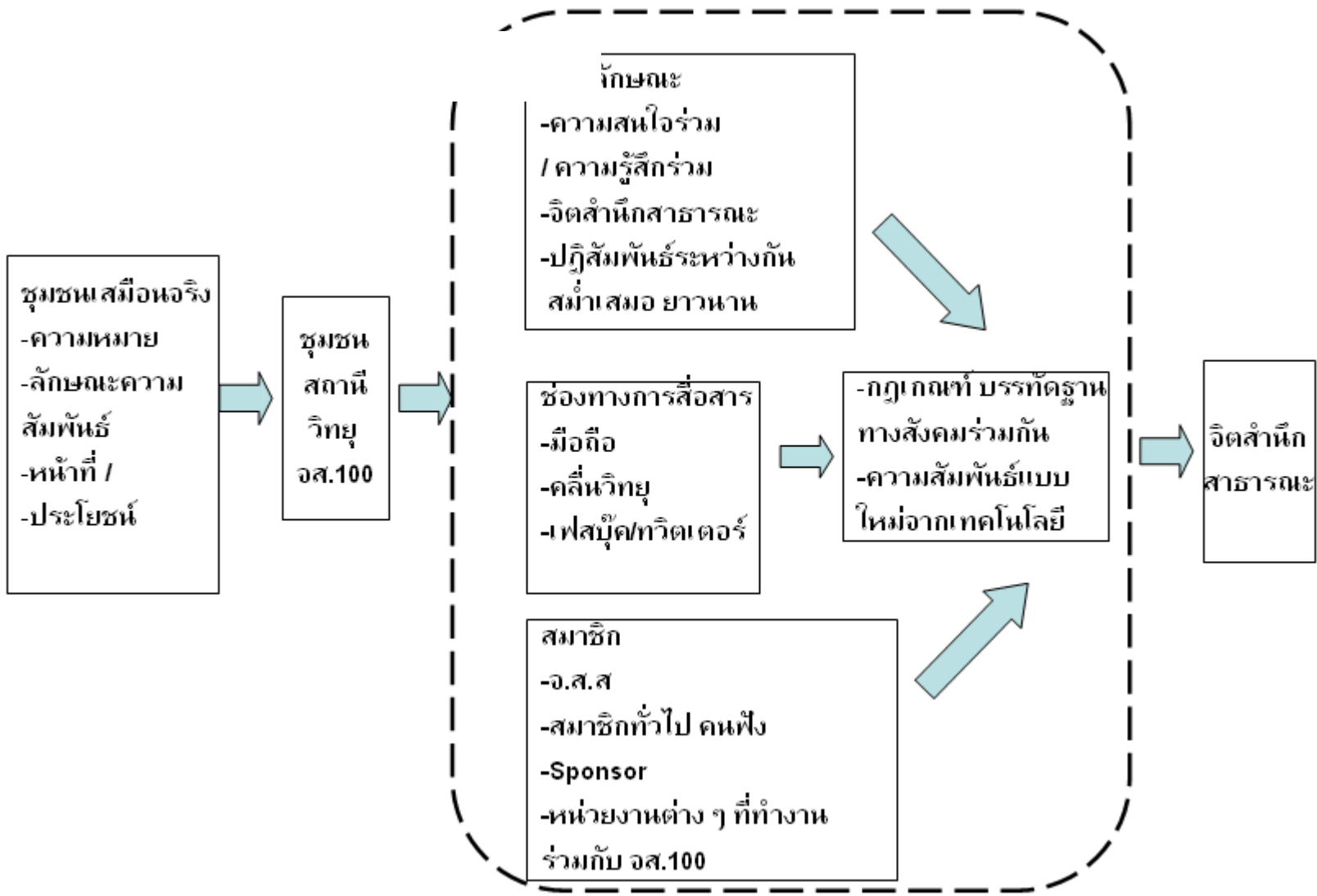
ขณะที่บทบาทของการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ที่มีต่อผู้สูงอายุ มีทั้งที่มีบทบาท ระดับบุคคล เช่น ใช้เวลาว่างอย่างมีประโยชน์ พัฒนาศักยภาพตนเอง ทำให้รู้สึกมีคุณค่า ฯลฯ ส่วน บทบาทในการสร้างชุมชน เช่น OPDY Club เป็นชุมชนที่เกิดจากการรวมตัวกันของสมาชิกด้วย ปัจจัยด้านอายุ ความสนใจที่มีต่อเทคโนโลยี รวมถึงเป็นการสร้างและขยายความสัมพันธ์ทาง สังคมอีกด้วย ขณะที่บทบาทในการสร้างชุมชนเสมือน เช่น เป็นการสร้างชุมชนใหม่ที่สมาชิกไม่ จำเป็นต้องติดต่อสัมพันธ์กันโดยตรง อยู่ในพื้นที่เดียวกัน หรือเป็นผู้ที่เคยรู้จักกันมาก่อน ผ่านการ ส่งอีเมล และการสนทนากลุ่มโดยการโพสต์ข้อความไว้ในเว็บบอร์ด เป็นต้น ขณะที่ ลักษณะของ ชุมชนแห่งนี้ คือ สมาชิกอยู่ต่างที่กัน แต่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน ดังนั้น ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลจึงได้รับการคัดเลือกมาเป็นอย่างดีว่าเป็นผู้ที่มีความสนใจ และเป้าหมายตรงกัน โดยที่

ผู้สูงอายุในกลุ่มนี้ใช้การสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ ในการสร้างชุมชนเสมือนโดยเริ่มจากการเข้าไปแสดงความเห็นในเว็บบอร์ด ที่มีกระทู้หลากหลายตามความสนใจ เมื่อได้มีโอกาสโต้ตอบกันผ่านทางเว็บบอร์ดอย่างต่อเนื่อง เป็นระยะเวลาหนึ่ง จึงมีการแลกเปลี่ยนที่อยู่อีเมล เพื่อการส่งอีเมลถึงกันโดยตรงต่อไป

2.6 กรอบแนวคิด

เมื่อก้าวถึงชุมชนเสมือนจริง จะมุ่งเน้นที่ความหมาย และลักษณะการอยู่ร่วมกันของสมาชิก แต่ยังไม่พบแนวการอธิบายความเป็นชุมชนเสมือนจริงที่ชัดเจน ด้วยเหตุนี้ ทำให้ต้องประยุกต์จากแนวการอธิบายชุมชนกายภาพ เพื่อศึกษาว่าเนื้อหาของชุมชนเสมือนจริงมีอะไรบ้าง เช่น โครงสร้างของชุมชน ลักษณะความสัมพันธ์ ช่องทางการสื่อสาร วัฒนธรรม พลวัตที่เกิดขึ้น ฯลฯ กระทั่งผลที่จะได้จากปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเสมือนจริง ซึ่งในขั้นนี้ได้แก่ การเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ

ผู้วิจัยเห็นว่าชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 น่าจะมีลักษณะความเป็นชุมชนเสมือนจริง ได้แก่ สมาชิกหรือผู้ที่เข้าร่วมต่างก็ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน การที่ไม่มีพื้นที่ทางกายภาพที่ชัดเจน ส่งผลให้สมาชิกของชุมชน กระจายตัวอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ อย่างไรก็ตามก็ดี ด้วยเหตุที่สมาชิกหรือผู้ที่เข้าร่วมต่างมีความสนใจบางอย่างร่วมกัน ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ส่งผลให้การติดต่อสื่อสารระหว่างกันเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว ข้ามพ้นข้อจำกัดทางด้านเวลาและสถานที่ ไม่ว่าจะเป็น คลื่นวิทยุ โทรศัพท์เคลื่อนที่ รวมถึงเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ เช่น ทวิตเตอร์และเฟสบุ๊ก และจากองค์ประกอบต่างๆ ข้างต้น ก็จะทำให้ทราบถึงประโยชน์และข้อจำกัดจากชุมชนเสมือนจริงแห่งนี้ ขณะเดียวกัน ก็สามารถนำผลที่ได้มาปรับปรุง แก้ไข พัฒนา เพื่อให้เกิดประโยชน์กับสังคมไทยมากที่สุด

ความเข้มแข็งของแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 3

ชุมชนสถานีวิทยุ จส.100

ชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ในงานวิจัยนี้ คือ ชุมชนที่ไม่มีอาณาเขตที่แน่ชัด แต่เกิดขึ้นได้จากคนที่สมาชิก ซึ่งกระจายตัวอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ แต่มีความสนใจในเรื่องปัญหาการจราจรของกรุงเทพฯ รวมถึงปัญหาสังคมในเรื่องต่างๆ เช่นเดียวกัน โดยที่สมาชิกแต่ละคนต่างไม่เคยรู้จัก พบหน้ากันมาก่อน แต่กลับมารวมตัว ติดต่อกันสื่อสาร และช่วยเหลือกัน ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร อันได้แก่ คลื่นวิทยุของสถานีวิทยุเกษตรหทารสื่อสาร กรมการทหารสื่อสารกองทัพบก โทรศัพท์มือถือ และเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ เช่น ทวิตเตอร์ และเฟสบุ๊ก

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอลักษณะของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 โดยแสดงให้เห็นโครงสร้างของชุมชน ปฏิสัมพันธ์และความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ ในชุมชน รวมทั้งพลวัต และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนแห่งนี้ นอกจากนี้ เนื้อหาในบทยังแสดงให้เห็นถึงบทบาทของเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ในชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ด้วย โดยจัดแบ่งเนื้อหาการนำเสนอ ดังนี้

3.1 โครงสร้างของชุมชน องค์ประกอบ และสมาชิกในชุมชน ซึ่งประกอบด้วย สถานีวิทยุ จส.100 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สมาชิกซึ่งประกอบด้วย สมาชิกทางโทรศัพท์ และสมาชิกในเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่

3.2 ปฏิสัมพันธ์ และความสัมพันธ์ภายในชุมชน

3.3 พลวัตในชุมชน จส.100

3.4 ความขัดแย้ง และการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนสถานีวิทยุ จส.100

3.5 สรุปลักษณะของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100

แต่แต่ละส่วนมีรายละเอียดดังนี้

3.1 โครงสร้างของชุมชน

ชุมชน จส.100 เป็นชุมชนการสื่อสารเรื่องการจราจรทางอากาศ มีช่องทางในการสื่อสารทางโทรศัพท์ และเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ โดยสถานีวิทยุ จส.100 เป็นศูนย์กลางในการสื่อสารระหว่างสมาชิก มีลักษณะเป็นเครือข่ายทางสังคม หรือชุมชนเครือข่ายมากกว่าเป็นชุมชนในความหมายดั้งเดิมที่ผูกติดกับพื้นที่ และความสัมพันธ์แบบซึ่งหน้า (Blackshaw, 2010: 105)

โครงสร้างและสมาชิก¹ ของชุมชน จส.100 ประกอบด้วย **สถานีวิทยุ จส.100** ในฐานะพื้นที่กลางที่สมาชิกเข้ามามีปฏิสัมพันธ์ ภายใต้การควบคุมของผู้บริหารสถานี ทีมผู้ดำเนินรายการ และสมาชิกซึ่งประกอบด้วย ผู้ใช้รถใช้ถนนที่มีส่วนร่วมรายงานการจราจร หรือมีส่วนร่วมในการดำเนินรายการในลักษณะอื่นๆ องค์การสนับสนุนข้อมูลการจราจรและข้อมูลอื่นๆ เช่น บก. 02 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอรายละเอียด และปฏิสัมพันธ์ของแต่ละฝ่ายใน “ชุมชนสถานีวิทยุ จส.100” ดังต่อไปนี้

3.1.1 สถานีวิทยุ จส.100

1. ความเป็นมาของสถานีวิทยุ จส.100

สถานีวิทยุ จส.100 เป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงสาธารณะ ครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2555) ถือเป็นพื้นที่กลางที่สมาชิกแต่ละฝ่ายเข้ามาติดต่อสื่อสารกัน และยังเป็นศูนย์กลางในการให้ข้อมูลในเรื่องการจราจรต่อสาธารณะอีกด้วย สถานีวิทยุ จส.100 เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2534 โดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ซึ่งมีพลเอกสุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มอบหมายให้สถานีวิทยุกระจายเสียงสาธารณะ ครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพมหานคร และบริษัทแปซิฟิก คอร์ปอเรชั่น จำกัด มาดำเนินกิจการรายการวิทยุที่เกี่ยวกับการรายงานสภาพการจราจร² ในช่วงเวลานั้น โทรศัพท์มือถือเพิ่งจะเริ่มเข้ามาในประเทศไทยและมีราคาสูงมาก ผู้ที่จะเป็นเจ้าของได้ต้องมีฐานะพอสมควร แต่ก็มีคนจำนวนไม่น้อยใช้โทรศัพท์มือถือ เพื่อติดต่อเข้ามารายงานสภาพการจราจร เพราะนอกจากจะเป็นการแสดงออกถึงฐานะทางสังคมแล้ว ยังเป็นการช่วยเหลือสังคมอีกทางหนึ่งด้วย ต่อเมื่อธุรกิจเกี่ยวกับโทรศัพท์มือถือขยายตัวขึ้น มีผู้ใช้โทรศัพท์มือถือโทรเข้ามารายงานสภาพการจราจรเป็นจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ นอกเหนือจากการรายงานสภาพการจราจร สถานีวิทยุ จส.100 ยังทำหน้าที่สื่อกลางในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ อีกด้วย โดยในระยะแรกสถานีออกอากาศถึงเวลา

¹ ในการนิยามสมาชิกของชุมชน จส. 100 ผู้วิจัยหมายถึง ผู้ที่ใช้พื้นที่ จส. 100 โดยมีความรู้สึกว่าเป็นชุมชน (sense of community) อันได้แก่ จิตวิญญาณของการอยู่ร่วมกัน ความรู้สึกที่เชื่อมั่นในโครงสร้างอำนาจเดียวกัน มีการแลกเปลี่ยน การได้รับผลประโยชน์จากการอยู่ร่วมกัน (MacMillan, 1998) ดังนั้น การเก็บข้อมูลสมาชิกชุมชน จส.100 ในงานวิจัยครั้งนี้ จึงครอบคลุมเฉพาะสมาชิกที่มีการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนผ่านเครือข่ายเทคโนโลยีของ จส.100 เป็นประจำ โดยไม่ครอบคลุมผู้ฟังทั่วไปที่ไม่มีการติดต่อสื่อสารเข้ามาถึง จส.100

² เดิมทีรัฐบาลในขณะนั้น ต้องการให้ทำเป็นรายการโทรทัศน์ที่มีการรายงานสภาพการจราจร แต่เนื่องจากผู้ขั้วบรส่วนใหญ่ใช้เวลาอยู่บนท้องถนน อยู่ในรถยนต์ส่วนบุคคล หรือรถสาธารณะต่างๆ สถานีจึงตัดสินใจใช้การออกอากาศทางสื่อวิทยุแทน โดยเปิดโอกาสให้คนทั่วไปซึ่งสัญจรไปมาทั่วกรุงเทพฯ โทรเข้ามารายงานสภาพการจราจร (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

24.00 น. ต่อมาเมื่อเกิดเหตุการณ์โรงแรมรอยัลพลาซ่า จังหวัดนครราชสีมาถล่มในปี พ.ศ.2536 และมีผู้โทรศัพท์มาแจ้งเหตุ และรายงานสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้บริหารสถานีวิทย์ จส. 100 ได้ตัดสินใจขยายเวลาออกอากาศเป็น 24 ชั่วโมง และมีการเปิดรับลงทะเบียนสมาชิกอย่างเป็นทางการ มีผู้มาลงทะเบียนซึ่งสถานีวิทย์ได้จัดทำทะเบียนสมาชิกได้มากกว่า 100,000 คน แต่หลังจากนั้น สถานีถือว่าทุกคนที่มีส่วนร่วมกับสถานีเป็นสมาชิกทั้งสิ้น ดังนั้น จึงไม่จำเป็นต้องสมัครเป็นสมาชิก (วีณา เสรีอรุณ, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2555)

ระยะแรก จส.100 รับข้อมูลจากผู้ที่ต้องการรายงานสภาพการจราจรผ่านทางจดหมายไปรษณีย์บัตร โทรสาร โทรศัพท์บ้าน และโทรศัพท์สาธารณะ เนื่องจากโทรศัพท์มือถือยังมีราคาสูงมาก และในขณะนั้นสถานีก็มีโทรศัพท์มือถือสำหรับใช้ในการทำงานเพียง 2 เครื่องเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ ทางผู้บริหารสถานีจึงคาดการณ์ว่า ผู้ที่จะโทรศัพท์เข้ามารายงานสภาพการจราจรโดยใช้โทรศัพท์มือถือ จะต้องเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพนักธุรกิจ มีรายได้จำนวนมาก และใช้โทรศัพท์มือถือในการติดต่อธุรกิจนั่นเอง

“คนที่ซื้อมือถือได้ในตอนนั้น ต้องมีฐานะดีมาก เพราะไม่มีระบบเงินผ่อน ซื้อมาเพื่อรายงานจราจรโดยเฉพาะ ทางเราเลยคิดว่า ต้องเป็นคนชั้นกลางที่การศึกษาดี มีรายได้ดี”

(ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

เมื่อเวลาผ่านไป มีผู้โทรมารายงานสภาพการจราจร ผ่านทางโทรศัพท์มือถือเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะโทรศัพท์มือถือราคาถูกลง และผู้ที่เป็นเจ้าของส่วนใหญ่จะนอกจากจะเป็นกลุ่มคนชั้นกลาง กล่าวคือ มีการศึกษาดี ประกอบอาชีพมั่นคง มีรายได้พอสมควร และต้องการเข้ามาช่วยเหลือสังคมแล้ว ยังมีกลุ่มพ่อค้า คนขับรถแท็กซี่ซึ่งซื้อโทรศัพท์มือถือเครื่องแรก เพื่อโทรเข้ามารายงานสภาพการจราจรกับทาง จส.100 เนื่องจากทุกคนต่างต้องการเข้ามามีส่วนร่วม มีบทบาท มีตัวตนในสังคม และทำให้รู้สึกมีคุณค่า นอกเหนือจากความต้องการที่จะช่วยเหลือสังคม (วีณา เสรีอรุณ, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2555)

ผู้บริหารของสถานีประเมินว่า ในระยะเวลา 2 ปีหลังจากการก่อตั้ง ไม่เพียงแต่ชนชั้นกลางที่มีรถยนต์ส่วนบุคคล ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ฟังประจำ และโทรศัพท์เข้ามารายงานสภาพการจราจรกับ จส. 100 เท่านั้น แต่ผู้ฟัง และผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับทางสถานีได้ขยายกลุ่มมากขึ้น มีความหลากหลาย ตั้งแต่แม่ค้าในตลาด คนทำสวน หรือแม้แต่พระภิกษุ ที่มีสิ่งหนึ่งเหมือนกันก็คือ

ต้องการมีเพื่อน และรู้สึกว่าการอ่านหนังสือพิมพ์ หรือการรับชมรายการโทรทัศน์ ไม่สะดวก เหมือนกับการเปิดฟังวิทยุ ดังนั้น การรับฟังเรื่องราวต่างๆ จาก จส.100 จึงเหมือนเป็นการเปิดโลก อย่างหนึ่ง โดยสามารถรับฟังได้จากเครื่องวิทยุเล็กๆ ภายในบ้าน พนักงานส่งเอกสารก็ฟังจากวิทยุ พกพา ผู้ขับรถสามล้อ ผู้ขับรถเมล์ ทุกคนสามารถฟัง จส.100 ได้ตลอดเวลา ทำให้ทราบว่า เหตุการณ์ภายนอกเกิดอะไรขึ้นบ้าง ทำให้ผู้ที่ติดตามรับฟังต่างรู้สึกปลอดภัย รวมถึงได้ทราบว่ามีการแก้ไขปัญหาต่างๆ อย่างไร นอกเหนือจากการได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทาง สภาพ การจราจร และอุบัติเหตุต่างๆ อีกด้วย (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2555)

นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานีวิทยุ จส.100 ยังมองว่า สถานีมีบทบาทในการลดความเครียด จากปัญหาจราจร โดยการแจ้งให้ทราบถึงสาเหตุของปัญหาการจราจรติดขัด รวมไปถึงการได้รับ ฟังเรื่องราวชีวิตของผู้อื่นในสังคมที่โทรศัพท์เข้ามาเล่าผ่านทางสถานี ก็มีส่วนช่วยให้ลืมความทุกข์ ที่เกิดจากปัญหาการจราจรติดขัดได้เช่นกัน (วิไล เสรีอรุณ, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2555)

2. กระบวนการทำงานของสถานีวิทยุ จส.100

จส.100 เป็นสถานีวิทยุที่มีการนำเสนอข้อเท็จจริง ซึ่งสามารถทดแทนการได้รับข่าวสาร ของประชาชนจากสื่ออื่นๆ โดยใช้รูปแบบการนำเสนอที่ไม่เป็นทางการ เข้าใจง่าย และเปิดโอกาส ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้สอดคล้องกับรสนิยมของคนไทย ทำให้ผู้ฟังรายการไม่รู้สึก เบื่อ ได้รับความบันเทิง และสามารถรับทราบข่าวสารต่างๆ อันเป็นประโยชน์จากรายการต่างๆ ได้ โดยเจ้าหน้าที่ทุกคนของ จส.100 จะได้รับการอบรมในเรื่องรหัส เครื่องหมาย และกฎจราจร จาก เจ้าหน้าที่ของกองบังคับการตำรวจจราจร เพื่อความสะดวกในการติดต่อสื่อสารระหว่างการทำงาน นอกจากนี้ ยังได้รับการอบรมในเรื่องของการให้บริการกับประชาชนด้วยวิธีที่เหมาะสม ได้แก่ การ พยายามสร้างความรู้สึก และผลักดันให้ประชาชนมีส่วนร่วมคิด โดยมีสถานีเป็นกระบอกเสียงใน การติดต่อสื่อสารทั้งกับหน่วยงานราชการ และเพื่อนผู้ใช้รถใช้ถนนด้วยกัน ให้เกิดความรู้สึกว่าเป็น ผู้หนึ่งที่มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

ดังนั้น รูปแบบของรายการ จึงออกมาในลักษณะที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในรายการ ค่อนข้างมาก ประชาชนจึงเปรียบเสมือนเป็นนักข่าวอิสระของ "จส.100" ซึ่งกระจายอยู่ทั่วไปทุกหน ทุกแห่ง สามารถตรวจสอบการทำงานของหน่วยราชการ เพื่อช่วยให้เจ้าหน้าที่สามารถปฏิบัติงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งยังมีส่วนช่วยกระตุ้นจิตสำนึกของผู้คนให้ปฏิบัติตามกฎ จราจร และรักษากฎระเบียบต่างๆ ของสังคมอีกทางหนึ่งด้วย (สถานีวิทยุ จส.100, 2545: ออนไลน์)

การทำงานของเจ้าหน้าที่ จส.100 โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ข้อมูล (พนักงานรับโทรศัพท์) เจ้าหน้าที่ประสานงาน ผู้ควบคุมรายการ (โปรดิวเซอร์) ผู้สื่อข่าว และผู้ดำเนินรายการ (ดีเจ) จะทำงานเป็นกะ หมุนเวียนกันตลอด 24 ชั่วโมง ในส่วนของจำนวนเจ้าหน้าที่ ซึ่งปฏิบัติงานในแต่ละช่วงเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ข้อมูลนั้น ผู้บริหารสถานียืนยันว่า จำนวนของเจ้าหน้าที่มีเพียงพอในแต่ละช่วงเวลา เพียงแต่ในช่วงเทศกาลต่างๆ เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ ทางสถานีจำเป็นต้องเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ข้อมูลให้มากขึ้น เนื่องจากเรื่องราวต่างๆ ที่ส่งเข้ามายังสถานีมีมากมาย นอกเหนือจากการรายงานสภาพการจราจรในแต่ละช่วงเวลา ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งทรัพย์สินสูญหาย บุคคลสูญหาย การขอให้เปิดเส้นทางจราจรเป็นกรณีพิเศษ ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาเร่งด่วนด้วยแล้ว เรื่องราวต่างๆ ก็จะมีเพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกัน ทางสถานีก็ไม่สามารถปฏิเสธในการรับเรื่องใดๆ เช่นกัน (วิภา เสรีอรุณ, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

ขั้นตอนในการทำงานนั้น เริ่มต้นจากเมื่อมีผู้โทรศัพท์เข้ามาที่ จส.100 **เจ้าหน้าที่ข้อมูล** (พนักงานรับโทรศัพท์) ก็จะเป็นผู้รับข้อมูลเบื้องต้น ไม่ว่าจะเป็นการรายงานสภาพการจราจร การแจ้งอุบัติเหตุ การขอความช่วยเหลือเรื่องต่างๆ ฯลฯ และมีอำนาจในการตัดสินใจเบื้องต้นในกรณีการรายงานจราจรว่า จะส่งสายเพื่อออกอากาศสด(หน้าไมค์) หรือเพียงแต่บันทึกข้อมูลไว้ โดยไม่ออกอากาศสด (หลังไมค์)

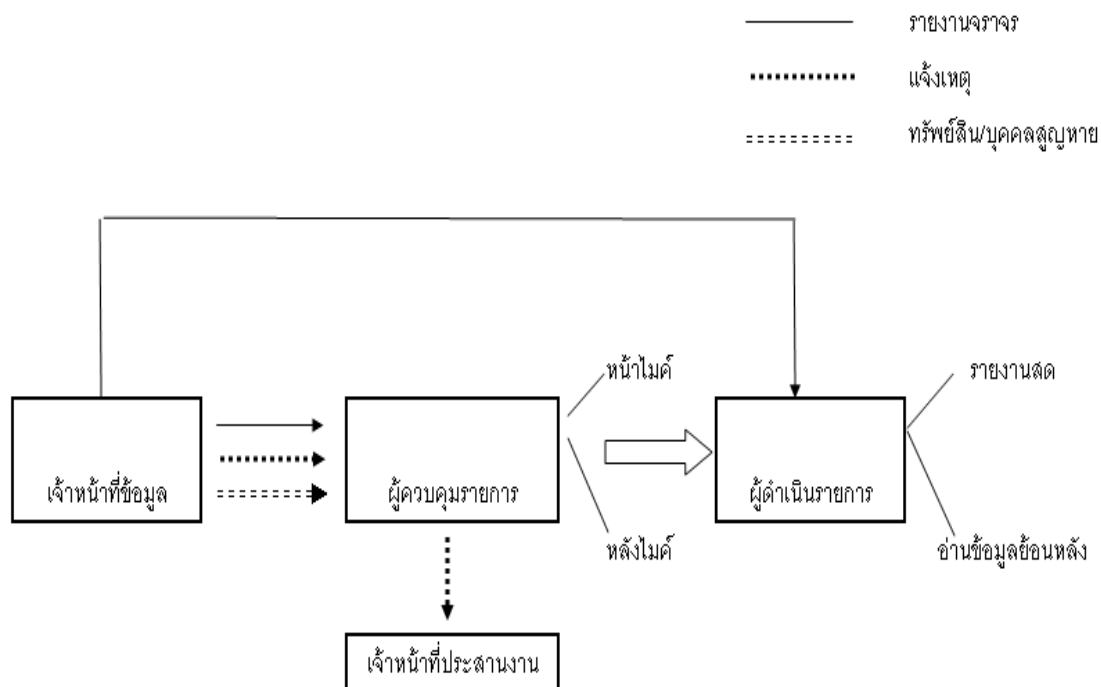
หากเป็นการโทรศัพท์เข้ามาแจ้งทรัพย์สินหรือบุคคลสูญหาย ผู้ที่โทรมาจำเป็นต้องแจ้งชื่อนามสกุลจริง ของผู้แจ้ง รวมถึงบุคคลที่สูญหาย เพื่อใช้ในการติดตามและตรวจสอบข้อมูลได้อย่างถูกต้อง จากนั้น เมื่อเจ้าหน้าที่ข้อมูล รับข้อมูล (กรณีการรายงานสภาพการจราจร) เรียบร้อยแล้ว ก็จะส่งต่อไปยัง**ผู้ควบคุมรายการ** ซึ่งจะเป็นผู้ตัดสินใจเด็ดขาดว่าจะให้รายงานออกอากาศสดหรือไม่ รวมถึงตรวจสอบข้อมูลซ้ำอีกครั้งเพื่อความถูกต้อง โดยหากผู้ควบคุมรายการ ตัดสินใจให้สายนั้นๆ ออกอากาศ ก็จะส่งสายต่อไปยัง**ผู้ดำเนินรายการ** เพื่อรายงานจราจรออกอากาศต่อไป แต่หากผู้ควบคุมรายการ ตัดสินใจไม่ให้สายนั้นๆ ออกอากาศ อาจเพราะเวลาจำกัด มีผู้โทรเข้ามารายงานเป็นจำนวนมาก หรือมีเหตุการณ์ เรื่องราวที่สำคัญมากกว่า เจ้าหน้าที่ข้อมูลก็จะบันทึกข้อมูลไว้ เพื่อให้ผู้ดำเนินรายการอ่านรายงานออกอากาศในช่วงเวลาถัดไป

หากเป็นกรณีการโทรเข้ามาแจ้งเหตุ ขอความช่วยเหลือ หรือเรื่องราวอื่นๆ ที่นอกเหนือไปจากการรายงานสภาพการจราจรทั่วไป เช่น แจ้งอุบัติเหตุ พบเห็นวัตถุต้องสงสัย ต้นไม้ล้มกีดขวางการจราจร ฯลฯ เมื่อ**เจ้าหน้าที่ข้อมูล**รับเรื่องในเบื้องต้น และส่งต่อไปยัง**ผู้ควบคุมรายการ**เพื่อพิจารณาแล้ว ก็จะเป็นหน้าที่ของ**เจ้าหน้าที่ประสานงาน** ซึ่งต้องติดต่อกับ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือหน่วยงานซึ่งรับผิดชอบในเรื่องนั้นๆ ต่อไป (วิณา เสรีอรุณ, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2555)

การคัดเลือกสายเพื่อออกอากาศหน้าไมค์ หรือหลังไมค์นั้น ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของช่วงเวลา ซึ่งโดยปกติแล้วหากไม่มีเหตุการณ์เร่งด่วน ไม่ได้อยู่ในช่วงโฆษณา ช่วงการรายงานข่าว และช่วงการสัมภาษณ์พิเศษ ไม่ว่าจะใครก็ตามที่โทรเข้ามารายงานสภาพการจราจรก็จะได้ ออกอากาศ ขณะที่ลำดับในการรายงาน ก็เช่นเดียวกันว่าหากไม่มีเหตุด่วนใดๆ ใครโทรศัพท์เข้ามา ก่อนก็จะได้รับรายงานออกอากาศก่อน ยกตัวอย่างเช่น หากกำลังเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ แล้วมีผู้โทร เข้ามารายงานจราจรทั่วไป ก็จะต้องฝากข้อมูลไว้หลังไมค์ เพื่อให้ผู้ดำเนินรายการอ่านข้อมูล ย้อนหลัง เนื่องจากในขณะนั้น ทางสถานีจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการรายงานความคืบหน้า ของเหตุการณ์ไฟไหม้ซึ่งเกิดขึ้นก่อน รวมถึงประสานงานช่วยเหลือผู้ประสบเหตุอีกด้วย (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

ภาพที่ 1: ภาพแสดงขั้นตอนในการทำงานของ จส.100 ในกรณีต่างๆ

จากข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการทำงานของ จส.100 ข้างต้น ประกอบกับการสังเกต ขั้นตอนการทำงาน และพูดคุยกับทีมงาน จส.100 พบว่า ผู้ที่อยู่เบื้องหลัง มีบทบาทสำคัญ รวมถึง

มีอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินใจ พิจารณาให้เรื่องราว หรือสมาชิกคนใดได้รายงานออกอากาศก็คือ **ผู้ควบคุมรายการ** ขณะที่ ผู้ดำเนินรายการซึ่งดูเหมือนจะเป็นผู้สื่อสาร มีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับสมาชิก แต่อันที่จริงผู้ดำเนินรายการถือเป็นตัวแทนทีมงานเบื้องหลัง จส.100 ทุกส่วน ในการรายงานข่าวสาร สภาพการจราจร และแจ้งข้อมูลต่างๆ ออกอากาศ อีกทั้ง ยังเป็นตัวแทนสถานีในการสื่อสาร พูดคุยกับสมาชิกต่างๆ แต่ไม่ได้เป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจใดๆ นอกเหนือจากการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในกรณีต่างๆ ระหว่างการออกอากาศ เช่น สายโทรศัพท์มีปัญหา สมาชิกเกิดอาการประหม่าระหว่างการรายงาน เป็นต้น

ในส่วนของการจัดเก็บข้อมูลต่างๆ ของทางสถานีนั้น ในอดีตเป็นการเก็บข้อมูลในรูปแบบกระดาษเสียเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งยากต่อการค้นหา กระทั่งเวลาผ่านไป เมื่อเทคโนโลยีก้าวหน้ามากขึ้นมีคอมพิวเตอร์ซึ่งทันสมัย ทำให้ทางสถานีเปลี่ยนรูปแบบการจัดเก็บข้อมูลใหม่ โดยใช้ระบบโปรแกรมสำเร็จรูปเข้ามาช่วยจัดเก็บข้อมูล โดยมีขั้นตอนการทำงาน คือ เจ้าหน้าที่ข้อมูลจะใช้คอมพิวเตอร์ ในการบันทึกชื่อ รายละเอียดเบื้องต้นของเหตุการณ์ หรือสภาพการจราจรต่างๆ รวมถึงชื่อของเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นผู้รับข้อมูลด้วย เช่น เกิดเหตุรถชนกันบริเวณถนนพหลโยธิน ก็จะมีปุ่มให้กดหมายเลข 1 เกิดเหตุที่หลักสี่ ให้กดหมายเลข 2 เป็นต้น (วีณา เสรีอรุณ, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

จากการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานของ จส.100 ข้างต้น นอกจากจะช่วยให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานได้ง่าย และรวดเร็วขึ้นแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นของเทคโนโลยีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น คลื่นวิทยุ โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ ฯลฯ ในฐานะเครื่องมือที่จำเป็นของชุมชนเสมือนจริง รวมถึงชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ซึ่งสอดคล้องกับที่ Delanty มองว่า เทคโนโลยีช่วยทำลายข้อจำกัดเรื่องระยะทาง และสถานที่ (Delanty, 2003: 169-170) หรือเท่ากับว่าเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสาร และข้อมูลข่าวสาร มีบทบาทในการลดความสำคัญของลักษณะทางกายภาพชุมชนได้อย่างน่าสนใจ

3. ผังรายการ

ลักษณะของรายการในแต่ละวัน สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง ดังนี้ (สถานีวิทยุ จส.100, 2545: ออนไลน์)

1. ช่วงที่มีการจราจรหนาแน่นมาก: รูปแบบรายการจะเน้นการรายงานสภาพการจราจร และอุบัติเหตุต่างๆ ที่เกิดขึ้นบนท้องถนน เพื่อบรรเทาปัญหาการจราจรที่คับคั่ง โดยเฉพาะในบริเวณที่มีการจราจรติดขัดมาก โดยจะรายงานสภาพการจราจรบนถนนสายต่างๆ รายงาน

อุบัติเหตุต่างๆ ที่เกิดขึ้น และบอกถึงสาเหตุของปัญหาจราจรนั้นๆ เพื่อช่วยให้ผู้ขับรถตัดสินใจในการเลือกใช้เส้นทางในการเดินทางได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม

2. ช่วงที่มีการจราจรหนาแน่น: เป็นการรายงานสภาพการจราจร สลับกับการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถร้องเรียน รายงานปัญหาต่างๆ เพื่อเป็นการช่วยระบายความอัดอัด และสอบถามข้อข้องใจที่มีกับหน่วยงานของทั้งภาครัฐ และเอกชน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาสาธารณะ ตลอดจนประกอบไปด้วยรายการต่างๆ ของทางสถานีในลักษณะสร้างสรรค์ที่จะให้ประโยชน์ต่อสังคม ยกตัวอย่างเช่น ในช่วงระหว่างเวลา 10.00 น. ถึง 11.00 น. ซึ่งไม่ใช่เวลาเร่งด่วน การจราจรเบาบาง ทาง จส.100 จึงจัดให้เป็นช่วงเวลาของการนำเสนอข้อมูล ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ตลอดจนเหตุการณ์ที่น่าสนใจที่เกิดขึ้น หรือบางครั้งเมื่อมีเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับพื้นผิวการจราจรจากผู้ที่สัญจรไปมา ทางสถานีก็จะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้นๆ เพื่อให้ดำเนินการแก้ไข

ดังนั้น ในช่วงเวลาดังกล่าว ข้อมูลส่วนใหญ่ที่นำเสนอออกอากาศ นอกจากจะเป็นข่าวสาร เหตุการณ์ต่างๆ ที่น่าสนใจแล้ว ยังมีประเด็นซึ่งทางสถานีตั้งขึ้นมาเมื่อพบปัญหาต่างๆ ที่อาจจะกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ไม่ว่าจะเป็น ถนนเป็นหลุมเป็นบ่อ สะพานลอยคนข้ามไม่ได้มาตรฐาน ฯลฯ รวมถึงเรื่องราวที่น่าสนใจซึ่งผู้ดำเนินรายการ หยิบยกขึ้นมาพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับสมาชิก ผู้ฟัง แต่ก็มีสมาชิก ผู้ฟังบางคนไม่พอใจเกี่ยวกับการนำเสนอเรื่องราวลักษณะนี้ของ จส.100 โดยต้องการให้สถานีนำเสนอข่าวสาร และรายงานสภาพการจราจรเพียงอย่างเดียว จึงเป็นที่น่าสังเกตว่าในอนาคต จส.100 จะมีการปรับเปลี่ยนข้อมูลที่นำเสนอในช่วงเวลาดังกล่าว หรือไม่ อย่างไร

3. ช่วงที่การจราจรไม่หนาแน่น: เป็นช่วงเวลาที่เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง เนื่องมาจากความประมาท และยังเป็นช่วงเวลาที่ผู้ใช้รถ รู้สึกเหนื่อยล้าจากการปฏิบัติภารกิจประจำวัน (นุช, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555) เช่น ในช่วงเวลากลางคืน ทำให้ จส.100 จัดให้เป็นช่วงการสนทนาเรื่องราวต่างๆ ที่น่าสนใจ โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกโทรศัพท์เข้ามาแสดงความคิดเห็น ซึ่งอาจเป็นเหตุการณ์ที่กำลังได้รับความสนใจ หรือเป็นปัญหาสังคมในขณะนั้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการระดมความคิดจากบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถจากหลากหลายอาชีพ รวมทั้งยังเป็นการเปิดมุมมองของความคิดให้กว้างขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นแนวทางที่ทางหน่วยงานราชการต่างๆ จะได้ใช้เป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหา เพื่อให้ตรงกับความต้องการของประชาชนต่อไป ขณะที่ผู้ซึ่งโทรเข้ามา ก็เกิดความรู้สึกภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของสังคม ยกตัวอย่างเช่น ในช่วงเวลาหลัง 20.00 น. ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่การจราจรไม่หนาแน่น ทางสถานีจึงเปิดโอกาสให้สมาชิกหรือผู้ที่

สนใจ โทรศัพทเข้ามาแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ซึ่งทางสถานีกำหนดขึ้น เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยใช้ชื่อช่วงเวลาดังกล่าว ว่า “**จส.สนทนา**” โดยที่มาของประเด็นต่างๆ ในช่วง จส.สนทนา นี้ มาจากการประชุมร่วมกันของผู้ควบคุมรายการ และผู้ดำเนินรายการ โดยแต่ละคนสามารถเสนอประเด็นที่น่าสนใจ และมีประโยชน์ขึ้นมา เพื่อร่วมกันตัดสินว่าประเด็นใดเหมาะสมที่จะเป็นหัวข้อในการสนทนา มากที่สุดในแต่ละวัน (วิไล เสรีอรุณ, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2555)

การโทรศัพทเข้ามาพูดคุย แสดงความคิดเห็นในช่วง จส.สนทนา เป็นการออกอากาศสด จึงทำให้ผู้ที่โทรเข้ามาจะต้องใช้คำพูดที่สุภาพ โดยทางสถานีจะกำหนดกรอบกว้างๆ ไว้ให้เพื่อความเหมาะสม เช่น ใช้คำพูดที่สุภาพ ไม่พาดพิงถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ ในขณะที่เดียวกัน ก็จะไม่มีการพูดคุยประเด็นเกี่ยวกับการเมือง เนื่องจากสมาชิก หรือผู้ที่โทรมาจะทราบดีว่า จส.100 ไม่ยุ่งเกี่ยวเรื่องการเมือง เพราะช่วงนี้จัดขึ้นเพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในประเด็นที่มีประโยชน์กับสังคมเป็นหลัก เช่น เรื่องค่าครองชีพ วิธีแก้ปัญหาความเครียด ปัญหายาเสพติด ปัญหาเด็กติดเกมส์ วิธีรับมือเมื่อเกิดเหตุร้าย ปัญหาน้ำท่วม ฯลฯ อย่างไรก็ตาม รายการในช่วง จส.สนทนา ก็มีขอบเขต เพื่อควบคุมผู้ที่โทรเข้ามา ว่าความคิดเห็นแต่ละคนนั้นมีความเหมาะสมเพียงใด และทำการคัดเลือกเพื่อออกอากาศ

จากการติดตามรับฟังพบว่า ส่วนใหญ่ผู้ที่โทรมาพูดคุยในช่วง จส.สนทนา มักจะเป็นผู้สูงอายุ ไม่ค่อยพบว่ามีวัยรุ่น วัยทำงานโทรเข้ามา รวมทั้ง ผู้ที่โทรมาส่วนใหญ่ก็จะเป็นแฟนประจำของผู้ดำเนินรายการแต่ละคน โดยหากผู้ดำเนินรายการที่ชื่นชอบมาจัดรายการ ก็จะมีโทรเข้ามาแสดงความเห็น และพูดคุยอยู่เป็นประจำ ขณะเดียวกัน ช่วงเวลาหลัง 20.00 น. จะเป็นช่วงที่มีโฆษณาน้อย ความนิยมของสถานีไม่มาก จึงเป็นช่วงเวลาที่เปิดโอกาสให้ผู้ดำเนินรายการหน้าใหม่เข้ามาฝึกฝนการจัดรายการ เพื่อสร้างเสริมประสบการณ์อีกด้วย (นุช, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

เป็นที่น่าสังเกตว่า การสนทนา แลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างสมาชิก ผู้ฟัง จส.100 ในช่วง จส.สนทนา นี้ แม้ว่าจะมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การระดมความคิดเห็นซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสังคมในเรื่องต่างๆ แต่การจำกัดขอบเขต ควบคุมของทางสถานี ทั้งในเรื่องการตั้งประเด็น และการเสนอความคิดเห็นจากสมาชิก ผู้ฟัง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมืองนั้น อาจมีส่วนช่วยไม่ให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิก ผู้ที่โทรเข้ามา แต่ขณะเดียวกัน ก็อาจทำให้ประเด็นทางการเมืองซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อกรดำเนินชีวิตของคนในสังคม ไม่ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาถกถึง หรือนำเสนอต่อสาธารณะ กระทั่งอาจส่งผลเสียต่อผู้คนในสังคม

3.1.2 หน่วยงานที่ทำงานร่วมกับ จส.100

นอกเหนือจากผู้สื่อข่าวของ จส.100 ซึ่งประจำอยู่ในแต่ละจุดของกรุงเทพฯ และสมาชิกหรือผู้ฟังทั่วไปซึ่งพบเห็นเหตุการณ์บนท้องถนน และโทรมารายงานยังสถานีแล้ว สถานีวิทยุ จส.100 ยังได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องของหลายหน่วยงาน ได้แก่ (สถานีวิทยุ จส.100, 2545: ออนไลน์)

1. กองทัพบก ซึ่งเป็นผู้จัดหาสถานี และบุคลากรในการดูแลสถานี
2. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยกองบัญชาการตำรวจนครบาล ตำรวจทางหลวง กองบังคับการตำรวจจราจรกลาง (บก.02) ร่วมกันประสานงานในด้านข้อมูลและการแก้ปัญหาจราจรกับเจ้าหน้าที่ศูนย์วิทยุประจำ จส.100 เพื่อสนับสนุนในด้านข่าวสารให้เกิดการแก้ปัญหาจราจรได้อย่างทันที่
3. องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย และการสื่อสารแห่งประเทศไทย ซึ่งอำนวยความสะดวก และให้คำแนะนำในเรื่องระบบการสื่อสารกับทางสถานี
4. กรุงเทพมหานคร การประปานครหลวง การไฟฟ้านครหลวง ซึ่งประสานงานในด้านข้อมูล และอำนวยความสะดวกในการรับเรื่องร้องทุกข์ และแก้ปัญหาที่ได้รับการร้องเรียนจากประชาชน
5. หน่วยงานต่างๆ ซึ่งจะเป็นผู้ให้ข้อมูล ประสานงาน ตลอดจนให้การช่วยเหลือในเหตุการณ์ฉุกเฉินต่างๆ ที่ส่งเข้ามาถึง จส.100
6. กรมการขนส่งทางบก การทางพิเศษแห่งประเทศไทย การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย กรมอุตุนิยมวิทยา ฯลฯ ซึ่งเข้ามาช่วยเหลือ ให้ข้อมูลต่างๆ กับสถานี ทั้งในเรื่องการจราจร ข่าวสาร รวมถึงข้อมูลซึ่งเป็นประโยชน์ทั่วไป

ทั้งนี้ หน่วยงานต่างๆ ข้างต้นจะเปิดฟังรายงานของ จส.100 ตลอดเวลาเพื่อคอยรับฟังความเดือดร้อนของประชาชน ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับควมรับผิดชอบของหน่วยงาน และเมื่อมีผู้โทรศัพท์เข้ามาร้องเรียน หน่วยงานนั้นๆ ก็สามารถนำปัญหา หรือเรื่องร้องทุกข์ไปแก้ไขได้ทันที (วิไล เสรีอรุณ, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555) ซึ่งหากเป็นเหตุการณ์ฉุกเฉิน ก็สามารถส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปปฏิบัติงานเพื่อแก้ไขสถานการณ์ได้อย่างรวดเร็วอีกด้วย และเมื่อปัญหาได้รับการแก้ไขแล้ว หน่วยงานต่างๆ เหล่านั้นก็แจ้งผ่าน จส.100 เพื่อรายงานให้ประชาชนได้รับทราบต่อไป

แต่หากเป็นกรณีของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามเส้นทางต่างๆ และโทรเข้ามารายงานจราจรกับทาง จส.100 เป็นประจำนั้น ทางสถานีก็จะให้รายงานออกอากาศเสมอ พร้อมทั้ง

แจ้งชื่อ ตำแหน่งอย่างถูกต้องทุกครั้ง โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจเหล่านี้ต่างเต็มใจให้การช่วยเหลือ และให้ข้อมูล ดังนั้น ทางสถานีจึงตอบแทนน้ำใจโดยการประกาศชื่อ ตำแหน่งออกอากาศทุกครั้ง โดยถือเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ได้เป็นที่รู้จักในสังคม เป็นการช่วยสร้างตัวตนในฐานะที่ทำประโยชน์ให้กับสังคม จึงเท่ากับว่า จส.100 ได้ทำหน้าที่ของตนเอง ขณะที่เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ได้รับการชื่นชมจากต้นสังกัด เป็นต้น (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

จากข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานต่างๆ ที่ทำงานร่วมกับ จส.100 ข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงการแสดงบทบาทสำคัญของ จส.100 ในการประสานงานข้ามภาคส่วน และการสร้างเครือข่ายของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ในฐานะหน่วยงานภาคเอกชน กับหน่วยงานราชการได้ในระดับหนึ่ง

3.1.3 ผู้ให้การสนับสนุนสถานี (Sponsor)

ผู้ให้การสนับสนุนสถานี ประกอบด้วย องค์กรภาครัฐและเอกชน ตลอดจนผู้ผลิตสินค้า และผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่เข้ามาซื้อเวลาในการโฆษณา ประชาสัมพันธ์กับทาง จส.100 เช่น โรงพยาบาลเอกชน บริษัทผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูป บริษัทประกันภัยรถยนต์ บริษัทผู้ผลิตรถยนต์ บริษัทผู้ผลิตน้ำมันเครื่อง บริษัทผู้ผลิตฟิล์มกรองแสง บริษัทผู้ผลิตอุปกรณ์นำทาง การไฟฟ้านครหลวง กระทรวงอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรุงเทพมหานคร การทางพิเศษแห่งประเทศไทย การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ให้การสนับสนุนหลักของสถานี ได้แก่ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และการทางพิเศษแห่งประเทศไทย ซึ่งมักจะจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อประชาสัมพันธ์และเผยแพร่โครงการต่างๆ ขององค์กรให้เป็นที่รู้จัก จึงให้การสนับสนุน และร่วมมือกับทางสถานีในการจัดกิจกรรมเพื่อนำสมาชิกรวม จส.100 และผู้ที่สนใจเข้าร่วมเดินทางเยี่ยมชมสถานที่สำคัญต่างๆ และบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม เช่น เปิดโอกาสให้สมาชิกรวม จส.100 ร่วมตอบคำถามเกี่ยวกับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมเที่ยวชมเขื่อนผลิตไฟฟ้า และร่วมกันปลูกป่าชายเลน โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตลอดการเดินทาง เป็นต้น โดยกิจกรรมในลักษณะนี้ ทาง จส.100 ให้ความร่วมมือทุกครั้ง เพราะนอกจากจะเป็นช่องทางหนึ่งในการสานสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกรวม จส.100 กับเจ้าหน้าที่ของสถานี และช่วยเพิ่มจำนวนสมาชิกอีกทางหนึ่งแล้ว ยังเป็นการร่วมกันทำประโยชน์ให้กับสังคมอีกด้วย ทั้งนี้ เนื่องจาก จส.100 ดำเนินการบริหารแบบเอกชน ไม่มีหน่วยงานของภาครัฐให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ ดังนั้นความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน จึงเป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญที่ จส.100 ระดมมาใช้ในการจัดกิจกรรม พร้อมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ให้กับสังคม

ตัวอย่างที่สำคัญอาจจะเห็นได้จาก กรณีรพทหาย เมื่อได้รับการแจ้งว่ามีรพทหาย สถานีจะ ออกอากาศเพื่อประชาสัมพันธ์ และหลังจากนั้นจะมีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับอุปกรณ์ กันขโมยติดรถยนต์ ซึ่งมีที่ทำการอยู่ชั้นล่างของตึกไทย (จส.100) ออกอากาศต่ออยู่เป็นประจำ ดังนั้น แม้ว่าจุดประสงค์หลักของ จส.100 ในการรับแจ้งเหตุกรณีรพทหาย การช่วยประกาศหา และการเป็นสื่อกลางในการกระจายข้อมูลประเภทนี้อยู่เป็นประจำนั้น ก็เพื่อต้องการให้ความช่วยเหลือ ผู้ประสบเหตุ แต่ขณะเดียวกัน ทางสถานีก็จำเป็นต้องประชาสัมพันธ์สินค้าของผู้ให้การสนับสนุน สถานี ซึ่งก็คือบริษัทจำหน่ายอุปกรณ์กันขโมยติดรถยนต์ด้วยกัน กรณีนี้ชี้ให้เห็นการสร้าง สมดุลระหว่างกิจกรรมเพื่อสังคม กับความอยู่รอดของสถานี

นอกจากนี้ การต้องฟังฟังและสร้างประโยชน์ให้กับองค์กรสนับสนุนเหล่านี้ ก็เป็นสาเหตุ หนึ่งที่ทำให้ จส.100 ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก ในเรื่องการมีช่วงเวลาโฆษณา มากจนเกินไป กระทั่งทำให้หลายคนไม่ค่อยติดตามรับฟัง จส.100 มากเหมือนในอดีต หรือเลือกที่จะ ฟังสถานีวิทยุอื่นที่มีรูปแบบใกล้เคียงกันมากกว่า ในประเด็นนี้ สถานี จส.100 ได้ให้เหตุผลว่า การ มีโฆษณาก็เพื่อความอยู่รอดของสถานี นอกจากนี้ ระยะเวลาที่ใช้ในการโฆษณาเป็นไปตาม กฎหมาย และเป็นไปตามเงื่อนไขระหว่างสถานีกับผู้ให้การสนับสนุน อย่างไรก็ตาม การเลือกโฆษณา ของสถานีนั้น ไม่ได้มีการจำเพาะเจาะจงประเภทของสินค้าแต่อย่างใด แต่ส่วนใหญ่แล้วบริษัทซึ่ง ติดต่อขอซื้อเวลาโฆษณาเข้ามาจะคำนึงถึงกลุ่มผู้ฟังของสถานีเป็นหลัก เช่น โฆษณาน้ำมันเครื่อง ฟิล์มกรองแสงติดรถยนต์ ฯลฯ ซึ่งต่างก็เห็นว่ากลุ่มผู้ฟัง จส.100 ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ขับรถที่มีรายได้ พอสมควร จึงเลือกที่จะเลือกซื้อเวลาโฆษณาของสถานี (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2555)

3.1.4 สมาชิกของ จส.100

องค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของความเป็นชุมชน ไม่ว่าจะเป็นชุมชนทั่วไปหรือชุมชน เสมือนจริง ก็คือ สมาชิก เนื่องจากหากไม่มีสมาชิก หรือผู้ที่เข้ามารวมตัวกันแล้ว ก็จะไม่เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน แต่จะมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ไม่มีการติดต่อสื่อสารกัน ความเป็นชุมชนก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ในทางกลับกัน ชุมชนซึ่งประกอบไปด้วยสมาชิก หรือ ผู้ที่เข้าร่วม ก็จะไปสู่ การติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กระทั่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ ทั้งชุมชน และสังคมโดยรวมต่อไป

ตั้งแต่สถานีวิทยุ จส.100 ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2534 ได้เปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วน ร่วม โดยไม่จำกัดเพศ วัย สถานะทางสังคม แม้ว่าในช่วงแรก ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับทางสถานีจะ

เป็นกลุ่มคนชั้นกลางเสียเป็นส่วนใหญ่ โดยสังเกตได้จากในเวลานั้น กลุ่มคนเหล่านี้ต่างก็มีรถยนต์ส่วนตัว ใช้โทรศัพท์มือถือโทรเข้ามารายงานสภาพการจราจรจากที่ต่างๆ เนื่องจากล้นอยู่ในวัยทำงาน มีการศึกษาที่ดี ทำให้มีรายได้ดี กระทั่งสามารถซื้อโทรศัพท์มือถือซึ่งในเวลานั้น มีราคาสูงมาก แต่เมื่อเวลาผ่านไปจนกระทั่งถึงปัจจุบัน สมาชิกตลอดจนผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับทางสถานี มีหลากหลายประเภท ทำให้เรื่องราวซึ่งได้รับรายงานก็หลากหลายเช่นกัน ไม่จำกัดแต่เฉพาะเรื่องการจราจรเท่านั้น โดยที่ทาง จส.100 เป็นสื่อกลาง ประสานงาน ตลอดจนให้ความช่วยเหลือทุกเรื่อง อย่างไรก็ดี ด้วยเหตุที่ผู้ซึ่งโทรเข้ามาที่สถานีมีหลากหลายประเภท แตกต่างกันไป ดังนั้น ทางสถานีจึงจำเป็นต้องหาวิธี ในการทำให้การพูดคุยออกอากาศในแต่ละครั้ง เป็นไปได้อย่างกลมกลืน มีความพอดี เหมาะสมกับผู้ฟังทุกกลุ่ม รวมทั้งฟังได้ทุกเพศ ทุกวัยอีกด้วย (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

ภายในชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 โทรศัพท์มือถือ จัดว่าเป็นอุปกรณ์พื้นฐานที่สำคัญในการติดต่อสื่อสาร เชื่อมโยงสมาชิก หรือผู้ที่สนใจให้เข้ามารวมตัว แลกเปลี่ยนความเห็น ตลอดจนช่วยเหลือกัน การโทรศัพท์เข้ามารายงานสภาพการจราจรยัง จส.100 ของสมาชิก และผู้ใช้รถใช้ถนนทั่วไป ที่ผ่านมานั้นพบว่า ส่วนใหญ่หากเป็นสมาชิกซึ่งรับฟัง จส.100 อย่างสม่ำเสมอ เมื่อพบว่ามีกรรายงานจราจรในเส้นทางเดียวกันกับตนแล้ว ก็มักจะวางสายไม่รอเพื่อรายงานออกอากาศซ้ำซ้อน และเปิดโอกาสให้สมาชิกคนถัดไปได้รายงานสภาพการจราจรในเส้นทางอื่นๆ แทน แต่หากสมาชิกคนใดต้องการที่จะรายงานก็สามารถทำได้ แต่ก็มีสมาชิกบางประเภทที่แม้ว่าจะทราบว่าได้มีการรายงานสภาพจราจรบริเวณนั้นๆ ไปแล้ว มีการอธิบายถึงสาเหตุที่เกิดขึ้นเรียบร้อยแล้ว ก็ยังคงยืนยันที่จะโทรเข้ามารายงาน เพื่อแสดงให้เห็นว่าโทรติด หรือบางครั้งก็ต้องการทักทายพูดคุยกับผู้ดำเนินรายการที่ชื่นชอบเป็นการส่วนตัว เช่น ทักทายหรือสอบถามในเรื่องทั่วไป หรือเล่าเรื่องของตนเองให้ฟัง รวมถึงเพื่อเป็นการยืนยันว่าการจราจรบริเวณนั้นติดขัดจริงๆ หรือบางคนก็ระบายความเครียดจากการจราจรซึ่งติดขัดอยู่ แม้ว่าจะทราบสาเหตุแล้วก็ตาม ดังนั้น ผู้ดำเนินรายการจะต้องสามารถจัดสรรเวลาให้ได้ ในกรณีที่มีสมาชิกโทรเข้ามารายงานจราจรบริเวณเดียวกัน และจะไม่มีกรปฏิเสธการรายงานจากสมาชิก หรือผู้ซึ่งโทรเข้ามาให้ข้อมูลกับ จส.100 (นุช, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

อย่างไรก็ดี จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ข้อมูล และผู้ดำเนินรายการของ จส.100 เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสมาชิก ผู้ที่เข้าร่วมประเภทต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. **สมาชิก จส.100 ซึ่งเป็นสมาชิกชมรมจรรยาจรสื่อสารเพื่อสังคม (จ.ส.ส)** เป็นกลุ่มสมาชิกที่โทรศัพท์เข้ามารายงานสภาพการจราจรเป็นประจำ

สมาชิกที่โทรศัพท์เข้ามารายงานสภาพการจราจรเป็นประจำและมีความผูกพันกับสถานีวิทยุ จส.100 มาเป็นเวลานาน ตลอดจนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ กับทางสถานีเป็นประจำ ตั้งแต่เมื่อครั้งก่อตั้งสถานีจนกระทั่งถึงปัจจุบัน จากการลงความเห็นของทั้งผู้ดำเนินรายการและเจ้าหน้าที่ข้อมูล ก็คือ สมาชิก จส.100 ซึ่งรวมตัวกันตั้งเป็นชมรมในนาม ชมรมจรรยาจรสื่อสารเพื่อสังคม หรือ จ.ส.ส (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2555)

ชมรมจรรยาจรสื่อสารเพื่อสังคม ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ.2536 จากกลุ่มสมาชิก จส.100 ซึ่งร่วมรายงานสภาพการจราจรอยู่เป็นประจำ นำโดยคุณคิมซาทัส คุณสดใส คุณหนุ่ม ทักษิณ คุณมณเฑียร คุณไมเคิลใจ คุณดอกไม้ไฟ คุณธวัชชัย 007 คุณศรีกรุง คุณกนกชัยไอลเดีย คุณศักดิ์สิทธิ์ คุณอนุชัย คุณน้อยหน้า คุณฟาคอน คุณตง คุณสุนิสา คุณอุ๊ต บางขุนนนท์ คุณตุ้ย โคลัมเบีย คุณสมพร คุณพินดา คุณสุทธิชาติ คุณเหยี่ยวบางกะปิ คุณพรพรรณ คุณมิเตอร์บุคคล คุณคนเหล็ก คุณโสฬสเชียงใหม่ คุณวี2 คุณเบ็ดเชอรรี่ คุณโก่แก้ว และคุณพิสิฐวีอาร์เอ โดยสมาชิกกลุ่มนี้เห็นถึงความจำเป็นในการใช้รถ ใช้ถนน ของประชาชนในกรุงเทพฯ ทั้งยังเห็นว่าปัญหาการจราจรของกรุงเทพฯ เป็นปัญหาที่สำคัญซึ่งทุกคนต้องให้ความสนใจ และร่วมมือกันในการแก้ไข บรรเทาปัญหาให้ได้มากที่สุด ดังนั้น จึงลงความเห็นร่วมกันว่าจะต้องมีศูนย์กลางของผู้ใช้รถใช้ถนน โดยวัตถุประสงค์หลักของชมรมก็คือ การทำกิจกรรมเพื่อสังคมในฐานะสมาชิก จส.100 รวมถึงให้ความร่วมมือกับทางสถานีในการบำเพ็ญประโยชน์ให้กับสังคม นอกเหนือจากการรายงานสภาพการจราจร ปัจจุบัน ชมรมมุ่งเน้นเรื่องของการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กนักเรียนยากจนในถิ่นทุรกันดารต่างๆ รวมถึงการช่วยเหลือส่วนอื่นๆ ในสังคม เช่น การบริจาคเงินให้กับโรงพยาบาลต่างๆ เพื่อซื้ออุปกรณ์ทางการแพทย์ให้กับผู้ป่วยที่ยากไร้ บริจาคเงินช่วยเหลือคนชราซึ่งถูกทอดทิ้ง บริจาคเงินช่วยเหลือทหารซึ่งได้รับการบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่ เป็นต้น (ชมรมจรรยาจรสื่อสารเพื่อสังคม, 2553: ออนไลน์)

ประธานชมรมคนปัจจุบัน คือ คุณประจักษ์ ภมรพล (มังงาย) ซึ่งได้รับการเลือกตั้งจากสมาชิกชมรมตั้งแต่ พ.ศ.2542 กระทั่งถึงปัจจุบัน

กล่าวได้ว่า รูปแบบการจัดรายการที่แตกต่างของ จส.100 เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้ฟังสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดรายการและมีการพูดคุย ทักทายกับผู้ดำเนินรายการในแต่ละช่วงเวลาอยู่เป็นประจำ ทำให้เกิดความสนิทสนม คั่นเคยกัน ทั้งระหว่างสมาชิกกับผู้ดำเนินรายการ และระหว่างสมาชิกซึ่งโทรเข้ามารายงานอยู่เป็นประจำ ในบางกรณีผู้ฟังก็แสดงความจำนงกับ

เจ้าหน้าที่ข้อมูลว่า ต้องการติดต่อสมาชิกบางคนเป็นการส่วนตัว และสถานีก็นำความสะดวกให้ จึงมีการทำความรู้จักกัน และตัดสินใจนัดพบปะ สังสรรค์กันระหว่างสมาชิก จส.100 ซึ่งรู้จักกันผ่านทางเสียงที่ออกอากาศ แต่ไม่เคยพบหน้ากัน ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน กระทั่งนำไปสู่การรวมตัวเพื่อจัดตั้งเป็นชมรมขึ้นในนาม ชมรมจรรยาจรสื่อสารเพื่อสังคม (จ.ส.ส) (ไม่เคลใจ, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2555) อย่างไรก็ตาม สมาชิกบางคนยอมรับว่า เหตุผลหนึ่งที่ตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมนั้น นอกจากจะต้องการทำความรู้จักกับสมาชิก จส.100 ซึ่งโทรเข้าไปรายงานจรรยาจรเป็นประจำแล้ว ก็ยังแฝงผลประโยชน์ทางธุรกิจส่วนตัวอีกด้วย (อึ้งนิกโก้, สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2555)

ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มสมาชิก จ.ส.ส

ด้วยเหตุที่กิจกรรมของชมรมในปีแรกๆ จะเน้นที่การพบปะสังสรรค์ รับประทานอาหารร่วมกัน โดยจำหน่ายบัตรเข้าร่วมงานใบละ 200 บาท แต่ผู้ที่เข้าร่วมงานส่วนใหญ่ ล้วนแต่พาครอบครัวมาด้วย ทำให้สมาชิกหลายคนรู้สึกอึดอัด เพราะอยากจะทำสังสรรค์เฉพาะตัวสมาชิกของชมรมมากกว่า จากนั้นมาจึงไม่มีการจัดงานเลี้ยงในรูปแบบนี้อีก ดังนั้น ชมรม จ.ส.ส. จึงจัดกิจกรรมเพียงปีละครั้ง โดยเน้นกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม ช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาสซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเพราะเมื่อจัดงานสังสรรค์แล้ว ไม่ได้ช่วยทำให้สมาชิกชมรมเพิ่มมากขึ้น แต่กลับมีจำนวนญาติของสมาชิกที่เพิ่มขึ้นมากกว่า

เมื่อพิจารณาจำนวนสมาชิก พบว่า เมื่อครั้งก่อตั้งชมรม มีรายชื่อสมาชิกกว่า 2,000 คน แต่ปัจจุบันกลับเหลือเพียงไม่ถึง 30 คน ที่ยังคงจับกลุ่มกันอยู่อย่างเหนียวแน่น ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุต่างๆ เช่น การยกเลิกกิจกรรมงานเลี้ยงสังสรรค์ สมาชิกบางส่วนขาดการติดต่อ บ้างก็เกิดความรู้สึกเบื่อจึงเปลี่ยนไปทำกิจกรรมอื่น บางคนเมื่ออายุมากขึ้นก็มีปัญหาสุขภาพ ทำให้ไม่สะดวกที่จะเข้าร่วมทำกิจกรรม รวมถึงไม่อยากแบกภาระค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมกิจกรรม หรือแม้แต่การที่สมาชิกบางคนเปลี่ยนไปเข้าร่วมกิจกรรมกับสถานีวิทยุคอื่นอื่น เป็นต้น ในขณะที่ทางชมรมก็มีการส่งจดหมายเชิญชวนสมาชิกให้เข้าร่วมกิจกรรม เช่น เชิญชวนให้ไปร่วมบริจาคสิ่งของให้กับโรงเรียนในต่างจังหวัดที่ขาดแคลน แต่ก็ไม่ได้รับการตอบรับใดๆ อย่างไรก็ตาม ชมรมยังถือว่าทุกคนเป็นสมาชิกของชมรมตลอดชีพ เมื่อใดที่พร้อมก็สามารถเข้ามาร่วมทำกิจกรรมกับชมรมได้เสมอ (มังฉงาย, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2555)

หนึ่งในสมาชิกของชมรมซึ่งยอมรับว่าไม่ได้ติดต่อ และร่วมกิจกรรมกับทางชมรมเป็นเวลากว่า 3 ปี ให้เหตุผลที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกับทางชมรมเป็นเวลานานว่า เป็นเพราะต้องเดินทางไปดูแลกิจการส่วนตัวที่ต่างจังหวัดเป็นประจำ บางครั้งก็ใช้เวลานาน ทำให้ไม่ค่อยได้พบ ติดต่อกับ

เพื่อนสมาชิก กระทั่งไม่ทราบว่าจะมรมจัดกิจกรรมได้บ้าง หรือแม้บางครั้งจะทราบข่าวว่าทางชมรมจัดกิจกรรมอะไร แต่ก็ไม่สามารถไปร่วมงานได้ กระทั่งปัจจุบันก็ยังไม่ได้ติดต่อกับทางชมรมอีกเลย แต่ก็ยืนยันว่าไม่ได้มีปัญหาขัดแย้งใดๆ กับเพื่อนสมาชิกในชมรม หากทางชมรมต้องการความช่วยเหลือใดๆ และตนสามารถช่วยได้ก็ยินดีเสมอ (อึ้งนิกโก้, สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2555)

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงฐานะทางเศรษฐกิจของสมาชิกบางส่วนก็พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจส่วนตัว เช่น คุณมั่งฉาย คุณไมเคิลใจ คุณเม้งไฟฟ้า จึงไม่มีปัญหาทางการเงิน ทำให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของ จส.100 และของชมรมได้โดยไม่เดือดร้อน แต่ขณะเดียวกัน ก็มีสมาชิกบางคนซึ่งยังมีภาระด้านครอบครัว รวมถึงมีหนี้สินที่ยังต้องรับผิดชอบอยู่ไม่น้อย ทำให้แม้ว่าจะต้องการร่วมกิจกรรมกับทางสถานีและชมรมให้ได้มากที่สุด แต่ก็ต้องเลือกที่จะเข้าร่วมเท่าที่จะทำได้โดยไม่เป็นการทำให้ตนเองเดือดร้อน ทั้งนี้แม้ว่าสมาชิกชมรมจะมีฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ โดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้คำปรึกษา รวมถึงให้กำลังใจกันอีกด้วย (สุนิสา, สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2555)

เมื่อเอ่ยถึงความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนสมาชิกของชมรม จ.ส.ส โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมาชิกที่ยังคงเกาะกลุ่มกันเหนียวแน่น ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันแล้ว จะพบว่ามีความสนิทสนม รู้ใจ ผูกพัน และพร้อมที่จะช่วยเหลือกันเสมอ แต่ก็สังเกตว่า สมาชิก จ.ส.ส. ส่วนใหญ่นิยมเรียกชื่อกันด้วยนามแฝงซึ่งใช้ในการรายงานจรรยาบรรณกับ จส.100 จนบางครั้งก็จำชื่อจริงกันไม่ได้ (มั่งฉาย, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2555)

ส่วนเรื่องการแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจของแต่ละคนนั้น สมาชิก จ.ส.ส. ยอมรับว่าในเมื่อแต่ละคนต่างทำงาน หรือมีธุรกิจส่วนตัวที่แตกต่างกัน ดังนั้น หากสิ่งใดสามารถช่วยเหลือแนะนำกันได้ทุกคนก็ยินดี แต่จะไม่มี การแสวงหาผลประโยชน์จากเพื่อนสมาชิก เพราะทุกคนล้วนคบหากันด้วยความบริสุทธิ์ใจและจริงใจต่อกัน ไม่ได้คบกันด้วยเหตุผลทางธุรกิจ นอกจากนี้ การที่บางคนเข้ามาในชมรมเพื่อหวังผลประโยชน์ทางธุรกิจ ส่วนใหญ่แล้วจะอยู่ได้ไม่นาน ก็ถอนตัวออกไปเอง เพราะวัตถุประสงค์หลักของชมรมก็คือ การทำประโยชน์ให้กับสังคม (เพชรเกษม, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2555)

อย่างไรก็ดี สมาชิกบางคนวิเคราะห์ว่า สาเหตุหนึ่งที่ทำให้สมาชิกเหลืออยู่เพียง 30 คนนั้น มาจากทัศนคติที่มองว่า “กลุ่ม จ.ส.ส. เป็นเหมือนมาเฟีย” กลุ่มแกนนำภายในชมรมมีแนวคิดที่ปิดกั้น ไม่ส่งเสริมให้มีการรับสมัครใหม่ ประกอบกับการที่สมาชิกในชมรมส่วนใหญ่ จะนัดพบกันแบบฉาบฉวย ไม่มีทิศทางที่ชัดเจน ทำให้การจัดกิจกรรมต่างๆ ไม่ต่อเนื่อง แต่ที่สำคัญคือ กลุ่มแกนนำ

ของชมรมไม่ค่อยเปิดรับสมาชิกใหม่เท่าที่ควร (สมาชิก จ.ส.ส.คนหนึ่ง, สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2555)

ความสัมพันธ์ระหว่างชมรม จ.ส.ส.กับสถานีวิทย จส.100

ก่อนที่จะจัดกิจกรรมใดๆ ในนามชมรมก็จะต้องมีการส่งจดหมายไปยังผู้จัดการของสถานีวิทย จส.100 โดยแจ้งว่าชมรมจะจัดกิจกรรมนั้นๆ ซึ่งเป็นการแจ้งเพื่อทราบ ไม่ได้เป็นการขออนุมัติแต่อย่างใด โดยก่อนที่จะถึงการจัดงาน คณะกรรมการชมรมก็จะเดินทางไปพบผู้จัดการสถานีวิทย เพื่อนำเอกสารแสดงรายละเอียดกิจกรรมไปให้ รวมถึงพูดคุยเกี่ยวกับกิจกรรมเบื้องต้นกับผู้ดำเนินรายการ ผู้ควบคุมรายการ ซึ่งคุณมังฉายจะเป็นตัวแทนในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชมรมที่จะจัดขึ้นผ่านทาง จส.100 โดยนอกเหนือจากการเดินทางไปประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชมรมที่สถานีวิทยแล้ว เมื่อถึงวันครบรอบการก่อตั้งสถานีวิทย จส.100 ในวันที่ 2 กันยายน ของทุกปี ตัวแทนชมรมนำโดยคุณมังฉาย ก็จะเดินทางไปที่สถานีวิทยเพื่อมอบของขวัญ และอวยพรวันเกิดที่สถานีวิทย จส.100 ออกอากาศเกือบทุกปี ซึ่งแสดงถึงความผูกพัน ใกล้ชิดระหว่างสถานีวิทยและสมาชิกชมรม (เม้งไฟฟ้า, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2555)

ชมรม จ.ส.ส ในอนาคต

เมื่อกล่าวถึงกิจกรรมในอนาคตของชมรม สมาชิกส่วนใหญ่มองว่าชมรมอยากที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคมให้มากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ แต่กำลังในการดำเนินการ ไม่ว่าจะส่วนบุคคล และเงินทุนนั้น มีไม่เพียงพอ ทำให้ต้องเลือกที่จะทำกิจกรรมเพื่อสังคม และดำเนินการเมื่อทุกอย่างพร้อม ที่สำคัญคือ ต้องไม่สร้างภาระให้กับทั้งสมาชิกและชมรม โดยกิจกรรมหลักของชมรมปัจจุบัน คือ การรวบรวมเงิน หรือสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาสในสังคม ขณะที่กิจกรรมครั้งล่าสุดของชมรม คือ การจัดกิจกรรมผ้าป่าศึกษาเพื่อนำเงินเป็นทุนการศึกษา จัดซื้ออุปกรณ์การเรียน การกีฬา ให้แก่เด็กนักเรียนยากจน ณ โรงเรียนแก่งกระจาน อ.แก่งกระจาน จ.เพชรบุรี เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2553 โดยได้เงินรวมทั้งสิ้น 140,000 บาท (เม้งไฟฟ้า, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2555)

แม้ว่าทางชมรมจะต้องการช่วยสังคมในด้านต่างๆ ให้มากขึ้น แต่เนื่องจากจำนวนสมาชิกที่เหลืออยู่มีจำนวนไม่มาก รวมถึงสมาชิกยังต้องช่วยเหลือกันเอง เพราะไม่ได้มีผู้ให้การสนับสนุนหลัก ทำให้ต้องเลือกจัดเฉพาะบางกิจกรรม และเนื่องจากชมรมไม่ต้องการเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องการเมืองไม่ว่าจะทางใดก็ตาม จึงไม่ขอรับความช่วยเหลือจากบุคคลในแวดวงการเมือง ไม่ว่าจะในรูปแบบใด โดยสิ่งเดียวที่ยึดถือกันมาตั้งแต่เมื่อครั้งก่อตั้งชมรมก็คือ “การจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์” (มังฉาย, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2555)

อย่างไรก็ดี เป็นที่สังเกตว่า การรายงานจราจรของสมาชิก จ.ส.ส. มักจะได้รับการออกอากาศเสมอ เนื่องจากสมาชิกประเภทดังกล่าว โทรทัศน์เข้ามารายงานบ่อยครั้ง กระทั่งทราบว่า โทรมาในเวลาใดจะได้รายงานออกอากาศ เช่น ทราบว่าช่วงก่อนเข้ารายงานข่าวต้นชั่วโมง (ก่อนเข้าข่าว 10 นาที) จะเป็นช่วงที่ทางสถานีจัดระเบียบข้อมูลต่างๆ ซึ่งได้รับการรายงานทางโทรทัศน์เข้ามาตลอดชั่วโมงที่ผ่านมา ดังนั้น จึงไม่มีการรับสายหน้าไมค์เพื่อออกอากาศ ด้วยเหตุนี้ เมื่อสมาชิกซึ่งทั้งฟัง และโทรเข้ามารายงานจราจรเป็นประจำ สม่่าเสมอ ก็จะทราบได้ทันทีว่า หากโทรมาในช่วงเวลาดังกล่าว ก็จะไม่ได้รับรายงานออกอากาศ จึงไม่โทรเข้ามาในช่วงเวลานั้นนั่นเอง หรือกรณีที่เมื่อมีการสลับหน้าที่ระหว่างผู้ดำเนินรายการ ก็จะต้องมีการส่งต่อข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับรายงานระหว่างผู้ดำเนินรายการ ซึ่งช่วงเวลานี้เองที่ผู้ดำเนินรายการคนถัดไป จะต้องอ่านข้อมูลที่ผ่านมามากครั้ง รวมไปถึงในช่วงเวลาดังกล่าว ยังเป็นเวลาหลังจากการรายงานข่าวต้นชั่วโมงอีกด้วย ซึ่งทั้งหมดจะใช้เวลาประมาณ 10 นาที เมื่อทราบดังนี้แล้ว สมาชิกกลุ่มนี้ก็จะเริ่มโทรเข้ามารายงานทันที และทำให้ได้รายงานออกอากาศอยู่เป็นประจำ (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

2. **สมาชิก ซึ่งโทรเข้ามารายงานสภาพการจราจรเป็นประจำ:** สมาชิกกลุ่มนี้จะโทรทัศน์เข้ามารายงานจราจร แจ้งอุบัติเหตุกับ จส.100 อยู่เป็นประจำ **แต่ไม่ได้เป็นสมาชิกชมรม จ.ส.ส** รวมถึงเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ กับทางสถานีนานๆ ครั้ง

3. **สมาชิก หรือบุคคลทั่วไป** ซึ่งโทรทัศน์เข้ามาขอความช่วยเหลือกับ จส.100 ในเรื่องต่างๆ: โดยกรณีหนึ่งซึ่งทางสถานีได้รับแจ้ง ขอความช่วยเหลืออยู่เป็นประจำก็คือ กรณีโทรทัศน์มือถือหาย โดยจะมีผู้แจ้งหายทุกวัน ทุกช่วงเวลา ซึ่งส่วนใหญ่จะลืมไว้บนรถแท็กซี่ แต่น้อยครั้งที่จะได้รับคืน ขณะที่ผู้เสียหายบางราย เมื่อโทรมาครั้งหนึ่งแล้วก็จะโทรมาซ้ำอีก เพราะต้องการให้ จส.100 ช่วยแจ้งออกอากาศบ่อยครั้ง หรือให้ช่วยตามหาให้พบโดยเร็วที่สุด ทั้งนี้เพราะบางคนมองว่าเป็นหน้าที่ของทางสถานีที่จะต้องช่วยหาให้พบ (นุช, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

จากการรับฟังสถานีวิทยุ จส.100 พบว่า สมาชิกทั้งประเภทที่ 1-3 มิได้จำกัดอยู่เฉพาะเขตที่สถานีวิทยุกระจายเสียงถึงเท่านั้น โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลวันหยุดยาว สมาชิกจะโทรทัศน์มารายงานสภาพการจราจรหรือแจ้งเหตุจากทั่วประเทศ ในพื้นที่ที่สัญญาณโทรทัศน์มือถือไปถึง ซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญของชุมชนเสมือนจริงที่มีได้จำกัดอยู่กับพื้นที่ใด พื้นที่หนึ่ง แต่เป็นชุมชนเคลื่อนที่ที่สามารถสื่อสารกันได้ ดังตัวอย่างในภาคผนวก ง.

4. **สมาชิก หรือผู้ใช้รถ ใช้ถนนโดยทั่วไป** ซึ่งโทรทัศน์เข้ามาระบายความเครียดกับ จส.100: ซึ่งที่ผ่านมามีพบว่า พฤติกรรมของสมาชิก หรือผู้ที่โทรเข้ามามีหลากหลายรูปแบบ

ยกตัวอย่างเช่น มีผู้ซึ่งโทรมารายงานสภาพการจราจรบางราย อารมณ์ไม่ดีจากการจราจรติดขัด จึงโทรเข้ามาระบายความเครียดกับเจ้าหน้าที่ข้อมูล บางรายก็โทรมาถามว่าเหตุใดถนนเส้นนั้นๆ จึงรถติดมาก บางรายก็ตำหนิว่าเหตุใด จส.100 จึงไม่สามารถช่วยเหลืออะไรได้ บางรายก็หงุดหงิด โวยวาย ใส่อารมณ์กับเจ้าหน้าที่ข้อมูล หรือผู้ขับรถแท็กซี่บางราย เมื่อถูกตำรวจจราจรให้ใบสั่งบ่อยๆ ก็มักจะโทรเข้ามาต่อว่าตำรวจ บ้างก็โทรมาบ่นว่าเหตุใดตำรวจจึงไม่ปล่อยรถบริเวณนั้นๆ ฯลฯ (วิไล เสืออรุณ, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2555)

5. สมาชิกจากเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ของ จส.100

จากเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองของประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ.2552 ถึง พ.ศ.2554 ซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ซึ่งอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ และปริมณฑล กล่าวคือ มีการชุมนุม เรียกร้องทางการเมือง โดยใช้วิธีการประท้วงรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็น การปิดถนนสายหลัก ปิดสถานที่ราชการสำคัญ จัดตั้งเวทีปราศรัยตามสถานที่ต่างๆ ฯลฯ สถานีวิทยุ จส.100 ก็ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความขัดแย้งดังกล่าวเช่นกัน ทั้งจากการที่เจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงานของสถานีไม่สามารถเดินทางมาปฏิบัติหน้าที่ได้ ทำให้การออกอากาศของทางสถานีเป็นไปได้อย่างยากลำบาก กระทั่งเหตุการณ์เริ่มรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ และหนึ่งในสถานีที่ซึ่งได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์ดังกล่าวเช่นเดียวกันก็คือ สถานีไฟฟ้าคลองเตยซึ่งอยู่ไม่ห่างจากที่ทำการของสถานีวิทยุ จส.100 มากนัก ทำให้ผู้บริหาร จส.100 ประชุมร่วมกัน และตัดสินใจย้ายที่ทำการไปยังสถานีวิทยุกองทัพบก ซึ่งตั้งอยู่บริเวณสะพานแดงแทนเป็นการชั่วคราว และในระหว่างช่วงเวลานี้เองที่ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสถานีเห็นตรงกันว่า การติดต่อสื่อสารผ่านเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ (Social Network) ได้แก่ ทวิตเตอร์ (Twitter) และเฟสบุ๊ก (Facebook) เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจ เพราะเป็นการติดต่อสื่อสารที่รวดเร็ว ฉับไว ทั้งยังสามารถส่งภาพประกอบเหตุการณ์มาเพื่อช่วยยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลต่างๆ อีกด้วย ดังนั้น ทางสถานีจึงตัดสินใจใช้เครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ ได้แก่ ทวิตเตอร์ และเฟสบุ๊ก เป็นอีกช่องทางในการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกกับทางสถานี นอกเหนือจากการติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์เคลื่อนที่ โดยสมาชิกหรือผู้ที่สนใจสามารถรายงานสภาพการจราจร อุบัติเหตุ ขอความช่วยเหลือ ตลอดจนสามารถติดตามความเคลื่อนไหวของสภาพการจราจร หรือเหตุการณ์ต่างๆ ได้เช่นเดียวกับทางวิทยุ

อย่างไรก็ดี จากการสังเกตการณ์ออนไลน์ พบว่า เนื้อหาในเฟสบุ๊ก และทวิตเตอร์ไม่เหมือนกันเสียทีเดียว โดยเนื้อหาใน **เฟสบุ๊ก จส.100** เน้นการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของ จส.100 เกร็ดความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชื่นชมบุคคลที่กระทำความดี จึงไม่ค่อยได้รับความนิยมจาก

สมาชิกมากนัก โดยส่วนหนึ่งสมาชิกเห็นว่า เป็นเพราะข้อมูลล่าช้า ไม่ใช่ประเด็นที่ทันต่อเหตุการณ์ ในแต่ละวัน แต่จะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์โครงการ กิจกรรมต่างๆ ของทางสถานีและ องค์กรต่างๆ การรายงานสภาพอากาศประจำวัน การประชาสัมพันธ์กรณีรถหาย รวมถึงการ นำเสนอภาพถ่ายของบุคคลซึ่งทำความดีเรื่องต่างๆ ในแต่ละโอกาส เช่น เก็บทรัพย์สินได้แล้ว ติดต่อยัง จส.100 เพื่อส่งมอบคืนให้กับเจ้าของ เป็นต้น (กุลวัฒน์, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555) จากข้อมูลข้างต้น สามารถสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์หนึ่งของชุมชนออนไลน์ คือ การให้คุณค่ากับข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน (Real time) หรือเรื่องราวซึ่งทันต่อเหตุการณ์เสมอ

ภาพที่ 2: ภาพแสดงข้อมูลที่ปรากฏบนเฟสบุ๊คของ จส.100

The screenshot shows a Facebook page for 'www.js100.com'. The page is in Thai and displays a timeline of posts. The top navigation bar includes 'www.js100.com', 'Timeline', 'Now', and 'Highlights'. A 'Liked' button is visible in the top right corner. The posts include:

- A post with 6 likes and a comment: "ภาพพัทธ์ นฤยะวรรณะ เป็นกำลังใจและขอแสดงความยินดีกับคนดีด้วยนะครับ". It has a 'See Translation' link and is dated August 30 at 9:35am via mobile.
- A post from 'www.js100.com' dated August 30 with 24 likes. The text reads: "วันนี้ (30ส.ค.) วันจ่ายสารทจีน คนเดินทางไปซื้อของตามตลาดต่างๆ ตลอดทั้งวัน ทำให้ปริมาณรถหนาแน่น". It has a 'See Translation' link and 4 comments.
- A post from 'www.js100.com' dated August 30 with 10 likes. The text reads: "08.15น. สัญญาณไฟจราจร3แยกคลองเตย ก.พระราม4 ชัดข้อง ให้อั้ความระมัดระวังด้วย จนท.ทราบแล้ว ประสานช่างแก้ไขด่วน". It has a 'See Translation' link and 6 likes.
- A post from 'www.js100.com' dated August 30 with 6 likes. The text is partially visible: "08.00น. อุณหภูมิเริ่ม มีเปลวสีส้มแดงที่ถนนพหลโยธิน 11 แขวงเข้...

* ที่มา: JS100. (ออนไลน์). 2553. <http://www.facebook.com/js100> (30 สิงหาคม 2555)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ไม่มีการสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลทั้งระหว่างสมาชิก หรือผู้ที่สนใจด้วยกันเอง และระหว่าง จส.100 กับสมาชิกแต่อย่างใด มีเพียงการแสดงความคิดเห็น (Like) ต่อข้อมูลต่างๆ ซึ่งทางสถานีนำมาเผยแพร่เท่านั้น ซึ่งสะท้อนถึงการสื่อสารทางเดียวจากทางสถานี โดยที่ไม่มีการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ หรือการรายงานข้อมูลใดๆ จากสมาชิก หรือผู้ที่สนใจ

สำหรับใน ทวิตเตอร์ จส.100 (@js100radio) มีการรายงานข้อมูลต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจราจรอยู่ตลอดเวลา ในลักษณะนาทีต่อนาที แต่ก็ยังคงเป็นการสื่อสารทางเดียวจากทางสถานี ไม่มีการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมต่อข้อความใดๆ จากสมาชิก หรือผู้ที่สนใจ จะมีก็เพียงการนำข้อมูลนั้นๆ ของทาง จส.100 ไปเผยแพร่ซ้ำ (Re-tweet) ในทวิตเตอร์ ส่วนตัวของสมาชิก หรือผู้ที่สนใจแต่ละคนเท่านั้น

ภาพที่ 3: ภาพแสดงข้อมูลที่ปรากฏบนทวีตเตอร์ของ จส.100

js100 @js100radio

18.54น.รถบรทุก3คันชนกัน มี1คันไฟลุกไหม้ ทล.304 กบินทร์บุรี>>อ.นาดี จ.ปราจีนบุรี บริเวณจุดสกัดพางาม กม.43-44 มีติดภายใน จร.ติดมาก
[ยุบ](#) [←](#) [ตอบกลับ](#) [↻](#) [รีทวีต](#) [★](#) [ชื่นชอบ](#)

3 ก.ย.

4

RETWEETS

2

FAVORITES

3 ก.ย. 12 - 2:06 ก่อนเที่ยง · รายละเอียด

ตอบกลับไปยัง @js100radio

js100 @js100radio

18.53น.เก็บน้ำรถตู้โดยสารไฟลุกไหม้ ถ.กาญจนาริเชก เพชรเกษม>>เอกชัย เลยสนง.เขตบางแค 500ม.ตพ.3คัน ดับแล้ว ไม่มีเจ็บ
[ยุบ](#) [←](#) [ตอบกลับ](#) [↻](#) [รีทวีต](#) [★](#) [ชื่นชอบ](#)

3 ก.ย.

5

RETWEETS

1

FAVORITES

3 ก.ย. 12 - 1:53 ก่อนเที่ยง · รายละเอียด

ตอบกลับไปยัง @js100radio

js100 @js100radio

18.50น. พระราม 9 ขาออกรถมากเคลื่อนตัวได้เรื่อยๆ >> รามคำแหง ขาออกรถมากเคลื่อนตัวช้า ,ลาดพร้าว ขาออกรถติดขัดสลับหยุดนิ่ง
[ยุบ](#) [←](#) [ตอบกลับ](#) [↻](#) [รีทวีต](#) [★](#) [ชื่นชอบ](#)

3 ก.ย.

1

FAVORITES

3 ก.ย. 12 - 1:50 ก่อนเที่ยง · รายละเอียด

ตอบกลับไปยัง @js100radio

* ที่มา: JS100 Radio. (ออนไลน์). 2553. <http://twitter.com/#!/js100radio> (3 กันยายน 2555)

นอกจากนี้ จากการสอบถามสมาชิก จส.100 ซึ่งติดตาม และรายงานจราจรผ่านทางทวีตเตอร์ จส.100 อยู่เป็นประจำพบว่า ต่างก็เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ วัยทำงาน อายุไม่เกิน 40 ปี นิยมใช้

ทวิตเตอร์ในการติดตามข้อมูลต่างๆ อยู่ก่อนแล้ว จึงใช้ทวิตเตอร์ในการติดตามข้อมูลเกี่ยวกับการรายงานสภาพการจราจร ข่าวสารจากทาง จส.100 ตลอดจนใช้เป็นช่องทางในการร่วมรายงานสภาพการจราจร รายงานอุบัติเหตุต่างๆ ที่เกิดขึ้นประจำวันตลอด 24 ชั่วโมง โดยต่างก็ยอมรับว่าเหตุผลหนึ่งที่เลือกใช้ทวิตเตอร์ในการติดตามการรายงานสภาพการจราจร ข่าวสารจาก จส.100 นั้น ก็เนื่องมาจากความรวดเร็ว ฉับไว ในการรายงานข้อมูล ตลอดจนส่งต่อข้อมูลต่างๆ เมื่อเทียบกับเฟสบุ๊กซึ่งบางครั้งใช้เวลาในการเรียกดูข้อมูลนาน และที่สำคัญคือ การที่ทวิตเตอร์ของ จส.100 นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจราจร อุบัติเหตุอยู่ตลอดเวลา ต่างกับเฟสบุ๊กของ จส.100 ที่เน้นการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ ของทางสถานีมากกว่า (นิ, สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2555) ทั้งนี้ยังเห็นว่า การโทรศัพท์เข้าไปสอบถามสภาพการจราจรบริเวณต่างๆ และการจะรายงานจราจรออกอากาศกับ จส.100 ล้วนต้องใช้เวลาในการถือสายรอ ทำให้ไม่สะดวกในการให้ข้อมูลกับทางสถานีผ่านการโทรศัพท์ รวมไปถึงการที่สมาชิกบางคนได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า แม้บางครั้งต้องการจะโทรศัพท์เข้าไปรายงานจราจรกับ จส.100 แต่ก็เกรงว่าสมาชิกคนอื่นอาจจะกำลังต้องการขอความช่วยเหลือ จึงอาจทำให้เสียโอกาสในการได้รับความช่วยเหลือก็เป็นได้ ดังนั้น จึงเลือกที่จะใช้ทวิตเตอร์เป็นช่องทางหลักในการให้ และรับข้อมูลกับ จส.100 (ออด, สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2555)

สมาชิกกลุ่มนี้ ยังให้ความเห็นเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ (Social Network) โดยเฉพาะทวิตเตอร์ในการรายงานสภาพการจราจรกับ จส.100 ว่าตลอดระยะเวลา 2-3 ปีที่ผ่านมา ยังไม่สามารถแทนที่การรายงานจราจรผ่านทางโทรศัพท์มือถือได้ เพราะทวิตเตอร์มีข้อจำกัดในการใช้งาน ไม่ว่าจะเป็น การจำกัดจำนวนตัวอักษร 70 ตัวอักษรในการส่งข้อความแต่ละครั้ง ซึ่งบางข้อมูลมีความยาวมากกว่านั้น ทำให้อาจได้รายละเอียดไม่ครบถ้วนเหมือนกับการโทรศัพท์เข้าไปรายงาน ประกอบกับทวิตเตอร์จำเป็นต้องอาศัยอินเทอร์เน็ต ดังนั้น หากระบบอินเทอร์เน็ตขัดข้องก็ไม่สามารถใช้งานได้ รวมถึงผู้ใช้ต้องยอมรับค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจากการใช้เครือข่ายดังกล่าวอีกด้วย ซึ่งต่างกับการติดต่อสื่อสารกับ จส.100 ผ่านโทรศัพท์มือถือที่ไม่คิดค่าบริการ (ศรชัย, สัมภาษณ์, 4 มิถุนายน 2555)

“ทวิตเตอร์จะรู้เรื่องก่อน แต่ไม่รู้ลึก ไม่รู้รายละเอียด”

(อึ้ง, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2555)

นอกจากนี้ ทั้งผู้บริหาร และผู้ดำเนินรายการต่างแสดงความเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมใน อนาคตระหว่างสถานี กับสมาชิกทางวิทยุ เช่น การพบปะ สังสรรค์ว่า ปัจจุบันทางสถานียังไม่ มีความคิดที่จะจัดกิจกรรมดังกล่าว เพราะเห็นว่าสมาชิกวิทยุ จส.100 ไม่ได้ติดตามหรือ รายงานจรรยา เพราะรักหรือชื่นชอบ จส.100 เพียงแต่ต้องการทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อ ตนเองเท่านั้น ตรงข้ามกับสมาชิกที่ติดตามทางวิทยุซึ่งล้วนมีความผูกพัน รู้สึกว่าเป็นครอบครัว เดียวกัน และมองว่าปัจจุบันกลุ่มคนที่ใช้วิทยุจะเป็นกลุ่มวัยรุ่น วัยทำงานที่มีวิถีชีวิตแบบคน รุ่นใหม่ ชื่นชอบเทคโนโลยี รวมถึงเห็นว่าเอกลักษณ์หนึ่งของการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต ไม่ว่าจะ เป็นวิทยุ เตลิวีดี หรือเวปบอร์ดต่างๆ คือ ผู้ใช้ไม่จำเป็นต้องเปิดเผยตนเอง และมีปฏิสัมพันธ์ กันผ่านสื่อออนไลน์ ประกอบกับวิทยุ เป็นรูปแบบการสื่อสารทางเดียว กล่าวคือ ไม่จำเป็นต้อง มีการโต้ตอบกันเหมือนการพูดคุยแบบพบหน้า หรือการพูดคุยทางโทรศัพท์ อีกทั้ง การติดต่อ สื่อสารทางโทรศัพท์ยังคงเป็นตัวเชื่อมที่ดี และมีประสิทธิภาพในการเชื่อมโยง จส.100 กับสมาชิก ฉะนั้น จึงยังไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องอาศัยช่องทางอื่น (วิภา เสรีอุโณ, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

ปัจจุบันสถานีจึงยังไม่มีโครงการใดๆ เกี่ยวกับสมาชิกกลุ่มดังกล่าว นอกจากการให้ร่วม ตอบคำถามชิงรางวัล ซึ่งเปิดโอกาสให้ทั้งสมาชิกทางโทรศัพท์ และทางวิทยุได้ร่วมสนุก แต่ อนาคต ผู้บริหารสถานียอมรับว่า จำเป็นต้องศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสมาชิกที่ใช้สื่อประเภทนี้เพิ่มเติม เพราะเมื่อเทคโนโลยีก้าวหน้าขึ้น ผู้ใช้เทคโนโลยีก็ย่อมเพิ่มขึ้นเช่นกัน (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ที่นำเสนอผ่านเครือข่ายทางสังคมแบบ ใหม่ ได้แก่ เฟสบุ๊กและวิทยุ รวมถึงการสอบถามสมาชิกซึ่งติดตาม และรายงานจรรยาผ่าน ทางวิทยุ จส.100 เป็นประจำ สรุปได้ว่า ปัจจุบันเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ มีบทบาทใน ชีวิตประจำวันของกลุ่มคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คนที่ใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ มากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งเพราะเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในเขตกรุงเทพฯ ทำให้คน กลุ่มนี้สามารถเข้าถึงสื่อประเภทนี้ได้ก่อน และใช้กันอย่างแพร่หลาย ขณะเดียวกัน เมื่อ จส.100 เพิ่มช่องทางการสื่อสารผ่านทางเฟสบุ๊ก และวิทยุ ทำให้คนกลุ่มนี้สนใจ และต้องการมีส่วนร่วม ผ่านการติดตามข่าวสาร เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นประจำวัน ตลอดจนร่วมรายงานสภาพ การจรรยา แจ้งอุบัติเหตุ ส่วนหนึ่งเพราะต้องการทำประโยชน์ให้กับสังคม และช่วยเพิ่มจำนวน ผู้ติดตามในวิทยุ ส่วนตัวของสมาชิกแต่ละคนอีกด้วย

แม้ว่าการติดต่อสื่อสารในรูปแบบดังกล่าวจะมีความสะดวก รวดเร็ว สามารถเชื่อมโยงผู้คนจากที่ต่างๆ ให้เข้ามามีปฏิสัมพันธ์กันได้ แต่ก็มีข้อจำกัด คือ ผู้ใช้ไม่จำเป็นต้องเปิดเผยตัวตนที่แท้จริง และการแลกเปลี่ยนข้อมูลต่างๆ มีลักษณะเป็นการสื่อสารทางเดียว ไม่จำเป็นต้องมีการสนทนาโต้ตอบกัน จึงไม่ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการสื่อสารผ่านช่องทางดังกล่าว รวมถึงไม่ส่งเสริมความเป็นชุมชนของสถานีวิทยุ จส.100 เนื่องจากสมาชิกไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์ทั้งระหว่างกันเอง และกับทางสถานี เป็นเพียงการติดตามข้อมูลต่างๆ จากทาง จส.100 และร่วมรายงานจรรยาบรรณเป็นครั้งคราวเท่านั้น ประกอบกับปัจจุบันผู้บริหารสถานี ยังไม่มีนโยบายที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์กับสมาชิกกลุ่มดังกล่าวด้วย

6. **ผู้ฟังซึ่งติดตามรับฟังการรายงานข่าวสาร และการจรรยาบรรณ จส.100** แต่ไม่ได้โทรศัพท์เข้ามารายงาน หรือร่วมกิจกรรมต่างๆ ของทางสถานี: กลุ่มผู้ฟัง จส.100 ซึ่งมีหลากหลายเพศ วัย ประกอบอาชีพแตกต่างกัน บ้างก็ติดตาม จส.100 ขณะขับรถ บ้างก็ติดตาม จส.100 อยู่ที่บ้าน ที่ทำงาน ฯลฯ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสมาชิกกลุ่มนี้ไม่ได้มีส่วนร่วม หรือแสดงตัวว่าเป็นสมาชิก จส.100 ผู้วิจัยจึงไม่สามารถศึกษาสมาชิกกลุ่มนี้ได้

ปัจจุบันมีกลุ่มมีใจอาชีพที่โทรมาหลอกหลวงจำนวนมาก ทำให้เจ้าหน้าที่ข้อมูลจะต้องพิจารณาผู้ที่โทรเข้ามารายงานสภาพการจรรยาบรรณ และเหตุการณ์ต่างๆ อย่างละเอียดรอบคอบ โดยจะพิจารณาจากน้ำเสียง มีการตั้งข้อสังเกตในประเด็นต่างๆ รวมถึงตรวจสอบข้อมูลหลายครั้งเพื่อความแน่ใจ ยกตัวอย่างเช่น หากผู้ที่โทรเข้ามามีน้ำเสียงแปลกๆ แล้วแจ้งว่าเป็นโรคหัวใจ เจ้าหน้าที่ข้อมูลจำเป็นต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนทุกครั้ง เพราะเคยมีเหตุการณ์ที่ผู้ซึ่งโทรมาแล้วแจ้งว่าเป็นโรคหัวใจ แต่แท้จริงแล้วเป็นพวกโรคจิต ต้องการโทรมาเพื่อปั่นป่วนเจ้าหน้าที่ข้อมูล เป็นต้น (วีณา เสรีอรุณ, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

ในแง่ขอบเขตเชิงกายภาพของสมาชิก แม้ว่าสถานีวิทยุจะมีรัศมีการกระจายสัญญาณครอบคลุมเพียงขอบเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลเท่านั้น แต่เป็นที่น่าสนใจว่า สมาชิกที่โทรศัพท์มาสื่อสารมีทั้งสมาชิกในเขตกรุงเทพฯ และพื้นที่นอกกรุงเทพฯ ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเทศกาลและวันหยุดพิเศษ ซึ่งมีสมาชิกโทรศัพท์มาจากทั่วประเทศ (รายละเอียดดูในภาคผนวก ง) ข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะพิเศษของชุมชนเสมือนจริงที่มีได้จำกัดอยู่เฉพาะขอบเขตทางกายภาพ

ความหลากหลายของสมาชิก ทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ดำเนินรายการ (วีณา เสรีอรุณ, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2555) และการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย โดยการติดตามรับฟังและบันทึกข้อมูลของผู้ที่โทรศัพท์มาแจ้งเหตุที่ จส.100 พบว่า ผู้โทรศัพท์เข้ามารายงานสภาพการจรรยาบรรณ ส่วนใหญ่จะเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง (รายละเอียดดูภาคผนวก ง) โดยทั้งผู้ดำเนินรายการ

และสมาชิกชมรม จ.ส.ส. ซึ่งเป็นผู้หญิงได้วิเคราะห์ว่า เนื่องมาจากการที่ผู้หญิงส่วนใหญ่จะกังวลเรื่องน้ำเสียงที่ออกอากาศว่า อาจฟังแล้วไม่ไพเราะ รวมถึงการที่ผู้หญิงมักจะไม่ค่อยรู้จักชื่อถนนต่างๆ จึงมีส่วนทำให้ไม่มีความมั่นใจในการโทรเข้ามาเพื่อรายงานจราจร เพราะจะต้องถูกซักถามรายละเอียดของเส้นทาง (วีณา เสรีอรุณ, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2555; เพชรเกษม, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2555) ในขณะที่เดียวกันกลับพบว่า ผู้หญิงมักจะโทรเข้ามาที่สถานีเพื่อแจ้งทรัพย์สินสูญหาย บุคคลสูญหาย และแจ้งเหตุฉุกเฉินต่างๆ มากกว่า เนื่องจากสามารถอธิบายและจดจำรายละเอียดต่างๆ ได้ดีมากกว่าผู้ชายนั่นเอง (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

3.2 ปฏิสัมพันธ์ และความสัมพันธ์ภายในชุมชน

จากโครงสร้างชุมชนของ จส.100 ในข้อ 3.1 ซึ่งประกอบไปด้วยสถานีวิทยุ จส.100 หน่วยงานที่ทำงานร่วมกับ จส.100 ผู้ให้การสนับสนุน และสมาชิกประเภทต่างๆ พบว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง จส.100 กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เนื่องจากภารกิจหลักของสถานีวิทยุ จส.100 คือการรายงานการจราจร จึงจำเป็นต้องพึ่งพาข้อมูลจากตำรวจ โดยเฉพาะศูนย์ควบคุมและสั่งการจราจร หรือ บก.02 เป็นสำคัญ โดยที่ บก.02 จะมีกล้องวงจรปิด หรือที่เรียกว่ากล้อง CCTV อยู่ทั่วทุกแยกของกรุงเทพฯ และอนุญาตให้ผู้สื่อข่าว จส.100 ใช้รายงานสภาพการจราจรเสมอ (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555) ด้านหนึ่ง บก.02 จะเป็นผู้รายงานสภาพการจราจรในช่วงต้นชั่วโมงในช่วงเร่งด่วน และอีกด้านหนึ่ง สถานีก็ส่งผู้สื่อข่าวไปประจำการที่ บก.02 เพื่อรายงานสภาพการจราจรจากพื้นที่ต่างๆ ทั่วกรุงเทพฯ ได้อย่างรวดเร็วและยังช่วยเพิ่มสีสันในการรายงาน ทำให้ผู้ฟังไม่เกิดความรู้สึกเบื่อ นอกจากนี้ ในระหว่างการรายงานจราจรในช่วงเร่งด่วน มีทั้งกรณีที่สถานีวิทยุ จส.100 ประสานไปยังตำรวจท้องที่ต่างๆ เพื่อตรวจสอบข้อมูล และกรณีที่ตำรวจเป็นฝ่ายติดต่อมาเพื่อแจ้งสภาพการจราจรด้วย

2. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานีวิทยุ จส.100 กับสมาชิก นอกจากเจ้าหน้าที่ตำรวจจะเป็นแหล่งข้อมูลหลักที่สำคัญแล้ว การมีส่วนร่วมจากสมาชิกของ จส.100 ในทุกกลุ่ม ถือว่ามีส่วนสำคัญในการสนับสนุนข้อมูลให้สถานีสามารถรายงานการจราจรได้ โดยสามารถจัดระดับปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานีวิทยุ จส.100 กับสมาชิกประเภทต่างๆ ได้ดังนี้

2.1 สมาชิกซึ่งโทรมารายงานสภาพการจราจรเป็นประจำ และเป็นสมาชิกชมรม จ.ส.ส. กล่าวได้ว่า สมาชิกกลุ่มนี้ถือว่ามีวามใกล้ชิดสนิทสนมกับสถานีวิทยุ จส.100 มากที่สุด โดยมีการ

โทรศัพท์มารายงานการจลาจลบ่อยครั้ง มีการแสดงความสนิทสนม คั่นเคาะระหว่างสมาชิก จ.ส.ส กับผู้ดำเนินรายการ ผ่านการทักทาย พูดคุย หรือหยอกล้อภายหลังจากการรายงาน รวมถึงเมื่อใดก็ตามที่สถานีจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้น หากสมาชิกชมรมคนใดสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ ต่างก็ให้ความร่วมมือ แม้ว่าบางครั้งจะมีค่าใช้จ่ายก็ตาม เนื่องจากสมาชิกชมรมต่างเห็นตรงกันว่า จส.100 และ จ.ส.ส. เปรียบเหมือนครอบครัวเดียวกัน จึงยินดีช่วยเหลือกันเสมอ ส่วนกิจกรรมของ จส.100 ที่สมาชิกชมรมจำนวนหนึ่งเข้าร่วมอยู่เป็นประจำ ได้แก่ กิจกรรมแรลลี่ จส.100 และกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่งทางสถานีร่วมมือกับองค์กรต่างๆ จัดขึ้น (มังฉาย, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2555)

2.2 สมาชิกซึ่งโทรมารายงานเป็นประจำ แต่ไม่ได้เป็นสมาชิกชมรม จ.ส.ส สมาชิกกลุ่มนี้โทรมารายงานการจลาจลกับสถานีวิทยุ จส.100 อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง เช่น คุณแมงกะไซด์ แต่ก็มิได้มีการติดต่อ หรือสัมพันธ์กับสมาชิกกลุ่มอื่นๆ อย่างเช่น สมาชิกชมรม จ.ส.ส. ดังนั้นสมาชิกกลุ่มนี้จึงมีปฏิสัมพันธ์กับสถานีวิทยุ จส.100 ในการเป็นแหล่งข้อมูล และอาจมีส่วนร่วมกิจกรรมของสถานีวิทยุ จส.100 ตามที่โอกาสอำนวย เช่น การเข้าร่วมแรลลี่ จส.100 เป็นต้น

อย่างไรก็ดี เนื่องจากผู้วิจัยไม่สามารถเก็บข้อมูลของสมาชิกกลุ่มอื่นๆ ได้แก่ สมาชิกที่โทรศัพท์มาขอความช่วยเหลือเป็นครั้งคราว หรือโทรมาระบายความเครียด รวมทั้งผู้ฟังที่มีส่วนร่วมในการรายงานจลาจล จึงไม่อาจจะบัญญัติสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มนี้ได้

2.3 สมาชิกในเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ จากการสังเกตการณ์ออนไลน์ และ สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ซึ่งควบคุม ดูแลเฟสบุ๊คของ จส.100 ผู้วิจัยไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานีกับสมาชิกเฟสบุ๊คของ จส.100 เนื่องจากเฟสบุ๊ค จส.100 ไม่ได้เน้นการรายงานข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจลาจล หรืออุบัติเหตุประจำวัน แต่จะเน้นการเผยแพร่ข้อมูลทั่วไป เช่น รายงานการพยากรณ์อากาศประจำวัน ประชาสัมพันธ์โครงการ และกิจกรรมของสถานี หรือองค์กรต่างๆ ตลอดจนเป็นแหล่งรวบรวมภาพถ่ายกิจกรรมต่างๆ ระหว่างสถานีกับสมาชิกมากกว่า ที่สำคัญคือ สมาชิกซึ่งรายงานสภาพการจลาจล แจ้งอุบัติเหตุต่างๆ ผ่านทางเฟสบุ๊ค จส.100 มีจำนวนน้อยมาก เมื่อเทียบกับสมาชิกที่เข้าไปให้ข้อมูลผ่านทางทวิตเตอร์ จส.100

ในส่วนของทวิตเตอร์ จส.100 พบว่า มีสมาชิกที่เข้ามารายงานสภาพการจลาจลเป็นประจำ โดยเฉพาะในเส้นทางซึ่งตนเองใช้สัญจรอยู่เป็นประจำ ยกตัวอย่างเช่น คุณอ๊อบ รายงานสภาพการจลาจลบริเวณประตูน้ำ และรามคำแหงเป็นประจำ เพราะเป็นเส้นทางหลักในการเดินทางจากบ้านไปที่ทำงาน (อ๊อบ, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2555) หรือคุณเอก รายงานสภาพการจลาจล

เส้นทางหลักในการเดินทางไปทำงาน โดยเฉพาะบริเวณถนนพระรามเก้าเป็นประจำ (เอก, สัมภาษณ์, 24 เมษายน 2555)

อย่างไรก็ดี สมาชิกกลุ่มนี้ต่างยอมรับว่า ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมใดๆ ของ จส.100 เนื่องจากต้องการแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับการจราจร และติดตามข้อมูลต่างๆ จากสถานีผ่านทาง ทวิตเตอร์เท่านั้น

3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง จส.100 กับหน่วยงานต่างๆ ในระหว่างการรายงานจราจร มักจะมีการร้องเรียน หรือแจ้งเหตุทั้งที่เกี่ยวกับการจราจร และไม่เกี่ยวกับการจราจร ดังนั้น จส.100 จึงต้องทำหน้าที่ในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยมีตัวอย่างกรณีที่น่าสนใจในช่วงปี พ.ศ. 2555 ดังนี้

(1) กรณีไฟลุกจากใต้ดินที่พิษณุโลก เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2555 เมื่อ จส.100 ได้รับรายงานว่ามีปรากฏการณ์ไฟลุกจากบริเวณใต้ดินซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อน เจ้าหน้าที่ฝ่ายประสานงานก็ทำหน้าที่ตรวจสอบหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบ เมื่อพบว่า ผู้ว่าราชการจังหวัดถือเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบสูงสุดในจังหวัด ดังนั้น ทางสถานีจึงติดต่อเพื่อขอสัมภาษณ์สาเหตุ และวิธีจัดการกับเหตุที่เกิดขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้ทราบข้อมูลที่ถูกต้อง และน่าเชื่อถือที่สุด (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

(2) กรณีเหตุรถไฟบรรทุกน้ำมันตกราง และพลิกคว่ำใกล้สถานีรถไฟดอนเมือง เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2555 แม้ว่าจะมีรายงานข่าวก่อนแล้ว และมีสมาชิก จส.100 โทรศัพท์เข้ามารายงานเหตุการณ์ เมื่อเจ้าหน้าที่ข้อมูลรับเรื่อง ก็ตรวจสอบข้อมูลรอบด้านเพื่อยืนยันข้อมูลเบื้องต้นให้ถูกต้อง และซักถามเหตุการณ์อย่างละเอียด (นุช, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555) เมื่อมีผู้โทรมาแจ้งเหตุเช่นเดียวกันเป็นรายที่ 2 ถึงรายที่ 10 ก็ยิ่งช่วยยืนยันข้อมูลมากขึ้น จากนั้นเจ้าหน้าที่ประสานงานก็จะโทรศัพท์ไปสอบถามข้อมูลจากการรถไฟแห่งประเทศไทย เจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ เจ้าหน้าที่มูลนิธิ เจ้าหน้าที่สำนักงานเขตที่เกี่ยวข้อง ขณะที่ก็มีผู้สัญจรไปมาบริเวณที่เกิดเหตุ และโทรศัพท์เข้ามารายงานความคืบหน้าของเหตุการณ์อยู่ตลอดเวลา และเจ้าหน้าที่ข้อมูลก็จะขอความช่วยเหลือ โดยให้บุคคลนั้นๆ ถ่ายรูปจากโทรศัพท์มือถือ ส่งกลับมาให้ที่สถานีเพื่อช่วยยืนยันข้อมูลอีกทางหนึ่งด้วย ทั้งนี้ แม้ว่าบางคนจะถ่ายรูปจากโทรศัพท์มือถือไม่เป็น เจ้าหน้าที่ข้อมูลก็จะแนะนำ จนกระทั่งสามารถส่งรูปถ่ายกลับมายังสถานีเพื่อประกอบการรายงานสดได้ เหตุผลหลักที่ทำให้แต่ละคนโทรมารายงานเหตุการณ์ เพราะต้องการให้ข้อมูลสำหรับหลีกเลี่ยงเส้นทาง เพื่อให้การจราจรติดขัดมากยิ่งขึ้น ทั้งยังช่วยให้เจ้าหน้าที่ทำงานได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และ

ปลอดภัย หลังจากนั้น จส.100 ก็จะรายงานเหตุการณ์ตลอดเวลา รวมถึงติดตามความคืบหน้าให้
ผู้ฟังทราบตลอด กระทั่งเหตุการณ์คลี่คลาย (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

จากปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกประเภทต่างๆ ของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 สะท้อนให้เห็น
ถึงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ ที่น่าสนใจ เช่น

1. ความสัมพันธ์ระหว่าง จส.100 กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นสัมพันธ์แบบพึ่งพิง โดยเฉพาะ
เมื่อศูนย์ข่าวจราจร จส.100 ต้องอาศัยข้อมูลจากกล้องวงจรปิด จากศูนย์ควบคุมและสั่งการจราจร
(บก.02) สะท้อนให้เห็นถึงการช่วยเหลือ แบ่งปันข้อมูล และประสานงานระหว่างกันได้ อย่างไรก็ตามก็
มีข้อว่า ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะราบรื่นเสียทีเดียว โดยเฉพาะเมื่อฝ่ายตำรวจมีสถานีวิทยุจราจร
ของตนเอง (สวพ.91)³ ซึ่งมีลักษณะเป็นคู่แข่งกับสถานีวิทยุ จส.100 ในระยะแรก จึงจะไม่อนุญาต
ให้เจ้าหน้าที่ จส.100 ไปอาศัยข้อมูลจาก บก.02 รายงานอีกต่อไป ต่อมา ได้มีการเจรจาระหว่าง
ผู้บริหาร จส.100 กับ บก.02 เพื่อให้มีการรายงานข้อมูลต่อไป โดยมีข้อแลกเปลี่ยนให้มีการ
รายงานโดยตรงจาก บก.02 เพิ่มขึ้น นอกจากศูนย์ข่าวจราจร จส.100 ที่มีอยู่เดิม

เมื่อมีการเปรียบเทียบ ทำให้ผู้สื่อข่าว จส.100 จำเป็นต้องพัฒนาแนวทางการรายงาน เช่น
เลือกโทรมารายงานจราจรช่วงเช้า โดยรายงานเฉพาะบริเวณสะพานข้ามแยกทุกแห่งในกรุงเทพฯ
ที่มุ่งหน้าเข้าเมือง หรือเลือกโทรมารายงานจราจรช่วงเย็น เฉพาะบริเวณสะพานข้ามแยกทุกแห่งใน
กรุงเทพฯ ที่มุ่งหน้าออกจากเมือง และรายงานต่อเนื่อง สลับไปมาเช่นนี้เป็นเวลากว่า 2 เดือน
กระทั่งมีผู้ติดตามฟังรายงานจากศูนย์ข่าวจราจร จส.100 จำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ แต่จากนั้นไม่นาน
เจ้าหน้าที่ตำรวจก็เลือกโทรมารายงานแบบผู้สื่อข่าว จส.100 บ้าง ทำให้สถานีจำเป็นต้องกลับมา
รายงานจราจรบริเวณถนนสายหลักเช่นเดิม หรือแม้แต่บางครั้ง ที่ผู้สื่อข่าวรายงานจราจรในเวลา 6
โมงเช้า ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะรีบโทรมารายงานก่อน ในช่วง 5 นาที 50 นาที เป็นต้น จาก
เหตุการณ์ข้างต้น จส.100 มองว่าเป็นการชิงไหวพริบในการทำงาน ทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้สถานี
ต้องพัฒนารูปแบบ และวิธีการรายงานจราจรอยู่เสมอ เพราะมีเจ้าหน้าที่ตำรวจเลียนแบบวิธีการ
ทำงานที่ประสบความสำเร็จ (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

2. ความสัมพันธ์ระหว่าง จส.100 กับสมาชิก จ.ส.ส เนื่องจากสมาชิกชมรม โทรศัพท์เข้า
มารายงานจราจร และร่วมกิจกรรมกับ จส.100 มานาน ตั้งแต่ก่อตั้งสถานีจนถึงปัจจุบัน ทำให้
สมาชิกชมรมมีความสัมพันธ์ที่ดีกับทั้งเจ้าหน้าที่ และผู้ดำเนินรายการของ จส.100 เช่น กรณี

³ ในเว็บไซต์ สวพ. 91 ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า สถานีวิทยุพิทักษ์สันติราษฎร์ FM 91 MHz กองตำรวจสื่อสาร สำนักงานตำรวจ
แห่งชาติ เป็นสถานีที่เกิดขึ้นเพื่อสนองนโยบายของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการเป็นสื่อกลางเพื่อบรรเทาปัญหาการจราจร
(สวพ.91, 2545: ออนไลน์)

จส.100 ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การทางพิเศษแห่งประเทศไทย ฯลฯ จัดกิจกรรมซึ่งต้องมีการตอบคำถามเพื่อเข้าร่วม โดยเปิดโอกาสให้ทั้งสมาชิก จส.100 รวมถึงผู้ที่สนใจ ร่วมสนุกได้ บางครั้งผู้บริหารสถานี จะให้สิทธิพิเศษกับสมาชิกชมรมจำนวนหนึ่ง เพื่อร่วมกิจกรรม เพราะเห็นว่ากิจกรรมบางอย่าง มีผู้ร่วมสนุกจำนวนมาก ทำให้สมาชิกชมรมอาจไม่สามารถเข้าร่วมได้ เป็นต้นว่า ตอบคำถามไม่ทัน ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่า สมาชิกชมรมจะได้สิทธิพิเศษเช่นนี้ทุกครั้งไป แต่ขึ้นอยู่กับประเภทกิจกรรม และความเห็นชอบจากผู้จัดกิจกรรมนั้นๆ มากกว่า (มังฆวาย, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2555)

แต่ขณะเดียวกัน สมาชิก จ.ส.ส บางส่วนก็เห็นว่า ปัจจุบันการโทรศัพท์เข้าไปรายงานจราจรกับ จส.100 มีลักษณะเป็นทางการมากขึ้น โดยเฉพาะช่วงผู้ดำเนินรายการรุ่นใหม่ ซึ่งไม่ค่อยให้มีการพูดคุย ทักทายกันระหว่างเพื่อนสมาชิกเหมือนในอดีต ซึ่งทางสถานีให้เหตุผลว่า ช่วงเวลาในการรายงาน ไม่เพียงพอกับข้อมูลที่เข้ามาเป็นจำนวนมาก เป็นเหตุให้สมาชิก จ.ส.ส หลายคนรู้สึกไม่คุ้นเคย ขาดความสนุกสนานในการรายงาน จึงมีส่วนทำให้ห่างหายจากการรายงานพอสมควร (มังฆวาย, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2555)

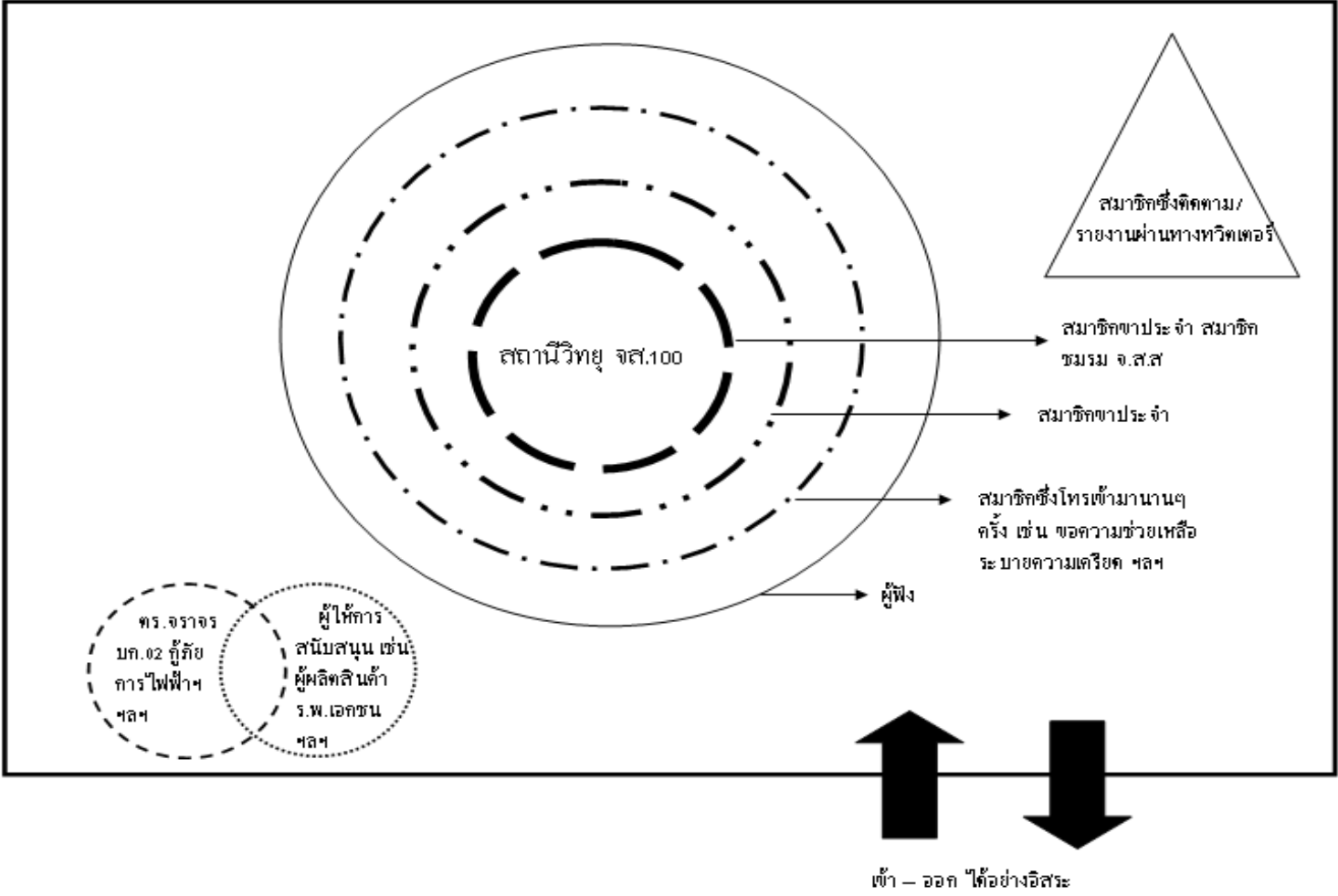
3. ความสัมพันธ์ระหว่าง จส.100 กับสมาชิกอื่นๆ เช่น สมาชิกซึ่งโทรเข้ามาแลกเปลี่ยนความเห็นเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ในช่วง จส.สนทนา โดยพบความสัมพันธ์ระหว่างสถานี กับสมาชิก 2 ลักษณะ คือ 1) ความสัมพันธ์เชิงลบ โดยหากมีความเห็นในเชิงก่อกวน หรือผู้ควบคุมรายการพิจารณาแล้วว่าไม่เหมาะสม หรือไม่ใช้สมาชิกซึ่งโทรเข้ามาประจำ ก็ถูกจำกัด มิให้ออกอากาศ 2) ความสัมพันธ์เชิงบวก โดยหากผู้ที่โทรเข้ามาแสดงความคิดเห็นอยู่เป็นประจำ ทางเจ้าหน้าที่ข้อมูลก็จะไม่ตรวจสอบ หรือซักถามมากนัก แต่จะส่งสายให้ออกอากาศทันที

4. ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ภายในเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ของ จส.100 จากการสังเกตการณ์ออนไลน์ ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มนี้ โดยพบเพียงการนำข้อมูลนี้ๆ ของทาง จส.100 ไปเผยแพร่ซ้ำ (Re-tweet) ในทวิตเตอร์ส่วนตัวของสมาชิก หรือผู้ที่สนใจแต่ละคนเท่านั้น นอกจากนี้ สมาชิกทวิตเตอร์ จส.100 ต่างก็ยอมรับว่า ไม่ได้รู้จักเพื่อนใหม่จากการรายงานสภาพการจราจร ผ่านทางทวิตเตอร์ จส.100 แต่อย่างใด จะมีก็เพียงผู้ติดตามทวิตเตอร์ส่วนตัวของสมาชิกแต่ละคน เพิ่มขึ้นเท่านั้น และส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคนซึ่งใช้เส้นทางนั้นๆ เป็นประจำอีกด้วย (แพท, สัมภาษณ์, 19 พฤษภาคม 2555)

อย่างไรก็ดี จำเป็นต้องบันทึกไว้ว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ กับ จส.100 นั้น อยู่ภายใต้การควบคุมของ **ผู้ควบคุมรายการ**เป็นหลัก โดยเฉพาะกับสมาชิกซึ่งโทรมารายงานจราจร

หรือแจ้งเหตุกับเจ้าหน้าที่ข้อมูล ถ้าผู้ควบคุมรายการ พิจารณาเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญก็จะส่งสายให้ออกอากาศได้ทันที แต่ถ้าไม่เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ เจ้าหน้าที่ข้อมูลก็จะบันทึกไว้ ตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม และประสานงานกับหน่วยงานรับผิดชอบเบื้องต้น จากนั้นจึงให้ผู้ดำเนินรายการสรุปออกอากาศเป็นระยะๆ และในขณะที่ระหว่างออกอากาศ ผู้ที่ทำหน้าที่หลักในการควบคุมการสนทนา และได้รับการยอมรับจากสมาชิก จะเป็นผู้ดำเนินรายการมากกว่า ภายใต้ความสัมพันธ์ดังกล่าว จึงดูเหมือนว่า ในชุมชนทางอากาศแห่งนี้ ผู้ดำเนินรายการจะเป็นผู้นำชุมชน ในขณะที่ผู้ควบคุมดูแลชุมชน จะเป็นผู้ควบคุมรายการมากกว่า สำหรับสมาชิก นอกจากเป็นผู้ให้ข้อมูลแล้ว แทบจะไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดความเป็นไปของชุมชนเลย

ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้ดำเนินรายการ เจ้าหน้าที่ จส.100 สมาชิกชมรม จ.ส.ส บางส่วน สมาชิกซึ่งติดต่อสื่อสารผ่านทางทวิตเตอร์ จส.100 รวมถึงติดตามรับฟังการรายงานข่าวสารและสภาพการจราจรผ่านทางสถานีวิทยุ จส.100 ทำให้สามารถอธิบายรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่เข้ามามีปฏิสัมพันธ์กันภายในชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4 : ภาพแสดงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของชุมชนสถานีวิทยุ จศ. 100
ชุมชนสถานีวิทยุ จศ. 100

จากตัวอย่างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่เข้ามามีปฏิสัมพันธ์กันภายในชุมชน
 สถานีวิทยุ จส.100 ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ชุมชนเสมือนจริงแห่งนี้ประกอบไปด้วยสมาชิก
 หลากหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็น สมาชิกซึ่งโทรเข้ามารายงานจรรยาบรรณเป็นประจำ บางครั้งก็โทรมา
 ขอความช่วยเหลือหรือระบายความเครียด รวมถึงเป็นผู้ให้การสนับสนุนสถานีผ่านการร่วม
 กิจกรรมต่างๆ ซึ่งทาง จส.100 จัดขึ้น สมาชิกซึ่งโทรเข้ามารายงานจรรยาบรรณฯ ครั้ง บางครั้งก็โทร
 มาขอความช่วยเหลือหรือระบายความเครียด สมาชิกซึ่งติดตามการรายงานข่าวสารและ
 การจรรยาบรรณ จส.100 ผ่านทางทวิตเตอร์ สมาชิกซึ่งทำงานร่วมกับ จส.100 เช่น ตำรวจจราจร
 หรือสมาชิกซึ่งทำงานร่วมกับ จส.100 และให้การสนับสนุนสถานี เช่น องค์การภาครัฐและเอกชน
 ต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีผู้ใช้รถ ใช้ถนนที่ติดตามรับฟัง จส.100 อยู่ทั่วกรุงเทพฯ และ
 ปริมาณพลอีกเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้สมาชิก ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ต่างก็
 สามารถเข้า หรือออกจากชุมชนเสมือนจริงแห่งนี้ได้ตลอดเวลาอีกด้วย

รูปแบบความสัมพันธ์ ข้างต้นยังแสดงให้เห็นถึงระดับความเข้มข้นของการเข้ามามีส่วน
 ร่วมภายในชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 กล่าวคือ วงกลมที่เป็นศูนย์กลางของวงกลมอื่นๆ เป็นตัวแทน
 ของสมาชิกขาประจำ และเป็นสมาชิกชมรม จ.ส.ส ขณะที่ วงกลมถัดออกมา เป็นตัวแทนของ
 สมาชิกขาประจำ แต่ไม่ได้เป็นสมาชิกชมรม จ.ส.ส วงกลมถัดออกมาอีกชั้น เป็นตัวแทนของ
 สมาชิกซึ่งโทรเข้ามานานๆ ครั้ง เพื่อสอบถามข้อมูล ตลอดจนขอความช่วยเหลือต่างๆ และวงกลม
 นอกสุด เป็นตัวแทนของผู้ฟัง จส.100 แต่ไม่ได้มีส่วนร่วมใดๆ นั่นเอง

ภาพวงกลม 2 วงด้านล่างที่แยกออกมาจากกลุ่มนั้น เป็นตัวแทนของกลุ่มผู้ที่ทำงาน
 ร่วมกับ จส.100 และผู้ให้การสนับสนุนสถานี โดยสมาชิกทั้งสองกลุ่มนี้ต่างก็เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน
 ยกตัวอย่างเช่น กรุงเทพมหานครซึ่งทำงานร่วมกับ จส.100 ในการให้ข้อมูลและช่วยประสานงาน
 เรื่องต่างๆ ขณะเดียวกัน ก็เป็นหนึ่งในผู้ให้การสนับสนุนเมื่อสถานีจัดกิจกรรมใดๆ อีกด้วย

นอกจากนี้ สมาชิกอีกประเภทหนึ่งที่เพิ่งจะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเสมือนจริงแห่งนี้
 ซึ่งก็คือ สมาชิกที่ติดตาม และร่วมรายงานจรรยาบรรณผ่านทางทวิตเตอร์ จส.100 แต่ด้วยเหตุที่สมาชิก
 กลุ่มนี้ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับทั้งผู้ดำเนินรายการ สมาชิกอื่นๆ ของ จส.100 หรือแม้แต่สมาชิกที่ใช้
 ทวิตเตอร์ในการรายงานจรรยาบรรณกับ จส.100 ด้วยกันเอง ประกอบกับทางสถานีก็ยังไม่ได้ให้
 ความสำคัญกับสมาชิกกลุ่มนี้ ดังนั้น จึงเป็นเพียงการสื่อสารทางเดียวของกลุ่มผู้ใช้ทวิตเตอร์ ไม่ได้
 ส่งผลใดๆ กับความเป็นชุมชนเสมือนจริงของ จส.100

สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือ สมาชิกประเภทต่างๆ สามารถเปลี่ยนบทบาทของ
 ตนเองได้ตลอดเวลาที่เข้ามามีปฏิสัมพันธ์ภายในชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ยกตัวอย่างเช่น คุณเม้ง

ไฟฟ้าซึ่งเป็นสมาชิกขาประจำ เมื่อเวลาผ่านไปกลับไม่ค่อยได้โทรเข้ามารายงานจรรยาบรรณบ่อยครั้ง เหมือนเช่นเคย ทำให้กลายเป็นเพียงสมาชิกขาจรซึ่งโทรเข้ามารายงานจรรยาบรรณนานๆ ครั้ง กลับกัน หากสมาชิกซึ่งโทรเข้ามาขอความช่วยเหลือเพียงอย่างเดียว แต่เมื่อเวลาผ่านไปกลับโทรเข้ามา รายงานจรรยาบรรณบ่อยครั้ง กระทั่งกลายเป็นสมาชิกขาประจำของ จส.100 ในที่สุด เช่นเดียวกับ สมาชิกซึ่งทำงานร่วมกับ จส.100 เช่น ตำรวจจราจร เมื่อมีโอกาสได้โทรเข้ามารายงานจรรยาบรรณบ่อยครั้ง ก็สามารถกลายเป็นหนึ่งในสมาชิกขาประจำของทางสถานีได้ หรือแม้แต่สมาชิกซึ่งติดตามการรายงานจรรยาบรรณจาก จส.100 ผ่านทางทวิตเตอร์ แต่เมื่อพบเห็นอุบัติเหตุที่เลือกที่จะโทรเข้ามารายงานกับ จส.100 หรือผู้ใช้รถ ใช้ถนนซึ่งติดตามรับฟัง จส.100 แต่เมื่อมีโอกาสก็โทรเข้ามารายงานจรรยาบรรณ ดังนั้น สมาชิกทั้งสองประเภทนี้ก็สามารถกลายเป็นสมาชิกซึ่งโทรเข้ามารายงานจรรยาบรรณบ่อยครั้งของ จส.100 ได้ เป็นต้น

3.3 พลวัตในชุมชน จส.100

จากการศึกษาพัฒนาการของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ผู้วิจัยพบ พลวัตที่น่าสนใจของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ดังนี้

ในระยะแรก โดยเฉพาะในช่วงที่ยังไม่มีสถานีวิทยุจราจรสถานีอื่น สถานีวิทยุ จส.100 มีสมาชิกจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จาก การเปิดให้มีการลงทะเบียนสมาชิกครั้งแรกและครั้งเดียว ที่ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ มีสมาชิกลงทะเบียนกว่าแสนคน และในเวลาต่อมา สมาชิกที่รายงานจรรยาบรรณเป็นประจำก็สามารถรวบรวม และจัดตั้งเป็นชมรม จ.ส.ส. ได้ถึง 2,000 คน นอกจากนี้ ในการเปิดรับสมัครผู้สื่อข่าวจำเป็นในช่วงเหตุการณ์สำคัญต่างๆ เช่น เทศกาลปีใหม่ เทศกาลสงกรานต์ ก็พบว่าผู้สมัครเป็นผู้สื่อข่าวจำเป็น⁴ กับ จส.100 จำนวนมาก ถ้าพิจารณาจากจำนวนสมาชิกในระหว่งนั้น ก็จะได้ว่าเป็นจุดสูงสุดของชุมชนแห่งนี้ แต่ในเวลาต่อมา เมื่อมีสถานีวิทยุคู่แข่งเกิดขึ้น ทำให้จำนวนสมาชิกลดลงไปตามลำดับ

เช่นเดียวกับในชมรม จ.ส.ส เมื่อครั้งก่อตั้งชมรม มีสมาชิกจำนวนมาก แต่ในปัจจุบัน เหลือเพียง 30 คน และเป็นกลุ่มที่ยอมรับว่า ห่างหายจากการรายงานจรรยาบรรณ และร่วมกิจกรรมกับ จส.100 เนื่องจากหลายสาเหตุ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาสุขภาพ ภารกิจส่วนตัว หรือแม้แต่การจัดรายการที่เป็นทางการของผู้ดำเนินรายการรุ่นใหม่ ซึ่งสมาชิกชมรมไม่คุ้นเคย เหล่านี้ สะท้อนให้เห็นถึง

⁴ กิจกรรมผู้สื่อข่าวจำเป็น จัดทำขึ้นเพื่อความสนุกสนาน ให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการรายงานสภาพการจราจรในช่วงเทศกาลวันหยุดยาว จากพื้นที่ต่างๆ ไม่เฉพาะในเขตกรุงเทพฯ แต่ก็มีสมาชิกบางรายที่ช่วงเทศกาลไม่ได้เดินทางไปไหน แต่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมประเภทนี้ ก็จะโทรเข้ามาเล่าเหตุการณ์ต่างๆ ให้เพื่อนสมาชิก หรือผู้ฟังได้รับทราบ (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

วัฏจักรหนึ่งของความเป็นชุมชนที่ย่อมมีขึ้น มีลง หมุนเวียนตลอดเวลา เช่นเดียวกับชุมชน จส.100 ที่บางครั้งสมาชิกก็เข้ามามีส่วนร่วมเป็นประจำ สร้างสีสันให้กับสถานี แต่เมื่อเวลาผ่านไปสมาชิกก็ถอยห่างจากชุมชน อีกทั้ง ยังสะท้อนถึงเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนเสมือนจริงซึ่งเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้า หรือออกจากชุมชนเมื่อใดก็ได้

ดังตัวอย่างจาก กิจกรรมการแข่งขันแรลลี่ ครั้งที่ 18 โดยใช้ชื่อว่า เริ่มปีดีดี เต็มสี่เขี้ยวด้วยพลังบวก เส้นทางกรุงเทพฯ-นครราชสีมา ซึ่งสถานีวิทยุ จส.100 ได้ร่วมกับหน่วยงาน และผู้ให้การสนับสนุนต่างๆ จัดขึ้นเมื่อวันที่ 12-13 มกราคม พ.ศ.2556 ที่ผ่านมา โดยเป็นกิจกรรมซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี และเปิดโอกาสให้สมาชิก ผู้ที่สนใจเข้าร่วมการแข่งขัน หรือเข้าร่วมกิจกรรมสังสรรค์ในช่วงกลางวันได้ และทุกครั้งที่ผ่านมาสมาชิกชมรม จ.ส.ส ก็จะมาเข้าร่วมแข่งขัน จำนวนมากบ้าง น้อยบ้าง แล้วแต่ความสะดวกของสมาชิกแต่ละคน (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2556) ซึ่งในครั้งนี้มีเพียงคุณมั่งฉาย และคุณเม้งไฟฟ้า เข้าร่วมแข่งขันแรลลี่ โดยให้เหตุผลที่ทำให้สมาชิกชมรมเข้าร่วมกิจกรรมน้อยกว่าทุกครั้งว่า เนื่องจากปีนี้สมาชิกส่วนใหญ่ไม่สะดวกที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในช่วงเวลาดังกล่าวด้วยสาเหตุต่างๆ เช่น ปัญหาสุขภาพ ธุระส่วนตัว ภาระด้านครอบครัว รวมถึงสมาชิกชมรมบางคนมีปัญหาด้านค่าใช้จ่าย ทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมงานได้ เป็นต้น (มั่งฉาย, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2556) จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ย่อมส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของชมรม จ.ส.ส ทั้งในเรื่องจำนวนสมาชิกที่เหลือ และกิจกรรมที่เข้าร่วมกับ จส.100 อย่างแน่นอน

อย่างไรก็ดี การพิจารณาพลวัตของ จส.100 จากจำนวนสมาชิก อาจจะไม่สามารถสะท้อนให้เห็นภาพรวมพัฒนาการของชุมชนเหล่านี้ทั้งหมดได้ หากแต่ต้องพิจารณาคุณภาพของความสัมพันธ์ ความสนิทสนมภายในชุมชนด้วย ดังเช่นคำกล่าวของสมาชิก ชมรม จ.ส.ส. ที่แสดงให้เห็นว่า แม้จะเหลือกันเพียง 30 คน แต่ก็ยืนยันได้ว่า มีความใกล้ชิดเหมือนพี่น้องคลานตามกันมา (มั่งฉาย, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2555)

นอกจากนี้ ช่วงเวลาที่มีผลกับจำนวนสมาชิก ดังที่ผู้ดำเนินรายการได้สะท้อนให้เห็นว่า ในช่วงเวลาปกติ หากไม่มีกิจกรรมใดๆ ทางสถานีก็จะเงียบเหงา ประกอบกับหากต้องมีการรายงานสภาพการจราจรทุกวัน ตลอด 24 ชั่วโมง ทั้งพนักงานและผู้ฟังก็จะเกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย เหมือนกับการเปิดเทปซ้ำไปมา (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555) และเมื่อมีกิจกรรมพิเศษในช่วงเทศกาล อย่างการรับสมัครผู้สื่อข่าวจำเป็น หรือแรลลี่ จส.100 ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ก็จะสามารถกระตุ้นให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชนได้มากขึ้น แต่กิจกรรมเหล่านี้ก็ไม่อาจรับประกันถึงจำนวนสมาชิกในชุมชนอย่างต่อเนื่องได้มากนัก ยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอื่น เช่น

การที่ จส.100 ภูววิพากษ์วิจารณ์จากสมาชิกอื่นๆ ว่าให้สิทธิพิเศษต่างๆ กับสมาชิกขาประจำมากเกินไป ส่งผลให้สมาชิกบางส่วนไม่ค่อยติดตามรับฟัง จส.100 (อี๊ด, สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2555)

โดยสรุป เนื้อหาส่วนนี้ชี้ให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงภายในชุมชน จส.100 ซึ่งแม้จะเป็นชุมชนทางอากาศ ที่มีได้เรียกร้องให้สมาชิกต้องอยู่ร่วมกันเหมือนในชุมชนกายภาพ สมาชิกปฏิสัมพันธ์กันทางอากาศ แต่ก็ยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอื่นๆ ที่ทำให้พัฒนาการของชุมชนเปลี่ยนแปลงขึ้น-ลงได้ ในแง่นี้อาจไม่แตกต่างที่ชุมชนกายภาพทั่วไป แต่ความแตกต่างที่สำคัญเมื่อเทียบกับชุมชนกายภาพ อาจจะอยู่ที่ความต่อเนื่อง หรือไม่ต่อเนื่องของความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน ซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญของชุมชนเสมือนซึ่งสมาชิกสามารถเข้า-ออกได้โดยอิสระ

3.4 ความขัดแย้ง และการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนสถานีวิทยุ จส.100

แม้ว่าชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 จะมีลักษณะเป็นชุมชนเสมือนจริง ที่เชื่อมโยงผู้ที่มีความสนใจร่วมกันเข้าด้วยกัน (ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2543: 39-40) ตามนัยนี้ ผู้คนในชุมชนเสมือนจะมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แต่ความสัมพันธ์ภายในชุมชนก็มิได้ราบรื่นเสียทีเดียว ชุมชนไม่สามารถหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ จากการศึกษา ผู้วิจัยพอจะสรุปลักษณะความขัดแย้งภายในชุมชนแห่งนี้ได้ ดังนี้

1. ความขัดแย้งภายในชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ความขัดแย้งรูปแบบนี้เกิดขึ้นในขอบเขตของสมาชิกในโครงสร้างของชุมชน เช่น ระหว่างสถานีกับหน่วยงานราชการ หรือระหว่างสถานีกับสมาชิก รวมทั้งความขัดแย้งในหมู่สมาชิกด้วยตนเอง ดังตัวอย่างเช่น

ความขัดแย้งระหว่างสมาชิก จ.ส.ส กับสมาชิกอื่นๆ ของ จส.100 เช่น การแสดงความสนธิสนมระหว่างสมาชิก จ.ส.ส. กับผู้ดำเนินรายการออกอากาศ ทำให้ผู้ฟังบางส่วนแสดงความไม่พอใจ โดยให้เหตุผลว่า ต้องการฟังการรายงานจราจร หรือเหตุการณ์ต่างๆ เพียงอย่างเดียว ทั้งยังเห็นว่าการทักทาย พูดคุยดังกล่าว เป็นเรื่องเสียเวลาและไร้สาระ ทำให้สมาชิก จ.ส.ส. หลายคน ตัดสินใจที่จะพูดคุย ทักทาย ทั้งระหว่างกันเองและกับผู้ดำเนินรายการน้อยลง เพื่อไม่ให้เกิดปัญหากับทางสถานี (สุนิสา, สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2555) ขณะที่ผู้ดำเนินรายการ ก็พยายามจัดสรรเวลาในการรายงานให้เหมาะสมที่สุด และทำให้สมาชิกยอมรับได้ (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

ที่ผ่านมา มีผู้ฟังจำนวนหนึ่ง แสดงความไม่พอใจที่สถานีอนุญาตให้มีการพูดคุย ทักทายกันระหว่างสมาชิก หรือระหว่างสมาชิกกับผู้ดำเนินรายการออกอากาศ โดยมองว่าเป็นการเสียเวลา

และไม่น่าสนใจ แต่ขณะเดียวกัน การพูดคุย ทักทาย หรือการให้กำลังใจกันออกอากาศ ก็ทำให้สมาชิกจำนวนมากรู้สึกสนุก ผ่อนคลาย และยังช่วยเพิ่มสีสันในการรายงานของ จส.100 ดังนั้น สถานีจึงจัดสรรช่วงเวลาการรายงานจรรยาใหม่ โดยยังคงเปิดให้สมาชิก สามารถทักทาย พูดคุย ให้กำลังใจกันได้ แต่จำกัดเวลามากขึ้น เพราะปัจจุบันจำนวนเรื่องราว เหตุการณ์ต่างๆ ที่แจ้งเข้ามา ยังสถานี รวมถึงโฆษณา มีมากขึ้น (วีณา เสร็จรุณ, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

กรณีความขัดแย้งระหว่างสถานีวิทยุ จส.100 กับ เจ้าหน้าที่ตำรวจ (บก.02) ซึ่งเดิมทางตำรวจจะส่งสัญญาณภาพจาก บก.02 ให้ จส.100 ใช้รายงานจรรยาออกอากาศ โดยไม่จำเป็นต้องเสียค่าบริการ ต่อมา เจ้าหน้าที่ตำรวจบางส่วนไม่พอใจว่า เหตุใดสถานีวิทยุ ผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ (สวพ.91) จึงไม่ได้รายงานจรรยาโดยใช้กล้องดังกล่าวเหมือน จส.100 ด้วยเหตุนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงยุติการถ่ายทอดสัญญาณภาพ ด้วยเหตุผลว่าเป็นความลับของราชการ แต่ท้ายสุดก็สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยการประนีประนอมของทั้งสองฝ่าย คือ การที่ตำรวจ (บก.02) ยอมให้ผู้สื่อข่าว จส.100 รายงานจรรยาโดยใช้กล้องวงจรปิดของตำรวจได้ แต่มีข้อแลกเปลี่ยนว่า จส.100 ต้องให้ตำรวจ (บก.02) โทรมเข้ามารายงานจรรยาโดยใช้กล้องดังกล่าวเช่นกัน (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

เหตุการณ์นี้สะท้อนให้เห็น การประนีประนอมระหว่างสถานีวิทยุ จส.100 กับเจ้าหน้าที่เจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งต้องพึ่งพาอาศัยกัน และต้องรักษาประโยชน์ระหว่างกัน ภายใต้เงื่อนไขที่อำนวยความสะดวกระหว่างกัน ฝ่ายตำรวจก็ยินยอมให้ความช่วยเหลือ จส.100 ซึ่งเป็นสถานีวิทยุที่ทำประโยชน์เพื่อสังคม ขณะที่สถานีเป็นบริษัทเอกชน ต้องหารายได้เพื่อความอยู่รอด ดังนั้น จส.100 จึงหาทางออกโดยการตั้งศูนย์ข่าวจรรยา จส.100 โดยส่งผู้สื่อข่าว หรือผู้ดำเนินรายการไปส่งกล้องวงจรปิดที่ บก.02 และรายงานจรรยาสด กลับมายังสถานีทุกวันจันทร์ถึงศุกร์ ทั้งยังถือเป็นการหารายได้ให้กับสถานีอีกทางหนึ่ง ผ่านการขายช่วงเวลาโฆษณา

ระบบเส้นสายภายในชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 สมาชิกจำนวนหนึ่งตั้งข้อสังเกตว่า สถานีวิทยุ จส.100 เปิดโอกาสให้สมาชิก จ.ส.ส รายงานออกอากาศบ่อยครั้ง เพราะสมาชิกกลุ่มนี้สนิทสนมกับผู้ดำเนินรายการ และเจ้าหน้าที่ข้อมูล หรือการให้สิทธิพิเศษกับสมาชิกชมรมจำนวนหนึ่ง ร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่ง จส.100 ร่วมมือกับองค์กรต่างๆ อย่างไรก็ตาม ผู้บริหาร จส.100 ก็มีได้ปฏิเสธว่ามีการให้สิทธิพิเศษดังกล่าว ส่วนหนึ่งเพราะต้องการตอบแทนสมาชิก จ.ส.ส ที่สนับสนุนกิจกรรม จส.100 เสมอมา ส่งผลให้สมาชิกบางส่วนไม่ค่อยติดตามรับฟัง จส.100 บ้างก็เปลี่ยนไปติดตามสถานีวิทยุอื่นที่มีรูปแบบคล้ายกัน บ้างก็เลือกรายงานผ่านทวิตเตอร์ จส.100 แทนที่จะโทรศัพท์เข้ามา โดยให้เหตุผลว่า จส.100 เปิดโอกาสให้สมาชิกขาประจำรายงาน

ออกอากาศอยู่เสมอ แต่กลับให้สมาชิกอื่นๆ ฝากข้อมูลเพื่อรายงานออกอากาศย้อนหลัง (อี้อด, สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2555)

จากเหตุการณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า แม้แต่ในชุมชนเสมือนจริงก็สามารถเกิดระบบเส้นสายได้เช่นเดียวกับชุมชนทางกายภาพ กล่าวคือ ชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ซึ่งสมาชิกต่างไม่เคยรู้จัก ไม่เคยพบหน้ากัน สื่อสารผ่านโทรศัพท์มือถือ แต่เมื่อติดต่อกันเป็นเวลานาน ย่อมเกิดความสนิทสนม คั่นเคยทั้งระหว่างสมาชิก และระหว่างสมาชิกกับเจ้าหน้าที่สถานี ประกอบกับ จส.100 จัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้สมาชิกได้เข้าร่วมด้วยแล้ว จึงช่วยกระชับความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่กับสมาชิกมากยิ่งขึ้น

2. ความขัดแย้งระหว่างความเป็นชุมชนเสมือน กับชุมชนกายภาพ ความขัดแย้งระหว่างความเป็นชุมชนเสมือนของ จส.100 กับชุมชนทางกายภาพเกิดขึ้นได้ในหลายรูปแบบ ที่สำคัญคือเมื่อสมาชิกในชุมชนเสมือนรวมตัวกัน และเปลี่ยนความสัมพันธ์แบบเสมือนให้เป็นความสัมพันธ์จริงๆ เช่น ในการจัดตั้งชมรม จ.ส.ส พบว่ามีความขัดแย้งที่น่าสนใจ กล่าวคือ หลังจากตั้งชมรม จ.ส.ส ได้ไม่นาน ผู้บริหาร จส.100 ก็ตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในก่อตั้งชมรม และไม่ไว้ใจว่าชมรมจะเป็นคู่แข่งของสถานีหรือไม่ เนื่องจาก จส.100 มองว่าสถานีเปิดรับสมาชิกอยู่ก่อนแล้ว เหตุใดสมาชิกจึงต้องแยกตัวออกไปเพื่อตั้งชมรมอีก ประกอบกับสถานีไม่ต้องการให้สมาชิก จส.100 รวมตัวกัน เพราะมองว่าจะเป็นการรวมตัวเพื่อต่อรอง เรียกร้องผลประโยชน์บางอย่างจากสถานี กระทั่งหลังจากคุณมิ่งฉายรับตำแหน่งประธานชมรม เมื่อปี พ.ศ.2542 ก็แจ้งให้สมาชิกชมรมทราบว่าต้องหาวิธีให้ จส.100 ยอมรับชมรม ทั้งยังแสดงจุดยืนว่า ชมรมอยู่ภายใต้สถานีวิทยุ จส.100 ไม่ได้เป็นเอกเทศ เมื่อชมรมจะจัดกิจกรรมใดๆ ก็ต้องบอก จส.100 เสมอ

กิจกรรมสำคัญช่วงที่คุณมิ่งฉายเป็นประธานชมรม และมีส่วนทำให้ผู้บริหาร จส.100 ให้การยอมรับ และเข้าใจวัตถุประสงค์ของชมรม คือ ชมรม จ.ส.ส ระดมเงินบริจาคจากการจัดกิจกรรมการแข่งขันโบว์ลิ่งการกุศล ซึ่งถ้วยพระราชทานจากสมเด็จพระรัตนราชสุมาลี เพื่อนำรายได้โดยไม่หักค่าใช้จ่ายจำนวน 1,017,267 บาท สมทบกองทุนเพื่อซื้อลิ้นหัวใจกับ จส.100 เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546 โดยกิจกรรมครั้งนั้นเป็นการรับบริจาค จากทั้งสมาชิกชมรม และบุคคลภายนอก โดยมีการจำหน่ายบัตรเพื่อร่วมการแข่งขัน รวมถึงขอรับบริจาคตามสถานที่ต่างๆ จากเหตุการณ์นี้ ทำให้คุณปิยะ มาลากุล ณ อยุธยา ประธานกรรมการ บริษัทแปซิฟิค คอร์ปอเรชั่น ผู้บริหารสถานีวิทยุ จส.100 ยอมรับ และยินดีสนับสนุนกิจกรรมชมรม เช่น ประชาสัมพันธ์กิจกรรมชมรมออกอากาศทาง จส.100 เป็นต้น (ไม่เคิลใจ, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2555)

ปรากฏการณ์ข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความตึงเครียดระหว่างชุมชนสองแบบที่ซ้อนทับกัน อยู่ อย่างไรก็ตาม การแสวงหาแนวทางในการอยู่ร่วมกัน โดยที่ไม่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อ สถานะของชุมชน จส.100 ที่ชมรม จ.ส.ส.เลือกใช้ ก็อาจเป็นแนวทางที่ทำให้ชุมชนดำรงอยู่ร่วมกัน ได้ต่อไป

นอกจากนี้ จากกรณีความรุนแรงทางการเมืองในปี 2551-2553 แม้ จส.100 จะประกาศ จุดยืนที่เป็นกลางทางการเมือง และไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกโทรศัพท์มาแสดงความเห็นเรื่อง การเมืองผ่านทาง จส.100 แต่ก็มีได้หมายความว่า จส.100 จะสามารถหลีกเลี่ยงความขัดแย้งหรือ การแบ่งขั้วทางการเมืองได้ ดังที่ผู้ดำเนินรายการยอมรับว่า ในระหว่างนั้น ถ้าผู้ดำเนินรายการ พูด หรือแสดงความคิดเห็นทางการเมืองออกอากาศ สิ่งที่มาคือ จะมีผู้โทรมาต่อว่า แสดง ความเห็นทางหลังไม้ค์จำนวนมาก เกินกว่าที่จำนวนเจ้าหน้าที่ข้อมูลจะรับไหว หรือในกรณีที่มีการ ปิดล้อมโรงพยาบาล ผู้ดำเนินรายการในเวลานั้น ได้พูดออกอากาศว่า ทำให้ผู้ป่วยที่พักรักษาตัว การรักษา และอยู่ในระหว่างการรักษา ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง ต้องได้รับผลกระทบอย่าง มาก เพราะต้องเป็นเหยื่อของผู้ที่มีความคิดทางการเมืองแตกต่างกัน โดยพบว่าในช่วงนั้น เเรตติ้ง ของสถานีสูงมาก วัดได้จากกลุ่มคนเสื้อแดงซึ่งโทรเข้ามายังสถานีเป็นจำนวนมาก เพื่อดำเนินฝ่าย ตรงข้าม แต่ส่วนใหญ่คำพูดในลักษณะดังกล่าวก็ถูกตัดไม่ให้ออกอากาศ (ผู้ดำเนินรายการคนที่ หนึ่ง, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555) หรือแม้แต่การที่สถานีวิทยุ จส.100 ต้องเพิ่มช่องทางการ สื่อสารในลักษณะของเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ ก็เป็นผลจากความขัดแย้งดังกล่าวเช่นเดียวกัน สถานการณ์ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึง ความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งระหว่างโลก เสมือนกับโลกแห่งความเป็นจริง ซึ่ง จส.100 เลือกที่จะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งด้วยการเซ็นเซอร์ ไม่ให้สมาชิกพูดคุยการเมืองออกอากาศ ผู้ดำเนินรายการก็ยืนยันว่า จส.100 จะรายงานเฉพาะ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในเวลานั้นแต่เพียงอย่างเดียว เช่น มีการชุมนุมบริเวณใดบ้าง มีการปิดถนน บริเวณใดบ้าง โดยจะเน้นการรายงานข่าว รายงานสถานการณ์จริงเป็นสำคัญ (วิณา เสรีอรุณ, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

3.5 สรุปลักษณะของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100

จากการศึกษาองค์ประกอบต่างๆ ของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 สรุปได้ว่า ชุมชนแห่งนี้มี โครงสร้างที่สำคัญ ได้แก่ 1) สถานีวิทยุ จส.100 ซึ่งเปรียบเสมือนสื่อกลางให้สมาชิกเข้ามาปฏิบัติ สัมพันธ์กัน 2) หน่วยงานต่างๆ ที่ทำงานร่วมกับ จส.100 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการประสานงานข้าม ภาคส่วน รวมถึงการสร้างเครือข่ายของชุมชน ระหว่างหน่วยงานเอกชน กับหน่วยงานราชการใน

ระดับหนึ่ง 3) ผู้ให้การสนับสนุนสถาบัน ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์แบบพึ่งพิง และการแลกเปลี่ยนประโยชน์เพื่อความอยู่รอดด้านธุรกิจ 4) สมาชิกประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น สมาชิกขาประจำของสถาบันซึ่งรวมตัวกันตั้งเป็นชมรม จ.ส.ส สมาชิกขาประจำที่ไม่ได้อยู่ในชมรม จ.ส.ส สมาชิกซึ่งโทรเข้ามาขอความช่วยเหลือ หรือโทรเข้ามาระบายความเครียด สมาชิกซึ่งติดตาม จส.100 ทางเฟสบุ๊กและทวิตเตอร์ รวมถึงผู้ฟังทั่วไป

เป็นที่น่าสังเกตเกี่ยวกับขอบเขตเชิงกายภาพของสมาชิก ซึ่งแม้ว่า จส.100 จะมีรัศมีการกระจายสัญญาณครอบคลุมเพียงเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลเท่านั้น แต่กลับพบว่า สมาชิกที่โทรศัพท์มาสื่อสารมีทั้งสมาชิกในเขตกรุงเทพฯ และพื้นที่นอกกรุงเทพฯ ด้วย โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลและวันหยุดพิเศษ ซึ่งมีสมาชิกโทรศัพท์มาจากทั่วประเทศ (รายละเอียดดูในภาคผนวก ง) จึงชี้ให้เห็นถึงลักษณะพิเศษของชุมชนเสมือนจริง ที่มีได้จำกัดอยู่เฉพาะขอบเขตทางกายภาพ

นอกจากนี้ ภายใต้อิทธิพลโครงสร้างต่างๆ ข้างต้น ยังก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์และความสัมพันธ์รูปแบบต่างๆ ที่น่าสนใจ เช่น ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง จส.100 กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งแสดงออกในลักษณะการแบ่งปันข้อมูลจราจร ส่วนความสัมพันธ์เป็นแบบพึ่งพิง คือ มีการช่วยเหลือ แบ่งปันข้อมูล ตลอดจนประสานงานกันในเรื่องต่างๆ แต่บางครั้งก็มีการแข่งขันกัน ด้วยเหตุผลทางธุรกิจ หรือปฏิสัมพันธ์ระหว่าง จส.100 กับสมาชิกซึ่งแตกต่างกันไปตามสมาชิกแต่ละประเภท ยกตัวอย่างเช่น จส.100 กับสมาชิกกลุ่ม จ.ส.ส ที่นอกจากจะแบ่งปันข้อมูลกันแล้ว ยังเกิดความสนิทสนม คุ่นเคย จากการรายงานจราจร และร่วมกิจกรรมของสถาบันเป็นประจำ ด้วยเหตุนี้จึงมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แต่จำกัดเฉพาะผู้ดำเนินรายการที่สมาชิกกลุ่มนี้รู้จัก คุ่นเคยเท่านั้น เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่าง จส.100 กับสมาชิกทุกประเภท ล้วนอยู่ภายใต้การควบคุม ดูแลของผู้ควบคุมรายการ โดยผู้ดำเนินรายการเป็นเพียงตัวแทนสถาบันในการสื่อสารกับสมาชิก และควบคุมการสนทนาระหว่างการออกอากาศเท่านั้น ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ในชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ผู้ดำเนินรายการเปรียบเสมือนผู้นำชุมชน (ที่อยู่เบื้องหน้า) ขณะที่ผู้ควบคุมรายการเปรียบเสมือนผู้ควบคุม ดูแลชุมชน (ที่อยู่เบื้องหลัง) ด้านสมาชิกเป็นเพียงผู้ให้ข้อมูลเท่านั้น

จากปฏิสัมพันธ์ และความสัมพันธ์ต่างๆ ในชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ยังแสดงให้เห็นถึงพลวัตที่น่าสนใจ เช่น จำนวนสมาชิก จส.100 ลดลง เนื่องจากเหตุผลส่วนตัว หรือแม้แต่การมีสถานีวิทยุรูปแบบคล้ายกันเกิดขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงวัฏจักรหนึ่งของความเป็นชุมชนที่ย่อมมีขึ้น มีลง เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เช่นเดียวกับชุมชน จส.100 ที่บางครั้งสมาชิกก็เข้ามามีส่วนร่วมเป็นจำนวนมาก แต่เมื่อเวลาผ่านไป สมาชิกก็ถอยห่างจากชุมชน ทั้งยังแสดงถึงลักษณะเฉพาะของชุมชนเสมือนจริงซึ่งเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้า หรือออกจากชุมชนได้อย่างอิสระอีกด้วย

ทั้งนี้ แม้ว่าสมาชิกของชุมชนสถานีวิทย์ จส.100 จะกระจายตัวอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ แต่การที่สมาชิกเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กัน บางครั้งก็เกิดความขัดแย้งระหว่างกันได้ ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งภายในชุมชนเสมือนจริง หรือความขัดแย้งระหว่างชุมชนเสมือนจริงกับชุมชนกายภาพ อย่างไรก็ตาม หนี่งในวิธีจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น คือ การประนีประนอม และการหาแนวทางในการอยู่ร่วมกัน โดยที่ไม่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อสถานะของชุมชนสถานีวิทย์ จส.100 นั่นเอง

บทที่ 4

บทบาทด้านสังคมของชุมชนสถานีวิทย์ จส.100

ด้วยเหตุที่ชุมชนเสมือนจริง กรณีชุมชนสถานีวิทย์ จส.100 เป็นชุมชนที่ไม่มีพื้นที่ทางกายภาพที่แน่ชัด สมาชิกกระจายตัวอยู่ตามที่ต่างๆ ติดต่อสื่อสารกันผ่านโทรศัพท์มือถือ คลื่นวิทยุ หรือแม้แต่เครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ ทำให้สมาชิกไม่ค่อยได้มีโอกาสพบหน้ากัน แต่เมื่อใดก็ตามที่เกิดเหตุการณ์ซึ่งต้องการความร่วมมือ หรือการช่วยเหลือ สมาชิกก็พร้อมที่จะมารวมตัวกัน เพื่อให้ความช่วยเหลือ และทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม แม้ว่าบางครั้งจะเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อย ไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมากมาย ยกตัวอย่างเช่น การแจ้งอุบัติเหตุต่างๆ การให้ความช่วยเหลือกรณีพบรถยนต์จอดเสียระหว่างทาง การช่วยเหลือกรณีบุคคลพลัดหลง ฯลฯ แต่การที่ผู้คนซึ่งไม่เคยพบหน้ากัน ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน แต่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน สามารถช่วยเหลือ และร่วมกันทำประโยชน์ให้กับสังคมก็จัดว่าเป็นสิ่งที่ดีซึ่งควรรักษาให้คงอยู่ต่อไป

4.1 บทบาทของชุมชนสถานีวิทย์ จส.100 ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสังคม

4.1.1 การเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ

เหตุการณ์เหล่านี้ต่างสะท้อนให้เห็นถึงการมีจิตสำนึกสาธารณะของผู้คน ซึ่งไม่เคยรู้จักกันมาก่อน แต่กลับยินดีที่จะช่วยเหลือกันเท่าที่จะทำได้

แม้ว่าวัตถุประสงค์หลักในการก่อตั้งสถานีวิทย์ จส.100 จะเป็นเรื่องการรายงานสภาพการจราจร ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล แต่เมื่อเวลาผ่านไป เรื่องราวต่างๆ ที่ส่งผ่านเข้ามายังสถานีกลับมีหลากหลายมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการขอความช่วยเหลือ การแจ้งเหตุฉุกเฉิน การแจ้งทรัพย์สินสูญหาย การแจ้งบุคคลสูญหาย ฯลฯ กระทั่งทำให้เกิดเหตุการณ์ซึ่งน่าประทับใจระหว่างการออกอากาศมากมาย ทั้งกับผู้ดำเนินรายการและสมาชิก รวมถึงระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. จิตสำนึกสาธารณะในกิจกรรมประเภทให้ความช่วยเหลือ ยกตัวอย่างเช่น กรณีบุคคลหลงทาง ซึ่งมีผู้ติดต่อขอความช่วยเหลือมาที่ จส.100 อยู่เป็นประจำ เมื่อสถานีรับเรื่อง ก็จะต้องเทียบเคียงรูปพรรณสัณฐานต่างๆ จากนั้น จึงประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจบริเวณใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุ และกรมประชาสัมพันธ์ กระทั่งเมื่อติดต่อญาติได้ ก็จะช่วยประสานกับเจ้าหน้าที่กู้ภัย หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อนำส่งบ้านต่อไป บางครั้งผู้ที่พบเห็น และแจ้งเข้ามายังสถานี ก็อยู่คอยเจ้าหน้าที่ตำรวจพร้อมกับผู้ซึ่งหลงทาง รวมถึงบางครั้งผู้แจ้งอาจต้องใช้เวลา

ในการบอกรูปพรรณสัณฐาน ข้อมูลต่างๆ ของผู้ที่หลงทาง เช่น เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ.2555 สมาชิกรายหนึ่งโทรศัพท์เข้ามาขอความช่วยเหลือกับ จส.100 ว่า คุณปู่หายตัวไป ผู้ดำเนินรายการจึงถามประวัติ และรูปร่าง ลักษณะภายนอกของคุณปู่อย่างละเอียด รวมถึงขอความร่วมมือจากสมาชิกที่พบเห็นบุคคลซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับที่ประกาศ ช่วยแจ้งกลับมายัง จส.100 หลังจากนั้นไม่นาน ก็มีสมาชิกโทรเข้ามาแจ้งว่าพบแล้ว โดยเปิดฟัง จส.100 และเห็นชายสูงวัยซึ่งมีลักษณะตรงกับที่ประกาศ จึงเข้าไปสอบถามและอาสาพาไปส่งบ้าน แต่คุณปู่ไม่ไปไหนกับคนแปลกหน้า ดังนั้น จึงโทรมาแจ้ง จส.100 ให้ญาติมารับ โดยระหว่างรอ สมาชิกคนดังกล่าวได้ซื้อน้ำ และอาหารให้ และสละเวลากว่า 2 ชั่วโมงอยู่รอกระทั่งญาติมารับ (วีณา เสรีอรุณ, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555) หรือกรณี ผู้ฟังพบเด็กหญิงอายุประมาณ 14 ปี ในรถตู้โดยสารสาธารณะ มีท่าทางผิดปกติ คล้ายผู้ป่วยออทิสติก เมื่อถึงท่ารถไม่มีเงินจ่ายค่ารถ ผู้ฟังคนนั้นพยายามสอบถามได้ความว่า เด็กหญิงจะเดินทางไปฉะเชิงเทรา แต่ขึ้นรถตู้ซึ่งจะไปสระบุรี ผู้ฟังคนนั้นจึงโทรมารายงานกับ จส.100 ให้ช่วยประกาศตามหาญาติ และถามเด็กหญิงกระทั่งทราบเบอร์ติดต่อผู้ปกครอง จึงติดต่อให้มารับ โดยระหว่างนั้นก็ชำระค่าโดยสารให้ พร้อมทั้งสละเวลากว่า 3 ชั่วโมงอยู่รอผู้ปกครองด้วย (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2555)

จะเห็นได้ว่า เหตุการณ์ลักษณะดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงการมีจิตสำนึกสาธารณะของผู้ใช้รถ ใช้ถนนซึ่งต่างก็ไม่เคยพบหน้า รู้จักกันมาก่อน แต่เมื่อมีผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ และสามารถช่วยเหลือได้ ก็ยินดีที่จะให้การช่วยเหลือ แม้ว่าดูเหมือนเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่อย่างน้อยที่สุดการลงมือช่วยเหลือผู้อื่น และไม่คิดว่า "ไม่ใช่เรื่องของตนเอง" ก็เป็นจุดเริ่มต้นของการคำนึงถึงผู้อื่น ที่สามารถพัฒนาเป็นจิตสำนึกสาธารณะต่อสังคม และประเทศชาติต่อไปได้ และเมื่อเหตุการณ์ในลักษณะนี้ออกอากาศผ่าน จส.100 เป็นประจำ ก็ย่อมมีส่วนกระตุ้นให้ผู้ฟังอยากที่จะช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมไม่มากนักน้อย

2. จิตสำนึกสาธารณะในเหตุการณ์ฉุกเฉิน ยกตัวอย่างเช่น กรณีบุคคลที่คิดสั้นเมื่อ พ.ศ.2535 มีผู้ โทรศัพท์เข้ามาแจ้งว่า เกิดเหตุคนป็นเสาไฟฟ้าเพื่อฆ่าตัวตาย เนื่องจากมีปัญหาครอบครัว และว่างงาน โดยในขณะนั้นยังไม่มีหน่วยงานฉุกเฉินใดๆ ทำให้ จส.100 ต้องระดมความคิดจากเจ้าหน้าที่ของสถานี และทำได้เพียงรายงานออกอากาศ ต่อมา มีผู้ฟังโทรมาแนะนำ ให้ติดต่อตำรวจดับเพลิง และมูลนิธิกุ๊กก๊วย โดยเหตุการณ์ข้างต้น มีส่วนทำให้ผู้ฟังที่อยู่บนรถซึ่งแม้ว่าจะกำลังเผชิญกับปัญหาการจราจรที่ติดขัด ต่างก็รู้สึกเครียดน้อยลง เพราะได้รับฟังความทุกข์ของผู้อื่น ช่วยกันเอาใจช่วยให้เหตุการณ์คลี่คลายโดยเร็ว มีผู้โทรเข้ามาให้กำลังใจ และต้องการให้ความช่วยเหลือจำนวนมาก โดยทุกคนต่างช่วยกันหาทางออก กระทั่งเกิดเป็นปรากฏการณ์รวมใจ

ของคนในสังคมขณะนั้น ทั้งที่ไม่ได้เป็นญาติกัน ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน แต่กลับเสียทั้งเงิน และเวลา ในการโทรมาให้คำแนะนำ ต้องการให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ เช่น ผู้ฟังซึ่งอยู่ใกล้กับสถานที่เกิดเหตุ อาสาขนาน้ำและอาหารส่งขึ้นไปให้ ขณะเดียวกัน ผู้ฟังอีกรายก็เสนองานให้ทำ โดยแต่ละคนต่างต้องการให้เหตุการณ์คลี่คลาย กระทั่งเหตุการณ์ผ่านพ้นไปด้วยดี มีรถกระเช้าของตำรวจดับเพลิงขึ้นไปช่วยเหลือลงมาได้อย่างปลอดภัย (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

เหตุการณ์ครั้งนั้น เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการมีจิตสำนึกสาธารณะของคนกลุ่มหนึ่งในสังคม กล่าวคือ การคำนึงถึงผู้อื่น และพร้อมที่จะเข้าไปช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาให้กับสังคมในรูปแบบต่างๆ ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความเป็นชุมชนเสมือนจริงรูปแบบหนึ่ง ซึ่งสมาชิกต่างไม่เคยพบหน้า ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน แต่เข้ามาสื่อสารกัน โดยมีเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสื่อกลาง กระทั่งรู้สึกเป็นครอบครัวเดียวกัน เมื่อเกิดปัญหาใดๆ ก็พร้อมที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

กรณีการคลอดบุตรฉุกเฉินบนรถแท็กซี่ โดยทาง จส.100 จะประสานงานกับทางโรงพยาบาลซึ่งอยู่ใกล้เคียง เพื่อให้มารับตัวผู้ป่วยโดยเร็วที่สุด เป็นช่วงเวลาซึ่งทั้งผู้ดำเนินรายการและผู้ฟัง ต่างเอาใจช่วยให้แม่และลูกปลอดภัย กระทั่งเมื่อเหตุการณ์จบลงด้วยดี มักจะมีคุณพ่อหรือคุณแม่โทรศัพท์เข้ามายังสถานี เพื่อเล่าว่าลูกคลอดแล้วอย่างปลอดภัย เพราะการช่วยประสานงานของ จส.100 โดยที่ผ่านมามีการตั้งชื่อลูกว่า ทางด่วน คอปเตอร์ แมงปอ ฯลฯ เพื่อระลึกถึงเหตุการณ์สำคัญครั้งหนึ่งในชีวิต (วิภา เสรีอรุณ, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

เหตุการณ์ลักษณะนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือ ประสานงานกันระหว่าง จส.100 ตำรวจจราจร โรงพยาบาล และที่สำคัญคือ สมาชิก ผู้ใช้รถใช้ถนนซึ่งติดตามฟัง จส.100 และพร้อมใจกันเอาใจช่วย บางรายก็อำนวยความสะดวก โดยการเปิดทางให้รถพยาบาล หรือรถแท็กซี่ เพื่อให้ถึงที่หมายทันเวลา นอกจากนี้ การที่สมาชิกโทรศัพท์เข้ามาช่วยตั้งชื่อให้กับทารกที่เกิดฉุกเฉินในสถานการณ์นั้นๆ ยังสื่อถึงความรู้สึกเป็นครอบครัวเดียวกัน ทั้งที่ต่างก็ไม่เคยพบหน้า หรือรู้จักกันมาก่อน และก่อให้เกิดความสัมพันธ์แบบใหม่ ซึ่งเกิดจากการติดต่อสื่อสารผ่านโทรศัพท์มือถืออีกด้วย

แม้ว่าปัจจุบันจะมีตำรวจจราจรในโครงการตามพระราชดำริ ซึ่งนอกจากจะช่วยแก้ไขปัญหารถจราจรในชั่วโมงเร่งด่วนแล้ว ตำรวจจราจรในโครงการดังกล่าวยังสามารถให้การปฐมพยาบาลเบื้องต้น เช่น ช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับบาดเจ็บ หรือมีอาการเจ็บป่วยฉุกเฉินต่างๆ รวมถึงการทำคลอดฉุกเฉินให้กับหญิงใกล้คลอด ซึ่งต้องเดินทางไปโรงพยาบาล แต่ประสบปัญหา

การจรรยาบรรณดีชัดอย่างหนัก ก่อนจะนำส่งโรงพยาบาล ฯลฯ (สำนักงานนายตำรวจราชสำนักประจำ , 2542: ออนไลน์) แต่ จส.100 ก็ยังคงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการให้ความช่วยเหลือ ประสานงาน กับทั้งโรงพยาบาล สมาชิกผู้ใช้รถใช้ถนน และตำรวจจราจร ผ่านการรายงานออกอากาศ จนถึง ปัจจุบัน เช่น ขอความร่วมมือให้สมาชิก ช่วยเปิดเส้นทางให้รถแท็กซี่ที่กำลังพาหญิงใกล้คลอดไป โรงพยาบาลได้อย่างปลอดภัย และทันเวลาที่ เป็นต้น

กรณีการแจ้งรถหาย ยกตัวอย่างเช่น สมาชิก จส.100 รายหนึ่งเดินทางไปงานบุญที่วัด โดยจอดรถไว้ไม่ไกลจากวัด เมื่อถึงเวลาที่จะกลับบ้านกลับพบว่ารถหายไป จึงโทรมาขอความช่วยเหลือที่สถานี โดยอธิบายว่ารถที่หายเป็นรถเป็นสีสีแดง พร้อมทั้งแจ้งหมายเลขทะเบียนรถ ที่สำคัญคือ แจ้งว่าในรถจะบันทึกเฉพาะสถานีวิทยุ จส.100 เท่านั้น เมื่อติดเรื่องยนต์ก็จะได้ยินเสียง ผู้ดำเนินรายการทันที หลังจากที่ประกาศหาซื้อออกอากาศอยู่ 3 ครั้ง ก็มีผู้ฟังโทรเข้ามาแจ้งว่าพบเห็นรถยนต์คันดังกล่าว โดยสิ่งที่สังเกตได้ชัดเจนที่สุดก็คือ เสียงของผู้ดำเนินรายการซึ่งดังออกมา จากวิทยุติดรถยนต์คันดังกล่าวนั่นเอง เนื่องมาจากประตูรถได้ถูกเปิดทิ้งเอาไว้ จึงทำให้ได้ยินเสียง จากวิทยุชัดเจน เมื่อทราบดังนั้น ทั้งเจ้าหน้าที่ จส.100 และผู้ฟังต่างก็แสดงความยินดีที่ได้รถคืน (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

แม้ว่าเหตุการณ์ลักษณะดังกล่าวจะเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง และส่วนใหญ่จะไม่ได้รถคืน แต่ การที่สมาชิกช่วยกันสังเกต ส่งต่อข้อมูล โทรศัพท์เข้ามาแจ้งว่าพบรถยนต์ลักษณะใกล้เคียงกับที่ แจ้งหาย แม้ว่าจะไม่ใช่คันที่สูญหาย ก็สะท้อนถึงการมีจิตสำนึกสาธารณะ ผ่านการช่วยเหลือกัน ของกลุ่มคนซึ่งคุ้นเคยทางเสียง แต่ไม่เคยพบหน้า โดยมี จส.100 เป็นสื่อกลางให้มารวมตัว และ ช่วยเหลือกัน นอกเหนือจากการรายงานจราจร ทั้งนี้ กรณีการแจ้งรถหาย และขอความช่วยเหลือ ออกอากาศผ่าน จส.100 จะมีสมาชิกโทรเข้ามาถามรายละเอียด รวมถึงช่วยกระจายข่าวผ่าน ช่องทางต่างๆ โดยเฉพาะผ่านทางเครือข่ายสังคมแบบใหม่ เช่น เฟสบุ๊ก ทวิตเตอร์ของแต่ละคน (นุช, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555) จึงสะท้อนให้เห็นถึงการมีจิตสำนึกสาธารณะในรูปแบบหนึ่ง คือ การไม่เพิกเฉยต่อปัญหาของผู้อื่น การลงมือช่วยเหลือผู้อื่นที่ไม่ได้รู้จักกันมาก่อน แต่อยู่ร่วมกัน ในสังคม ที่สำคัญคือ การใช้เครือข่ายสังคมแบบใหม่ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น ซึ่งเมื่อการกระทำใน ลักษณะนี้แพร่ขยายออกไป ย่อมเกิดประโยชน์ต่อสังคมในวงกว้าง

กรณีเหตุการณ์มหาอุทกภัย เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.2554 โดยเหตุการณ์ในครั้งนั้นได้สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนจำนวนมาก หนึ่งในกลุ่มผู้ที่ได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์ใน ครั้งนั้น คือ ผู้ประกอบกิจการในเขตนิคมอุตสาหกรรมต่างๆ เช่น กรณีประตูระบายน้ำคลองบ้านพร้าวพังทลายลง และมีการแจ้งเตือนว่าน้ำจะทะลักมาที่กรุงเทพฯ จึงต้องการรับบริจาคตู้คอนเทน

เนอร์ และแท่งกั้นน้ำจำนวนมาก ผ่านทางสถานีวิทยุ จส.100 หลังจากนั้นประมาณ 10 นาที ก็มีผู้โทรเข้ามาที่สถานี และแสดงความประสงค์ที่จะมอบอุปกรณ์ดังกล่าวให้ ซึ่ง จส.100 ได้ประกาศออกอากาศว่า มีอุปกรณ์แล้วแต่ขาดรถในการส่ง ต่อมา ก็มีผู้โทรมาอาสาขับรถบรรทุก 18 ล้อพร้อมคนขับ ไม่คิดค่าน้ำมัน เพื่อนำอุปกรณ์ไปส่งให้ ในช่วงเวลานั้น จะพบเห็นพลเมืองดีที่มีจิตสำนึกสาธารณะจำนวนมาก เนื่องจากเป็นมหาอุทกภัยของประเทศไทย โดยเฉพาะกรุงเทพฯ หรือกรณีเจ้าของกิจการโรงงานน้ำตาลทราย อาสาผ่านทาง จส.100 บริจาคถุงบรรจุน้ำตาลทรายขนาดใหญ่ เพื่อนำมาใช้เป็นถุงทรายกั้นน้ำ โดยทุกคนต่างร่วมแรง ร่วมใจกัน เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบมหาอุทกภัยในครั้งนี้

“ตอนน้ำท่วมที่ผ่านมา พี่ได้เห็นคนดีเยอะ เห็นจิต

อาสาเยอะ เขาช่วยจริงๆ นะ เราเป็นแค่สื่อกลาง รายงานข่าว ประชาสัมพันธ์ ประสานงาน รับบริจาคของ เอาของไปส่ง ทำให้เห็นว่าเมื่อประเทศชาติเดือดร้อน ต้องการความช่วยเหลือ ทุกคนก็จะมารวมตัว ช่วยกัน แม้จะไม่เคยรู้จักกัน แต่ก็เป็นคนไทย เหมือนกัน“

(วีณา เสรีอรุณ, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

โดยสรุปแล้ว เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงการมีจิตสำนึกสาธารณะที่ปรากฏในชุมชนเสมือนจริง ซึ่งสมาชิกต่างก็ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน ไม่จำเป็นต้องพบหน้ากัน หากแต่มีจิตสำนึกสาธารณะ กล่าวคือ การคำนึงถึงส่วนรวม พร้อมทั้งจะช่วยแก้ปัญหาให้กับสังคม เช่น เมื่อใดก็ตามที่เกิดเหตุการณ์ซึ่งต้องการความร่วมมือ การช่วยเหลือกัน อย่างเร่งด่วน สมาชิกก็พร้อมที่จะรวมตัว และช่วยเหลือกัน โดยมีสถานีวิทยุ จส.100 เป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์ ประสานงานกับสมาชิก และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การช่วยเหลือต่อไป นอกจากนี้ การรายงานเรื่องราวต่างๆ ออกอากาศทาง จส.100 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขอความช่วยเหลือ และมีผู้ให้การช่วยเหลือกระทั่งเหตุการณ์คลี่คลาย ก็มีส่วนช่วยกระตุ้นให้สมาชิกหันมาสนใจ ใส่ใจกับปัญหาของผู้อื่นในสังคม การไม่เพิกเฉยต่อเหตุการณ์ที่ต้องการความร่วมมือ หรือการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน จึงช่วยปลูกฝัง ส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกสาธารณะของผู้คนในสังคมนั่นเอง

3. จิตสำนึกสาธารณะในกิจกรรมอื่นๆ เช่น ชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 มีส่วนสำคัญในการรณรงค์ให้ผู้ขับรถทุกคนคาดเข็มขัดนิรภัย ทั้งนี้ เนื่องมาจากทางสถานีได้ลงความเห็นว่าคุณสมบัติเหตุที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ล้วนมาจากการไม่คาดเข็มขัดนิรภัยของผู้ใช้รถ ดังนั้น สถานีจึงหาข้อมูลเกี่ยวกับเข็มขัดนิรภัย รวมถึงตัวอย่างอุบัติเหตุทางรถยนต์ที่เกิดขึ้น เช่น เมื่อปี พ.ศ.2535 มีรายงานข่าวกรณีที่คุณจินตรา สุขพัฒน์ นักแสดงชื่อดังประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์ แต่คาดเข็มขัดนิรภัยไว้ จึงปลอดภัย โดยทาง จส.100 ได้ติดต่อขอสัมภาษณ์คุณจินตราออกอากาศ และนายแพทย์แท้จริง ศิริพาณิชย์ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุต่างๆ ได้โทรศัพท์เข้ามายังสถานี เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับเข็มขัดนิรภัย และได้รับความสนใจจากสมาชิกเป็นอย่างมาก ขณะเดียวกัน จส.100 ก็นำประเด็นนี้เป็นหัวข้อหลักในช่วง จส.สนทนา โดยจัดติดต่อกันเป็นเวลา 31 วัน แบ่งเป็นหัวข้อย่อยต่างๆ เช่น คนท้องกับเข็มขัดนิรภัย รูปแบบของเข็มขัดนิรภัย ประเทศที่บังคับใช้เข็มขัดนิรภัย ประสบการณ์การรอดชีวิตจากการใช้เข็มขัดนิรภัย อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นจากการไม่คาดเข็มขัดนิรภัย ฯลฯ ซึ่งมีผู้ให้ความสนใจโทรมาพูดคุย แลกเปลี่ยนความเห็นหลายประเภท ทั้งประชาชนทั่วไป นักวิชาการ แม้กระทั่งนักการเมือง เช่น คุณสมักร สุนทรเวช ท้ายสุดทาง จส.100 ได้สรุปความเห็นทั้งหมดว่า ประเทศไทยควรมีกฎหมายบังคับให้ใช้เข็มขัดนิรภัย (ศิวพร ญาณวิทยากุล , สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555) จึงนำไปสู่การออกกฎหมายบังคับใช้เข็มขัดนิรภัยสำหรับผู้ขับรถจนถึงปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติจราจรทางบก (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2538 มาตราที่ 1-5 (กฎหมายไทย, 2545: ออนไลน์) รวมถึงการที่ จส.100 มีส่วนสนับสนุนให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายเพื่อความปลอดภัยในการขับขี่ให้เข้มข้นมากยิ่งขึ้น เช่น การขับรถตามกฎหมายจราจร การรณรงค์เมาไม่ขับ การรณรงค์สวมหมวกกันน็อค ฯลฯ (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

การที่ จส.100 เปิดโอกาสให้สมาชิก ผู้ที่สนใจ ตลอดจนบุคคลที่มีความรู้จากหลากหลายอาชีพ โทรศัพท์เข้ามาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกี่ยวกับการคาดเข็มขัดนิรภัยของผู้ใช้รถ กระทั่งร่วมกันผลักดันให้เกิดเป็นกฎหมายบังคับใช้เข็มขัดนิรภัยสำหรับผู้ใช้รถนั้น สะท้อนให้เห็นถึงการคำนึงถึงผู้อื่นของผู้ใช้รถ ใช้ถนน กล่าวคือ การผลักดันให้เกิดกฎหมายเช่นนี้จะเป็นประโยชน์กับผู้ขับรถทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ทั้งยังเป็นการช่วยลดความรุนแรง และความสูญเสียที่เกิดขึ้นจากอุบัติเหตุทางรถยนต์ ดังนั้น การเปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น และการให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับการคาดเข็มขัดนิรภัยจากบุคคลต่างๆ ผ่าน จส.100 ย่อมมีส่วนส่งเสริม ปลุกฝังจิตสำนึกสาธารณะให้กับสมาชิก ผู้ที่สนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ใช้รถ ใช้ถนน ให้คำนึงถึงความปลอดภัยของทั้งตนเองและผู้อื่น และร่วมกันผลักดันให้เกิดเป็นกฎหมายบังคับใช้กับผู้ขับขี่ทุกคน จึงเท่ากับเป็นการคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ใช้รถทุกคนนั่นเอง

4.2 ข้อจำกัดของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100

4.2.1 การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

จากเหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมืองของไทยในช่วงปี พ.ศ.2551-2553 ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาคส่วนต่างๆ ในสังคม เกิดการแบ่งแยกทางความคิดในเรื่องการเมือง เกิดความขัดแย้งภายในกลุ่มต่างๆ รวมไปถึงสร้างความเสียหายต่อทั้งชีวิต และทรัพย์สินของประชาชนทั่วไป จึงน่าสนใจว่าชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 จะได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งในเรื่องดังกล่าวหรือไม่

จากการสัมภาษณ์ผู้ดำเนินรายการ เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวพบว่า ช่วงเวลานั้นสมาชิก จส.100 ต่างก็มีหลายสี กล่าวคือ มีความคิด ความเห็นทางการเมืองซึ่งแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามนโยบายหลักของสถานีตั้งแต่ก่อตั้ง คือ

1. เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม
2. เพื่อรักษาศีลธรรมอันดีของสังคม
3. การมีจุดยืนในสิ่งที่ถูกต้อง
4. ความเป็นกลางทางการเมือง ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด แม้ว่าผู้ดำเนินรายการจะมีความชื่นชอบพรรคการเมือง หรือแนวคิดทางการเมืองใดเป็นการส่วนตัว ก็ต้องไม่แสดงความคิดเห็นในเรื่องการเมืองออกอากาศเด็ดขาด

5. ห้ามไม่ให้มีการเปิดโอกาส หรือเปิดทางให้กลุ่มใดๆ มาแสวงหาประโยชน์จากสถานี

ดังนั้น ในช่วงเวลาที่ตั้งเครือข่ายในช่วงนั้น ผู้บริหารสถานีจึงมอบหมายให้ผู้ดำเนินรายการที่มีประสบการณ์ทำงานสูงมาดำเนินรายการ เพราะหากผู้ดำเนินรายการที่ยังไม่มีประสบการณ์มากพอ ก็อาจเผลอแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และผลที่จะตามมา คือ สมาชิกซึ่งอยู่ฝ่ายตรงข้ามจะโทรศัพท์มาต่อว่า และก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างผู้ดำเนินรายการกับสมาชิก (วีณา เสืออรุณ, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

ยกตัวอย่างเช่น ช่วงที่มีการปิดล้อมสถานที่ราชการต่างๆ ซึ่งหนึ่งในนั้น คือ โรงพยาบาล ผู้ดำเนินรายการในเวลานั้น ได้พูดออกอากาศในลักษณะว่า มีผู้ได้รับผลกระทบจำนวนมาก คือ ผู้ป่วยที่รอรับการรักษา และอยู่ในระหว่างการรักษา ที่สำคัญคือ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งใดๆ แต่กลับต้องเป็นเหยื่อของผู้ที่มีความคิดทางการเมืองแตกต่างกัน โดยหากผู้ป่วยเป็นพ่อแม่ญาติพี่น้องของผู้ชุมนุมแล้วจะรู้สึกอย่างไร เพราะการเรียกร้องทางการเมืองจะต้องไม่กระทบกับผู้ใช้สิทธิ จึงขอให้ไปชุมนุมบริเวณอื่น ไม่ควรมาที่โรงพยาบาล ขณะเดียวกัน ยังพบว่าช่วงที่มีการปิดโรงพยาบาล เรตติ้งของสถานีสูงมาก วัดได้จากกลุ่มคนเสื้อแดงซึ่งโทรเข้ามายังสถานีเป็นจำนวนมาก เพื่อดำเนินฝ่ายตรงข้าม แต่ส่วนใหญ่คำพูดลักษณะดังกล่าวก็ถูกตัดไม่ให้ออกอากาศ แต่ก็มีบางครั้งที่ผู้โทรเข้ามารายงานเหตุการณ์ แต่ปิดท้ายด้วยการต่อว่าฝ่ายตรงข้าม กระทั่งเจ้าหน้าที่

ข้อมูลต้องขอร้องให้ผู้ดำเนินรายการไม่พูด หรือแสดงความเห็นทางการเมืองออกอากาศ เพราะสิ่งที่ตามมา คือ มีผู้โทรมาต่อว่า แสดงความเห็นทางหลังไมค์จำนวนมาก เกินกว่าที่จำนวนเจ้าหน้าที่ข้อมูลจะรับไหว

“น้องข้อมูลจะบอกว่า พี่คะพี่อย่าพูดเรื่องการเมืองออกอากาศเลย พี่เอาตัวรอดได้ แต่พวกหนูตาย หนูซา เพราะพี่แก่แล้วไง ผ่านมาเยอะ หนึ่งคือเราไม่กลัว เรามีจุดยืน บางเคสเราต้องเล่น ก็ประชุมกัน แล้วก็สรุปว่าค่าไปเลย ลุย เพราะมันปิดโรงพยาบาล“

(ผู้ดำเนินรายการคนที่หนึ่ง, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

ต่อมา ผู้บริหารสถานีได้เรียกประชุมบรรดาผู้ดำเนินรายการ และมีผลสรุปว่า อนุญาตให้ผู้ดำเนินรายการดำเนินผู้ซึ่งกระทำผิดความผิด เช่น จัดการชุมนุมที่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น การปิดสถานที่ราชการ เช่น โรงพยาบาล ฯลฯ และจากเหตุการณ์ครั้งนั้นส่งผลให้สมาชิกบางส่วนไม่พอใจการทำงานของสถานี บ้างก็ไม่ติดต่อกับทางสถานีอีกต่อไป บ้างก็เลือกที่จะโทรมารายงานพูดคุยกับผู้ดำเนินรายการที่ตนชื่นชอบ ขณะที่ ผู้ดำเนินรายการเกือบทั้งหมดจะตัดบท ตัดสายไม่ให้มีการพูด หรือแสดงความคิดเห็นทางการเมือง (วิณา เสรีอรุณ, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

จากการสัมภาษณ์ผู้ดำเนินรายการในขณะนั้น เกี่ยวกับการรายงานสภาพการจราจร เหตุการณ์ในช่วงเวลานั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ต่างยืนยันว่า จส.100 จะรายงานเฉพาะสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในเวลานั้นแต่เพียงอย่างเดียว เช่น มีการชุมนุมบริเวณใดบ้าง มีการปิดถนนบริเวณใดบ้าง โดยจะเน้นการรายงานข่าว รายงานสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้น

“ตอนเขาปิดโรงพยาบาล พวกเสื้อแดงก็รู้ว่าเราค่า แต่ถ้าไม่ถึงขั้นประณามเขา เขาก็จะทำไม่รู้ไม่ชี้ เพราะคนฟังพวกนี้ บางกลุ่มเป็นแฟนเก่าเรา เห็นหน้ากันอยู่“

(ผู้ดำเนินรายการคนที่สอง, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

ผู้บริหารของ จส.100 เน้นถึงการยึดถือความถูกต้องเป็นหลักในการทำงาน โดยผู้ดำเนินรายการทุกคนจะดำเนินเมื่อบุคคลใดๆ ก็ตามกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และกระทบต่อความสงบสุขของสังคม ทั้งยังยอมรับว่าทุกฝ่ายต่างก็ต้องการให้ จส.100 เป็นพวกตน แต่สถานีวิทยุ จส.100

จะต้องเป็นกลางทางการเมือง ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด โดยผู้บริหารของทางสถานีได้แสดงจุดยืนชัดเจนว่า จส.100 จะอยู่เคียงข้างพระเจ้าอยู่หัวเสมอ (วิธนา เสรีอรุณ, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

อย่างไรก็ดี ภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งระหว่าง 2 กลุ่ม โดยกลุ่มแรก อ้างอิงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และกล่าวหาอีกฝ่ายว่าไม่จงรักภักดี การที่ จส.100 ประกาศจุดยืนเช่นนี้ ก็สามารถแสดงให้เห็นได้ว่า จส.100 มีจุดยืนทางการเมืองแบบใด

เมื่อผู้วิจัยสอบถามสมาชิก จ.ส.ส ต่างก็ยืนยันว่า ช่วงเวลาดังกล่าว จส.100 จะรายงานเฉพาะข่าวสาร สถานการณ์ที่เกิดขึ้นเท่านั้น ไม่มีการแสดงความคิดเห็นใดๆ ทางการเมือง ทั้งยังยืนยันว่า สมาชิกส่วนใหญ่ต่างรู้ดีว่า จส.100 เป็นสถานีวิทยุเกี่ยวกับข่าวสารและการจราจร ไม่ใช่สถานีวิทยุเกี่ยวกับการเมือง โดยหากสมาชิกสนใจที่จะพูดคุย ถกเถียงเรื่องการเมือง ก็ควรจะติดตามรับฟังสถานีวิทยุคลื่นอื่นๆ ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเกี่ยวข้องกับเรื่องทางการเมืองมากกว่า (เม้งไฟฟ้า, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2555)

แม้ว่าสมาชิกของ จส.100 จะมีแนวคิดทางการเมืองที่แตกต่างกัน แต่การไม่เปิดโอกาสให้สมาชิก ผู้ที่สนใจ โทรศัพทเข้ามาแสดงความคิดเห็นในเรื่องการเมือง ไม่ว่าจะรูปแบบใดก็ตาม จึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ดำรงอยู่ได้ ตลอดจนสามารถก้าวผ่านสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองดังกล่าวมาได้ในที่สุด ประกอบกับการที่สมาชิกส่วนใหญ่ต่างก็ยอมรับในการไม่ยุ่งเกี่ยวในเรื่องทางการเมืองของสถานี ยอมรับได้ว่าสถานีจะไม่ชี้นำทางการเมืองไม่เท่ากับฝ่ายใด โดย จส.100 จะมุ่งเน้นการรายงานสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยไม่มีการแสดงความคิดเห็นใดๆ

ทั้งนี้ แม้ว่าการปิดกั้นไม่ให้สมาชิก ผู้ที่สนใจโทรศัพทเข้ามาแสดงความคิดเห็นทางการเมืองภายในชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 นั้น จะสะท้อนถึงการสร้างกฎเกณฑ์ร่วมกันระหว่างสถานีกับสมาชิก กระทั่งมีส่วนทำให้ชุมชนเสมือนจริงแห่งนี้ดำรงอยู่ได้ แต่ก็อาจทำให้ประเด็นทางการเมืองบางเรื่อง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่ในสังคม เช่น นโยบายของรัฐบาล การออกกฎหมายต่างๆ ฯลฯ ไม่ได้ถูกนำมาถกเถียง แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนร่วมกันหาทางออกที่ดีที่สุดให้กับสังคม

4.2.2 การเป็นองค์กรธุรกิจ

ด้วยเหตุที่สถานีวิทยุ จส.100 เป็นองค์กรธุรกิจ บริหารจัดการแบบเอกชน มีค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน ทำให้จำเป็นต้องแสวงหารายได้เพื่อความอยู่รอด โดยรายได้หลักของสถานีมาจากการขายเวลาโฆษณา ซึ่งผู้บริหารสถานีจะเป็นผู้กำหนดช่วงเวลาและระยะเวลาของโฆษณาที่

ออกอากาศ ขณะที่การเลือกโฆษณาของทางสถานี ก็ไม่ได้มีการจำเพาะเจาะจงประเภทของสินค้า แต่อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่แล้วบริษัทซึ่งติดต่อขอซื้อเวลาโฆษณาจะคำนึงถึงกลุ่มผู้ฟัง จส.100 เป็นหลัก เช่น โฆษณาน้ำมันเครื่อง ฟิล์มกรองแสงติดรถยนต์ ฯลฯ ทั้งนี้ ต่างก็เห็นว่าสมาชิกราย จส.100 ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ขับรถที่มีรายได้พอสมควร จึงเลือกที่จะเลือกซื้อเวลาโฆษณาของสถานี (วีณา เสรีอรุณ, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2555) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทางสถานีจะพยายามจัดสรรช่วงเวลาการโฆษณาให้เหมาะสมที่สุด โดยไม่ให้กระทบกับช่วงเวลาการรายงานข่าจรายในชั่วโมงเร่งด่วน แต่ก็ยังคงได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากสมาชิกราย จส.100 มีช่วงเวลาการโฆษณามากเกินไป ทำให้สมาชิกบางส่วนไม่ค่อยติดตามรับฟัง จส.100 มากเหมือนในอดีต หรือเลือกที่จะติดตามสถานีวิทยุอื่นที่มีรูปแบบใกล้เคียงกันมากกว่า (ไมเคิลใจ, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2555)

4.2.3 การแข่งขันระหว่างสถานี

ไม่เพียงแต่สถานีวิทยุ จส.100 เท่านั้นที่รายงานข่าวสาร และสภาพการจราจรในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล รวมถึงเปิดโอกาสให้สมาชิก ผู้ที่สนใจโทรศัพท์เข้ามารายงานสภาพการจราจร แจ้งอุบัติเหตุ ตลอดจนขอความช่วยเหลือต่างๆ แต่ยังมีสถานีวิทยุซึ่งมีรูปแบบคล้ายคลึงกับ จส.100 ไม่ว่าจะเป็น สถานีวิทยุพิทักษ์สันติราษฎร์ (สวพ.91) สถานีจราจรเพื่อสังคม (TRS 99.5) ทำให้ จส.100 ต้องพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงรูปแบบ และวิธีการนำเสนอข้อมูลอยู่เสมอ เพื่อให้สามารถแข่งขันในฐานะองค์กรธุรกิจได้ ขณะเดียวกัน ก็ต้องรักษาเอกลักษณ์ของสถานี เช่น การเปิดเพลงบรรเลงคั่นรายการ โดยสถานีวิทยุ จส.100 เป็นสถานีวิทยุแห่งเดียวในประเทศไทยที่เปิดเพลงบรรเลงระหว่างรายการ และเป็นเพลงไทยเท่านั้น ซึ่งเอกลักษณ์ดังกล่าวมีส่วนช่วยให้ผู้ฟังจดจำ จส.100 ได้อีกด้วย (ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555)

4.3 สรุปบทบาทด้านสังคมของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล การพูดคุยกับผู้ดำเนินรายการ และสมาชิกชมรม จ.ส.ส บางส่วน ตลอดจนติดตามรับฟังสถานีวิทยุ จส.100 สรุปได้ว่า สถานีวิทยุ จส.100 เปรียบเสมือนสื่อกลางในการประสานงาน ให้ความช่วยเหลือสมาชิก ตลอดจนบุคคลต่างๆ ที่ต้องการความช่วยเหลือ โดย จส.100 จะช่วยประสานงานกับทั้งตำรวจ ทหาร หน่วยกู้ภัย รวมถึงองค์กรภาครัฐ และเอกชนต่างๆ เนื่องจากสถานีไม่สามารถดำเนินการทุกอย่างได้เพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยความร่วมมือ การช่วยเหลือ คำแนะนำจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ

ขณะที่ สมาชิกล้วนเป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดกิจกรรม โครงการ และเรื่องราวที่เป็น

ประโยชน์กับสังคม จากการรวมตัว ให้คำแนะนำ และช่วยเหลือกัน เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินหรือเหตุการณ์ที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากสมาชิก ดังนั้น เมื่อทั้งสองกลาง คือ จส.100 และสมาชิกทั้งหลายได้มาร่วมมือและช่วยเหลือกัน จึงนำไปสู่โครงการ กิจกรรม รวมถึงเหตุการณ์ที่น่าประทับใจและเป็นประโยชน์กับสังคม นอกจากนี้ เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็น บุคคลหลงทาง บุคคลคิดสั้น การคลอดบุตรฉุกเฉิน การแจ้งรพหาย การรณรงค์ให้ผู้ขับรถ ใช้ถนนขับซื่ออย่างปลอดภัย ฯลฯ ล้วนมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของสมาชิก ในชุมชนเสมือนจริงแห่งนี้ เริ่มจากการคำนึงถึงผู้อื่นในสังคม การลงมือช่วยเหลือ และการเสียสละเพื่อส่วนรวม ซึ่งเป็นรากฐานที่ดีในการขยายขอบเขตไปสู่ระดับสังคม และประเทศชาติต่อไป

อย่างไรก็ดี ชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ก็มีข้อจำกัดบางประการ เช่นเดียวกับชุมชนกายภาพ ได้แก่ การไม่อนุญาตให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ส่วนหนึ่งเพราะสถานีไม่ต้องการให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิก ซึ่งอาจมีผลต่อการคงอยู่ของชุมชน หรือการที่สถานีวิทยุ จส.100 เป็นองค์กรธุรกิจ ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานใด อาศัยการขายเวลาโฆษณาเป็นรายได้หลัก แม้สถานีจะพยายามจัดช่วงเวลาโฆษณาให้เหมาะสม แต่ก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการวิพากษ์วิจารณ์จากสมาชิกในเรื่องดังกล่าวได้ ขณะที่ข้อจำกัดอีกประการหนึ่ง คือ การแข่งขันระหว่างสถานี โดยปัจจุบันนอกจากสถานีวิทยุ จส.100 แล้ว ยังมีสถานีวิทยุที่มีรูปแบบใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะเป็นสถานีวิทยุพิทักษ์สันติราษฎร์ (สวพ.91) หรือสถานีจราจรเพื่อสังคม (TRS 99.5) ทำให้ จส.100 ต้องพัฒนารูปแบบ และวิธีการนำเสนอข้อมูลอยู่เสมอ เพื่อให้สามารถแข่งขันในฐานะองค์กรธุรกิจได้

บทที่ 5

การทำความเข้าใจชุมชนแบบใหม่ กรณีชุมชนสถานีวิทย์ จส.100

ตามที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 1 และ 2 เกี่ยวกับการศึกษาเรื่องชุมชนที่ผ่านมาซึ่งพบว่าส่วนใหญ่จะศึกษาความเป็นชุมชนในเชิงกายภาพ หรือชุมชนซึ่งพบเห็นได้โดยทั่วไป สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันทางตรง (พบปะกันโดยตรง) ต่อมาเมื่อเวลาผ่านไป เทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ เจริญขึ้นเรื่อยๆ ทำให้เกิดชุมชนรูปแบบใหม่ขึ้นมากมาย จึงมีการศึกษาเกี่ยวกับชุมชนรูปแบบใหม่ๆ เพิ่มขึ้นเช่นกัน โดยหนึ่งในนั้นก็คือ การศึกษาเรื่องชุมชนเสมือนจริง ซึ่งเป็นชุมชนที่ไม่มีพื้นที่แน่ชัด สมาชิกกระจายตัวอยู่ตามที่ต่างๆ สมาชิกไม่จำเป็นต้องพบหน้ากัน แต่ติดต่อสื่อสารกันผ่านเทคโนโลยี นอกจากนี้ ยังพบว่า ที่ผ่านมาจะเน้นศึกษาชุมชนเสมือนจริง ในรูปแบบที่สมาชิกติดต่อสื่อสารกันผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ ได้แก่ ชุมชนออนไลน์ต่างๆ เป็นหลัก แต่กลับไม่ค่อยมีการศึกษาชุมชนเสมือนจริง ในรูปแบบที่สมาชิกติดต่อสื่อสารกันผ่านสื่อกลางอื่นๆ ดังนั้น จึงเป็นที่มาของการศึกษาชุมชนเสมือนจริง กรณีชุมชนสถานีวิทย์ จส.100 ซึ่งมีโทรศัพท์มือถือ และคลื่นวิทยุเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิก จากการศึกษายังทำให้พบว่า ชุมชนเสมือนจริงแห่งนี้ได้แปลงสภาพเป็นกลุ่มย่อยซึ่งพบเห็นได้ และมีบทบาทสำคัญในชุมชนสถานีวิทย์ จส.100 ซึ่งก็คือ ชมรมจรรยาจรสื่อสารเพื่อสังคม (จ.ส.ส) และยังนำมาสู่การทำความเข้าใจชุมชนแบบใหม่ในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

5.1 การก่อตัวของกลุ่มสมาชิก จ.ส.ส ในชุมชนกายภาพ

จากการที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะความเป็นชุมชนเสมือนจริง กรณีชุมชนสถานีวิทย์ จส.100 ในบทที่ 3 ซึ่งพบว่าชุมชนเสมือนจริงแห่งนี้ถูกสร้างขึ้นโดยมีสถานีวิทย์เป็นสื่อกลาง ในการรายงานสภาพการจราจรในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ตลอดจนข่าวสาร เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นตลอด 24 ชั่วโมง ทั้งยังเปิดโอกาสให้สมาชิก ผู้ที่สนใจเรื่องราวเกี่ยวกับข่าวสารและการจราจร เข้ามามีส่วนร่วมโดยการโทรศัพท์เข้ามารายงานสภาพการจราจร อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นจากพื้นที่ต่างๆ ทั่วกรุงเทพฯ รวมถึงแจ้งเหตุ ขอความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ ได้อีกด้วย

ลักษณะของชุมชนเสมือนจริงแห่งนี้ จึงเปรียบเหมือนชุมชนเล็กๆ ที่มีประชากรอาศัยอยู่ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันผ่านทางโทรศัพท์มือถือ คลื่นวิทยุ และระบบสัญญาณอินเทอร์เน็ต แม้ว่าการสื่อสารในรูปแบบดังกล่าวภายในชุมชนแห่งนี้ จะไม่มีใครได้รู้จักกันอยู่อย่างแท้จริง เนื่องจากผู้ที่เข้ามาติดต่อสื่อสารกันนั้น ต่างก็ใช้นามแฝงแทนตัวเองกันแทบทั้งสิ้น แต่เมื่อ

สมาชิก ผู้ที่เข้าร่วมแต่ละคนเข้ามาติดต่อสื่อสารกันเป็นระยะเวลาสั้นๆ ก็ย่อมเกิดความสนิทสนม และคุ้นเคยกัน กระทั่งมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มย่อยๆ ภายในชุมชนเสมือนจริงแห่งนี้

ตัวอย่างหนึ่งของกลุ่มย่อยที่จัดตั้งขึ้นมา ในกรณีของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ก็คือ กลุ่มสมาชิกชมรมจรรยาบรรณสื่อมวลชนเพื่อสังคม (จ.ส.ส) ซึ่งสมาชิกต่างก็ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน แต่คุ้นเคยสนิทสนมกันผ่านทางเสียงที่รายงานจรรยาบรรณผ่านสถานีวิทยุ จส.100 กระทั่งมีการนัดพบปะ ทำความรู้จักกัน รวมตัวกันจัดตั้งเป็นชมรม และร่วมกันจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมจนถึงปัจจุบัน

ในแง่หนึ่ง การก่อตั้งชมรม จ.ส.ส. อาจจะไม่สะท้อนถึงความรู้สึกไม่เพียงพอของความสัมพันธ์แบบเสมือน ทำให้สมาชิกกลุ่มหนึ่ง จึงหาทางออกด้วยการสร้างชุมชนทางกายภาพ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์แบบซึ่งหน้า หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการตอบสนองของความต้องการของผู้คนที่เต็มใจที่จะมีความสัมพันธ์ใหม่ๆ ระหว่างกันด้วย คุณลักษณะในข้อนี้ถือเป็นความแตกต่างที่สำคัญระหว่างสมาชิกชมรม จ.ส.ส. กับสมาชิกของ จส. ในโลกออนไลน์อย่างทวีตเตอร์ ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ต้องการเพียงแค่แบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับการจรรยาบรรณ และติดตามข้อมูลต่างๆ จากสถานีผ่านทางทวีตเตอร์เท่านั้น

5.2 ความแตกต่างระหว่างกลุ่มสมาชิก จ.ส.ส ในชุมชนกายภาพ กับกลุ่มสมาชิกอื่นๆ ของ จส.100 ในชุมชนเสมือนจริง

จากการทบทวนงานวิจัยของธัญมิ เรื่องวิทยานุกูล เรื่องชุมชนเสมือนของกลุ่มวัฒนธรรมฟุตบอลในกระดานข่าวอิเล็กทรอนิกส์ และการเก็บข้อมูลภาคสนามที่ผ่านมา ทำให้สามารถเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มสมาชิกชมรมจรรยาบรรณสื่อมวลชนเพื่อสังคม (จ.ส.ส) ในชุมชนกายภาพ กับกลุ่มสมาชิกอื่นๆ ของ จส.100 ในชุมชนเสมือนจริง (ชุมชนสถานีวิทยุ จส.100) เรื่องความเป็นชุมชนได้ดังต่อไปนี้

จากองค์ประกอบของความเป็นชุมชนเบื้องต้นของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มคน การจัดระเบียบทางสังคม และความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิก (สนธยา พลศรี, 2545: 31) เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับกลุ่มสมาชิกอื่นๆ ในชุมชนเสมือนจริง (ชุมชนสถานีวิทยุ จส.100) ดังตัวอย่างในภาพที่ 4 ซึ่งประกอบไปด้วย สมาชิกขาประจำที่ไม่ได้เป็นสมาชิก จ.ส.ส สมาชิกซึ่งโทรเข้ามานานๆ ครั้ง เช่น ขอความช่วยเหลือ หรือสอบถามข้อมูลต่างๆ เจ้าหน้าที่ตำรวจตลอดจนหน่วยงานที่ทำงานร่วมกับ จส.100 กลุ่มผู้ให้การสนับสนุนสถานี รวมถึงสมาชิกที่ติดตาม จส.100 ผ่านทางทวีตเตอร์ และผู้ฟังทั่วไป ซึ่งล้วนแล้วแต่แสดงให้เห็นว่ากลุ่มสมาชิกประเภทนี้ คือ กลุ่มคนที่มาร่วมตัวกัน ติดต่อสื่อสาร ทำกิจกรรมร่วมกันไม่ว่าจะเป็น การรายงานสภาพการจรรยาบรรณ การแจ้งเหตุการณ์ขอความช่วยเหลือต่างๆ ฯลฯ หากแต่การรวมกลุ่มของสมาชิกเหล่านี้เป็นไปในลักษณะเสมือน

จริง กล่าวคือ ร่างกายของแต่ละคนไม่ได้มาอยู่ในพื้นที่เดียวกัน แต่กระจายตัวอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ทั่วกรุงเทพฯ และปริมณฑล และสมาชิกส่วนใหญ่ก็ใช้นามแฝงแทนตัวเองในการเข้ามาติดต่อสื่อสารกัน จึงเกิดคำถามว่าผู้ฟังซึ่งไม่มีนามแฝง ไม่ได้โทรศัพท์เข้ามารายงานจรรยา ไม่ได้ร่วมกิจกรรมกับทางสถานี จะถือว่าเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของชุมชนเสมือนจริงหรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าคนกลุ่มนี้ถือว่าเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของชุมชนประเภทนี้เช่นกัน เพราะในชุมชนกายภาพก็ย่อมมีกลุ่มคนที่เป็นผู้ฟัง ผู้สังเกตการณ์โดยไม่แสดงความคิดเห็นใดๆ เช่นกัน นอกจากนี้ กลุ่มสมาชิกเหล่านี้ล้วนต้องอยู่ภายใต้กฎ กติกา และระเบียบซึ่งทางผู้บริหารของสถานีได้กำหนดไว้เช่นเดียวกัน รวมถึงการที่ต่างก็สนใจเรื่องเดียวกัน คือ การจรรยาบรรณนั่นเอง

ส่วนกลุ่มสมาชิกของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 อีกประเภทหนึ่งซึ่งแปลงสภาพจากการเป็นสมาชิกในรูปแบบเสมือนจริง กล่าวคือ กระจายตัวอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ติดต่อกันผ่านทางโทรศัพท์มือถือและคลื่นวิทยุ ไปสู่การรวมตัวกันในชุมชนกายภาพ กล่าวคือ ต่างก็อยู่ร่วมกันในเวลาและพื้นที่เดียวกัน ร่วมกันก่อตั้งเป็นชมรมของสมาชิก จส.100 ในนามชมรมจรรยาบรรณเพื่อสังคม (จ.ส.ส) โดยมีจุดประสงค์ร่วมกัน เช่น การพูดคุยในเรื่องต่างๆ การประชุมหารือเรื่องการจัดกิจกรรมเพื่อสังคม การเดินทางท่องเที่ยวร่วมกัน และมีพื้นฐานที่สำคัญคือ ต่างก็สนใจเรื่องปัญหาการจรรยาบรรณของกรุงเทพฯ เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ สมาชิกกลุ่มนี้ก็ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายของบ้านเมือง รวมถึงกฎระเบียบ ข้อบังคับที่ตั้งขึ้นมาเฉพาะกลุ่มอีกด้วย

5.3 ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับความเป็นชุมชนเสมือนจริง กรณีชุมชนสถานีวิทยุ จส.100

จากองค์ประกอบหลักของความเป็นชุมชนที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 2 สามารถนำมาเทียบเคียงกับลักษณะที่สำคัญบางประการของชุมชนเสมือนจริง กรณีชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ได้ดังต่อไปนี้

1. คน หรือสมาชิกของชุมชน จากการศึกษาพบว่า สมาชิกของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 มีความหลากหลาย ไม่จำกัดเพศ วัย การศึกษา ฐานะทางสังคม (ดูตัวอย่างในภาคผนวก ค)
2. อาณาบริเวณ ในกรณีของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 พบว่า สมาชิกกระจายตัวอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ทั่วกรุงเทพฯ และปริมณฑล รวมถึงต่างจังหวัดซึ่งแม้ว่าจะไม่สามารถรับฟังการรายงานจรรยาบรรณจากทางสถานีได้ แต่สมาชิกก็ยินดีที่จะร่วมรายงานจรรยา หรือแจ้งอุบัติเหตุต่างๆ โดยใช้อุปกรณ์สื่อสารหลัก คือ โทรศัพท์มือถือ (ดูตัวอย่างในภาคผนวก ง)
3. การติดต่อสื่อสาร การเรียนรู้ร่วมกัน โดยสมาชิกของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ต่างก็เข้า

มาติดต่อสื่อสาร รายงานจรรยาจร แจ้งอุบัติเหตุ และขอความช่วยเหลือต่างๆ ผ่านช่องทางการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็น โทรศัพท์มือถือ ตลอดจนเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ คือ ทวิตเตอร์ ขณะเดียวกัน ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกด้วยตนเอง ระหว่างสมาชิกกับผู้ดำเนินรายการ และระหว่างสถานีวิทยุ จส.100 กับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ล้วนก่อให้เกิดความใกล้ชิด สนับสนุน ค้ำเคย การประสานงาน ความร่วมมือ การช่วยเหลือ รวมถึงความขัดแย้ง หรือปัญหาต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้กับทุกชุมชน

4. ความสัมพันธ์ของสมาชิก จากปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนสถานีวิทยุ จส.100

สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนได้ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่ม จ.ส.ส กับผู้ดำเนินรายการรุ่นเก่าซึ่งพบว่า มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน กล่าวคือ รู้จัก สนับสนุนกันเป็นการส่วนตัว มีการพูดคุยทักทายทั้งระหว่างการรายงานจรรยาจรออกอากาศ และพูดคุยส่วนตัวในช่วงที่ จส.100 จัดกิจกรรมให้สมาชิกเข้าร่วม รวมถึงการที่สมาชิก จ.ส.ส เดินทางมาร่วมอวยพรวันครบรอบการก่อตั้งสถานีเป็นประจำทุกปี ทั้งนี้ เนื่องมาจากการที่สมาชิกกลุ่มดังกล่าว โทรศัพท์เข้ามารายงานจรรยาจรเป็นประจำ ตั้งแต่เมื่อครั้งก่อตั้งสถานีจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ดี จากการสัมภาษณ์สมาชิก จ.ส.ส บางส่วนพบว่า เนื่องจากปัจจุบัน จส.100 มีผู้ดำเนินรายการรุ่นใหม่จำนวนมากซึ่งต่างก็ยังไม่รู้จักและคุ้นเคยกัน รวมถึงผู้ดำเนินรายการรุ่นใหม่บางคน มีวิธีการจัดรายการที่เป็นทางการ ไม่ค่อยเปิดโอกาสให้สมาชิกพูดคุยเรื่องราวที่ไม่เกี่ยวข้องกับการจรรยาจร การแจ้งเหตุ หรือการขอความช่วยเหลือต่างๆ ทำให้สมาชิก จ.ส.ส บางคนห่างหายไปจากรายงานจรรยาจรกับ จส.100 พอสมควร

5. การจัดระเบียบทางสังคม เช่น วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี สำหรับชุมชน

สถานีวิทยุ จส.100 แล้ว วัฒนธรรมหนึ่งซึ่งสมาชิกทั้งหลายต่างรับรู้ และปฏิบัติตาม คือ การไม่แสดงความคิดเห็นเรื่องการเมือง โดยวัฒนธรรมเรื่องดังกล่าว เกิดขึ้นมาตั้งแต่ก่อตั้งสถานีและยังคงยึดถืออยู่จนถึงปัจจุบัน แต่สิ่งที่เปลี่ยนไปก็คือ การที่ผู้ดำเนินรายการรุ่นใหม่ ไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกทักทาย พูดคุยเรื่องราวต่างๆ นอกเหนือจากการรายงานจรรยาจร โดยให้เหตุผลว่าข้อมูลต่างๆ ที่เข้ามายังสถานีมีเป็นจำนวนมาก แต่เวลาในการรายงานออกอากาศมีจำกัด ทำให้บางครั้งต้องให้สมาชิกรายงานแต่ข้อมูลที่สำคัญเท่านั้น ตรงข้ามกับสมาชิกขาประจำที่มองว่า เป็นเพราะ จส.100 ตัดเวลาการรายงานจรรยาจรให้กับการออกอากาศโฆษณา ซึ่งเป็นรายได้หลักของสถานีมากกว่า

นอกจากนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมยังพบว่า หน้าที่ประการหนึ่งของชุมชน คือ การสรรหาและพัฒนาผู้นำ (สนธยา พลศรี, 2545: 36) ทั้งนี้ ผู้นำชุมชนจัดว่าเป็นตัวแสดงหลักที่มี

ความสำคัญในแต่ละชุมชน กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงผู้นำอาจมีส่วนทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือแม้แต่ล้มสลายได้ ซึ่งในกรณีของชุมชนสถานีวิทย์ จส.100 ผู้ดำเนินรายการและผู้ควบคุมรายการเปรียบเหมือนผู้นำของชุมชน สังเกตได้จากการมีอำนาจตัดสินใจ ในการคัดเลือกสมาชิกที่จะได้รายงานจรรยา หรือขอความช่วยเหลือออกอากาศในแต่ละช่วงเวลา รวมถึงการตัดสินใจเลือกประเด็นที่จะใช้สนทนากับสมาชิกในช่วง จส.สนทนาอีกด้วย คุณลักษณะข้อนี้อาจจะแตกต่างจากชุมชนกายภาพที่สมาชิกมีสิทธิในการเลือกหรือถอดถอนผู้นำของชุมชนได้

ดังนั้น เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงผู้ดำเนินรายการ หรือผู้ควบคุมรายการของ จส.100 เช่น การเปิดโอกาสให้ผู้ดำเนินรายการ หรือผู้ควบคุมรายการรุ่นใหม่เข้ามาจัดรายการในช่วงเวลาเร่งด่วน การจรรยาฉบับนี้ แต่ผู้ดำเนินรายการรุ่นใหม่มีวิธีการจัดรายการที่เป็นทางการ ไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกพูดคุย ทักทายกัน ย่อมส่งผลกระทบต่อชุมชนสถานีวิทย์ จส.100 เป็นต้นว่า ทำให้สมาชิกรู้สึกไม่คุ้นเคย และอาจทำให้สมาชิกที่ติดตามรับฟังลดจำนวนลง เนื่องจากฟังแล้วไม่รู้สึกละเอียด เป็นต้น

5.4 จิตสำนึกสาธารณะกับชุมชนเสมือนจริง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาในบทที่ 2 เรื่องจิตสำนึกสาธารณะ ทำให้ทราบถึงลักษณะสำคัญของผู้มีจิตสำนึกสาธารณะซึ่งก็คือ การคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะต่างๆ รวมทั้งพร้อมที่จะเข้าไปช่วยเหลือ หรือแก้ปัญหาให้กับสังคม ประกอบกับ จากการทบทวนงานวิจัยเรื่อง กระบวนการเกิดจิตสำนึกสาธารณะของชุมชนบางลำพู ของประไพพิศ โอปาร์วัฒน์ ซึ่งพบว่า เงื่อนไขที่จะนำไปสู่จิตวิญญาณสาธารณะ หรือจิตสำนึกสาธารณะ ประกอบไปด้วย

1. ทุนประชาคม เช่น ความรู้ เงิน
2. การตระหนักในสิทธิส่วนบุคคลและส่วนรวม ตลอดจนการปลูกฝังจากครอบครัว
3. การเข้าไปมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ อย่างเอาจริงเอาจังและต่อเนื่อง
4. การมีผู้นำ หรือบุคคลสาธารณะที่มีจิตสำนึกสาธารณะเป็นแบบอย่าง

เมื่อผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ พูดคุยกับสมาชิกบางส่วนของชมรม จ.ส.ส. รวมถึงสมาชิกซึ่งรายงานสภาพการจรรยาผ่านทางทวิตเตอร์ของ จส.100 อยู่เป็นประจำ เกี่ยวกับการทำประโยชน์ให้กับสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเข้ามามีส่วนร่วมกับสถานีวิทย์ จส.100 ผ่านการรายงานสภาพการจรรยา การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมต่างๆ กับทางสถานี รวมถึงการช่วยเหลือสังคมใน

รูปแบบอื่นๆ ต่างสะท้อนให้เห็นถึงที่มาของจิตสำนึกสาธารณะของสมาชิกแต่ละคน ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งซึ่งก่อให้เกิดเป็นชุมชนเสมือนจริง กรณีชุมชนสถานีวิทย์ จส.100 ได้ดังต่อไปนี้

1. จิตสำนึกสาธารณะ ที่เกิดขึ้นจากการมีทุนประชาคม ได้แก่ เงินทุนส่วนตัว ยกตัวอย่างเช่น คุณอึ้งนิกโก้ ซึ่งมีความพร้อมในด้านฐานะทางการเงิน เนื่องจากมีธุรกิจส่วนตัวที่มีกำไรสม่ำเสมอ จึงยินดีที่จะให้การช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน แม้เพียงเล็กน้อย เช่น ช่วยเหลือผู้ที่รถเสียกลางทาง และร่วมทำกิจกรรมเพื่อสังคมกับทาง จส.100 ตามแต่ละโอกาส (อึ้งนิกโก้, สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2555)

2. จิตสำนึกสาธารณะ ที่เกิดขึ้นจากการมีทุนประชาคม ได้แก่ เงินทุนส่วนตัว ประกอบกับการได้รับการปลูกฝังจากครอบครัว และการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมอย่างต่อเนื่อง ยกตัวอย่างเช่น คุณมังฉายที่มีฐานะค่อนข้างดี ประกอบธุรกิจส่วนตัวหลากหลายประเภท จึงมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมต่างๆ กับทาง จส.100 รวมถึงได้รับการปลูกฝังจากครอบครัวว่า จิตสำนึกสาธารณะต้องมาจากภายในจิตใจของแต่ละคน เป็นสำนึกที่ต้องการช่วยเหลือสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน ต้องไม่เป็นเพียงความคิดแต่ต้องลงมือปฏิบัติ ทั้งนี้ ต้องเป็นการให้ที่ไม่เหลือมากกว่าแรง ไม่เกินกำลังของตนเอง และไม่ทำให้ตนเองเดือดร้อนอีกด้วย

นอกจากจะเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมต่างๆ กับ จส.100 แล้ว ยังได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมกับองค์กรอื่นๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น เป็นประธานอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน หรือ อ.ภ.ป.ร. เป็นอุปนายกสมาคมนักธุรกิจรักษาความมั่นคงแห่งชาติ เป็นต้น (มังฉาย, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2555) หรือคุณเม้งไฟฟ้าซึ่งประกอบธุรกิจส่วนตัว ไม่มีปัญหาด้านการเงิน และครอบครัวก็ให้การสนับสนุน เหล่านี้ จึงทำให้พร้อมในการเข้าร่วมทำกิจกรรมเพื่อสังคมกับ จส.100 ตลอดจนช่วยเหลือผู้อื่นเท่าที่จะทำได้ และยังมีความสุข สบายใจทุกครั้งที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น แต่ไม่เคยนำมาเป็นความภาคภูมิใจส่วนตัว เนื่องจากระลึกอยู่เสมอว่าจะตอบแทนสังคมเท่าที่จะทำได้ (เม้งไฟฟ้า, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2555)

3. จิตสำนึกสาธารณะ ที่เกิดขึ้นจากการมีผู้นำ หรือบุคคลสาธารณะที่มีจิตสำนึกต่อสังคม เป็นแบบอย่าง ยกตัวอย่างเช่น คุณเพชรเกษมซึ่งประสบเหตุรถเสียกลางทาง แล้วได้รับการช่วยเหลือจากสมาชิก จส.100 จึงเกิดความประทับใจ และตั้งใจว่าจะช่วยเหลือผู้ที่ประสบเหตุการณ์เช่นเดียวกับตนหากสามารถทำได้ ทั้งยังติดตาม รับฟังการรายงานเรื่องราวต่างๆ ของสมาชิก จส.100 อยู่เป็นประจำ ทำให้ต้องการแบ่งปันข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับผู้จรด ใช้ถนน ดังนั้น จึงเข้ามาร่วมรายงานสภาพการจราจรและอุบัติเหตุผ่านทาง จส.100 เสมอมาอีกด้วย (เพชรเกษม, สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2555)

แม้แต่ในกรณีของคุณสุนิสา ซึ่งไม่ได้เป็นผู้มีฐานะ หากแต่มีจิตใจที่ตั้งมั่นในการทำความดี ช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนเท่าที่จะสามารถทำได้ ทั้งยังย้ำว่า การทำประโยชน์ให้กับสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด ต้องมาจากภายในจิตใจ เป็นความยินดีและเต็มใจที่จะช่วยเหลือสังคม (สุนิสา , สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2555) ดังนั้น จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการมีจิตสำนึกสาธารณะ ของปัจเจกบุคคล กล่าวคือ การให้ความสำคัญต่อเรื่องส่วนร่วม อันจะเป็นพื้นฐานของการเกิด จิตสำนึกสาธารณะในระดับชุมชน และประเทศชาติต่อไปนั่นเอง

แต่สำหรับคุณไมเคิลใจ ซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกขาประจำของ จส.100 และเป็นสมาชิกของ ชมรม จ.ส.ส กลับแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า เหตุผลหลักในการเข้ามามีส่วนร่วม กับ จส.100 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรายงานจรรยาจรเป็นประจํา นั้น เพราะต้องการรู้จักเพื่อนใหม่ เมื่อได้ฟังการ รายงานจรรยาจรจาก จส.100 ก็ชื่นชอบ เพราะเป็นสถานีวิทยุแห่งแรกซึ่งรายงานข่าวสารและ การจรรยาจรในเขตกรุงเทพฯ ทั้งยังเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปโทรศัพท์เข้ามาร่วมรายงานจรรยาจรจากที่ ต่างๆ อีกด้วย และเนื่องจากคุณไมเคิลใจเป็นคนสนุกสนาน โดยหลังจากการรายงานจรรยาจร ออกอากาศเสร็จสิ้นในแต่ละครั้ง ก็จะมีร้องเพลง ร้องลิเก ทำให้สมาชิกรวมถึงคนฟังบางส่วนชื่นชอบ และรู้จักชื่อคุณไมเคิลใจแม้จะไม่เคยพบหน้าก็ตาม ทั้งยังส่งผลให้คุณไมเคิลใจเป็นที่รู้จักทั้งในกลุ่ม เจ้าหน้าทีของสถานีและสมาชิก ผู้ฟัง จส.100 และจากเหตุผลข้างต้นนี้เองเป็นเหตุให้คุณไมเคิล ใจโทรศัพท์เข้ามารายงานจรรยาจรกับ จส.100 เป็นประจำ ดังนั้น แม้ว่าคุณไมเคิลใจ จะไม่ได้มีความ ตั้งใจที่จะรายงานสภาพการจรรยาจรเพื่อให้ข้อมูลกับเพื่อนสมาชิก หรือผู้ฟังซึ่งใช้รถ ใช้ถนนเป็นหลัก แต่การรายงานสภาพการจรรยาจรในแต่ละครั้งของคุณไมเคิลใจ ก็เป็นประโยชน์ต่อสมาชิก ผู้ฟังซึ่งใช้ รถ ใช้ถนน เช่น เป็นข้อมูลในการวางแผนการเดินทาง ช่วยให้ผู้ฟังคลายความเครียดจากสภาพ การจรรยาจรที่ติดขัด ฯลฯ (ไมเคิลใจ, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2555)

ส่วนสมาชิกซึ่งรายงานสภาพการจรรยาจรผ่านทางทวิตเตอร์ของ จส.100 อยู่เป็นประจำนั้น แม้ว่าจะไม่สะดวกในการถือสายจร หรือกดโทรศัพท์เข้าในกรณีที่คุณสายของสถานีไม่ว่างเพื่อ รายงานจรรยาจร จึงเลือกที่จะส่งข้อความผ่านทางทวิตเตอร์ของ จส.100 และการกระทำเช่นนี้เองได้ สะท้อนถึงจิตสำนึกสาธารณะในอีกรูปแบบหนึ่งของคนกลุ่มนี้ ซึ่งเกิดจากความต้องการมีส่วนร่วม ในการทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้กับสังคมแม้เพียงเล็กน้อย ผ่านการรายงานสภาพการจรรยาจร อุบัติเหตุที่พบเห็นประจำวัน และผลพลอยได้ก็คือ การเพิ่มจำนวนผู้ติดตามทวิตเตอร์ส่วนตัวของ สมาชิกแต่ละคนนั่นเอง (อ้อบ, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2555)

โดยสรุปแล้ว กรณีชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 จิตสำนึกสาธารณะสามารถเกิดขึ้นได้จาก หลากหลายสาเหตุ ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ของสมาชิกแต่ละคน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ

ประไพพิศ โอฟารวัฒน์ เรื่องกระบวนการเกิดจิตสำนึกสาธารณะของชุมชนบางลำพู ที่อธิบายถึง ปัจจัยของการเกิดจิตสำนึกสาธารณะ ไว้ดังนี้

1. ผู้นำกลุ่มในชุมชน เป็นผู้ผลักดันให้เกิดจิตสำนึกสาธารณะของสมาชิกอื่นๆ ซึ่งเมื่อนำมา เปรียบเทียบกับสมาชิกของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ก็พบว่าผู้นำกลุ่มในชุมชน จส.100 ก็คือ สมาชิกประเภทต่างๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วม ทำประโยชน์ให้กับสังคม ตลอดจนให้การช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็น สมาชิกที่ช่วยตามหาบุคคลสูญหาย สมาชิกที่ช่วยเหลือบุคคลซึ่งรถเสียกลางทาง สมาชิกซึ่งโทรเข้ามาแจ้งอุบัติเหตุ รวมถึงอาสาสมัครต่างๆ โดยต่างก็รายงานเหตุการณ์ผ่าน จส.100 ทั้งสิ้น ดังนั้น พฤติกรรมดังกล่าวของสมาชิกที่เปรียบเสมือนกลุ่มผู้นำในชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 นี้เอง จึงมีส่วนผลักดันให้เกิดจิตสำนึกสาธารณะของสมาชิกคนอื่นๆ ตลอดจนผู้ฟัง จส.100 ซึ่งสะท้อนให้เห็นในรูปของการประสานงาน ช่วยเหลือกัน และเข้ามามีส่วนร่วมใน เหตุการณ์ กิจกรรมเพื่อสังคมต่างๆ ร่วมกับ จส.100 จึงเท่ากับว่า ผู้ฟังหรือสมาชิกทั่วไปอาศัย จิตสำนึกสาธารณะของกลุ่มผู้นำต่างๆ ใน จส.100 เป็นต้นแบบในการเข้ามามีส่วนร่วม กับ จส.100 มากขึ้นนั่นเอง

2. จิตสำนึกสาธารณะของปัจเจกบุคคล คือ การที่คนมีความใส่ใจ และให้ความสำคัญต่อ เรื่องของส่วนรวม พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือและเข้ามา มีบทบาทในกิจกรรมสาธารณะ โดย จิตสำนึกสาธารณะของปัจเจกบุคคล มีความสำคัญเพราะเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเกิด จิตสำนึกสาธารณะของชุมชน และประเทศชาติต่อไปอีกด้วย ซึ่งเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับสมาชิก ของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 จะพบว่า การเข้ามาร่วมเป็นสมาชิก จส.100 กระทั่งรวมกลุ่มกัน ก่อตั้งเป็นชมรม จ.ส.ส เป็นตัวอย่างหนึ่ง ที่ช่วยยืนยันถึงการมีจิตสำนึกสาธารณะของปัจเจกบุคคล รวมถึงภูมิหลังของบุคคลนั้นๆ โดยมีจุดร่วมที่สำคัญ คือ ความสนใจและประสบการณ์ในการทำ กิจกรรมต่างๆ เพื่อสังคม ส่วนผลตอบแทนที่ได้จากการทำงานเพื่อส่วนรวม หรือการช่วยเหลือ สังคมของปัจเจกบุคคลก็คือ ความสุข และความภาคภูมิใจในตนเอง

3. กิจกรรมทางสังคม เป็นอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งทำให้เกิดจิตสำนึกสาธารณะ ทั้งในระดับปัจเจก และระดับชุมชน ซึ่งสำหรับสมาชิกของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 นั้น จิตสำนึกสาธารณะระดับ ปัจเจก คือ จิตสำนึกสาธารณะที่เกิดจากการร่วมทำกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ซึ่งมีส่วนพัฒนา ความคิด ความรู้สึกไปยังส่วนรวมมากขึ้น เช่น ความรักและความผูกพัน เหล่านี้คือจิตสำนึก สาธารณะระดับปัจเจกนั่นเอง ขณะที่จิตสำนึกสาธารณะระดับชุมชนนั้น เกิดจากกิจกรรมทาง สังคมที่ร่วมกันทำ กระทั่งก่อให้เกิดความรู้สึกตระหนักถึงความเป็นส่วนรวม และสำหรับสมาชิก จส.100 นั้น กิจกรรมทางสังคมจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเกิดจิตสำนึกสาธารณะระดับชุมชน

(ชุมชนสถานีวิทย์ จส.100) เนื่องจากกิจกรรมเหล่านี้จะช่วยกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกสาธารณะ และทำให้เกิดความตระหนักร่วมกัน เกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ในสังคม ซึ่งอาจเกิดเป็นประเด็นสาธารณะ ที่ทุกคนให้ความสนใจต่อไป

4. การสื่อสาร ซึ่งมีความสำคัญในการเกิดจิตสำนึกสาธารณะเช่นเดียวกัน และสำหรับชุมชนสถานีวิทย์ จส.100 นั้น การสื่อสารผ่าน จส.100 ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้คนเข้ามาพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในเรื่องส่วนรวม จึงทำให้เกิดความรู้สึกร่วมกันในประเด็นปัญหาต่างๆ ยกตัวอย่าง เช่น การแลกเปลี่ยนความเห็นของสมาชิก จส.100 เกี่ยวกับประเด็นการใช้ Social Network ไม่ว่าจะเฟสบุ๊ก ทวิตเตอร์ในขณะขับรถ หรือ การขับรถโดยเว้นระยะห่างระหว่างรถ ซึ่งจะช่วยลดอุบัติเหตุทางรถยนต์ได้ นอกจากนี้ การสื่อสารยังนำมาซึ่งการรับรู้ แลกเปลี่ยน และเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาสังคมระหว่างกัน ซึ่งถือเป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้เกิดจิตสำนึกสาธารณะ โดยในกรณีของชุมชนสถานีวิทย์ จส.100 ก็เช่นเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น การพูดคุย แลกเปลี่ยนความเห็นของสมาชิก จส.100 เกี่ยวกับปัญหาเด็กเร่ร่อนชายพวกมาลัย บริเวณสี่แยกต่างๆ ในกรุงเทพฯ ซึ่งสมาชิกต่างก็เห็นว่าเป็นอันตรายต่อทั้งเด็กที่ขาย และผู้ขับขี่ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าจิตสำนึกสาธารณะสามารถเกิดขึ้นได้ในช่วงเวลานี้นั่นเอง

จึงกล่าวได้ว่า นอกเหนือจากความสนใจเรื่องเดียวกัน คือ ปัญหาจราจรในกรุงเทพฯ และปริมาณพลของคนกลุ่มหนึ่งซึ่งทำให้ต่างมารวมตัวกัน ติดตอสื่อสารกันผ่านคลื่นวิทยุ โทรศัพท์มือถือ รวมถึงเครือข่ายสังคมแบบใหม่ โดยมีสถานีวิทย์ จส.100 เป็นสื่อกลาง กระทั่งนำไปสู่การรายงานสภาพการจราจร แจ้งอุบัติเหตุ การขอความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กระทั่งเกิดเป็นชุมชนของผู้คนที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน หากแต่มีความสนใจบางอย่างร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หรือที่เรียกว่าชุมชนเสมือนจริงนั้น อีกสิ่งหนึ่งซึ่งมีความสำคัญในการทำให้ชุมชนเสมือนจริงแห่งนี้ดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบันก็คือ การมีจิตสำนึกสาธารณะของสมาชิก ผู้ที่เข้าร่วม ไม่ว่าจะเป็จิตสำนึกสาธารณะที่เกิดขึ้นจากสาเหตุใดก็ตาม และไม่ว่าจะเป็นจิตสำนึกสาธารณะที่มีอยู่ก่อนแล้ว หรือเกิดขึ้นหลังจากได้เข้ามามีส่วนร่วมในชุมชนเสมือนจริงแห่งนี้ อีกทั้งชุมชนสถานีวิทย์ จส.100 ยังมีส่วนช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับผู้ฟัง กล่าวคือ กระตุ้นให้ผู้ฟังอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้กับผู้อื่น ผ่านการรายงานจราจร หรือการแจ้งเหตุต่างๆ ภายหลังจากที่ได้รับฟังสมาชิก ผู้ซึ่งโทรเข้ามารายงานผ่านทาง จส.100 และเมื่อได้เข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ก็เกิดความสุข ความสบายใจ เป็นการสร้างคุณค่าให้กับตนเอง หรือแม้กระทั่งทำให้ตนเองมีตัวตน เป็นที่รู้จักในกลุ่มสมาชิก ผู้ฟังอีกด้วย

5.5 ข้อถกเถียงในเรื่องชุมชนเสมือนจริง กรณีชุมชนสถานีวิทยุ จส.100

จากการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องชุมชนเสมือนจริงของนักคิดต่างๆ ที่ผ่านมา และพบว่า ยังคงมีการถกเถียงเกี่ยวกับความเป็นชุมชนเสมือนจริงอยู่หลายประการ ไม่ว่าจะเป็น เรื่องความเป็นจริงของชุมชนเสมือนจริง ชุมชนเสมือนจริงสามารถแทนที่ชุมชนรูปแบบเก่าได้หรือไม่ หรือ แม้แต่ชุมชนเสมือนจริงไม่ได้สร้างสังคมใหม่ แต่ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมที่มีอยู่ เป็นต้น และเมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ร่วมกับการติดตามรับฟังการออกอากาศของ จส.100 ทำให้สามารถตอบคำถามเกี่ยวกับข้อถกเถียงในประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับชุมชนเสมือนจริง ได้ดังนี้

1. ข้อถกเถียงเรื่องความเป็นจริงของชุมชนเสมือนจริง ว่าเป็นชุมชนที่สามารถพบเห็นได้ หรือเป็นเพียงชุมชนเสมือนที่ไม่ปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจน ซึ่งในกรณีของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 พบว่า เป็นชุมชนเสมือนจริงที่สามารถพบเห็นได้ ผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ ของทางสถานี และเปิดโอกาสให้สมาชิก ผู้ที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมได้ ทำให้สมาชิกได้มาพบหน้า ทำความรู้จักกันมากขึ้น กระทั่งสามารถพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันได้ รวมถึงร่วมกันทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมอีกด้วย หรือในกรณีของสมาชิก จส.100 ซึ่งสนิทสนมคุ้นเคยกันทางเสียงที่รายงานออกอากาศทาง จส.100 นำมาซึ่งการนัดพบ ทำความรู้จักกัน และร่วมกันก่อตั้งเป็นชมรมจรรยาจร สื่อสารเพื่อสังคม หรือ จ.ส.ส ขึ้นมานั่นเอง

แต่ขณะเดียวกัน ชุมชนเสมือนจริงแห่งนี้ก็ไม่ปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจน เนื่องจากสมาชิก ผู้ที่เข้าร่วมกระจายตัวอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ติดต่อกันสื่อสารกันผ่านโทรศัพท์มือถือ โดยการรายงานจรรยาจร ตลอดจนการขอความช่วยเหลือต่างๆ และด้วยเหตุที่สมาชิกแต่ละคนต่างไม่พบหน้ากัน ไม่ได้รู้จักกันมาก่อน ติดต่อกันผ่านโทรศัพท์มือถือ แต่กลับยินดีและเต็มใจในการโทรเข้ามารายงานจรรยาจร แจ้งอุบัติเหตุ รวมถึงให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงทำให้บางครั้งถูกมองว่าเป็นชุมชนในอุดมคติ เป็นชุมชนตัวอย่างซึ่งสมาชิกปฏิบัติตามกฎจรรยาจร เอื้ออาทรต่อกัน และคำนึงถึงส่วนรวมเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับที่ Rheingold อธิบายว่าชุมชนเสมือนจริงมีลักษณะเป็นชุมชนออนไลน์ (Community on the net) ที่ไม่มีอยู่จริงในชีวิตประจำวัน โดยผู้คนจะถอนตัวออกจากโลกในชีวิตประจำวัน แล้วเข้าไปอยู่ในโลกเสมือนจริงซึ่งมีรูปแบบของความสัมพันธ์ และวิธีการสื่อสารใหม่ๆ คล้ายกับเป็นสังคมในอุดมคติ จึงเท่ากับว่าเทคโนโลยีสามารถสร้างชุมชนที่ดีเลิศได้นั่นเอง (Delanty, 2003: 173) ทั้งนี้ เนื่องจากภาพที่บุคคลทั่วไปเห็นอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบนท้องถนนในกรุงเทพฯ ก็คือ การที่ผู้ขับขี่รถยนต์ รถจักรยานยนต์จำนวนมากฝ่าฝืนกฎจรรยาจร เช่น จอดรถในที่ห้ามจอด การฝ่าไฟแดง การไม่สวมหมวกกันน็อค ฯลฯ ไม่รวมถึงพฤติกรรมที่แสดงถึง

ความเห็นแก่ตัวของผู้ขับขีไม่ว่าจะเป็นการไม่หยุดยั้งให้คนข้ามบนทางม้าลาย การขับรถแทรกแถว บริเวณคอสะพานลอยต่างๆ ฯลฯ ดังนั้น จากตัวอย่างเหตุการณ์ต่างๆ ที่พบเห็นได้ข้างต้นนี้เอง จึงทำให้เกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับพฤติกรรมในความเป็นจริงของบรรดาสมาชิกของ จส.100 อยู่พอสมควร จึงเป็นหน้าที่ของสมาชิก ผู้ที่เข้าร่วมภายในชุมชนเสมือนจริงแห่งนี้ ในการพิสูจน์ว่า ชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ไม่ได้เป็นเพียงชุมชนในอุดมคติ หากแต่สามารถพบเห็นได้จริงในสังคม

2. ข้อถกเถียงในประเด็นที่ว่า ชุมชนเสมือนจริงจะสามารถแทนที่ชุมชนแบบเก่าได้หรือไม่ ซึ่งในกรณีของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ช่องทางการติดต่อสื่อสารผ่านโทรศัพท์มือถือมีการพูดคุย ทักทาย แลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างสมาชิกด้วยตนเอง และระหว่างสมาชิกกับผู้ดำเนินรายการ แม้ว่าจะยังไม่สามารถแทนที่ชุมชนแบบเก่า ซึ่งสมาชิกอาศัยอยู่ร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กันทางตรง แต่อย่างน้อยที่สุด ก็แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นโดยมีเทคโนโลยีเป็นสื่อกลาง ข้ามผ่านข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ได้ รวมถึงการใช้เครือข่ายสังคมแบบใหม่ ได้แก่ เฟสบุ๊ก ทวิตเตอร์ของทางสถานี พบว่าเป็นเพียงการติดต่อสื่อสารทางเดียวของสมาชิก ผู้ที่สนใจกลุ่มหนึ่ง เท่านั้น กล่าวคือ เป็นเพียงการติดตามการรายงานข่าวสารและสภาพการจราจรจากเฟสบุ๊ก และ ทวิตเตอร์ของทางสถานี รวมถึงร่วมรายงานจราจรผ่านทวิตเตอร์ จส.100 เท่านั้น ไม่มีการติดต่อสื่อสาร พูดคุยทั้งระหว่างสมาชิกด้วยตนเอง และระหว่างสมาชิกกับเจ้าหน้าที่ จส.100 จึงเท่ากับว่า ขาดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในเรื่องความเป็นชุมชน ดังนั้น ชุมชนเสมือนจริงในรูปแบบดังกล่าวของ จส.100 จึงมิได้เข้ามาแทนที่ชุมชนแบบเก่าได้ ดังนั้น ชุมชนเสมือนจริงอย่าง จส.100 ถือเป็นเสริมสร้างความสะดวกสบายของชุมชนเมืองที่มีปัญหาการจราจร อันเป็นข้อจำกัดที่สำคัญของการสื่อสารแบบซึ่งหน้า

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลยังทำให้พบว่า การเกิดขึ้นของชุมชนเสมือนจริงในกรณีของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ส่วนหนึ่งเป็นเพราะสภาพแวดล้อม บริบทต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเป็นเมือง (Urbanization) ของกรุงเทพฯ ซึ่งแสดงให้เห็นผ่านวิถีชีวิตแบบเร่งด่วนของผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองหลวง ปัญหาการจราจรติดขัด อุบัติเหตุต่างๆ ปัญหาอาชญากรรม การใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารด้านต่างๆ ฯลฯ ประกอบกับปัจจุบันสังคมเมืองมีความเสี่ยงมากขึ้น สังเกตได้จากเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น และรายงานผ่าน จส.100 เช่น การโจรกรรมรถยนต์ การลักทรัพย์ในสถานที่ต่างๆ หรือแม้แต่การแจ้งเหตุผู้สูงอายุพลัดหลงตามสถานที่ต่างๆ เนื่องจากจำนวนผู้สูงอายุในสังคมไทยเพิ่มขึ้น ฯลฯ

จากเหตุผลต่างๆ ข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นว่า ปัจจุบันรวมถึงในอนาคตสังคมไทยจำเป็นจะต้องมีชุมชนเสมือนจริงในรูปแบบของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถรองรับกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปตลอดเวลานั่นเอง

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ชุมชนเสมือนจริงในสังคมไทย: กรณีศึกษาชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจถึงบทบาทของเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ ต่อการหนุนเสริมความเป็นชุมชนของสถานีวิทยุ จส.100 และศึกษาบทบาทของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ในด้านสังคม ทั้งในมิติที่เป็นการสนับสนุนและข้อจำกัด โดยใช้แนวคิดเรื่องชุมชนเสมือนจริงมาเป็นกรอบความคิดใหญ่ในการศึกษา ในขณะที่กรอบความคิดย่อยได้ใช้แนวคิดเรื่องชุมชน และจิตสำนึกสาธารณะ

6.1 สรุปผลการวิจัย

6.1.1 ลักษณะของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100

ชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 เป็นชุมชนเสมือนจริงรูปแบบหนึ่ง ซึ่งไม่ได้มีลักษณะเป็นชุมชนออนไลน์ (ชุมชนที่สมาชิกติดต่อสื่อสารกัน ผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์) ประกอบด้วยโครงสร้างที่สำคัญ ได้แก่ (1) สถานีวิทยุ จส.100 (2) หน่วยงานต่างๆ ที่ทำงานร่วมกับ จส.100 (3) ผู้ให้การสนับสนุนสถานะ และ (4) สมาชิกประเภทต่างๆ และภายใต้โครงสร้างต่างๆ ดังกล่าว ยังก่อให้เกิดความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นระหว่างสถานีวิทยุ จส.100 กับหน่วยงานต่างๆ หรือระหว่างสถานีวิทยุ จส.100 กับสมาชิกประเภทต่างๆ ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ จะเป็นในลักษณะการช่วยเหลือ แบ่งปันข้อมูล และประสานงานกัน และแม้ว่าสมาชิกจะอาศัยอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ แต่การเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กันผ่านโทรศัพท์มือถือ และคลื่นวิทยุ บางครั้งก็ทำให้เกิดความขัดแย้งได้เช่นเดียวกับในชุมชนกายภาพ เช่น ความขัดแย้งระหว่างสมาชิก หรือความขัดแย้งระหว่างสถานะกับหน่วยงานต่างๆ แต่การประนีประนอม และแสวงหาวิธีการในการอยู่ร่วมกัน โดยที่ไม่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อสถานะของชุมชน ก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนแห่งนี้ดำรงอยู่ได้

6.1.2 บทบาทของเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ ต่อการหนุนเสริมความเป็นชุมชนของสถานีวิทยุ จส.100

เครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ ได้แก่ เฟสบุ๊กและทวิตเตอร์ของ จส.100 ซึ่งทางสถานะได้เพิ่มช่องทางดังกล่าวให้กับสมาชิก ผู้ที่สนใจได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรายงานสภาพการจราจร และแจ้งเหตุต่างๆ นอกเหนือจากการติดตามข่าวสารและการรายงานจราจรจาก จส.100 โดยเป็นช่อง

ทางการสื่อสารที่รวดเร็ว ฉบับไว จึงได้รับความสนใจจากกลุ่มคนรุ่นใหม่ วิทยาลัยที่นิยมใช้สื่อประเภทนี้ในการติดต่อสื่อสาร แต่ปัจจุบันกลับพบว่าช่องทางการสื่อสารเหล่านี้ยังไม่ได้มีส่วนส่งเสริม หรือสนับสนุนความเป็นชุมชนเสมือนจริงของ จส.100 แต่อย่างใด เนื่องจากเป็นเพียงการสื่อสารทางเดียวของทั้งสมาชิกที่ใช้สื่อประเภทนี้เป็นประจำ และเจ้าหน้าที่ จส.100 ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลและดูแลช่องทางการสื่อสารดังกล่าว ไม่มีปฏิสัมพันธ์ใดๆ ระหว่างกันเกิดขึ้น นอกเสียจากการเผยแพร่ข้อมูลซ้ำ (Re-Tweet) ในทวีตเตอร์ส่วนตัวของสมาชิกแต่ละคนเท่านั้น ประกอบกับผู้บริหารสถานี ก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์กับสมาชิกกลุ่มดังกล่าวอีกด้วย

6.1.3 บทบาทของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ในด้านสังคม

แม้ว่าชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 จะมีลักษณะเป็นชุมชนเสมือนจริงซึ่งไม่มีพื้นที่ทางกายภาพที่แน่ชัด และสมาชิกกระจายตัวอยู่ตามที่ต่างๆ อาศัยการติดต่อสื่อสารผ่านทางโทรศัพท์มือถือและคลื่นวิทยุ แต่เมื่อใดก็ตามที่เกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน หรือเหตุการณ์ที่ต้องการความช่วยเหลือ สมาชิกก็พร้อมที่จะมารวมตัวกันเพื่อให้ความช่วยเหลือ ตลอดจนร่วมกันทำประโยชน์ให้กับสังคม แม้ว่าจะเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อย ไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมากมาย เช่น การแจ้งอุบัติเหตุต่างๆ การให้ความช่วยเหลือผู้ขับขี่ที่ประสบเหตุฉุกเฉินต่างๆ การช่วยเหลือกรณีบุคคลพลัดหลง ฯลฯ แต่เหตุการณ์และปรากฏการณ์ต่างๆ เหล่านี้เอง ได้สะท้อนถึง "จิตสำนึกสาธารณะ" ของสมาชิก ผู้ที่เข้าร่วมในชุมชนเสมือนจริงแห่งนี้ กล่าวคือ การคำนึงถึงส่วนรวม และพร้อมที่จะช่วยแก้ปัญหาให้กับสังคม

ในกรณีของชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 จิตสำนึกสาธารณะสามารถเกิดขึ้นได้จากหลากหลายสาเหตุ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือความพร้อมของสมาชิกแต่ละคน ยกตัวอย่างเช่น เงินทุนส่วนตัว การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมอย่างต่อเนื่อง การมีผู้ที่มีจิตสำนึกสาธารณะเป็นแบบอย่าง ฯลฯ โดยมีสถานีวิทยุ จส.100 เป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์ และประสานงานกับสมาชิกตลอดจนหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การช่วยเหลือต่อไป อีกทั้ง การรายงานเรื่องราวต่างๆ ออกอากาศทาง จส.100 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขอความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ แล้วมีผู้ให้ความช่วยเหลือกระทั่งเหตุการณ์คลี่คลาย ก็มีผลสำคัญในการกระตุ้นให้สมาชิก ผู้ฟังหันมาสนใจ ใส่ใจกับปัญหาของผู้อื่นในสังคม หรือทำให้ผู้ฟังอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้กับผู้อื่น ผ่านการรายงานจรรยาหรือการแจ้งเหตุต่างๆ ภายหลังจากที่ได้รับฟังสมาชิก หรือผู้ซึ่งโทรเข้ามารายงานผ่านทาง จส.100 ดังนั้น จึงเท่ากับเป็นการปลูกฝัง ส่งเสริมให้เกิด

จิตสำนึกสาธารณะของผู้คนในสังคมอีกทางหนึ่งด้วย เหล่านี้ ล้วนแสดงให้เห็นถึง "สำนึกร่วมต่อสังคม" ผ่านชุมชนเสมือนจริงแห่งนี้นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ชุมชนสถานีวิทยุ จส.100 ก็มีข้อจำกัดในเรื่องต่างๆ เช่นกันไม่ว่าจะเป็น (1) การไม่เปิดโอกาสให้สมาชิก ผู้ที่สนใจ โทรศัพทเข้ามาแสดงความคิดเห็นในเรื่องการเมือง ในรูปแบบใดก็ตาม และทำให้ชุมชนเสมือนจริงแห่งนี้สามารถดำรงอยู่ได้ ตลอดจนก้าวผ่านสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองครั้งต่างๆ มาได้จนถึงปัจจุบัน ประกอบกับการที่สมาชิกส่วนใหญ่ ต่างก็ยอมรับเกี่ยวกับการไม่ยุ่งเกี่ยวในเรื่องทางการเมืองของสถานีอีกด้วย (2) การเป็นองค์กรธุรกิจ มีค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ ต้องแสวงหารายได้เพื่อความอยู่รอด โดยรายได้หลักของ จส.100 มาจากการขายเวลาโฆษณา แม้ว่าทางสถานีจะพยายามจัดสรรช่วงเวลาการโฆษณาให้เหมาะสมที่สุด โดยไม่ให้กระทบกับช่วงเวลาการรายงานจราจรในช่วงเร่งด่วน แต่ก็ยังคงได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากสมาชิกว่า จส.100 มีช่วงเวลาการโฆษณามากเกินไป ทำให้สมาชิกบางส่วนไม่ค่อยติดตามรับฟัง จส.100 บ้างก็เลือกที่จะติดตามสถานีวิทยุอื่นที่มีรูปแบบใกล้เคียงกันมากกว่า (3) การแข่งขันระหว่างสถานี นอกจากสถานีวิทยุ จส.100 ซึ่งเน้นการรายงานข่าวสารและสภาพการจราจรของกรุงเทพฯ และปริมณฑลแล้ว ยังมีสถานีวิทยุอื่นๆ ที่มีรูปแบบคล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็น สถานีวิทยุพิทักษ์สันติราษฎร์ (สวพ.91) สถานีจราจรเพื่อสังคม (TRS 99.5) ทำให้ จส.100 ต้องพัฒนา ปรับปรุงรูปแบบ และวิธีการนำเสนอข้อมูลอยู่เสมอ เพื่อให้สามารถแข่งขันในฐานะองค์กรธุรกิจได้

6.2 ข้อจำกัด และอุปสรรคในการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้มีข้อจำกัดที่ส่งผลต่อการเก็บรวบรวมข้อมูล และข้อมูลที่ได้รับ ดังนี้

1. การเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานีวิทยุ จส.100 โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการทำงาน ที่มาของรายได้และงบประมาณต่างๆ ของทางสถานี ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหารสถานีจะเป็นผู้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสถานี พร้อมทั้งเป็นผู้กำหนดว่าข้อมูลใดสามารถเปิดเผยได้ ขณะที่ผู้ดำเนินรายการของ จส.100 จะเป็นผู้คัดเลือกสมาชิก จส.100 ที่สามารถติดต่อและให้ข้อมูลได้

2. สมาชิกซึ่งสามารถติดต่อเพื่อเก็บข้อมูล โดยมีความใกล้ชิดสนิทสนม และเป็นที่ยอมรับกับ จส.100 ก็คือ สมาชิกชมรม จ.ส.ส จึงทำให้การเข้าถึงข้อมูลจากสมาชิกกลุ่มอื่นๆ เป็นไปได้อย่างยาก เนื่องจากไม่มีช่องทางในการติดต่อนั่นเอง

3. การเก็บข้อมูลจากสมาชิก จส.100 ซึ่งใช้ทวิตเตอร์ในการรายงานสภาพการจราจรเป็นประจำทำได้ยาก เนื่องจากการสื่อสารแบบออนไลน์มีข้อจำกัดประการหนึ่ง คือ สมาชิกต่างมีสิทธิที่จะเปิดเผยตัวหรือไม่ก็ได้

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนสถานีวิทย์ จส.100 หรือชุมชนสถานีวิทย์คลื่นอื่นๆ กับชุมชนออนไลน์ต่างๆ ว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร และในการวิจัยครั้งต่อไป หากได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกรณีศึกษามากกว่านี้ เช่น สมาชิก จส.100 กลุ่มอื่นๆ นอกเหนือจากสมาชิกชมรม จ.ส.ส หรือ สถานีวิทย์คลื่นอื่นๆ เช่น สวพ.91 เอฟเอ็ม 99.5 ฯลฯ จะทำให้เห็นลักษณะความเป็นชุมชนเสมือนจริงในแง่มุมอื่นๆ ที่ต่างออกไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กฎหมายดอทคอม. กฎหมายไทย. (ออนไลน์). 2545. แหล่งที่มา: <http://www.kodmhai.com/m4/m4-4/Nthailaw-4-4/N999.html> (9 สิงหาคม 2555)

กุลวัฒน์. เจ้าหน้าที่ จส.100. สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555.

เกียรติศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. โรงเรียนสร้างคนมีจิตสาธารณะ. กรุงเทพฯ, 2543, อ้างถึงใน เกียรติศักดิ์ แสงอรุณ. แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสำหรับเยาวชนไทย : กรณีศึกษา กลุ่มและเครือข่ายเยาวชนที่ทำงานด้านจิตสำนึกสาธารณะ. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

เกียรติศักดิ์ แสงอรุณ. แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสำหรับเยาวชนไทย : กรณีศึกษา กลุ่มและเครือข่ายเยาวชนที่ทำงานด้านจิตสำนึกสาธารณะ. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. ประชาสังคมกับสุขภาพ. นนทบุรี : สำนักงานนโยบายและแผน สาธารณสุข, 2544, อ้างถึงใน ประไพพิศ โสฬารวัฒน์. กระบวนการเกิดจิตสำนึก สาธารณะของชุมชนบางลำพู. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์ และสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. วาระการวิจัยแห่งชาติในภาวะวิกฤติเพื่อฟื้นฟูชาติ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2542, อ้างถึงใน เกียรติศักดิ์ แสงอรุณ. แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสำหรับเยาวชนไทย : กรณีศึกษา กลุ่มและเครือข่าย เยาวชนที่ทำงานด้านจิตสำนึกสาธารณะ. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชา นโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2551.

จตุรวิทย์ ทองเมือง. ชีวิตของคนที่มีความหลากหลายทางเพศในชุมชนเสมือนจริง. วิทยานิพนธ์ ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2551.

- จรี วิจิตรวาทการ. ทิศบ้านทางเมือง : บนเส้นทางประชาสังคมไทย. กรุงเทพฯ : อมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์, 2543, อ้างถึงใน ประไพพิศ โอปารวัฒน์. กระบวนการเกิดจิตสำนึกสาธารณะของชุมชนบางลำพู. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. การเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์, 2553.
- ชมรมจรรยาจรสื่อสารเพื่อสังคม. จ.ส.ส. (ออนไลน์). 2553. แหล่งที่มา: <http://www.jss.in.th/home.html> (17 พฤษภาคม 2555)
- ชัยวัฒน์ หนองรัตน์. เศรษฐกิจและสวัสดิการชุมชน : การบริหารที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์, 2545, อ้างถึงใน ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์. ชุมชนศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- ธนภูมิ เรืองวิทยานุกุล. ชุมชนเสมือนของกลุ่มวัฒนธรรมฟุตบอลในกระดานข่าวอิเล็กทรอนิกส์. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์. ชุมชนศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- นิ. สมาชิก จส.100. สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2555.
- นุช. เจ้าหน้าที่ จส.100. สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555.
- บล็อกแก๊งค์. ขานติกำดับ เอกมัยซอย 9 ไฟไหม้ประเดิมศักราช. (ออนไลน์). 2553. แหล่งที่มา: <http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=saranluck&month=01-01-2009&group=29&gblog=1> (9 ตุลาคม 2555)
- บุญเกิด มาอ่อง. การศึกษาการรวมกลุ่มและการทำกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มผู้ฟังวิทยุจส.100. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- บุษรค์ม เอี่ยมอำไพ. ปัจจัยที่มีผลต่อการเปิดรับข่าวสารจากสถานีวิทยุจส.100และการเป็นสมาชิกชมรมจส.100. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- ประเวศ วะสี. ความหมายชุมชน. (ออนไลน์). 2553. แหล่งที่มา: http://www.siangdham.com/Solar/index.php?option=com_content&view=article&id=102:2009-12-05-04-02-05&catid=52:2009-12-04-19-42-03&Itemid=62 (23 เมษายน 2556)

- ประไพพิศ โอฟาร์วัฒน์. กระบวนการเกิดจิตสำนึกสาธารณะของชุมชนบางลำพู. วิทยานิพนธ์
ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- ปานสาร. สมาชิกร จส.100. สัมภาษณ์, 4 มิถุนายน 2555.
- ปานชนก พาทีทิน. ประสิทธิผลของการใช้วิทยุกระจายเสียงเพื่อพัฒนาสังคมในโครงการกองทุน
บริจาคเงินเพื่อซื้อดินหัวใจกับจส.100. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขา
สื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. ชุมชนและลักษณะความเป็นชุมชน. พลวัตชุมชนไทย : การเปลี่ยนแปลงและ
การปรับตัว. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543, อ้างถึงใน ธีระภัทรา
เอกผาชัยสวัสดิ์. ชุมชนศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคนอื่นๆ. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนในรูปแบบใหม่. กระบวนการและเทคนิค
การทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543.
- พระไพศาล วิสาโล ผาสุข พงษ์ไพจิตร และ อานันท์ กาญจนพันธุ์. ประชาสังคมและวัฒนธรรม
ชุมชน. วิถีไทย : สรรนิพนธ์ทางวิชาการเนื่องในวาระหนึ่งศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์. ชุดที่ 4.
กรุงเทพฯ : สถาบันปรีดี พนมยงค์, 2544, อ้างถึงใน ประไพพิศ โอฟาร์วัฒน์. กระบวนการ
เกิดจิตสำนึกสาธารณะของชุมชนบางลำพู. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชา
พัฒนามนุษย์และสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- เพชรเกษม. สมาชิกร จส.100. สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2555.
- แพท. สมาชิกร จส.100. สัมภาษณ์, 19 พฤษภาคม 2555.
- พัทยา สายหนู. ลักษณะของชุมชนในสังคมไทย. เอกสารการสอนชุดวิชาคหกรรมศาสตร์กับการ
พัฒนาชุมชน หน่วยที่ 1 – 7. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,
2534, อ้างถึงใน สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 4.
กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2545.
- มาตามเฟ. 15 ปีโป๊ะพรวนกลม. (ออนไลน์). 2553. แหล่งที่มา: [http://www.nightsiam.com
/forum/index.php?topic=2314.0;wap2](http://www.nightsiam.com/forum/index.php?topic=2314.0;wap2) (9 ตุลาคม 2555)
- เม้งไฟฟ้า. สมาชิกร จส.100. สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2555.
- มังฉาย. สมาชิกร จส.100. สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2555.
- ไมเคิลโจ. สมาชิกร จส.100. สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2555.
- ยุทธนา วรณปิติกุล สุพิธา เริงจิต. สำนึกพลเมืองความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชา
สังคม. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิการเรียนรู้และการพัฒนา, 2542, อ้างถึงใน ประไพพิศ

- โอฟาร์วัฒน์. กระบวนการเกิดจิตสำนึกสาธารณะของชุมชนบางลำพู. วิทยานิพนธ์
ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
รองใจ กำเหนิดผล. ภาพลักษณ์ของสถานีวิทยุจส.100ในทอรรณะประชากรชาวกรุงเทพมหานคร :
ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ขับขี่แท็กซี่. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2544.
- รัตนาวลี เกียรตินิยมศักดิ์. มณฑลสาธารณะของการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ :
กรณีศึกษา www.pantip.com และ www.sanook.com. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต
ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542, อ้างถึง
ใน ศุภนิศา เกษมสันต์, หม่อมหลวง. บทบาทของการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์กับการ
การสร้างความสัมพันธ์แบบชุมชนเสมือนของผู้สูงอายุสมาชิก OPpy Club. วิทยานิพนธ์
ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2546.
- ลัดธิริมา เกื้อสกุล. กลยุทธ์การสื่อสารของกองทัพบกเพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะเรื่องสิทธิ
มนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- วิรัตน์ คำศรีจันทร์. จิตสำนึกพลเมืองในบริบทสังคมไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขา
ศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2544, อ้างถึงใน เกียรติศักดิ์ แสง
อรุณ. แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสำหรับเยาวชนไทย : กรณีศึกษากลุ่มและ
เครือข่ายเยาวชนที่ทำงานด้านจิตสำนึกสาธารณะ. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต
ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- วีณา เสรีอรุโณ. ผู้ดำเนินรายการ. สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2555.
- ศรัชัย. สมาชิก จส.100. สัมภาษณ์, 17 พฤษภาคม 2555.
- ศิวพร ญาณวิทยากุล. ประชาสังคมเมืองกับจส.100. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขา
บริหารรัฐกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- ศิวพร ญาณวิทยากุล. ผู้ดำเนินรายการ. สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2555.
- ศุภนิศา เกษมสันต์, หม่อมหลวง. บทบาทของการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์กับการสร้าง
ความสัมพันธ์แบบชุมชนเสมือนของผู้สูงอายุสมาชิก OPpy Club. วิทยานิพนธ์ปริญญา

- มหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- สถานีวิทยุ จส.100. จส.100 ด้วยใจเพื่อสังคม. (ออนไลน์). 2545. แหล่งที่มา: <http://www.js100.com/home/index.php?q=node/6> (22 กุมภาพันธ์ 2555)
- สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2545.
- สมบัติ อารงธัญวงศ์. สรุปสาระสำคัญการประชุมวิชาการ กิ่งทศวรรษการประเมินคุณภาพภายนอก เนื่องในโอกาสครบรอบ 5 ปี สมศ. กรุงเทพฯ : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน), 2548, อ้างถึงใน เกียรติศักดิ์ แสงอรุณ. แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสำหรับเยาวชนไทย : กรณีศึกษากลุ่มและเครือข่ายเยาวชนที่ทำงานด้านจิตสำนึกสาธารณะ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชา นโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- สมใจ โลหะพุตระกูล. จส.100สำนึกทางสังคมของชนชั้นกลางในเมือง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.
- สวพ.91. สถานีวิทยุพิทักษ์สันติราษฎร์. (ออนไลน์). 2545. แหล่งที่มา: <http://www.fm91bkk.com/home91/index.php/2011-12-29-10-39-40/2-2011-12-29-11-07-23> (7 พฤษภาคม 2556)
- สุนิสา. สมาชิก จส.100. สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2555.
- สุรพล พยอมแย้ม. ปฏิบัติการจิตวิทยาในงานชุมชน. กาญจนบุรี : สหายพัฒนา, 2545, อ้างถึงใน ธีระภักธา เอกผาชัยสวัสดิ์. ชุมชนศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- สุริชัย หวันแก้ว. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. สังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544, อ้างถึงใน จตุรวิทย์ ทองเมือง. ชีวิตของคนที่มีความหลากหลายทางเพศในชุมชนเสมือนจริง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- สำนักงานนายตำรวจราชสำนักประจำ. จรรยาบรรณการพระราชดำริ. (ออนไลน์). 2542. แหล่งที่มา: http://www.rsp.go.th/rsp/index.php?option=com_content&view=article&id=55&Itemid=56 (27 กรกฎาคม 2555)
- หน้อย. สมาชิก จส.100. สัมภาษณ์, 17 พฤษภาคม 2555.

เหตุการณ์แผ่นดินไหวและสึนามิ. สึนามิ2004. (ออนไลน์). 2550. แหล่งที่มา: <http://mrvop.wordpress.com/2010/09/13/tsunami2004/> (9 ตุลาคม 2555)

อ้อด. สมาชิก จส.100. สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2555.

อ้อบ. สมาชิก จส.100. สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2555.

อาริยา เสวตามร์. นักพัฒนากับบทบาทในการสร้างความหมายใหม่ของชุมชน. เศรษฐศาสตร์การเมืองเอ็นจีโอ 2000. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543, อ้างถึงใน ธีระภัทรา เอกผาศัยสวัสดิ์. ชุมชนศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

อึ้งนิกโก้. สมาชิก จส.100. สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2555.

เอก. สมาชิก จส.100. สัมภาษณ์, 24 เมษายน 2555.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. ส่วนรวมที่มีใช้รัฐ : ความหมายของประชาสังคม. ขบวนการประชาสังคมไทย : ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.

โรงแรมรอยัลพลาซ่าถล่ม. ย้อนรอยโศกนาฏกรรมของไทย ปีพุทธศักราช 2536 โรงแรมรอยัลพลาซ่าถล่ม แผลใจที่ฝังที่ไร้ข้าราชการครูต้องสลดใจ. (ออนไลน์). 2554. แหล่งที่มา: <http://board.postjung.com/565196.html> (9 ตุลาคม 2555)

อู่. สมาชิก จส.100. สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2555.

ภาษาอังกฤษ

Baym, K. Tune in, Log on : Soaps, Fandom and Online Community. London : Sage, 2000, อ้างถึงใน จตุรวิทย์ ทองเมือง. ชีวิตของคนที่มีความหลากหลายทางเพศในชุมชนเสมือนจริง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

Blackshaw, T. Sage Key Concept on Community Studies. London : Sage, 2010.

Calhoun, C. Community Without Propinquity Revisited : Communications Technology and The Transformation of The Urban Public Sphere, 1998. Cited in Delanty, G. Community. London : Routledge, 2003.

Calhoun, C. The Infrastructure of Modernity : Indirect Relationships, Information Technology and Social Integration. USA : Berkeley University of California, 1992. Cited in Delanty, G. Community. London : Routledge, 2003.

- Castells, M. The Information Age : The Rise of the Network Society. Oxford : Blackwell, 1996. Cited in Delanty, G. Community. London : Routledge, 2003.
- Castells, M. The Information City. Oxford : Blackwell, 1989. Cited in Delanty, G. Community. London : Routledge, 2003.
- Day, G. Community and Everyday Life. New York : Routledge, 2006.
- Delanty, G. Community. London : Routledge, 2003.
- Durant, R. Watling : A Survey of Social Life on a New Housing Estate. London : P.S.King, 1959. Cited in Day, G. Community and Everyday Life. New York : Routledge, 2006.
- Durkheim, E. The Division of Labour in Society. Glencoe MN : Free Press, 1964. Cited in Day, G. Community and Everyday Life. New York : Routledge, 2006.
- Facebook. JS100. (ออนไลน์). 2553. แหล่งที่มา: <http://www.facebook.com/js100> (4 มีนาคม 2555)
- Gergen, K. The Saturated Self. New York : Basic Books, 1991. Cited in Delanty, G. Community. London : Routledge, 2003.
- Good, C. Dictionary of Education. New York : Mcgraw – Hill Book, 1959, อ้างถึงใน ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์. ชุมชนศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- Jones, S. Cyber Society : Computer Mediated Communication and Community. London : Sage, 1998, อ้างถึงใน จตุรวิทย์ ทองเมือง. ชีวิตของคนที่มีความหลากหลายทางเพศในชุมชนเสมือนจริง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- Jones, S. Information Internet and Community : Note Toward and Understanding of Community in the Information Age in Cyber Society. California : Sage, 1998, อ้างถึงใน ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์. ชุมชนศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- Lee, D and Newby, H. The Problem of Sociology. London : Hutchinson, 1983. Cited in Day, G. Community and Everyday Life. New York : Routledge, 2006.
- Maclver, R. On Community, Society and Power. Chicago : University of Chicago, 1970. Cited in Schuler, D. New Community Networks. New York : ACM, 1996.

- Morris, D and Hess, K. Neighborhood Power. Boston : Beacon, 1975. Cited in Schuler, D. New Community Networks. New York : ACM, 1996.
- Nisbet, R. A. The Sociological Tradition. London : Heinemann, 1967. Cited in Day, G. Community and Everyday Life. New York : Routledge, 2006.
- Poplin, D. Communities : A Survey of Theories and Methods of Research. New York : Macmillan, 1972, อ้างถึงใน สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2545.
- Rheingold, H. The Virtual Community : Homesteading on the Electronic Frontier. USA : Addison Wesley, 1993.
- Rujira Rojjanaprapayon. Jor Sor 100 : A Thai Civil Society Organization and Its Emergence. (ออนไลน์). 2543. แหล่งที่มา: http://journal.nida.ac.th/journal_attachments/a80.pdf (16 มีนาคม 2555)
- Sanders, I. Theories of Community Development. Rural Sociology, 1958, อ้างถึงใน สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2545.
- Schuler, D. New Community Networks. New York : ACM, 1996, อ้างถึงใน ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์. ชุมชนศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- Schuler, D. New Community Networks. New York : ACM, 1996.
- Taylor, M. Community Work and the State : The Changing Context of UK Practice. London : Zed Books, 1995, อ้างถึงใน จตุรวิทย์ ทองเมือง. ชีวิตของคนที่มีความหลากหลายทางเพศในชุมชนเสมือนจริง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- Tonnies, F. Community and Association. London : Routledge and Kegan Paul, 1955. Cited in Day, G. Community and Everyday Life. New York : Routledge, 2006.
- Tonnies, F. Community and Society. New York : Harper Torchbooks, 1887, อ้างถึงใน ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์. ชุมชนศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- Twitter. JS100 Radio. (ออนไลน์). 2553. แหล่งที่มา: <http://twitter.com/#!/js100radio> (4 มีนาคม 2555)
- Urry, J. Sociology Beyond Societies : Mobilities for the Twenty – First Century. London : Routledge, 2000. Cite in Delanty, G. Community. London : Routledge, 2003.

Warren, R. The Community in America. Chicago : Rand McNally, 1963. Cited in Day, G.

Community and Everyday Life. New York : Routledge, 2006.

Weber, M. Economy and Society. USA : University of California, 1978. Cited in Day, G.

Community and Everyday Life. New York : Routledge, 2006.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ข้อมูลเกี่ยวกับ จส. 100

ผังรายการของ จส.100

วันจันทร์ - วันอาทิตย์

เวลา	รายการ	สภาพการจราจร
6.00 – 9.00 น.	รายงานจราจรเร่งด่วนช่วงเวลาเช้า	หนาแน่นมาก
10.00 – 11.00 น.	รายงานจราจร สัมภาษณ์บุคคล หน่วยงานต่างๆ	หนาแน่น
11.00 – 13.00 น.	รายงานจราจรเร่งด่วนช่วงเวลากลางวัน	หนาแน่นมาก
14.00 – 16.00 น.	รายงานจราจร	หนาแน่น
17.00 – 20.00 น.	รายงานจราจรเร่งด่วนช่วงเวลาเย็น	หนาแน่นมาก
20.00 -- 24.00 น.	รายงานจราจร จส.สนทนา	ไม่หนาแน่น
01.00 – 6.00 น.	ช่วงเวลาจราจรเบาบาง รายงานอุบัติเหตุ	ไม่หนาแน่น

*ที่มา ศิวพร ญาณวิทยากุล, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2555

นอกจากนี้ ทุกต้นชั่วโมง ทุกวัน จะมีการรายงานข่าวจากศูนย์ข่าววิทยุกองทัพบก ระหว่างเวลา 6.00 น. ถึง 22.00 น. ขณะเดียวกัน ทุกช่วงนาทีที่ 40 ของทุกวัน จะมีการรายงานข่าวจากศูนย์ข่าวแปซิฟิก (ผลิตโดย จส.100) โดยเป็นการรายงานตลอด 24 ชั่วโมง

ความแตกต่างระหว่างการรายงานข่าวจากกองทัพบก กับการรายงานข่าวจากศูนย์ข่าวแปซิฟิก คือ ศูนย์ข่าวแปซิฟิกเป็นส่วนหนึ่งของสถานีวิทยุ จส.100 ซึ่งมีบรรณาธิการควบคุม แต่เดิมรับจ้างกองทัพบกในการผลิตข่าวต้นชั่วโมง และได้ผลตอบรับที่ดี สร้างชื่อให้กับสถานี ต่อมากองทัพบกได้เรียกเวลาออกอากาศคืน เนื่องจากเล็งเห็นว่า ช่วงเวลาดังกล่าวได้ผลตอบแทนที่ดี โดยทางกองทัพจะบริหาร จัดการการรายงานข่าวเอง ใช้ชื่อว่า ศูนย์ข่าววิทยุกองทัพบก ซึ่งยังคงเป็นการรายงานข่าวทุกต้นชั่วโมง แต่จะรายงานทุกวันตั้งแต่ 6.00 น. จนถึง 22.00 น. เท่านั้น ขณะที่ศูนย์ข่าวแปซิฟิกของ จส.100 ย้ายไปรายงานข่าวในทุกช่วงนาทีที่ 40 ทุกวัน ตลอด 24 ชั่วโมงแทน นอกจากนี้ ในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉิน หรือมีเหตุการณ์ซึ่งประชาชนกำลังให้ความสนใจติดตามเป็นอย่างมาก ทางสถานีก็จะมีการรายงานแทรกในทันที ที่ได้รับข่าวสารนั้นมาในทุกช่วงของรายการ ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนได้ทราบความเคลื่อนไหวของข่าวสารตลอดเวลา และรวดเร็ว

ช่องทางติดต่อ สื่อสารกับ จส.100

หมายเลขโทรศัพท์พื้นฐาน	โทรศัพท์ 1137 โทรสาร 0-2711-9159 สายด่วนรถหาย 0-2711-9160 สายด่วนอุบัติเหตุ 0-2711-9161-2 สายด่วนยาเสพติด 0-2350-4040 หมออสาบาเปซิฟิค 0-2350-5000
หมายเลขโทรศัพท์เคลื่อนที่	รายงานสภาพการจราจร รายงานอุบัติเหตุ แจ้งเหตุฉุกเฉิน ขอความช่วยเหลือ ฯลฯ ผ่านเครือข่ายโทรศัพท์มือถือต่างๆ ได้แก่ DTAC True Move และ AIS กด *1808 ไม่เสียค่าบริการ
ข้อความสั้น (SMS) ทางโทรศัพท์มือถือ	ค่าบริการเดือนละ 29 โดยวิธีการคือ พิมพ์ R หรือ r แล้วกดส่งข้อความไปที่หมายเลข 4276555 จากนั้นก็จะได้รับข้อความตอบรับจากระบบ เช่น ข้อความตอบกลับจากระบบ AIS ว่า “ระบบได้ทำการสมัคร JS100 News ราคา 29 บาทต่อเดือน ให้ท่านเรียบร้อยแล้ว” หรือข้อความตอบกลับจากระบบ DTAC และ TRUE MOVE ว่า “ขอบคุณที่ใช้บริการข่าว จส.100 ยกเลิกพิมพ์ C ไปที่ 4276555” แสดงว่าได้ทำการสมัครเรียบร้อยแล้ว
การรับฟัง จส.100 ผ่านเคเบิลทีวี (True Vision)	ช่อง R29 JOR SOR 100
การรับฟัง จส.100 ผ่าน Radio Streaming	รับฟังอินเทอร์เน็ต คือ http://203.146.129.246:2080
การรับฟัง จส.100 ผ่าน ThaiRadios App	สำหรับผู้ที่มิอุปกรณ์สื่อสาร ได้แก่ iPad หรือ iPhone โดยสามารถรับฟัง จส.100 ได้ในช่องทางใหม่ผ่าน Application ที่มีชื่อว่า ThaiRadios ซึ่งจะมีรายการสถานี JS100 Online ให้เลือกฟัง
เฟซบุ๊กของ จส.100	www.facebook.com/js100
ทวิตเตอร์ จส.100	http://twitter.com/#!/js100radio

เฟสบุ๊ก จส.100

สถานีวิทยุ จส.100 ได้เริ่มเปิดช่องทางการติดต่อสื่อสารกับสมาชิก ผู้ที่สนใจผ่านทางเฟสบุ๊กเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ.2553 โดยปัจจุบันมีจำนวนสมาชิก ผู้ที่สนใจติดตามเฟสบุ๊กของ จส.100 กว่า 17,185 คน (www.facebook.com/js100, 2555: online) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหา ประเด็นที่นำเสนอผ่านทางเฟสบุ๊กของ จส.100 ตั้งแต่วันที่ 6 มกราคม พ.ศ.2555 กระทั่งถึงปัจจุบัน สามารถแบ่งประเภทของข้อมูลจากเฟสบุ๊กของ จส.100 ได้ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับการรายงานสภาพการจราจร อุบัติเหตุ และข่าวสารต่างๆ ที่น่าสนใจประจำวัน
2. ข้อมูลเกี่ยวกับการแจ้งรถหาย
3. ข้อมูลเกี่ยวกับหัวข้อต่างๆ ของรายการตามเส้นทางประโยชน์สุขขบวนประชา ซึ่งออกอากาศผ่านทางสถานีวิทยุ จส.100 ทุกวันพุธ เวลา 11.10 – 11.40 น.
4. ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของทางสถานี รวมถึงกิจกรรมที่ทำร่วมกันระหว่างสถานีกับหน่วยงานต่างๆ เช่น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย การทางพิเศษแห่งประเทศไทย ฯลฯ
5. ข้อมูลเกี่ยวกับการพยากรณ์อากาศประจำวัน
6. ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ กิจกรรมต่างๆ ของทั้งหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน
7. ข้อมูลเกี่ยวกับเกร็ดความรู้ที่น่าสนใจ และเป็นประโยชน์กับสังคม
8. ข้อมูลเกี่ยวกับการชื่นชม ยกย่อง ผู้ซึ่งทำความดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ใช้รถใช้ถนน

ทวิตเตอร์ของ จส.100

สถานีวิทยุ จส.100 ได้เริ่มเปิดช่องทางการติดต่อสื่อสารกับสมาชิก ผู้ที่สนใจผ่านทางทวิตเตอร์เป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ.2553 โดยปัจจุบันมีจำนวนสมาชิก ผู้ที่สนใจ ติดตามทวิตเตอร์ของ จส.100 กว่า 276,150 คน (@js100radio, 2555: ออนไลน์) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหา ประเด็นที่น่าสนใจผ่านทางทวิตเตอร์ของ จส.100 ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ.2555 กระทั่งถึงปัจจุบัน สามารถแบ่งประเภทของข้อมูลจากทวิตเตอร์ของ จส.100 ได้ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับการรายงานสภาพการจราจร อุบัติเหตุ และข่าวสารต่างๆ ที่เกิดขึ้นประจำวัน
 2. ข้อมูลเกี่ยวกับการแจ้งรถหาย
 3. ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของทางสถานี รวมถึงกิจกรรมที่ทำร่วมกันระหว่างสถานีกับหน่วยงานอื่นๆ
 4. ข้อมูลเกี่ยวกับการพยากรณ์อากาศประจำวัน
 5. ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ กิจกรรมต่างๆ ของทั้งหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน
 6. ข้อมูลเกี่ยวกับเกร็ดความรู้ที่น่าสนใจ และเป็นประโยชน์กับสังคม
 7. ข้อมูลเกี่ยวกับการชื่นชม ยกย่อง ผู้ซึ่งทำความดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ใช้รถใช้ถนน
- ข้อมูลอื่นๆ เช่น ราคาทองคำประจำวัน ผลสลากกินแบ่งรัฐบาล

ภาคผนวก ข

ชมรมจรรยาบรรณเพื่อสังคม

คุณสมบัติของสมาชิก (จ.ส.ส, 2553: ออนไลน์)

- บรรลุนิติภาวะ
- จบการศึกษาไม่ต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาภาคบังคับ
- มีความประพฤติเรียบร้อย
- ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหาร
- ไม่เป็นบุคคลล้มละลายโดยคำสั่งศาล
- ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบของชมรมฯ โดยเคร่งครัด

สิทธิของสมาชิก (จ.ส.ส, 2553: ออนไลน์)

- ประดับเครื่องหมายของชมรม
- ใช้สถานที่ของชมรม
- ได้รับการสงเคราะห์ตามกฎหมาย และระเบียบของชมรม
- สิทธิในการลงคะแนนเลือกตั้งกรรมการชมรม โดยต้องเป็นสมาชิกไม่น้อยกว่า 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับอนุมัติจากกรรมการชมรม ให้เป็นสมาชิก
- สิทธิในการเข้ารับการเลือกตั้งเป็นกรรมการบริหารชมรมตามวาระ แต่ต้องเป็นสมาชิกของชมรมไม่น้อยกว่า 180 วัน นับตั้งแต่วันที่กรรมการชมรมอนุมัติ และจะต้องมีสมาชิกรับรองไม่น้อยกว่า 5 คน
- สิทธิในการเสนอความคิดเห็นในแนวทางการสร้างสรรค์ เป็นประโยชน์ต่อชมรมและสังคม

หน้าที่ของสมาชิก (จ.ส.ส, 2553: ออนไลน์)

- ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้รถ ใช้ถนนอย่างถูกต้อง และถูกกฎจราจร
- รายงานและให้ข่าวสารด้านการจราจร ด้วยข้อมูลที่เป็นจริง ใช้ชื่อความเป็นภาษาไทย สุภาพ กระชับ เข้าใจง่าย ไม่ใช้ภาษาที่เป็นภาษาวิบัติ
- ไม่ใช้คำพูดส่อเสียด ถากถาง ดูถูก ดูหมิ่น หรือซ้ำเติมบุคคลอื่นให้เกิดความเสียหาย
- เมื่อพบอุบัติเหตุ หรืออุบัติเหตุต่างๆ ต้องให้ความช่วยเหลือตามความสามารถที่จะช่วยได้

- ไม่กระทำการด้วยประการใด หรือรูปแบบใดๆ ที่จะเป็นการส่งเสริม สนับสนุน หรือทำให้ได้รับผลประโยชน์ในกิจกรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับการเมือง การค้าส่วนตัว ในนามของชมรมโดยเด็ดขาด
- ไม่นำชื่อเสียงของชมรม หรือกิจกรรมของชมรม ไปกล่าวอ้างหรือสนับสนุนให้ตนเอง หรือบุคคลอื่นได้รับผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็ทางตรง หรือทางอ้อม
- ไม่นำชื่อเสียงของชมรม หรือตนเองไปกระทำการใดๆ อันเป็นการขัดต่อกฎหมาย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประเทศชาติโดยเด็ดขาด

บทลงโทษ (จ.ส.ส, 2553: ออนไลน์)

- ว่ากล่าว ตักเตือน
- ให้ออก
- คัดชื่อออกจากสมาชิกภาพ
 - การสิ้นสุดสมาชิกภาพ (จ.ส.ส, 2553: ออนไลน์)
- ตาย
- ลาออก
- เป็นบุคคลล้มละลายโดยคำสั่งศาล
- เป็นบุคคลไร้ความสามารถ หรือสาบสูญโดยคำสั่งศาล
- เป็นบุคคลที่มีจิตไม่สมประกอบ
- เป็นบุคคลที่มีพฤติกรรม ซึ่งจะทำให้เกิดความเสียหายแก่ชมรมและสังคม โดยคณะกรรมการบริหารมีมติให้คัดชื่อออก
- ขาดคุณสมบัติของสมาชิกไม่ว่าข้อใดข้อหนึ่ง

คณะกรรมการ (จ.ส.ส, 2553: ออนไลน์)

- คณะกรรมการบริหารชมรม มีหน้าที่บริหารให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้
- คณะกรรมการบริหารชมรม ให้กระทำการโดยการเลือกตั้งจากสมาชิกชมรม และได้รับการแต่งตั้งจากประธานชมรมเท่านั้น
- คณะกรรมการบริหารชมรม อยู่ในตำแหน่งตามวาระ ครั้งละ 1 ปี
- กรรมการบริหารชมรมมีจำนวน 20 คน แต่ไม่เกิน 45 คน

- เมื่อสมาชิกเลือกประธานชมรมได้แล้ว ให้ประธานแต่งตั้งกรรมการตามจำนวนที่กำหนด และจัดสรรตำแหน่งต่างๆ ตามแต่จะเห็นสมควร
- ข้อบังคับของชมรม หากจะมีการแก้ไขหรือเพิ่มเติม จะกระทำได้อีกต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารเสียก่อน ด้วยคะแนนไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 แล้วจึงเสนอให้ที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปีเพื่อพิจารณาเห็นชอบ โดยการให้ความเห็นชอบในการแก้ไข หรือเพิ่มเติมข้อบังคับ จะต้องมิตีของสมาชิกที่เข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง
- คณะกรรมการชมรม มีหน้าที่จัดการประชุมต่างๆ เพื่อให้เป็นไปตามข้อบังคับ
- คณะกรรมการชมรม มีตำแหน่งต่างๆ ต่อไปนี้ ประธาน รองประธาน เลขานุการ กรรมการที่ปรึกษา นายทะเบียน เหมรัญญิก ประชาสัมพันธ์ ปฏิคม สวัสดิการสังคม กรรมการกลาง กฎหมาย จัดหารายได้ กิจกรรมและบันเทิง

ภาคผนวก ค

ข้อมูลเกี่ยวกับสมาชิก จ.ส.ส ในงานวิจัย

ชื่อ	เพศ	อายุ	อาชีพ
มังฉาย	ชาย	72	ประธานบริษัทประจักษ์และบุตร จำกัด บริษัทประจักษ์แอนด์ซัน (1994) จำกัด และบริษัทประจักษ์แอนด์ซัน อิมพอร์ต เอ็กพอร์ต จำกัด
ไมเคิลใจ	ชาย	67	เจ้าของกิจการห้างหุ้นส่วนจำกัด พูนทวีทรัพย์ ก่อสร้างและขนส่ง
อึ้งนิกโก้	ชาย	52	เจ้าของกิจการโรงแรมบังกะโล มัฆวาฬ จังหวัดระยอง
เม้งไฟฟ้า	ชาย	68	รับเหมาเดินไฟฟ้าตามบ้าน และอาคารต่างๆ
สุนิสา	หญิง	68	กิจการส่วนตัว ต.เจพีการพิมพ์
เพชรเกษม	หญิง	53	ตัวแทนประกันชีวิต บริษัทอเมริกันอินเตอร์แนชชั่นแนลแอสซิวรันส์ จำกัด

ข้อมูลเกี่ยวกับสมาชิกทวิตเตอร์ จส.100 ในงานวิจัย

ชื่อ	เพศ	อายุ	อาชีพ	สถานที่ที่รายงาน
อ็อบ (@ca30)	ชาย	34	พนักงานขาย บริษัทเอกชน	MBK ประตูน้ำ รัชดา
เอก (@Aekkup)	ชาย	43	ดีไซเนอร์ บริษัทเอกชน	ทางด่วนฉลองรัช บางปะอิน พระราม 9
อ็อด (@supper_ood)	ชาย	36	พนักงานบริษัทเอกชน	รัชดา ท่าพระ สะพานสารธร
ศรชัย (@besorn)	ชาย	32	พนักงานขายรองเท้า	กัลปพฤกษ์ สะพานตากสิน
ปานสาร (@Panasarn_T)	ชาย	23	พนักงานรัฐวิสาหกิจ	พระราม 6 รพ.วิชัยยุทธ
หน้อย (@noikosit)	ชาย	56	พนักงานบริษัทเอกชน	รังสิต วิทยาดี

ชื่อ	เพศ	อายุ	อาชีพ	สถานที่ที่รายงาน
แพท (@SmartPL)	หญิง	36	ประชาสัมพันธ์โรงแรม	สะพานตากสิน ราชพฤกษ์
นิ (@ninoknan)	หญิง	28	พนักงานบริษัทเอกชน	รัชดา อโศก
ฮุ้ง (@Poihoung)	หญิง	35	พนักงานดูแลเว็บไซต์ บริษัทเอกชน	ประชาชนกุล วิภาวดี

ภาคผนวก ง

ตารางแสดงข้อมูลเกี่ยวกับสมาชิกซึ่งโทรศัพท์เข้ามารายงานจราจร แจ้งอุบัติเหตุ ตลอดจนขอความช่วยเหลือกับ จส.100 ระหว่างวันที่ 17-19 เมษายน 2556

วันที่ 17 เมษายน 2556 เวลา 17.00 – 20.00 น.

ชื่อ	เพศ	รายงานเรื่อง
เอก	ชาย	ต่างระดับพญาไท มุ่งหน้าต่างระดับบางโคล่ อุบัติเหตุรถชนกัน คอรถหักเฉียง
สมศักดิ์	ชาย	แบร์ริงซอย 3 รถเก๋งชนคนข้ามถนน นำส่งร.พ.แล้ว รถชะลอตัว
วุฒ	ชาย	กาญจนภิเษกขาเข้า พบรถเก๋งจอดเสีย
จำริญญ	ชาย	ทางหลวงอุตรดิตถ์ รถคล่องตัว
สมภาพ	ชาย	มุ่งหน้าสระบุรี การจราจรคล่องตัว
พิน	ชาย	ทางหลวง101 หน้าเรือนจำ ซ่องขวาเกิดอุบัติเหตุรถชน
จส.101	ชาย	ทางหลวง106 มุ่งหน้าไปแพร่ การจราจรคล่องตัว
พ.ต.ท. อรุณ คำตุ้ย	ชาย	สะพานไทย-เบลเยียม ซ่อมแซม รถน้อย คล่องตัว
ปรีชา	ชาย	ปักธงชัย จ.ร้อยเอ็ด รถติดแถววังน้ำเขียว
สารวัตร	ชาย	ปราจีนบุรี รถน้อย
น้อย	ชาย	พบอุบัติเหตุบริเวณทางคู่ขนานลอยฟ้าบรมราชชนนี ขาออก เลนขวา รถเก๋งชนกับรถปิกอัพ
พ.ต.ท. ชนัด	ชาย	ชี้แจงสาเหตุรถติดที่วังน้ำเขียว เพราะเป็นช่วงคอคอด จาก 4 เลน เหลือ 2 เลน พ้นแล้วจราจรคล่องตัว
สมพงษ์	ชาย	เกิดอุบัติเหตุที่ ถ. สุขสวัสดิ์
สุทธิพงษ์	ชาย	รายงานการจราจร ถ.ประตูน้ำ
พล	ชาย	รายงานจราจร ถ.สาทรเหนือ วิฑู
พิชัย	ชาย	รายงานจราจรฉิมพลี พุทธมณฑลสาย2
จส.102	ชาย	สายเอเชียขาเข้า ต่างระดับบางปะอิน รถชะลอตัว
จส.677	ชาย	ทางหลวง 2256 อ.ท่าหลวง จ.ลพบุรี พบรถทัวร์จอด

ชื่อ	เพศ	รายงานเรื่อง
		เสีย ขวางช่องจราจรซ้าย 1 เลน
รักพงษ์	ชาย	ถนนมิตรภาพ เข้าโคราช รถน้อย กลับกันรถมาก
คนขับแท็กซี่	ชาย	ขอทางพาผู้ป่วยไป ร.พ.เลิดสิน
หนุ่มbnb	ชาย	รายงานจราจร ถ.นิมิตรใหม่
สุรชาติ	ชาย	รายงานจราจร อ.เมืองขอนแก่น
จิป	ชาย	รายงานจราจร ถ.สายเอเชียขาเข้า จากนิคม อุตสาหกรรมโรจนะ
จส.702	ชาย	รายงานจราจร จากเลย มุ่งหน้ากทม.
ศักดิ์	ชาย	จากลพบุรี ชัยภูมิ สระบุรี รถน้อย การจราจรคั่งตัว
เอก	ชาย	แจ้งเหตุ พบคนบ้าผู้ชายถือไม้ไล่ตีรถที่วิ่งผ่านบน ราช พฤกษ์ ท่าพระ โปธินิมิตร
ตี	ชาย	แจ้งเหตุอุบัติเหตุ ถ.สายเอเชีย ออยุธยา ไปบางปะอิน อุบัติเหตุรถชนกัน
มด	หญิง	ยื่นยันกรณียพบคนบ้าไล่ตีรถ จยย. บนถนนราชพฤกษ์
หญิง	หญิง	แจ้งอุบัติเหตุพระราม 4 ขาเข้า
แหม่ม	หญิง	แจ้งอุบัติเหตุ ถ.เทพารักษ์ จ.สมุทรปราการ
ดา	หญิง	ถ.วิภาวดี ดินแดง รถโล่ง
น้ำ	หญิง	ทางด่วนพระราม 2 พบรถเก๋งจอดเสีย
ส้ม	หญิง	ทางหลวง 117 พิษณุโลก ไปพิจิตร ค้างตัว
หมวย	หญิง	วิภาวดีขาออก 5แยกลาดพร้าว วัดเสมียนฯ รถน้อย
แหว	หญิง	ทางหลวง 304 ปักธงชัย ไปกบินทร์บุรี รถมาก

วันที่ 18 เมษายน 2556 เวลา 17.00 – 20.00 น.

ชื่อ	เพศ	รายงานเรื่อง
สงกรานต์	ชาย	ถ.บรมราชชนนี ขาเข้า รถมาก
เชิด	ชาย	ถ.พุทธมณฑลสาย 2 ขาออก พบรถกระสอบหล่น และมี ไฟลุก
ผู้ฟัง	ชาย	ถนนเสือป่า พลับพลาชัย รถมาก

ชื่อ	เพศ	รายงานเรื่อง
แมงกาไซด์	ชาย	รังสิต นครนายก ถนนโล่ง
สนิท	ชาย	เขาวราช การจราจรติดขัดมาก
อนันต์	ชาย	ดาวคะนอง จอมทอง รถชนกัน 2 คัน มีเจ้าหน้าที่แล้ว
รัตน์	ชาย	ถ.กาญจนภิเษก ขาเข้า พบหญิงสาวเดินบนช่องทาง ด่วน ให้ผู้ใช้รถระมัดระวัง การจราจรใช้การได้ดี
แบงค์	ชาย	พบรถจอดเสีย ถ.วิภาวดี ขาเข้า
พ.ต.ท.ทัตพงษ์ สาร นางกุล	ชาย	อธิบายสาเหตุรถติดที่เขาวราช เพราะปชช.แห่มาซื้อของ
ธวัช	ชาย	ถ.เอกชัย บางบอน ขาเข้า พบคราบน้ำมันหก ยาว200- 300 ม.
ผู้ใช้ทาง	ชาย	แยกศิริราช รถมาก
เดช	ชาย	รังสิต ปทุมธานี ขาเข้า พบรถจยย.ล้ม คนเจ็บ 2 มี เจ้าหน้าที่แล้ว
คุณพ่อน้องไม้	ชาย	ต่างระดับรังสิต พบล้อรถยนต์หล่น
วีระศักดิ์	ชาย	ถ.ราชปรารภ ประตูน้ำ พบอุบัติเหตุรถเก๋งชนกัน 2 คัน การจราจรเคลื่อนตัวช้า
พิชิต	ชาย	หน้าบางใหญ่ไนท์บราซ้า พบรถเก๋งชนกัน 2 คัน
บุญมา	ชาย	พบคนนอนอยู่บนเกาะกลางถ.กาญจนภิเษก มุ่งหน้า พระราม 2 เตือนผู้ใช้รถให้ระมัดระวัง
ตู๋	ชาย	ยืนยันพบเห็นสุนัขนอน หน้า รพ.พระราม 2
รามบ้านกล้วย	ชาย	ขนส่งสายใต้ใหม่ รถน้อย การจราจรคล่องตัว
สมนึก	ชาย	พบเห็นคนขับรถพ.เกษมราษฎร์ มาช่วยคนที่นอนบนถ. กาญจนภิเษกแล้ว รถชะลอตัว ผ่านไปโล่ง
นรินทร์	ชาย	หน้าเซนทรัล ปิ่นเกล้า การจราจรติดขัดมาก
ศร	ชาย	บางใหญ่ พระปิ่น 3 พบอุบัติเหตุรถเก๋งชนกับรถแท็กซี่
ดาวิกา	หญิง	พบสุนัขนอนหมอบ ถ.พระราม 2 ขาเข้า
ครูสมใจ	หญิง	เจอคนตาพลัดหลงแถวถ.กาญจนภิเษก พาส่งต.ร.สภ. ปลายทางเรียบร้อยแล้ว

ชื่อ	เพศ	รายงานเรื่อง
แมว	หญิง	หน้า รพ.กลาง รถมาก
น้อย	หญิง	หลักสี่ ดอนเมือง การจราจรติดขัด

วันที่ 19 เมษายน 2556 เวลา 17.00-19.00 น.

ชื่อ	เพศ	รายงานเรื่อง
พิชิต	ชาย	จตุรทิศ ราชปรารภ พบรถเก๋งชนกัน 2 คัน
เก่ง	ชาย	ต่างระดับฉิมพลี รถมาก เคลื่อนตัวช้า
หนุ่ม	ชาย	หน้า รพ.ธัญบุรี รถมาก
ประเสริฐ	ชาย	เพชรบุรีตัดใหม่ เอกมัย ขาเข้า การจราจรติดขัด
ตู๋	ชาย	พระราม 2 มุ่งหน้าคลองบางมด พบไม้หอมอุดตันอยู่ ช่อง ขวา ให้ผู้ใช้ทางระมัดระวัง
วัฒน์	ชาย	เกษตรนวมินทร์ มุ่งหน้ามีนบุรี เลนขวาสุด รถกระบะชน กับรถเก๋ง
ผู้ใช้ทาง	ชาย	นวลจันทร์ รถมาก เคลื่อนตัวช้า
ชัย	ชาย	ลิ้มไอโฟน บนแท็กซี่ เรียกรถไปลงที่ซีคอน
ดำรง	ชาย	ลิ้มไอโฟน ไร่บนรถแท็กซี่ เรียกรถไปลงที่หัวลำโพง
ดาบสมบัติ สน. ลาดพร้าว	ชาย	โชคชัย 4 รถมากทั้งขาเข้า ขาออก
แม่ค	ชาย	ถ.ศรีอยุธยา รถมาก
พ.ต.ท สัญญา สน. มักกะสัน	ชาย	แยกอโศก คลองตัน รถโล่ง
ภัคมน	หญิง	ลิ้มกระเป๋าสตางค์สีฟ้า ไร่บนรถแท็กซี่จากม.หอการค้า ไปลงที่ซอยภาวนา
หญิง	หญิง	เกษตร ลาดพร้าว พบสุนัขเดินกลางถนน ให้ผู้ใช้ที่ ระมัดระวัง
นพมาศ ตร.ท่องเที่ยว แจ้งแทน	หญิง	นักท่องเที่ยวอินเดียชื่อ อีชากาน ลิ้มพาสปอร์ตไร่บนรถ แท็กซี่ เรียกรถจากสุขุมวิท11 ไปลงที่ซอยสุขุมวิท 46

ภาคผนวก จ
ภาพสถานีวิทยุ จส.100

ภาพสมาชิกชมรม จ.ส.ส

ภาพสมาชิกชมรม จ.ส.ส อวยพรวันครบรอบการก่อตั้งสถานีวิทยุ จส.100
เมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ.2555

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวสโรชา แสงสัจจา เกิดเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ.2527 ที่จังหวัด กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน สำเร็จการศึกษาปริญญารัฐศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับสอง สาขาวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2548 และทำงานแผนกกองบัตรโดยสารท่าอากาศยาน บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) ก่อนจะศึกษาต่อในระดับปริญญาโทบัณฑิต ปีการศึกษา 2553 สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย